บทที่ 2

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทัศนะอิสลาม

เนื้อหาบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทัศนะอิสลามจากหลักการในอัลกุรอาน อัลหะดีษ และทรรศนะของนักปราชญ์มุสลิม จากหนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอนำเสนอตามลำดับดังนี้

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในอิสลาม

การดำรงชีวิตของมุสลิมให้มีคุณภาพนั้นถือเป็นความจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม โดยมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งในโลกดุนยาและผลตอบแทนในโลกอาคิเราะฮฺ เพื่อเป็นแบบแผนในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีความเข้าใจประเด็นต่างๆที่สำคัญดังต่อไปนี้

Prince of Songkla University Pattani Campus

2.1.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

คำว่าคุณภาพชีวิตที่ดีในภาษาอาหรับนั้น คือคำว่า حَيَاةٌ طَيِّبَةٌ ซึ่งมีปรากฏในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

(النحل: ٩٧)

ความว่า “ผู้ใดปฏิบัติความดีไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม โดยที่เขาเป็นผู้ศรัทธา ดังนั้นเราจะให้เขาดำรงชีวิตที่ดี และแน่นอนเราจะตอบแทนพวกเขาซึ่งรางวัลของพวกเขาที่ดียิ่งกว่าที่พวกเขาได้เคยกระทำไว้”

(อันนะหฺลฺ : 97)

จากอายะฮฺข้างต้นท่านอิบนุอับบาส رضي الله عنهما ได้ให้ความหมาย حَيَاةً طَيِّبَةً คุณภาพชีวิตที่ดี ในโลกดุนยานี้ คือ การที่คนคนหนึ่งได้รับปัจจัยยังชีพที่สุจริตถูกต้องตามหลักการของศาสนา ยังรวมถึงสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงทำให้บ่าวของพระองค์รู้สึกความพอใจในโลกดุนยานี้ ด้วยปัจจัยยังชีพที่ถูกอนุมัติ แม้ว่ามันจะมีเพียงน้อยนิดก็ตาม ฉะนั้นจิตใจของเขาจะไม่เรียกร้องปัจจัยยังชีพที่ศาสนาไม่อนุมัติ ดังนั้นถึงแม้ว่าจะไม่เห็นคนจำนวนมากที่ประกอบการงานที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงพอพระทัย จะได้รับปัจจัยยังชีพที่ศาสนาอนุมัติอย่างมากมายแต่อย่างใดในโลกดุนยานี้ก็ตาม (กองบรรณาธิการสำนักพิมพ์มิรอาต, 2558: 84) ชัยคุมุหัมมัด อัลอามีน อัชชันกิฏียฺ رحمه الله ได้กล่าวไว้ในหนังสืออัฎวาอฺ อัลบายาน ฟี อิฎอหิลกุรอาน บิลกุรอานว่า ที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสว่า فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً เราจะให้เขาดำรงชีวิตที่ดีนั้น หากเราบอกว่าการมีชีวิตที่ดีหมายถึง การมีชีวิตของเขาในสรวงสวรรค์ เช่นนั้น คำดำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่บอกว่า وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ และแน่นอนเราจะตอบแทนพวกเขาซึ่งรางวัลของพวกเขาที่ดียิ่งกว่าที่พวกเขาได้เคยกระทำไว้ ก็จะกลายเป็นคำพูดที่ซับซ้อนกับคำพูดก่อนหน้า ในทางกลับกัน หากเรากำหนดให้ชีวิตที่ดีนี้คือชีวิตบนโลกดุนยานี้ ความหมายก็จะกลายเป็น เราจะให้เขาดำรงชีวิตในดุนยา อันเป็นชีวิตที่ดี และเราจะตอบแทนให้กับเขาในวันอาคิเราะฮฺด้วยสิ่งที่ดียิ่งกว่าที่เขากระทำ แบบนี้จึงมีความชัดเจนและมีสุนนะฮฺจากท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ มาสนับสนุน ด้วยเหตุนี้เองคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับผู้ศรัทธาในโลกดุนยานี้จึงไม่ได้หมายถึงการไม่ถูกทดสอบจากอัลลอฮฺ ﷻ แต่อย่างใด(Muhamad al-Amin al-Shanqitiy, 2006 : 2/441)

นอกจากนี้แล้วท่านอิมามอัฏฏ็อบรียฺ رحمه الله นักอรรถาธิบายอัลกุรอาน ได้กล่าวถึงทัศนะของนักปราชญ์ในอิสลามเกี่ยวกับการให้นิยาม คุณภาพชีวิตไว้ด้วยกัน 5 ประการดังต่อไปนี้

1. คุณภาพชีวิตที่ดี คือ การใช้ชีวิตในโลกนี้โดยอาศัยอยู่และดำรงชีวิตด้วยปัจจัยยังชีพที่หะลาล(ด้วยสิ่งที่ศาสนาอนุมัติ)

2. คุณภาพชีวิตที่ดี คือ การมีความพึงพอใจ ความพอเพียงในสิ่งที่ตนมีอยู่ โดยไม่มีความโลภเกิดขึ้นภายในจิตใจ

3. คุณภาพชีวิตที่ดี คือ การดำรงชีวิตโดยเป็นผู้ศรัทธาต่อพระเจ้าพร้อมด้วยการปฏิบัติภักดีต่อพระองค์

4. คุณภาพชีวิตที่ดี คือ การได้รับความสุข

5. คุณภาพชีวิตที่ดี คือ การมีชีวิตอยู่ในสวรรค์ของอัลลอฮฺ ﷻ ในวันแห่งการตอบแทน(วันอาคิเราะฮฺ) (al-Tabariy, 2001 : 17/291-292)

Prince of Songkla University Pattani Campus

จากการให้คำนิยามข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความหมายของคุณภาพชีวิตในอิสลามจากคำอธิบายของนักปราชญ์นั้น คุณภาพชีวิตหมายถึง การเป็นผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ พร้อมด้วยการปฏิบัติภักดีต่อพระองค์ การได้รับปัจจัยยังชีพที่หะลาลถูกต้องตามหลักการของศาสนา การมีความพึงพอใจในสิ่งที่มีอยู่ การได้รับความสุขกายสบายใจ และการได้มีชีวิตอยู่ในสวรรค์ของอัลลอฮฺ ﷻ ในวันอาคิเราะฮฺ

2.1.2 ลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นเป็นเป้าหมายของมนุษย์เรื่องปัญญา ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันและอนาคต มนุษย์พยายามคิดค้นทฤษฎีต่างๆ เพื่อนำมาซึ่งความสุขตลอดจนไขว่คว้าทุกอย่างเพื่อให้บรรลุถึงความสุขที่คาดหวังไว้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่มนุษย์ก็ยังเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่ได้แต่ตะเกียกตะกายฝ่าฟันและค้นหาความสุข แม้มันอาจเป็นแค่ชั่วแล่นหรือจอมปลอมก็ตาม ดังนั้นเงื่อนไขของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในทัศนะอิสลามนั้นประกอบด้วย 2 ประการคือ

1. ความศรัทธา
2. การทำความดี ซึ่งเขาได้รับผลตอบแทนที่ดีกว่า

(อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา, 2553 :1,4)

สำหรับลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งเกิดขึ้นกับผู้ศรัทธาและผู้ปฏิเสธทั้งคนดีและคนไม่ดีนั้น ไม่ว่าจะเป็นการมีอาหารการกินที่ดี เสื้อผ้าที่สวยงาม และมีชีวิตคู่ที่เป็นสุข เพราะบางทีผู้ที่ปฏิเสธศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ อาจได้รับสิ่งเหล่านี้มากกว่าผู้ที่เป็นที่รักของพระองค์มากมาย หลายเท่า แต่อัลลอฮฺ ﷻ ได้รับประกันสำหรับทุกคนที่ปฏิบัติการงานที่ดีจะให้เขามีชีวิตที่ดีกว่า คือผู้ที่รักษาสัตย์ไม่ทรงบิดพริ้วต่อคำสัญญา แล้วจะมีชีวิตใดดีไปกว่าชีวิตที่ความทุกข์โศกทั้งหมดถูกรวบรวมไว้ แต่กลายเป็นความพึงพอพระทัยจากพระองค์ หัวใจของผู้ที่ได้ประสบกับการมีชีวิตที่ดีอย่างแท้จริงนั้นเขาจะไม่รู้สึกอิ่ม แต่มันกลับเป็นการมุ่งสู่อัลลอฮฺ ﷻ โดยรวบรวมความต้องการและความคิดต่างๆให้ทุกจุดมีสาขาที่มุ่งเข้าหาอัลลอฮฺ ﷻ อย่างแท้จริง ด้วยความรักต่อพระองค์หวังที่จะพบและใกล้ชิดต่อพระองค์ แล้วพระองค์คือผู้คอยดูแลเขา คลี่คลายความหมองเศร้าให้แก่เขา จัดการกับความต้องการของเขา ความรู้สึกนึกคิดของเขา หรือแม้กระทั่งจังหวะหัวใจของเขา(Ibn Qiayim al-Jawziyah, 1996 : 129-130) นักวิชาการมุสลิมได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีไว้ดังนี้

1. การได้รับปัจจัยยังชีพที่หะลาลและดี
2. ความรู้สึกเพียงพอในสิ่งที่ได้รับ

Prince of Songkla University Pattani Campus

3. ความสุขสถาพร
4. ปัจจัยยังชีพที่หะลาลและการประกอบอิบาดะฮฺ (เคารพภักดี) อย่างถูกต้องบนโลกดุนยา
5. การได้รับปัจจัยยังชีพในแต่ละวัน
6. การเชื่อฟังในคำสอนและมีความสุขใจ
7. มีชีวิตเปี่ยมสุขอันแท้จริงคือชีวิตในสวนสวรรค์ในวันอาคิเราะฮฺ
8. มีชีวิตเปี่ยมสุขคือชีวิตในหลุมสุสาน

(อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา, 2553 : 4)

ท่านอิบนุกะษีร رحمه الله นักอรรถาธิบายอัลกุรอาน ได้สรุปว่า ลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น คือ ชีวิตที่ครอบคลุมทั้งแปดประการดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าชายหรือหญิง ซึ่งปฏิบัติความดีพร้อมศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ และศาสนทูตของพระองค์ เขาจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่เปี่ยมสุขบนโลกดุนยานี้ และได้รับผลตอบแทนที่ดีในโลกอาคิเราะฮฺ(Ibn Kathir, 2010 : 4/516)

2.1.3 ประเภทของคุณภาพชีวิตในอิสลาม

หากพิจารณาความหมายและลักษณะของคุณภาพชีวิตตามที่กล่าวมา จะพบว่าความสุขในโลกดุนยานี้ จะทำให้เกิดความสุขในโลกอาคิเราะฮฺไม่ได้เลย หากไม่รวมความสุขในการศรัทธาต่อพระเจ้าเข้าไปด้วย ซึ่งเป็นความสุขของผู้ที่ศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้าและวันอาคีเราะฮฺ จะเห็นได้ว่าผู้คนจำนวนมากที่เป็นเจ้าของวัตถุต่างๆเป็นผู้ที่มีเกียรติยศ ชื่อเสียง ตระกูล ตำแหน่งและยศฐาบรรดาศักดิ์ แต่เขาเหล่านั้นไม่ได้รับความสุขหรือขาดคุณภาพชีวิตที่แท้จริง นอกจากผู้ศรัทธาต่อพระเจ้าและประกอบคุณงามความดี ถึงแม้วเขาจะไม่มีสิ่งต่างๆดังที่กล่าวมา แต่เขาก็ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพมีความสุข มีความอบอุ่นใจ เพราะเขามั่นใจว่า คุณภาพชีวิตที่แท้จริงที่สมบูรณ์ คือการมีคุณภาพชีวิตที่มีความสุขในโลกดุนยาและอาคิเราะฮฺ(ดารี บินอะหฺมัด, 2547 : 6-7) ดังนั้นคุณภาพชีวิตในอิสลามจึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. คุณภาพชีวิตหรือความสุขทางโลกดุนยานี้ซึ่งมีข้อกำหนดเวลาสั้นเพียงชั่วคราวในโลกนี้เท่านั้น

2. คุณภาพชีวิตในโลกอาคิเราะฮฺซึ่งเป็นความสุขที่ยั่งยืนถาวรตลอดกาลไม่มีการขาดตอนหากแต่ต่อเนื่องตั้งแต่โลกนี้จนถึงโลกหน้า

(ทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง, ซาฝีอี อาดำ, 2562 : 179)

Prince of Songkla University Pattani Campus

2.1.3.1 คุณภาพชีวิตในโลกนี้

การมีคุณภาพชีวิตบนโลกนี้คือการดำรงชีวิตด้วยความพอใจ โดยมีปัจจัยยังชีพที่หะลาลและความสำเร็จแห่งการงานที่ดี ซึ่งท่านหะสันบัศรียฺ رحمه الله กล่าวว่า “การดำรงชีวิตของคนหนึ่งจะดีขึ้นตลอดไปไม่ได้เว้นแต่ในสรวงสวรรค์ เพราะมันเป็นการมีชีวิตอยู่ที่ไม่มีวันดับ ความมั่งมีที่ไม่มีความจนเกิดขึ้น ความสุขสบายที่ไม่มีการเจ็บป่วย และความสุขที่ไม่มีความทุกข์” มีคำถามว่า ความสำเร็จจะนำพาไปสู่ความสุขใช่หรือไม่ ? คำตอบคือ ไม่ใช่ ทุกๆความสำเร็จจะนำพาไปสู่ความสุข แต่ทุกความสำเร็จที่นำมาซึ่งความสุขและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นนั้นจำต้องประกอบด้วย 3 เงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. اَلنِّيَّةُ الصَّلِحَةُ การตั้งเจตนาที่บริสุทธิ์กล่าวคือ มีเจตนาพร้อมกับความสำเร็จของท่านเพื่ออัลลอฮฺ سبحانه وتعالى มิใช่เพียงแต่การดำเนินชีวิตแห่งโลกดุนยานี้ มันคือเพียงแต่ท่านมีเจตนาของท่านเพื่ออัลลอฮฺ سبحانه وتعالى ท่านก็จะได้ทั้งดุนยาและอาคิเราะฮฺ เพราะพระองค์อัลลอฮฺ سبحانه وتعالى ทรงบันทึกความดีให้แก่ท่านทุกๆ เวลาที่ท่านได้กระทำไป

2. اَلتَّوَازُنُ การดำเนินชีวิตของท่านโดยการให้ความสมดุลในการดำเนินชีวิตของโลกดุนยา และใฝ่หาผลงานเพื่อความสุขในโลกอาคิเราะฮ

3. اِتِّبَاعُ السُّنَّةِ ปฏิบัติตามและเจริญรอยตามแบบอย่างของท่านนบีมุหัมมัด صلى الله عليه وسلم ทั้งในด้านการประกอบอิบาดะฮฺ ด้านครอบครัว ด้านสังคม และด้านการใช้ชีวิตประจำวัน

(ฝ่ายเผยแผ่ศาสนาสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร, 2555 : 3)

ดังนั้นการมีคุณภาพชีวิตที่ดีบนโลกนี้ จะต้องมีเจตนาที่ดีประกอบคุณงามความดีทั้งทางโลกและทางธรรมตามข้อบัญญัติของศาสนาด้วยความบริสุทธ์ใจต่ออัลลอฮฺ سبحانه وتعالى อย่างแท้จริง พร้อมทั้งตระหนักถึงผลตอบแทนในโลกอาคิเราะฮฺโดยเชื่อมโยงการดำเนินชีวิตในโลกนี้ให้มีความสมดุลกับโลกอาคิเราะฮฺ ยอมจำนนและมอบหมายต่ออัลลอฮฺ سبحانه وتعالى ดังที่มีหลักฐานจากอัลหะดีษ ซึ่งรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ อิบนิ อับบาส رضي الله عنهما ได้กล่าวว่า ท่านเราะสูล صلى الله عليه وسلم กล่าวว่า

((قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ وَرُزِقَ كَفَافاً وَ قَنَّعَهُ اللهُ بِمَا آتَاهُ))

(أخرجه مسلم ، ١٩٥٥: ١٠٥٤)

ความว่า “ผู้ที่มอบหมายและยอมจำนนต่ออัลลอฮฺ เขาจะได้รับความสำเร็จ และปัจจัยยังชีพที่เพียงพอ และอัลลอฮฺทรงทำให้

> เขามีความพอใจในสิ่งที่พระองค์ทรงประทานให้แก่เขา ย่อม
> เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จโดยแท้”
>
> (Muslim, 1955 : 1054)

จากอัลหะดีษข้างต้น ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้บอกถึงคุณลักษณะของผู้ที่จะได้รับความสำเร็จอย่างแท้จริง ซึ่งเขาผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มอบหมายตน และยอมจำนนตนต่ออัลลอฮฺ ﷻ ทุกๆเรื่องในการดำเนินชีวิตของเขา อัลลอฮฺ ﷻ จะทรงทำให้เขาเกิดความพอใจในสิ่งที่มีอยู่และได้รับปัจจัยยังชีพที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วแสดงให้เห็นว่าเขาผู้นั้นย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดีในโลกนี้และจะส่งผลไปยังโลกอาคิเราะฮฺเช่นกัน

2.1.3.2 คุณภาพชีวิตในโลกอาคิเราะฮฺ

โลกอาคิเราะฮฺ เป็นโลกที่อัลลอฮฺ ﷻ จะทรงให้ทุกสรรพสิ่งได้ฟื้นคืนชีพอีกครั้งเพื่อการสอบสวนและการตอบแทน การที่ได้ชื่อว่า “อัล-เยามุ อัล-อาคิรฺ” แปลว่า วันสุดท้ายอันเนื่องมาจากไม่มีวันใดอีกแล้วหลังจากวันดังกล่าวนี้ เพราะชาวสวรรค์ก็จะพำนักอยู่ในสวรรค์จนไม่มีวันสิ้นสุดและชาวนรกก็จะพำนักอยู่ในนรก ดังนั้นการที่จะได้รับคุณภาพชีวิตที่ดีในโลกอาคิเราะฮฺนั้นมุสลิมจะต้องศรัทธาเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ และเชื่ออย่างสัตย์จริงในทุกสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ และเราะสูลลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวมา ทั้งในเรื่องการฟื้นคืนชีพ การไล่ต้อนสรรพสิ่งไปยังสนามรวมยังทุ่งมะหฺชัรฺ การสอบสวน สะพานศิรอฏ ตาชั่งวัดความดีความชั่ว สวนสวรรค์ นรก และอื่นๆที่เกิดขึ้นในวันอาคิเราะฮฺ ซึ่งการเชื่อมั่นดังกล่าวนั้นถือเป็นหลักประกันถึงความสันติสุขและความสำเร็จทั้งในโลกดุนยาและอาคิเราะฮฺ(Muhamad bin Iibrahim al-Tuwijiri, 2017 : 1-2) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

> ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾
>
> (هود: ١٥-١٦)

> ความว่า “ผู้ใดปรารถนาการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้และความเพริศแพร้วของมันเราก็จะตอบแทนให้พวกเขาอย่างครบถ้วน ซึ่งการงานของพวกเขาในโลกนี้เท่านั้น และพวกเขาจะไม่ถูกริดรอนในการงานนั้นแต่อย่างใด ชนเหล่านั้น พวกเขาจะไม่ได้

รับการตอบแทนอันใดในโลกอาคิเราะฮฺ นอกจากไฟนรกและสิ่งที่พวกเขาได้ปฏิบัติไว้ในโลกดุนยาก็จะไร้ผลและสิ่งที่พวกเขาได้กระทำไว้ก็จะสูญเสียไป”

(ฮูด : 15-16)

จากอายะฮฺข้างต้น ย้ำเตือนให้ตระหนักถึงชีวิตในโลกอาคิเราะฮฺ และผู้ที่แสวงหาความสุขเพียงโลกนี้เท่านั้น ผู้คนเหล่านี้มีความเข้าใจอย่างผิดๆและสวนทางจากอัลกุรอานที่ว่าไม่มีอะไรมีค่ายิ่งไปกว่าความสุขแห่งโลกนี้ และความมั่นคงทางวัตถุ ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะมีข้อจำกัดในการแสวงหาสิ่งเหล่านั้นในตอนแรกของพวกเขาได้เลือกเอาความสุขทางโลกนี้ หลังจากนั้นพวกเขาก็สร้างข้อโต้แย้ง เพื่อหลอกลวงความคิดของตนเองและของผู้อื่น นี่เป็นการตักเตือนที่ชัดเจนและรุนแรงต่อผู้ที่ยึดติดกับวัตถุ พวกเขาควรจะรู้ว่าพวกเขาจะได้รับ รางวัลตอบแทนโดยครบถ้วนสำหรับความพยายามที่จะแสวงหาผลประโยชน์ทางโลก แต่พวกเขาควรจะรู้ด้วยว่าพวกเขาจะไม่ได้รับสิ่งใดในโลกอาคิเราะฮฺ เมื่อพวกเขาจำกัดความพยายามของพวกเขาไว้เพื่อผลประโยชน์แห่ง โลกนี้เท่านั้น และมิได้ทำสิ่งใดเพื่อผลประโยชน์แห่งโลกอาคิเราะฮฺ ดังนั้นพวกเขาก็ไม่น่าที่จะหวังสิ่งใดสำหรับการกระทำที่พวกเขาได้ทำไปเพื่อผลประโยชน์แห่งวัตถุทางโลกนี้ เพื่อที่จะให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น หากพิจารณาถึงกรณีของคนที่ต้องการจะสร้างคฤหาสน์หลังหนึ่งเพื่อตนเองบนโลกนี้ และได้ใช้วิธีการรวบรวมทั้งปัจจัยต่างๆมาช่วยในการสร้างดังกล่าว แน่นอนที่สุดคนเหล่านี้จะประสบความสำเร็จในการสร้างคฤหาสน์อันหรูหรา เพราะไม่มีอิฐก้อนไหนที่จะแยกจากอิฐก้อนอื่นได้ในสร้างคฤหาสน์ของเขาเพียงเพราะว่าเขานั้นเป็นผู้ปฏิเสธ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นที่เห็นได้ชัดเจนว่าเขาจะต้องทิ้งคฤหาสน์อันหรูหราและสิ่งประดับประดาอันสวยหรูในโลกนี้ทันทีที่เขาหายใจเป็นครั้งสุดท้าย เพราะไม่มีเหตุผลว่าทำไมคฤหาสน์ที่เขาได้สร้างไว้สำหรับโลกนี้จะต้องตามไปเป็นสมบัติของเขาในโลกอาคิเราะฮฺด้วย ถ้าหากเขาไม่ได้เตรียมมันไว้สำหรับตนเองในโลกอาคิเราะฮฺ จะมีก็แต่ผู้จัดเตรียมวัตถุที่จำเป็นสำหรับการสร้างคฤหาสน์ในโลกอาคิเราะฮฺให้ตนเองตามกฎของอัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้นที่สมควรจะได้รับ ที่นี่ก็มีคำถามที่เป็นข้อโต้แย้งขึ้นมาเกี่ยวกับคำพูดสรุปที่ว่าเขาไม่ควรที่จะได้คฤหาสน์ในโลกหน้าอาคิเราะฮฺ คำถามดังกล่าวก็คือ เขาอาจจะไม่ได้คฤหาสน์ เขาจะต้องถูกโยนลงไปในไฟนรกด้วย คำตอบก็คือคนที่พยายามและทำงานเพียงเพื่อสร้างคฤหาสน์ในโลกนี้ โดยไม่คำนึงถึงโลกหน้าอาคิเราะฮฺนั้นย่อมจะใช้มาตรการและทุกวิธีการต่างๆที่เป็นเครื่องช่วยสร้างไฟกองใหญ่ไว้สำหรับตนเองในขุมนรก(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 3/926-927) ชัยคฺมุหัมมัด บิน อับดุลวะฮาบ رحمه الله กล่าวอธิบายว่า อายะฮฺดังกล่าวนี้ครอบคลุมคนหลายประเภทด้วยกันดังนี้

ประเภทที่หนึ่ง ผู้ที่ตั้งภาคีและ ผู้ปฏิเสธศรัทธาซึ่งปฏิบัติคุณงามความดีเพียงในโลกดุนยาเท่านั้น เช่น แจกจ่าย อาหาร ให้เกียรติเพื่อนบ้าน ทำดีต่อบุพการี บริจาคทาน และ ความดีอื่น ๆ อีกมากมาย โดยเขาจะไม่ได้รับผลตอบแทนใด ๆ ในอาคิเราะฮฺ เพราะความดีเหล่านั้นมิได้วางอยู่บนพื้นฐานของการศรัทธา ดังนั้น เมื่อผู้ปฏิเสธศรัทธากระทำความดีใด ๆ เขาก็ อาจจะได้รับผลตอบแทนนั้นในโลกดุนยา แต่จะไม่มีส่วนแบ่งผลตอบแทนใด ๆจากอัลลอฮฺ ﷻ อีกในอาคิเราะฮฺ เพราะเขาขาดความศรัทธาและความบริสุทธิ์ใจต่อพระองค์

ประเภทที่สอง ผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติคุณงามความดีที่เป็นเรื่องอาคิเราะฮฺ แต่เขามิได้กระทำเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ ทว่ากลับทำเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยทางดุนยา ดังเช่น ผู้ที่ทำหัจญฺและอุมเราะฮฺแทนผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนเป็นทรัพย์สินเงินทอง หรือ ผู้ที่ศึกษาวิชาความรู้ศาสนา เพียงเพื่อต้องการตำแหน่งหน้าที่ในองค์กร คนเหล่านี้การงานของเขา ถือเป็นโมฆะ สูญเปล่าทั้งในดุนยาและอาคิเราะฮฺ และยังเป็นการตั้งภาคีแบบเล็กอีกด้วย

ประเภทที่สาม ผู้ศรัทธาที่ปฏิบัติคุณงามความดีด้วย ความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ โดย มิได้ต้องการทรัพย์สินหรือผลตอบแทนใดๆในดุนยา แต่ เขาหวังเพียงให้พระองค์ตอบแทนด้วยการทำให้เขาหายจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือปกป้องเขาให้พ้นจากสายตาพิฆาตริษยา (อัยนฺ) และคุ้มครองเขาจากเหล่าศัตรู แน่นอนว่าหากจุดประสงค์ของเขาต้องการเพียงสิ่งนี้ย่อมถือเป็นความคิดที่เลวร้าย ทั้งนี้มุสลิมผู้ศรัทธานั้นควรที่จะหวังผลบุญในอาคิเราะฮฺ ซึ่งมีความสำคัญเหนือสิ่งใดในดุนยา และจำเป็นที่เขาจะต้อง มีปณิธานความมุ่งมั่นอันสูงส่ง ซึ่งแน่นอน ว่าผู้ใด หวังผลตอบแทนในอาคิเราะฮฺ อัลลอฮฺ ﷻ ก็จะทรงให้ความช่วยเหลือ และให้ความง่ายดายแก่เขาในโลกดุนยา

ประเภทที่สี่ ซึ่งร้ายแรงกว่าบุคคลทั้งสามประเภท ข้างต้น คือผู้ที่กระทำความดีเพียงเพื่อโอ้อวดผู้คน มิได้หวังผลบุญใดๆในอาคิเราะฮฺ จากนั้นท่านกล่าวว่า ยังเหลือบุคคลอีกประเภทหนึ่ง คือ ผู้ที่ปฏิบัติละหมาดห้าเวลา จ่ายซะกาต ถือศีลอด และทำหัจญฺเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ โดยหวังในผลบุญอาคิเราะฮฺ แต่หลังจากนั้น เขากลับปฏิบัติความดีเพื่อหวังผลในดุนยาด้วย เช่นผู้ที่ได้ทำหัจญฺที่เป็นฟัรฎูโดยมีความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ หลังจากนั้นเขาก็กลับไปทำอีกครั้ง เพื่อผลตอบแทนในดุนยา กรณีเช่นนี้ให้พิจารณาดูว่าเขาเน้นหนักในส่วนใดมากกว่า (ระหว่างส่วนที่ทำเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ กับส่วนที่ทำเพื่อดุนยา) เขาก็จะได้รับการตอบแทน(Abd al-Rahman bin hasan, 2012 : 437-441)

ชัยคฺอับดุรเราะหฺมาน บิน สะอฺดียฺ ได้กล่าวถึงบุคคล ประเภทที่สองข้างต้นว่า “เป็นผู้ที่ปฏิบัติคุณความดีเพียงแค่ประโยชน์ในโลกดุนยาเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ผู้ที่แสวงหาวิชาความรู้เพื่อหน้าที่การงาน หรือทำอุมเราะฮฺแทนคนอื่นเพียงเพื่อต้องการค่าจ้าง ทรัพย์สิน เงินทอง

เท่านั้น ทั้งนี้ผู้ที่ปฏิบัติการงานใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางดุนยานั้น หากเป้าหมายทั้งหมดของเขา เพียงแค่สิ่งนี้ มิได้กระทำเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ และผลบุญในโลกอาคิเราะฮฺเลย เขาจะไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆทั้งสิ้นในอาคิเราะฮฺ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ไม่อาจเกิดขึ้นกับผู้ศรัทธาได้ เพราะผู้ศรัทธานั้นแม้จะเป็นผู้ที่มีระดับความศรัทธาน้อยเพียงใดก็ตาม ก็ยังหวังอยู่บ้างที่จะได้รับผลบุญจากอัลลอฮฺ ﷻ และการตอบแทนในโลกอาคิเราะฮฺ ส่วนผู้ที่ปฏิบัติทั้งหมดเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ และเพื่อดุนยาอย่างเท่าเทียมกัน ในกรณีนี้หากเขาเป็นผู้ศรัทธา ก็ถือว่าความศรัทธา และความบริสุทธิ์ใจของเขานั้นมีความบกพร่อง การงานของเขา ก็บกพร่องเช่นกัน เพราะขาดความบริสุท ธิ์ใจที่สมบรูณ์ ส่วนผู้ที่ปฏิบัติความดีเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงพระองค์เดียว ด้วยความบริสุทธิ์ใจอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันเขาก็รับค่าตอบแทนการทำงานของเขาเพื่อการดำรงชีพและดำรงศาสนาด้วย เช่น ผู้ที่รับเงินเดือน ค่าจ้างจากการทำงาน นักรบที่ได้รับส่วนแบ่งหลังการทำศึกสงคราม หรือผลประโยชน์จาก วะกัฟ (การอุทิศทรัพย์สินเป็นสาธารณประโยชน์) ที่มอบให้แก่ผู้ ที่ปฏิบัติภารกิจเพื่อมัสยิด โรงเรียน หรืองานศาสนาอื่น ๆ กรณี เช่นนี้ผู้ที่รับค่าตอบแทนดังกล่าวไม่ถือว่าศรัทธาของเขามีความบกพร่องแต่ประการใด เพราะเขามิได้ทำเพื่อมุ่งหวังผลตอบแทนทางโลก แต่เขาทำเพื่อศาสนา และผลตอบแทนที่ได้รับก็เป็นเพียงปัจจัยที่ช่วยให้เขาดำรงศาสนาต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้อัลลอฮฺ ﷻ จึงได้ทรงบัญญัติหลักศาสนาที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เงินทองที่เป็นส่วนของผู้ที่รับหน้าที่ทางศาสนา หรือประกอบอาชีพที่เป็นประโยชน์ไว้เป็นส่วนสำคัญ เช่น ซะกาต ทรัพย์สินที่ได้จากการทำสงคราม และอื่นๆ(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2007 : 187-189)

นอกจากนี้อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสอีกว่า

﴿وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا كُلًّا نُّمِدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾

(الإسراء: ١٩-٢٠)

ความว่า “และผู้ใดปรารถนาปรโลก(อาคิเราะฮฺ) และขวนขวายเพื่อมันอย่างจริงจัง โดยที่เขาเป็นผู้ศรัทธาชนเหล่านั้น การขวนขวายของพวกเขาจะได้รับการชมเชย ทั้งหมด เราช่วยเขาเหล่านี้และเขาเหล่านั้น จากการประทานให้ของพระเจ้าของเจ้า และการประทานให้ของพระเจ้าของเจ้านั้นมิถูกห้าม (แก่ผู้ใด)”

(อัลอิสเราะอฺ : 19-20)

จากอายะฮฺข้างต้นนี้อัลลอฮฺ ﷻ ได้บอกถึงแนวทางแก่ผู้ที่แสวงหาความดีงามในโลกอาคิเราะฮฺ ดังนั้นผู้ใดปรารถนาอาคิเราะฮฺ เขาจงประกอบการงานที่ดีด้วยการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และสิ่งที่พระองค์ทรงพอพระทัย โดยทุ่มเทต่อมันอย่างทวีคูณ ซึ่งเป็นภารกิจของพวกเขาในการเชื่อฟังต่อพระเจ้า และรู้จักขอบคุณต่อพระองค์ สำหรับความพยายามของพวกเขานั่นคือรางวัลที่ดีจากพระองค์สำหรับพวกเขาเอง(al-Tabariy, 2001 : 5/19) และความหมายที่ว่าการขวนขวายของพวกเขาจะได้รับการชมเชย กล่าวคือเขาจะได้รับรางวัลตอบแทนสำหรับความพยายามที่เขาได้ทำไว้พวกความสำเร็จในโลกหน้าอาคิเราะฮฺ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงประทานปัจจัยแห่งโลกนี้แก่ผู้ที่ดิ้นรนค้นคว้าเพื่อโลกนี้และผู้ที่ดิ้นรนต่อสู้เพื่อโลกอาคิเราะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้น ไม่ใช่ของใครอื่น คนที่แสวงหาโลกนี้ไม่มีอำนาจที่จะมายับยั้งสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ จะให้แก่ผู้ที่แสวงหาโลกอาคิเราะฮฺ และผู้ที่แสวงหาโลกอาคิเราะฮฺก็ไม่มีอำนาจใดๆที่จะมายับยั้งสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ จะทรงประทานแก่คนที่แสวงหาโลกนี้(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 3/1213)

มีรายงานจากท่านอะนัส บิน มาลิก ﷺ ได้กล่าวว่าท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ كَانَتِ الآخِرَةُ هَمَّهُ جَعَلَ اللَّهُ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ وَجَمَعَ لَهُ شَمْلَهُ، وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ، وَمَنْ كَانَتِ الدُّنْيَا هَمَّهُ جَعَلَ اللَّهُ فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ، وَفَرَّقَ عَلَيْهِ شَمْلَهُ، وَلَمْ يَأْتِهِ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَا قُدِّرَ لَهُ.))

(رواه الترمذي، ١٩٧٥: ٢٣٨٩)

ความว่า “ผู้ใดก็ตามที่อาคิเราะฮฺเป็นที่วิตกกังวลแก่เขา อัลลอฮฺก็จะทำให้หัวใจของเขามีความรุ่มรวย (คือเป็นอิสระและพอเพียง) และพระองค์จะทำให้เขามีความใจจดใจจ่อแล้วดุนยาจะมาหาเขาเอง แม้ว่าจะไม่เป็นที่ต้องการก็ตาม ผู้ใดก็ตามที่ดุนยาเป็นที่วิตกกังวลแก่เขา อัลลอฮฺก็จะให้ความยากจนเกิดขึ้นระหว่างสองตาของเขา(คือกลัวความยากจน) และพระองค์จะแยกสลายความใจจดใจจ่อของเขาเสีย แล้วดุนยาจะไม่มาหาเขา เว้นแต่สิ่งที่อัลลอฮฺได้กำหนดแก่เขาแล้ว”

(al–Tirmidhi, 1975 : 2389)

จากหลักฐานอัลหะดีษข้างต้นนั้น ส่งเสริมให้ตระหนักถึงอาคิเราะฮฺ หากผู้ใดที่มีความกังวลต่ออาคิเราะฮฺนั้น ถือเป็นความเพียงพอแก่เขาแล้วในดุนยา แต่หากเขามีความกังวลเรื่อง

Prince of Songkla University Pattani Campus

ดุนยา เขาก็จะมีความวิตกและกลัวความยากจน เขาจะไม่ได้รับมันเว้นแต่สิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ประสงค์ให้แก่เขา ดังนั้นมุสลิมจะต้องตระหนักถึงการได้รับคุณภาพชีวิตที่ดีในโลกอาคิเราะฮฺให้มาก ประกอบคุณงามความดีตามบทบัญญัติของศาสนา ในขณะเดียวกันเขาก็ไม่ละทิ้งดุนยาการดำเนินชีวิตและภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ เพราะดุนยานั้นคือทางผ่านไปสู่อาคิเราะฮฺ และท่านหะสัน อัลบัศรียฺ رحمه الله ได้กล่าวเตือนสติไว้ว่า

يا ابنَ آدمَ، بِعْ دنياك بآخرتكَ تَرْبَحْهُما جميعًا، ولا تَبِعْ آخرتَك بدُنياكَ فَتَخْسَرْهما جميعًا

ความว่า “โอ้ลูกหลานอาดัมเอ๋ย? เจ้าจงขายดุนยาเพื่อแลกกับอาคีเราะฮฺเถิด แล้วเจ้าก็จะได้กำไรทั้งโลกนี้และโลกหน้า และเจ้าอย่าได้ขายอาคีเราะฮฺเพื่อแลกกับดุนยาเถิด มิฉะนั้นแล้วเจ้าจะขาดทุนทั้งโลกนี้และโลกหน้า”

(Mahmud al-Malaah, 2017 : 147)

ส่วนท่านกอตาดะฮฺ رحمه الله ก็ได้กล่าวเตือนสติเช่นกันว่า “ผู้ใดที่การกระทำของเขานั้น มุ่งหวัง และขวนขวายแต่เพียงโลกดุนยา อัลลอฮฺ ﷻ ก็จะทรงตอบแทนความดีของเขาเฉพาะในดุนยาเท่านั้น เมื่อเขากลับสู่อาคิเราะฮฺ จะไม่มีส่วนแบ่งความดีหลงเหลืออีก สำหรับพวกเขา ในขณะที่ผู้ศรัทธานั้นจะได้รับผลตอบแทน ความดีทั้งในโลกดุนยาและอาคิเราะฮ(Ahmad bin Muhamad al-Fayuwmi, 2009 : 632)

จากหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนั้น พอสรุปได้ว่า การมีคุณภาพชีวิตในโลกอาคิเราะฮฺนั้น คือการได้รับสรวงสวรรค์จากอัลลอฮฺ ﷻ เป็นที่พำนัก เพราะถือเป็นการได้รับความสุขอย่างแท้จริงอย่างไม่มีวันหมดไป และแสดงถึงความสำเร็จของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากผลแห่งการประกอบคุณงามความดีในโลกดุนยานี้ ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ جَزَاؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾

(البينة: ٧-٨)

ความว่า “แท้จริง บรรดาผู้ศรัทธาและประกอบความดีทั้งหลาย ชนเหล่านั้น พวกเขาเป็นมนุษย์ที่ดียิ่ง การตอบแทนของพวก

> เขา ณ ที่พระเจ้าของพวกเขาคือสวนสวรรค์หลากหลายอันสถาพร ณ เบื้องล่างของมันมีลำน้ำหลายสายไหลผ่าน พวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้นตลอดกาล อัลลอฮฺทรงปิติต่อพวกเขาและพวกเขาก็ยินดีในพระองค์ นั่นคือสำหรับผู้ที่กลัวเกรงพระเจ้าของพวกเขา”
>
> (อัลบัยยินะฮฺ : 7-8)

จากอายะฮฺข้างต้นหมายถึงบรรดาผู้ที่มีความศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ และรอสูลของพระองค์คือท่านนบีมุหัมมัด ﷺ โดยที่พวกเขาเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ อย่างแท้จริง อีกทั้งมีความบริสุทธิ์ใจในศาสนาของพระองค์ ดำรงละหมาด จ่ายซะกาต เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮฺ ﷻ และละทิ้งจากคำสั่งห้ามของพระองค์ ดังนั้นผลบุญและรางวัลของบรรดาผู้ศรัทธาที่ประกอบคุณงามความดีจะได้รับในวันอาคิเราะฮฺ คือสรวงสวรรค์อันหลากหลายสถาพร พวกเขาจะได้พำนักอยู่อย่างตลอดกาล โดยที่ไม่มีวันตายและจะไม่พลัดพรากจากมันตลอดไป อัลลอฮฺ ﷻ ทรงพอพระทัยต่อพวกเขา ด้วยการที่พวกเขาเชื่อฟังภักดีต่อพระองค์ในโลกดุนยานี้ และประกอบการงานด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่อพวกเขาจะได้รอดพ้นจากการลงโทษของพระองค์ พวกเขาเหล่านั้นต่างมีความพึงพอใจต่อพระองค์กับรางวัลและความมีเกียรติที่พวกเขาได้รับในวันนั้น(al-Tabariy, 2001 : 8/599)

ดังนั้นการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในโลกอาคิเราะฮฺคือการได้รับความสันติสุข ความปลอดภัยจากการลงโทษของอัลลอฮฺ ﷻ โดยได้รับความโปรดปรานจากพระองค์ให้พำนักอยู่ในสรวงสวรรค์อันบรมสุขอย่างถาวรตลอดกาล

2.1.4 วงจรคุณภาพชีวิตที่ดีตามทัศนะอิสลาม

การดำรงชีวิตของมุสลิมจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีและความสุขได้นั้นจะต้องประกอบด้วย 4 ด้านดังต่อไปนี้

1. اَلْجَانِبُ الْاِيْمَانِيُّ **ด้านความศรัทธา** คือ ฐานหลักยึดที่เหนียวแน่นแห่งความศรัทธาและเป็นองค์ประกอบที่มั่นคงของความสุขที่แท้จริง และความสำเร็จอันสมบูรณ์ มันจะเกิดขึ้นแก่บ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ ไม่ได้นอกจากทางนำและการให้ความช่วยเหลือจากอัลลอฮฺ ﷻ

2. اَلْجَانِبُ الشَّخْصِيُّ **ด้านปัจเจกบุคคล** คือ ด้านที่ครอบคลุมการวางแผนแห่งการดำเนินชีวิตเพื่อสู่เป้าหมายที่ดีงาม

3. اَلْجَانِبُ الْاِجْتِمَاعِيُّ **ด้านสังคม** คือ การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี เริ่มจากทางครอบครัวที่ประกอบไปด้วยภรรยา และบรรดาลูกๆ ตลอดจนสังคมส่วนรวม

4. اَلْجَانِبُ الْمَادِيُّ **ด้านวัตถุ** คือ ความสุขที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพการงานที่ได้มาซึ่งปัจจัยยังชีพที่หะลาลและปัจจัยต่างๆพร้อมกับการมีสุขภาพที่ดี

(ฝ่ายเผยแผ่ศาสนาสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร, 2555 : 3)

ดังนั้นจาก 4 องค์ประกอบนี้ถือเป็นส่วนที่สำคัญของการดำเนินชีวิตมุสลิมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการสร้างคุณภาพชีวิตให้เกิดขึ้นได้นั้นไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงจาก 4 องค์ประกอบนี้ได้ ทั้งด้านความศรัทธา มุสลิมจะต้องมีความเชื่อมั่นและหลักการยึดมั่นที่ถูกต้องตามที่อัลลอฮ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ที่ได้แจ้งไว้ ด้านปัจเจกบุคคลจะต้องมีแผนในการดำเนินชีวิตโดยยึดตามแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ มาใช้ในการดำรงชีวิต ด้านสังคมจะต้องมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และด้านวัตถุนั้นจะต้องประกอบสัมมาอาชีพที่ถูกต้องสุจริตให้ได้มาซึ่งปัจจัยต่างๆพร้อมกับการมีสุขภาพที่ดีในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้แล้ว ยังพอสรุปได้ว่าวงจรคุณภาพชีวิตที่ดีตามทัศนะอิสลามทั้งโลกนี้และโลกอาคิเราะฮฺ นั้นมีดังต่อไปนี้

คุณภาพชีวิตที่ดีในโลกนี้	คุณภาพชีวิตที่ดีในโลกหน้า(อาคิเราะฮฺ)
1. (كلمة طيبة) รากฐานของชีวิต : พจนารถที่ดี (หมายถึง คำปฏิญาณ ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ มูหัมมาดุรรอสูลุลลอฮฺ) 2. (نور القرآن وهدي المصطفى) กำกับและควบคุมโดย : ทางนำแห่งอัลกุรอานและสุนนะฮฺตามแนวทางท่านนบี ﷺ 3. (حلالا طيبا) อาศัยกระบวนการ: การประกอบอาชีพและอาหารที่ดีและหะลาล 4. (عملا صالحا) ผลผลิต: การปฏิบัติอะมั้ลที่ดี 5. (أخلاق حسنة) บทพิสูจน์: จริยธรรมที่ดีงาม 6. (زوجا صالحا) รูปแบบการดำเนินชีวิต : มีคู่ชีวิตที่ดี	1. (النفس الطيبة) สภาพออกจากโลกนี้ : จิตที่ดี 2. (سلام عليكم طبتم) ลักษณะการต้อนรับ : เสียงสรรเสริญจากมะลาอิกะฮฺ 3. (مساكن طيبة) สถานพำนัก : สวรรค์อันเป็นวิมานสถานอันบรมสุขสถาพร

Prince of Songkla University Pattani Campus

คุณภาพชีวิตที่ดีในโลกนี้	คุณภาพชีวิตที่ดีในโลกหน้า(อาคิเราะฮฺ)
7. (ذرية طيبة) ลักษณะของทายาทสืบสกุล: มีลูกหลานที่ดี 8. (بلدة طيبة ورب غفور) ภายใต้สภาพแวดล้อม: สังคมที่ดีและได้รับความโปรดปราน	

(อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา, 2553 : 5)

2.2 แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตในอิสลาม

อิสลามได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมโดยยึดหลักการจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน และพระวจนะของท่านนบี ﷺ มาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต เพื่อให้มุสลิมมีคุณภาพชีวิตอย่างแท้จริงและได้รับความสุขทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งร่างกาย จิตใจ ความรู้สึกตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ รวมถึงผลสะท้อนจากการดำเนินชีวิตบนโลกดุนยานี้ที่จะได้รับผลตอบแทนในวันโลกหน้าอาคิเราะฮฺ(ทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง, ซาฝีอี อาดำ, 2562 : 180-181) ดังนั้นผู้วิจัยขอนำเสนอทัศนะของนักปราชญ์ในอิสลามตามการอธิบายของท่านอิมามอัฏฏ็อบรีย์ رحمه الله เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมทั้ง 4 แนวทาง ดังต่อไปนี้

2.2.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการแสวงหาปัจจัยยังชีพที่หะลาล (ศาสนาอนุมัติ)

การแสวงหาปัจจัยยังชีพในการดำเนินชีวิตบนโลกนี้ถือเป็นหลักพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะทุกชีวิตนั้นมีความต้องการทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภคในการดำเนินชีวิตของตน(ทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง, ซาฝีอี อาดำ, 2562 : 181) ดังนั้นอัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾

(النحل: ١١٤)

ความว่า “พวกเจ้าจงบริโภคในสิ่งที่อัลลอฮฺทรงประทานปัจจัยยังชีพแก่พวกเจ้า ซึ่งเป็นที่อนุมัติที่ดี และพวกเจ้าจงขอบคุณต่อความโปรดปรานของอัลลอฮฺ หากพวกเจ้าเคารพภักดีเฉพาะพระองค์เท่านั้น”

(อันนะหฺลฺ : 114)

จากอายะฮฺข้างต้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้สั่งใช้ให้บริโภคสิ่งที่พระองค์ทรงประทานให้จากปัจจัยยังชีพที่ทรงอนุมัติและมิทรงห้ามแก่พวกเจ้าทั้งหลาย และจงขอบคุณถึงความโปรดปรานของพระองค์จากสิ่งที่ถูกอนุมัติแก่พวกเจ้า และสิ่งอื่นๆจากสิ่งดังกล่าว หากพวกเจ้าเป็นผู้ที่ภักดีต่อพระองค์ ดังนั้นจงเชื่อฟังในคำสั่งใช้ของพระองค์ และละทิ้งในสิ่งที่พระองค์ทรงห้ามแก่พวกเจ้าทั้งหลาย(al-Tabariy, 2001 : 4/564) ดังนั้นการปฏิบัติในสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงอนุมัติและงดเว้นสิ่งที่ต้องห้ามได้ถูกทำให้เป็นการทดสอบในเรื่องของการแสดงความจงรักภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ บ่าวผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ นั้นจะบริโภคแต่สิ่งที่อนุมัติและสะอาดบริสุทธิ์ และจะแสดงความขอบคุณต่อพระองค์ เขาจะละเว้นจากสิ่งที่ต้องห้าม และสิ่งที่ไม่บริสุทธิ์ด้วยการยอมรับอย่างแท้จริง (เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 3/1176)

การแจ้งแก่บรรดาผู้ศรัทธาถึงการบริโภคจากปัจจัยยังชีพที่พระองค์ทรงประทานให้ โดยให้จำแนกสิ่งที่หะลาลและสิ่งหะรอม พร้อมกับได้เตือนให้รำลึกอยู่เสมอว่าสิ่งที่พระองค์ได้ประทานเป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา พระองค์เท่านั้นเป็นผู้ประทานให้ และสิ่งดีๆ ที่เป็นปัจจัยยังชีพของพวกเขา พระองค์ทรงอนุมัติให้แก่พวกเขา เพื่อให้พวกเขามีความรู้สึกว่า พระองค์มิได้ห้ามพวกเขาในการบริโภคสิ่งดีๆทั้งหลาย และเมื่อพระองค์ทรงห้ามสิ่งใดแก่พวกเขาแล้วก็พึงทราบเถิดว่าสิ่งนั้นไม่ดี มิใช่ว่าพระองค์ประสงค์ที่จะห้ามโดยปราศจากเหตุผล หรือต้องการจะทำความลำบากใจให้แก่พวกเขาก็หาไม่ ทั้งๆ ที่พระองค์ก็ได้ประทานปัจจัยยังชีพแก่พวกเขาอย่างล้นเหลืออยู่แล้ว และพระองค์ยังได้ชี้แนะพวกเขาให้ขอบพระคุณ หากพวกเขาปรารถนาที่จะเคารพภักดีต่อพระองค์องค์เดียวโดยปราศจาสิ่งคู่เคียงใดๆ ฉะนั้นให้พวกเขาทราบไว้ด้วยว่า การขอบคุณนั้นเป็นอิบาดะฮฺเป็นการภักดีต่อพระองค์ และเป็นความโปรดปรานที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงพอพระทัยต่อปวงบ่าวของพระองค์(อัลอิศลาห์ สมาคม บางกอกน้อย, 2558: 4361) ดังที่กล่าวมานั้น มนุษย์ย่อมมีความจำเป็นในการอุปโภคและบริโภค ดังนั้นการประกอบอาชีพเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยยังชีพถือเป็นหน้าที่ในการแสวงหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวจำเป็นต้องรับผิดชอบสมาชิกภายในบ้านของตน และการแสวงหาปัจจัยยังชีพนั้นอัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

﴿ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

(الجمعة: ١٠)

ความว่า “ต่อเมื่อการละหมาดได้สิ้นสุดลงแล้ว ก็จงแยกย้ายกันไปตามแผ่นดิน และจงแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮฺ และจงรำลึกถึงอัลลอฮฺให้มาก ๆ เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับชัยชนะ”

(อัลญุมุอะฮฺ : 10)

จากอายะฮฺข้างต้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้อนุญาตแก่ผู้ศรัทธาทั้งหลายเมื่อสิ้นจากการละหมาดวันศุกร์ ให้แยกย้ายกันไปในหน้าแผ่นดิน เพื่อแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ จากปัจจัยยังชีพ ดังนั้นผู้ใดประสงค์ที่จะออกไปแสวงหาก็เป็นที่อนุมัติ และผู้ใดที่ประสงค์จะนั่งอยู่ต่อก็เป็นที่อนุมัติเช่นกัน (al-Tabariy, 2001 : 7/296) เนื่องจากก่อนอายะฮฺนี้ได้มีคำสั่งให้ยุติธุรกิจการค้าทุกอย่างทันทีที่ได้ยินเสียงประกาศเรียกร้องให้ไปละหมาดวันศุกร์ ดังนั้นเมื่อเสร็จสิ้นจากการละหมาดก็เป็นที่อนุญาตให้มุสลิมได้ประกอบอาชีพ ค้าขาย และทำธุรกิจต่างๆได้(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 7/3011)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการแสวงหาปัจจัยยังชีพถือเป็นการแสวงหาพระเมตตาปราณีจากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ในหน้าแผ่นดิน มิใช่เพียงแค่การประกอบอิบาดะฮฺอย่างเดียว แต่ละทิ้งการแสวงหาปัจจัยยังชีพนั่นไม่ใช่จุดหมายของศาสนา ในขณะเดียวกันการประกอบอาชีพก็ยังสามารถรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ ได้ ด้วยการทำมาหากินในหนทางที่ดี บริสุทธิ์ ไม่ประกอบอาชีพที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติทางศาสนา หากมุสลิมปฏิบัติได้เช่นนี้ก็ถือเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับมุสลิมเองในการประกอบอาชีพบนโลกนี้(ยะกู๊บ ท้วมประถม, ม.ป.ป. : 2/224-225)

มีรายงานจากท่านมิกดาม ﷺ ว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَاماً خَيْراً مِن أَنَ يَأْكُلَ مِن عمَلِ يَدِهِ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٢٠٧٢)

ความว่า “ผู้ใดผู้หนึ่งจะไม่รับประทานอาหารใดๆ ที่ประเสริฐไปกว่าสิ่งที่เขาได้หามาด้วยการทำงานจากน้ำมือของตนเอง”

(al – Bukhariy, 1992: 2072)

Prince of Songkla University Pattani Campus

และยังมีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَأَنْ يَحْتَطِبَ أَحَدُكُمْ حُزْمَةً عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ أَحَدًا فَيُعْطِيَهُ أَوْ يَمْنَعَهُ))

(أخرجه الترمذي، ١٩٧٥: ١٢١٧;وأبو داود، ١٩٩٠: ١٦٤١)

ความว่า “การที่คนใดจากพวกท่านหาฟืนแล้วแบกขึ้นบนหลังเอาไปขายนั้นย่อมดีกว่าการเที่ยวขอจากผู้อื่น ซึ่งเขาอาจให้หรือไม่ให้ก็ได้”

(al–Tirmidhi, 1975: 1217; Abu Dawud, 1990 : 1641)

จากตัวบทอัลหะดิษทั้งสองข้างต้นนี้เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้แจ้งถึงความประเสริฐของการประกอบอาชีพ และยังสนับสนุนให้ประกอบอาชีพอย่างสุจริต ดังนั้นการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มีเกียรติ เพราะเป็นการเลี่ยงจากการขอทานผู้อื่นและยังทำให้เกิดความต่ำต้อยในสังคม แม้จะเป็นเพียงการประกอบอาชีพแบกฟืนขายก็ตาม ซึ่งการมีอาชีพในการดำเนินชีวิตนั้นย่อมเป็นการมั่นคงต่อตนเองและครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มุสลิมจต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเรื่องของการประกอบอาชีพตามที่ตนถนัด แสวงหาปัจจัยยังชีพด้วยการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร การค้าขาย การประดิษฐ์หัตถกรรม หรืออุตสาหกรรม หรือทำงานบริษัท สถานประกอบการ องค์กร หรือรับราชการ ตราบใดที่การประกอบอาชีพนั้น ไม่ใช่สิ่งต้องห้าม หรือมีส่วนเกื้อหนุนต่อสิ่งต้องห้าม ต้องเป็นอาชีพหรืองานที่ศาสนาอนุมัติให้กระทำได้และถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมือง สำหรับกรณีนี้ต้องเป็นกฎหมายที่ไม่ขัดต่อศาสนบัญญัติอิสลามอีกด้วย เช่น การขายลอตเตอรี่ การขายสุรา การเลี้ยงสุกร การเปิดบ่อนที่มีใบอนุญาต และการทำธุรกิจสถานบริการเริงรมย์ตลอดจนการทำธุรกรรมที่มี ดอกเบี้ย ซึ่งมุสลิมไม่สามารถกระทำได้ถึงแม้จะถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมืองก็ตาม(วิศรุต เลาะวิถี, 2562 : 133) เมื่อมุสลิมมีความเข้าใจดังที่กล่าวมาทั้งหมดแล้ว การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการประกอบอาชีพแสวงหาปัจจัยในการดำเนินชีวิตถือเป็นหน้าที่ของมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวหน้าครอบครัวซึ่งต้องรับผิดชอบสมาชิกภายในบ้านและผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลของตน และการประกอบอาชีพนั้นยังมีแบบอย่างมาจากท่านเราะสูล ﷺ ซึ่งท่านเองประกอบอาชีพด้านการค้าขาย คุมกองคาราวานบรรทุกสินค้าออกไปขายยังดินแดนต่างๆ และบรรดาอัครสาวก ﷺ ทั้งหลายทุกท่านต่างก็มีการประกอบอาชีพด้วยกันทั้งนั้น ถือว่าปัจจัยยังชีพที่ได้มาจากน้ำพักน้ำแรงของตน ย่อมมีศักดิ์ศรี มีความสิริมงคลดีงามเป็นอย่างยิ่ง และยังทำให้

เกิดการสำนึกขอบคุณต่ออัลลอฮฺ ﷻ ในเรื่องของการประทานปัจจัยยังชีพจากพระองค์และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตอีกด้วย(ยะกู๊บ ท้วมประถม, ม.ป.ป. : 3/168-169)

2.2.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการครองตนด้วยความพอเพียง

ความพอเพียง หรือเพียงพอ เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หมายถึง ได้เท่าที่ต้องการ หรือได้เท่าที่ประมาณไว้หรือ เหมาะควรในระดับปานกลาง ดังนั้นความหมายโดยรวมของคำว่า “พอเพียง” จึงมีนัยบงชี้ที่อยู่ในกรอบหลักการของอิสลาม(วิสรุต เลาะวิถี, 2562 : 131) ซึ่งความพอเพียงเป็นสิ่งที่อยู่ระหว่างความสมถะและความพอใจ โดยเป็นที่รับรู้ทั่วกันในทางภาษาและคำว่าพอเพียงยังหมายถึง การพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่และยอมรับต่อสิ่งที่ตนได้รับยังมีความสุขใจ (Ibrahim bin Muhamad al-Haqil, 2008 : 3) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِن فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴾

(النساء: ٣٢)

ความว่า “และจงอย่าปรารถนาในสิ่งที่อัลลอฮฺได้ทรงให้แก่บางคนในหมู่พวกเจ้าเหนือกว่าอีกบางคน สำหรับผู้ชายนั้นมีส่วนได้รับจากสิ่งที่พวกเขาได้ขวนขวายไว้ และสำหรับหญิงนั้นก็มีส่วนได้รับจากสิ่งที่พวกนางได้ขวนขวายไว้ และพวกเจ้าจงขอต่ออัลลอฮฺเถิด จากความกรุณาของพระองค์แท้จริงอัลลอฮฺทรงรอบรู้ในทุกสิ่งทุกอย่าง”

(อันนิสาอฺ : 32)

จากอายะฮฺข้างต้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้สั่งห้ามมิให้ปรารถนาในสิ่งที่พระองค์ได้ทรงให้แก่บางคนในหมู่พวกเจ้าเหนือกว่าอีกบางคนนั้นหมายถึง อย่าได้โลภมากในสิ่งที่พระองค์ได้ประทานให้กับบุคคลอื่น เนื่องจากความปรารถนาในความโลภนั้นทำให้พวกเขา เกิดความอิจฉาริษยาและกดขี่ข่มเหงซึ่งกันและกันได้(al-Tabariy, 2001 : 2/448) อัลลอฮ ﷻ ได้ให้คำสั่งทางด้านศีลธรรมที่มีความสำคัญมาก ซึ่งถ้าหากว่าคำสั่งนี้ได้รับการปฏิบัติ ก็จะนำมาซึ่งความสันติ ความพอเพียง ความพอใจ ในชีวิตทางสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบัน โดยพระองค์ได้สอนให้ผู้คนมีให้อิจฉาและอยากได้สิ่งที่คนอื่นมีอยู่ เพราะพระองค์มิได้ทรงสร้างคนทุกคนมาให้เหมือนกันหมด หากไม่

Prince of Songkla University Pattani Campus

เข้าใจเรื่องความแตกต่างก็จะขาดคุณภาพชีวิต ชีวิตก็อาจจะมืดมน พระองค์ย่อมรู้ดีในทุกสิ่ง ทรงสร้างบางคนให้มีความสวยงาม บางคนมีความน่าเกลียด บางคนมีเสียงไพเราะในขณะที่บางคนมีเสียงกระด้าง บางคนมีร่างกายที่แข็งแรงในขณะที่บางคนมีร่างกายที่อ่อนแอ บางคนพระองค์ก็ทรงให้มีความคิดและจิตใจดีกว่าอีกบางคน บางคนร่ำรวยในขณะที่อีกคนหนึ่งพระองค์ทรงให้เขายากจน หากทุกคนมีความเข้าใจความแตกต่างในสัจธรรมของมนุษย์นี้ เนื่องจากความแตกต่างนั้นได้ถูกวางบนพื้นฐานแห่งวิทยปัญญาและความรู้ที่สมบูรณ์คือเหตุผลที่ว่าทำไมความปั่นป่วนวุ่นวายได้เกิดขึ้น ทำให้ผู้คนขาดคุณภาพชีวิตด้านความพอเพียงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ เมื่อใดก็ตามที่ผู้คนพยายามจะซ้ำเติมความแตกต่างเหล่านี้หรือไม่ก็พยายามที่จะไปทำลายมันให้หมดไปโดยสิ้นเชิง จิตของมนุษย์ที่จะคิดอิจฉาคนอื่น เพราะเห็นคนอื่นเหนือกว่าตนนั้นก็ได้ก่อให้เกิดการริษยา การแข่งขันชิงดีชิงเด่น การเป็นศัตรูกันอย่างเอาเป็นเอาตาย และการต่อสู้ทางชนชั้น คนที่ได้รับความเจ็บปวดจากการไม่มีก็พยายามที่จะแย่งฉวยสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ มิทรงประทานให้แก่เขาโดยวิธีการที่ผิดกฎหมาย ดังนั้นพระองค์จึงได้แนะนำบรรดามุสลิมให้หลีกเลี่ยงความคิดความรู้สึกเช่นนั้นและให้ออกห่างจากการอิจฉาคนอื่น ด้วยความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ มีความพอเพียงในจิตใจของตน พร้อมทั้งวิงวอนขอพรต่อพระองค์ และให้มันใจว่าแต่ละคนจะได้รับส่วนแบ่งที่แต่ละคนควรจะได้รับตามที่แต่ละคนได้ขนขวายไว้(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 1/343)

นอกจากนี้แล้วการสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นแก่มุสลิมนั้นยังมีคำสอนจากอัลหะดีษ ซึ่งมีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((ليسَ الغِنَى عن كَثْرَةِ العَرَضِ، ولَكِنَّ الغِنَى غِنَى النَّفْسِ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٦٤٤٦)

ความว่า “ความร่ำรวยไม่ใช่การมีทรัพย์สินอย่างมากมาย แต่ทว่าความร่ำรวยนั้น คือความพึงพอใจ”

(al – Bukhariy, 1992: 6446)

จากอัลหะดีษข้างต้นท่านเราะสูล ﷺ สอนให้มุสลิมมีความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ และความหมายของความร่ำรวยที่ถูกสรรเสริญนั้น คือความร่ำรวยทางด้านจิตใจ ความอิ่มเอิบภายในใจ ไม่มีความโลภมาก มีความพอเพียง ไม่ใช่ร่ำรวยเนื่องจากการมีทรัพย์อย่างมากมาย พร้อมกับความปรารถนาอยากได้เพิ่มเติมที่ไม่รู้จักพอ เพราะผู้ที่ต้องการเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องด้วยความโลภนั้นย่อมไม่พอใจกับสิ่งที่ตนมีอยู่อย่างแน่นอน ดังนั้นจึงไม่ใช่ผู้ที่มีความร่ำรวยอย่างแท้จริง(Amin bin Abdullah al-Shaqawi, 2011 : 2)

และยังมีรายงานจากท่านอบูสะอีด อัลคุดรียฺ ﷺ ว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللَّهُ ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ١٤٢٧)

ความว่า “ผู้ใดแสวงหาความเรียบง่าย อัลลอฮฺจะทรงให้เขามีความเรียบง่าย และผู้ใดแสวงหาความพอเพียง อัลลอฮฺจะทรงให้เขามีความพอเพียง”

(al – Bukhariy, 1992: 1427)

จากอัลละหะดีษข้างต้นนี้บ่งบอกให้รู้ว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้แจ้งว่า อัลลอฮฺ ﷻ นั้นทรงประทานความเรียบง่ายและความพอเพียงแก่ผู้ที่ปราถนา ดังนั้นความพอเพียงคือสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุข และดับความปรารถนาอันไร้ขอบเขตอย่างไม่สิ้นสุดได้อย่างแท้จริง ท่านอิบนุ ญะรีรฺ رحمه الله กล่าวว่า มนุษย์เมื่อเห็นผู้ที่มีความประเสริฐเหนือกว่าตนในเรื่องของโลกนี้จิตใจย่อมปรารถนาต่อสิ่งนั้น โดยมองว่าความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ตนเองมีอยู่นั้นน้อย ต้องการได้เพิ่มเติมเพื่อบรรลุสู่สิ่งนั้น หรือได้รับสิ่งที่ใกล้เคียงกัน นี่คือสิ่งที่เกิดขึ้นในหมู่ผู้คนทั่วไป แต่หากเขามองดูผู้ที่ต่ำกว่าตนในเรื่องของโลกนี้ ความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ ที่มีต่อเขาย่อมปรากฏชัดขึ้นทำให้เขาขอบคุณต่อความโปรดปรานนั้น นอบน้อมและทำความดีเพื่อพระองค์(Amin bin Abdullah al-Shaqawi, 2011 : 3)

ความพอเพียงตามคำสอนอิสลามคือคุณธรรมอันดีงามและมีความสำคัญสำหรับมนุษยชาติในยุคใหม่เป็นอย่างยิ่ง โดยสัญชาติญาณแล้ว มนุษย์ทุกคนมีความต้องการความสงบสุขและความสะดวกสบาย และหนึ่งในสิ่งที่จะทำให้บรรลุในเรื่องนี้คือ คุณลักษณะทางด้านจริยธรรม ได้แก่ ความรู้สึกพอเพียงในสิ่งที่ตนมีอยู่(วิศรุต เลาะวิถี, 2562 : 135)

ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการครองตนด้วยความพอเพียง มุสลิมจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้จากหลักคำสอนของอิสลามแล้วนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตจริง ด้วยความพอดี ดำรงตนอยู่ในทางสายกลาง ซึ่งเหล่าบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ได้ดำรงตนด้วยความพอเพียง ท่านอุมัร ﷺ กล่าวว่า : “ความละโมบนั้นคือความยากจน การไม่คาดหวังคือความร่ำรวยแท้จริงแล้วใครที่หมดหวังจากสิ่งที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของคนอื่นเขายอมเพียงพอ (ไม่ต้องการ) จากพวกเขา” ความพึงพอใจคือคลังทรัพย์อันยิ่งใหญ่ เป็นสัญลักษณ์หนึ่งจากสัญลักษณ์แห่งความยำเกรง ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า “ความพึงพอใจคือคลังที่ไม่มีวันเสียหาย” ท่านอะลี อิบนุ อบีฏอลิบ ﷺ กล่าวว่า : “ความยำเกรง คือความเกรงกลัวต่ออัลลอฮฺ ﷻ การปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกประทานลงมา

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความพึงพอใจต่อสิ่งที่มีน้อยนิด และการเตรียมความพร้อมเพื่อวันแห่งการกลับไป" (Amin bin Abdullah al-Shaqawi, 2011 : 4) จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการครองตนด้วยความพอเพียงมุสลิมควรปฏิบัติดังนี้

1. รู้จักพอเพียงในอำนาจ บารมีที่ได้สะสมความดีไว้จนคนยกย่องนับถือ ไม่ใช่กระสันอยากได้ ตำแหน่งอำนาจ โดยการกว้านซื้อด้วยเงินทอง หรือการบังคับขู่เข็ญ หรือการรวมกลุ่มประท้วง

2. รู้จักพอเพียงในวิถีของการทำมาหากิน ตามความสามารถที่ตนมีใครที่มีความสามารถมากก็จงต่อสู้ดิ้นรนและใช้ความสามารถในหนทางที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินที่สุจริต และแบ่งปันช่วยเหลือบุคคลที่ด้อยกว่า

3. รู้จักพอเพียงในคู่ครองที่ได้ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ด้วยความยุติธรรม นั่นคือบุคคลที่มีความยุติธรรมในทรัพย์สิน การแบ่งเวลา การให้ความสุขในครอบครัว และการให้ความยุติธรรมกับบุตรหลาน

4. รู้จักพอเพียงในชีวิต ความเป็นอยู่ มิได้อยากได้เหมือนคนอื่น เพราะจะมีส่วนทำให้ตนเองและครอบครัวเดือดร้อน และไม่มีความสุขในชีวิต

5. รู้จักพอเพียง ไม่ทะเยอทยาน จนถึงกับไปทำร้ายผู้อื่นด้วยการอิจฉาริษยา นินทาว่าร้าย หรือถึงขั้นใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการจะครอบครอง

(วิศรุต เลาะวิถี, 2562 : 136-137)

เมื่อมุสลิมปฏิบัติตนด้วยความรู้จักพอเพียงทั้ง5ประการนี้แล้ว โดยเริ่มต้นจากจิตใจที่ซึมซับแต่สิ่งดีงามเป็นจิตภาพ และพยายามปลูกจิตสำนึกให้เข้าถึงแก่นแท้แห่งชีวิต เพื่อแสดงออกทางกายภาพที่สอดคล้องกันมาสู่การปฏิบัติรูปนอกก็จะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านความพอเพียงให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมุสลิมจำเป็นต้องยึดแนวทางบทเรียนแห่งชีวิตของท่านเราะสูล ﷺ มาเป็นแบบอย่างแห่งความพอเพียง จากคำสอนและการปฏิบัติของท่านเราะสูล ﷺ มุสลิมก็จะพบกับแบบฉบับแห่งความพอเพียงอย่างแท้จริง

2.2.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ

อิสลามได้มีหลักคำสอนเกี่ยวกับการบำบัดจิตใจและสร้างความสุขให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ ทำใจให้สงบ ทำใจให้เป็นสุขด้วยวิธีการเข้าหาพระเจ้า รำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าให้มากๆ เป็นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ทำให้สภาวะทางจิตใจมีความเบิกบานและสงบลง ขณะเดียวกัน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ก็ช่วยขจัดความวิตกกังวลและความโศกเศร้าเสียใจไปด้วย(ดารี บินอะหฺมัด, 2547: 24) ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴾

(الرعد: ٢٨)

ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธา และจิตใจของพวกเขาสงบด้วยการรำลึกถึงอัลลอฮ พึงทราบเถิด! ด้วยการรำลึกถึงอัลลอฮเท่านั้นทำให้จิตใจสงบ”

(อัร-เราะอฺดุ : 28)

จากอายะฮฺข้างต้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้แจ้งถึงแนวทางที่ทำให้จิตใจสงบมีความสุขด้วยการรำลึกถึงพระองค์ บรรดาผู้ศรัทธา และจิตใจของพวกเขาสงบด้วยการรำลึกถึงอัลลอฮ ﷻ นั้นหมายถึง การทำให้จิตใจของพวกเขาให้เป็นสถานที่แห่งการรองรับในการรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ (al-Tabariy, 2001 : 4/423) และการรำลึกถึงอัลลอฮ ﷻ ยังสามารถนำไปสู่การเพิ่มความยำเกรงต่อพระองค์และเกรงขามต่อความยิ่งใหญ่ของพระองค์ ในที่สุดก็จะนำไปสู่การยอมศิโรราบ และพึ่งพิงต่อพระองค์เพียงผู้เดียว นั่นย่อมเป็นเหตุแห่งการรอดพ้นจากไฟนรกและได้รับความสำเร็จในวิมานแห่งสวรรค์ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุด การรำลึกถึงอัลลอฮ ﷻ อย่างสม่ำเสมอเป็นเครื่องหมายว่าถึงผูกพันกับพระองค์ ศรัทธาต่อพระองค์โดยไม่ตั้งภาคีใดๆ ซึ่งเป็นหัวใจของการศรัทธาที่จะนำไปสู่การยอมรับบทบัญญัติอื่นๆของพระองค์มาปฏิบัติใช้ และก่อให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิต ของมุสลิมอย่างเต็มเปี่ยม(ซุฟอัม อุษมาน, 2550 : 3)

นอกจากนี้แล้วท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ส่งเสริมให้ทำการรำลึกถึงอัลลอฮ ﷻ ให้มากๆเพราะจะทำให้จิตใจนั้นเป็นสุขและสงบยิ่งขึ้นดังที่มีรายงานจากท่านอบูดัรดาอฺ ﷺ ได้กล่าวว่า ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

((أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ، وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ، وَأَرْفَعِهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالوَرِقِ، وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ»؟ قَالُوا: بَلَى.
قَالَ: ذِكْرُ اللَّهِ تَعَالَى.))

(رواه الترمذي، ١٩٧٥: ٣٣٧٧)

> ความว่า “เอาไหม ฉันจะบอกพวกท่านถึงการงานที่ดีที่สุดของพวกท่าน และเป็นการขัดเกลาที่สะอาดที่สุด ณ ผู้ทรงกรรมสิทธิ์พวกท่าน และได้ลำดับชั้นสูงสุดของพวกท่าน และดีกับพวกท่านมากกว่าการบริจาคเป็นทองเป็นเงินเสียอีก และดีกับพวกท่านมากกว่าการออกไปเผชิญกับข้าศึกของพวกท่าน ที่ต่างฝ่ายต่างก็ห้ำหั่นฟันคอกันและกัน? พวกเขาตอบว่า เอาสิ ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ท่านตอบว่า คือ การรำลึกถึงอัลลอฮฺ ผู้ทรงสูงส่ง”
>
> (al–Tirmidhi, 1975 : 3377)

จากอัลหะดีษข้างต้นท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้แนะนำถึงการงานที่ดีที่สุด ซึ่งทำให้จิตใจสะอาดและได้รับตำแหน่งที่สูงสุด นั่นคือการรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งสิ่งดังกล่าวนั้นเป็นการสร้างความสงบและความสุขให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของมุสลิม ท่านอัสสะอฺดีย رضي الله عنه ได้กล่าวว่า สาเหตุสำคัญยิ่งที่ทำให้เกิดความสงบทางใจและความเบิกบาน คือ การรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ เพราะการรำลึกถึงอัลลอฮ ﷻ มีผลลับที่มหัศจรรย์อย่างมากในการนำความสุขและเบิกบานทางใจ พร้อมขจัดความเศร้าหมองและความทุกข์ระทมต่างๆได้(ฝ่ายเผยแผ่ศาสนาสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร, 2555 : 2)

ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมโดยการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ มุสลิมจะต้องเริ่มจากการปรับความรู้สึกภายในไปสู่การกระทำภายนอก ซึ่งจำเป็นจะต้องผ่านกระบวนการอิบาดะฮฺและประกอบคุณงามความดีต่างๆตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ในประเด็นนี้ท่านอิมามอัลฆอซาลียฺ رحمه الله ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวทางแห่งความสุขไว้ 3 ประการด้วยกัน หากผู้ใดได้ปฏิบัติก็จะพบกับความสุข จะเป็นผู้ดำรงไว้ซึ่งสิทธิแห่งความสุข เป็นผู้ที่มีเกียรติในวันอาคิเราะฮฺ แต่หากผู้ใดละเลยก็จะประสบกับความทุกข์ ซึ่ง 3 ประการนั้นมีดังต่อไปนี้

1. พลังแห่งความโกรธ
2. พลังแห่งอารมณ์
3.พลังแห่งความรู้

ดังนั้นทั้งสามประการนี้ต้องอยู่ในความเป็นกลางและสมดุล ความพอดีทำให้เกิดความสุข เพื่อไม่ให้เกิดทวีความรุนแรงของอารมณ์มากเกินไป จนกระทั่งทำให้มีความอ่อนแอ เป็นเหตุให้ตกอยู่ในความเสียหาย หรือไม่ควรมีความโกรธมากเกินไปจนกระทั่งนำไปสู่ความดื้อรั้น ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ตกอยู่ในความเสียหายเช่นกัน เมื่อพลังทั้งสองคือพลังแห่งความโกรธและพลังแห่ง

อารมณ์ มีความพอดีด้วยการชี้นำของพลังแห่งความรู้ ดังนั้นพลังแห่งวิชาความรู้จึงนำไปสู่ทางนำเช่นเดียวกัน ในเรื่องของความโกรธเมื่อมันได้ทวีคูณมันย่อมง่ายแก่การพิชิต และหากมันลดลงความกระตือรือร้นในเรื่องศาสนาและดุนยาย่อมมลายสิ้น แต่หากมันมีความพอดี แน่นอนมันจะทำให้เกิดความอดทน ความกล้าหาญและวิทยปัญญา เช่นเดียวกันกับอารมณ์ ซึ่งหากมันทวีคูณขึ้นมันก็ย่อมทำให้เกิดความเลวและความชั่ว แต่หากมันลดลงมันจะทำให้เกิดความอ่อนแอ แต่หากมันมีความพอดีก็จะก่อให้เกิดการห่างไกลจากความชั่วก่อให้เกิดความพอดี และมีความสมดุลในการสร้างความสุขทางด้านจิตใจและสะท้อนไปยังร่างกายด้วยความสุขอย่างแท้จริง(al-Ghazaliy, 2019 : 11)

2.2.4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ ﷻ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการการแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการปฏิบัติตามพระบัญชาของพระองค์นั้นเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีเยี่ยมสำหรับมุสลิม เป็นการกระจัดความทุกข์ทั้งปวง และเป็นการสร้างศรัทธาอันแน่วแน่ต่อพระผู้เป็นเจ้าด้วยหลักความเชื่อที่เด็ดขาด และความหวังอันสูงสุดที่จะได้พบกับพระองค์และผลแห่งการตอบแทนสรวงสวรรค์อันบรมสุขเป็นดินแดนแห่งความสุขตลอดกาล ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่มีจิตใจเป็นทุกข์กระวนกระวายใจ เมื่อสิ่งที่ไม่สบอารมณ์เกิดขึ้นกับตนก็ไม่สามารถดับกิเลสได้ ทำให้สภาวะจิตใจเต็มไปด้วยความรุ่มร้อน ดังนั้นอิสลามได้ระบุถึงสองสวรรค์ สองความสุขที่จะได้รับตั้งแต่โลกนี้คือความสุขทางจิตใจอันเปรียบดังสรวงสวรรค์แห่งโลก และสวรรค์ในโลกอาคิเราะฮฺที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตอบแทนให้กับปวงบ่าวของพระองค์ ที่มีความจงรักภักดีและแสวงหาความโปรดปรานจากพระองค์(อับดุลวาฮับ บินอะหฺมัด, 2541 : 8) ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴾

(الرحمن: ٤٦)

ความว่า “และสำหรับผู้ที่เกรงกลัวต่อตำแหน่งของพระเจ้าของเขานั้น เขาจะได้รับสองสวรรค์”

(อัร-เราะหฺมาน : 46)

จากอายะฮฺข้างต้น สำหรับผู้ที่มีความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ จากบ่าวของพระองค์ด้วยการเกรงกลัวต่อตำแหน่งของพระผู้เป็นเจ้าของเขา ดังนั้นเขาได้เชื่อฟังเคารพภักดีด้วยการปฏิบัติสิ่งที่เป็นฟัรฎุ และห่างไกลจากสิ่งที่เป็นความชั่วทั้งหลาย เขาจะได้รับสองสวรรค์ (al-Tabariy, 2001 : 7/190) ดังนั้นมุสลิมที่จะได้รับความโปรดปรานและความสุขที่แท้จริงคือผู้ที่

ยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ ทำทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้และกลัวว่าจะต้องถูกสอบสวนในโลกอาคิเราะฮฺ ใครก็ตามที่มีความเชื่อเช่นนี้ก็จะหลีกเลี่ยงการทำตามอารมณ์ใฝ่ต่ำของตนเอง จะหลีกเลี่ยงการเดินตามทุกอย่างที่มืดบอด แยกแยะระหว่างความจริงกับความเท็จ ความยุติธรรมกับความอยุติธรรม สิ่งที่อนุมัติและสิ่งที่ต้องห้าม และจะไม่หันห่างออกไปจากการปฏิบัติตามคำบัญชาของอัลลอฮฺ ﷻ นี่คือเหตุผลที่แท้จริงสำหรับการตอบแทนที่จะได้รับ ส่วนคำว่า สองสวรรค์นั้น หมายถึงโลกทั้งหมดที่ผู้ทำความดีจะได้อยู่อาศัยนั้นถูกเรียกว่า สวนหรือสวรรค์ในโลกดุนยา ดังนั้นผู้ที่กระทำคุณงามความดีทุกคนจะได้รับสองสวรรค์ทั้งในดุนยา และอาคิเราะฮฺซึ่งถูกจัดไว้สำหรับเขาโดยเฉพาะ เขาจะมีวังเป็นของเขาเอง ซึ่งจะพำนักอยู่ในนั้นกับครอบครัวของเขา และมีคนเฝ้ารับใช้เหมือนกับราชาคนหนึ่ง และในนั้นเขาจะได้รับทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องการ(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 7/2008)

จากเนื้อหาที่กล่าวมานั้น มุสลิมจะต้องมีการวางแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ ﷻ ด้วยการได้รับทั้งสองสวรรค์ คือสวรรค์แห่งโลกดุนยาและสวรรค์ในโลกอาคิเราะฮฺ ก่อนที่มุสลิมจะได้รับสวรรค์ จำเป็นจะต้องรับรู้ว่าสวรรค์นั้นคืออะไร ในทำนองเดียวกันเมื่อต้องการหลีกทางจากขุมนรก ก็จำเป็นต้องรับรู้ว่านรกมันคืออะไร สวรรค์เป็นดินแดนแห่งความสุข และความสุขใดหนอในโลกนี้จะเทียบเท่ากับความสุขทางใจ ฉะนั้นหากมุสลิมทำจิตใจให้เป็นสุขอยู่ตลอดเวลาด้วยการรำลึกและภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ พร้อมทั้งปฏิบัติตามแนวทางของท่านเราะสูล ﷺ ก็เท่ากับมุสลิมผู้นั้นได้เป็นชาวสวรรค์ในโลกดุนยานี้แล้ว ในขณะเดียวกันนรกคือดินแดนแห่งความทุกข์ และทุกข์ใดหนอในโลกนี้จะเทียบเท่ากับทุกข์ทางใจ เพราะฉะนั้นถ้าจิตใจของมุสลิมมีทุกข์แล้ว ก็เปรียบเสมือนว่ากำลังตกลงไปในขุมนรก ดังนั้นผู้ที่มีจิตใจที่เป็นทุกข์กังวลใจ เมื่อเกิดสิ่งที่ไม่สบอารมณ์ แต่เมื่อมีความปีติยินดีเกิดขึ้นแก่เขา เขาก็จะหยิ่งยโส ทะนง โอ้อวด นั่นแหละอุปนิสัยของชาวนรก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมให้ได้รับความโปรดปรานจากพระเจ้าด้วยผลตอบแทนแห่งสวรรค์ทั้งสองโลก มุสลิมจำเป็นต้องทำใจให้เป็นสุขอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้จะมีสิ่งที่ไม่สบอารมณ์เกิดขึ้น ก็สามารถวางเฉยได้ อดทนรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ อยู่ตลอดเวลา หากมีความโปรดปรานจากพระองค์หรือสิ่งที่ดีงามต่างๆ เกิดขึ้นแก่เขา เขาก็จะไม่หยิ่งยะโส โอ้อวด แต่จะเป็นผู้ที่รู้จักขอบคุณต่ออัลลอฮฺ ﷻ การมีสภาพจิตใจเช่นนี้แหละคือคุณลักษณะของชาวสวรรค์ที่จะได้รับตั้งแต่โลกดุนยานี้ และโลกอาคิเราะฮฺต่อไป ด้วยความประสงค์ของอัลลอฮฺ ﷻ (อับดุลวาฮับ บินอะห์มัด, 2541 : 8-9)

2.3 เคล็ดลับต่างๆที่เสริมสร้างให้ชีวิตได้รับความสุข

การมีจิตใจที่สงบเต็มไปด้วยความสุข โดยปราศจากความโศกเศร้ากังวล เป็นสิ่งที่

มนุษย์ทุกคนปรารถนา เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะนำพาไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความเบิกบานในชีวิต ซึ่งดังกล่าวนั้นมีมูลเหตุที่มาจากหลักธรรมทางศาสนา และวิถีตามธรรมชาติ หรือการวางแผนลงมือปฏิบัติ ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นมิอาจที่จะเกิดขึ้นได้ เว้นแต่กับบรรดาผู้ศรัทธาเท่านั้น ส่วนคนอื่นๆอาจจะมีได้ก็เพียงบางด้าน พวกเขาอาจจะพบกับมูลเหตุบางอย่างผ่านความพยายามค้นหาจากบรรดาผู้มีปัญญา แต่ก็ต้องพลาดไปอีกหลายด้านที่มีประโยชน์ยิ่งกว่า มั่นคงกว่าดีกว่า สำหรับชีวิตในโลกดุนยาและโลกอาคิเราะฮฺ(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 4) ดังนั้นเคล็ดลับต่างๆที่ทำให้ชีวิตได้รับความสุขนั้นมีมากมายทั้งจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ดังนั้นจึงขออธิบายไว้ดังต่อไปนี้

2.3.1 สร้างศรัทธาและประกอบคุณงามความดีให้มั่นคง

สาเหตุหลักประการสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีคือการศรัทธาและประกอบคุณงามความดี ซึ่งบรรดาผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ ที่ได้ศรัทธาอย่างถูกต้องจนส่งผลพวงให้เขาประกอบคุณงามความดี และช่วยปรับปรุงหัวใจ นิสัย ชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกอาคิเราะฮฺนั้น พวกเขาย่อมต้องมีหลักการและแนวทาง ที่จะใช้ในการรับมือกับสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมูลเหตุแห่งความดีใจ ความอิ่มเอิบ หรือมูลเหตุแห่งความกังวล ความกลุ้มอกกลุ้มใจ และความเศร้าโศก พวกเขาจะรับมือกับปัจจัยแห่งความสุขที่ตนชอบและปรารถนาด้วยการยอมรับและขอบคุณ และใช้มันให้เกิดประโยชน์ เมื่อพวกเขาใช้ไปในด้านนี้ก็จะยิ่งเกิดความภูมิใจ และมีความหวังแรงกล้าที่จะให้มันอยู่กับพวกเขานานๆ และเพิ่มพูนเป็นสิริมงคล พร้อมกับหวังที่จะได้รับผลบุญในฐานะผู้ขอบคุณต่ออัลลอฮฺ ﷻ ที่ได้ประทานความสุขเหล่านั้นมา คุณูปการและสิริมงคลอันยิ่งใหญ่เหล่านี้ถึงแม้จะเป็นเพียงผลพวงในภายหลัง แต่กลับมีความสำคัญมากกว่าปัจจัยแห่งความสุขที่ตนได้รับมาแต่แรกเสียอีกด้วยซ้ำ ยามที่พวกเขาประสบกับสิ่งที่ไม่ปรารถนา อันตราย ความทุกข์ ความกลุ้มอกกลุ้มใจ ก็จะเผชิญหน้ากับมันอย่างที่สุด เท่าที่สามารถจะรับมือได้ หรืออย่างน้อยก็พยายามลดความหนักหนาสาหัสให้เบาบางลง และอดทนอดกลั้นในกรณีที่ไม่สามารถจะรับมือหรือบรรเทาความสาหัสนั้นได้ ผลจากการเผชิญหน้ากับความทุกข์เหล่านั้น ทำให้พวกเขาได้รับประโยชน์เป็นการรับมือที่ให้คุณ ได้ประสบการณ์ชีวิต และความแข็งแกร่ง ได้อดทนและหวังในผลบุญจากอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเป็นอานิสงค์ยิ่งใหญ่ที่สามารถลดสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาเหล่านั้นให้เล็กลงได้ ความปลื้มปีติและความหวังที่ดีจะเข้ามาแทนที่ พร้อมๆ กับความหวังในความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ และผลตอบแทนของพระองค์(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 5-6) ดังที่มีรายงานจากท่านศุฮัยบ ﷺ ว่าท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((عَجَباً لِأَمْرِ المؤْمِن إِنّ أَمْرَهُ كُلّه خَيْر وَلَيْسَ ذلك لِأَحَدٍ إِلّا لِلْمؤمن، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرّاء شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرّاء صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ.))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٩٩٩)

ความว่า “ช่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง สำหรับกิจการของผู้ศรัทธาแท้จริง กิจการทั้งหมดของเขาล้วนเป็นความดี สิ่งนั้นไม่เกิดกับผู้ใดนอกจากกับผู้ศรัทธาเท่านั้น หากมีความสุขมาประสบ เขาก็ขอบคุณต่ออัลลอฮฺ (นั่นก็) กลายเป็นความดีสำหรับเขา และหากมีทุกขภัยมาประสบ เขาก็อดทน (นั่นก็) กลายเป็นความดีสำหรับเขา”

(Muslim, 1955 : 2999)

จากอัลหะดีษข้างต้นนี้ ได้แจ้งถึงความดีงามและผลจากการกระทำของผู้ศรัทธาจะเพิ่มทวีคูณในทุกด้านที่เขาได้ประสบ ไม่ว่าสิ่งที่สบายใจหรือสิ่งที่น่ารังเกียจ หากความสุขประสบแก่เขาก็รู้จักขอบคุณต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเมื่อความทุกข์มาประสบ เขาก็มีความอดทน ดังนั้นเมื่อมุสลิมปฏิบัติได้ตามหลักคำสอนนี้ แน่นอนเขาก็จะได้ได้รับความสุขแห่งความศรัทธาภายในจิตใจของเขาเองอย่างเต็มเปี่ยม

2.3.2 ทำดีต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งด้านคำพูดและการกระทำ

ส่วนหนึ่งจากปัจจัยที่ทำให้ความเศร้าโศก ความวิตกกังวล และความกระวนกระวายมลายหายไป คือการทำดีต่อเพื่อนมนุษย์ไม่ว่าจะด้วยคำพูด การกระทำ หรือคุณประโยชน์ต่างๆ ทั้งหมดนั้นเป็นความดีและกุศลทาน เป็นสาเหตุที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงให้รอดพ้นจากความวิตกกังวลและความเศร้าโศกเสียใจเหมือนๆ กัน ตามระดับสภาพของความดีที่แต่ละคนมี ที่ต่างกันก็คือผู้ศรัทธาจะพิเศษและสมบูรณ์กว่า เนื่องจากการทำความดีของเขาเกิดมาจากก้นบึ้งของความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮฺ มิได้หวังผลจากมนุษย์ อีกทั้งมาจากความปรารถนาที่จะได้รับผลตอบแทนอันประเสริฐจากพระองค์เพียงผู้เดียวเท่านั้น อัลลอฮฺจะทรงประทานความง่ายดายให้แก่เขาในการทำดีต่อผู้อื่นตามที่เขาตั้งใจอยากจะได้ความดีงามนั้น และพระองค์จะทรงปกป้องเขาให้รอดพ้นจากสิ่งที่ไม่พึงประสงค์เพราะการที่เขาบริสุทธิ์ใจและหวังในผลบุญจากพระองค์(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 8) ดังคำยืนยันจากดำรัสของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า

﴿ لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴾

(النساء: ١١٤)

ความว่า “ไม่มีความดีใดๆ ในการพูดซุบซิบอันมากมายของพวกเขา นอกจากผู้ที่ใช้ให้ทำทานหรือให้ทำสิ่งที่ดีงาม หรือให้ประนีประนอมระหว่างผู้คนเท่านั้น และผู้ใดกระทำดังกล่าวเพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮฺแล้ว เราจะให้แก่เขาซึ่งรางวัลอันใหญ่หลวง”

(อันนิสาอฺ : 114)

จากอายะฮฺข้างต้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้บอกว่า การงานทั้งหมดที่กล่าวมานี้หากผู้ใดปฏิบัติก็ล้วนเป็นความดีงามทั้งสิ้น ความดีประการหนึ่งย่อมผลิตหรือนำความดีอื่นซ้ำตามมาอีก รวมทั้งจะปกป้องให้รอดพ้นจากความชั่วได้ ผู้ศรัทธาที่กระทำความดีเพื่อหวังบุญจากอัลลอฮฺ ﷻ พระองค์ก็จะประทานผลตอบแทนอันยิ่งใหญ่ให้แก่เขา และส่วนหนึ่งจากผลตอบแทนที่ว่านั้นก็คือการมลายหายไปของความวิตกกังวล ความเศร้าโศก ความทุกข์ใจ และอื่นๆ ที่รุมเร้า(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 8)

2.3.3 ให้ทุ่มเทอยู่กับงานที่ดีและความรู้ที่เป็นประโยชน์

ปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยขจัดความกังวลอันเกิดจากอาการจิตวิตกกับสิ่งที่ก่อให้เกิดทุกข์บางอย่าง คือ การจดจ่อและพะวงอยู่กับการงานใดงานหนึ่ง หรือศึกษาหาความรู้อะไรก็ตามที่เป็นประโยชน์ เพราะมันจะทำให้หัวใจเขาจดจ่ออยู่กับงานแทนที่จะเฝ้าอมทุกข์กับความวิตกกังวลนั้น จนบางทีการยุ่งงานก็อาจจะเป็นผลทำให้เขาลืมสาเหตุต่างๆ ที่เป็นต้นตอของความวิตกกังวลจนหมดสิ้น ทำให้ชีวิตเขามีความสุขใจและเพิ่มความกระฉับกระเฉงให้กับตัวเองแทน ปัจจัยในข้อนี้ก็เกิดขึ้นได้ทั้งกับผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ และคนอื่นๆทั่วไป แต่ผู้ศรัทธาจะโดดเด่นกว่าเนื่องจากความศรัทธา ความบริสุทธิ์ใจ และความคาดหวังในผลบุญจากการที่เขาพะวงอยู่กับความรู้ที่ตนศึกษาเรียนรู้หรือนำไปสอนผู้อื่น และการที่ได้ทำความดีตามที่เขาได้เรียนรู้มา หากสิ่งที่เขาทำอยู่เป็นเรื่อง อิบาดะฮฺ เขาก็จะได้รับผลบุญในฐานะที่มันเป็นอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ ﷻ แต่หากสิ่งที่ทำอยู่เป็นเรื่องทางโลกหรือประเพณีปฏิบัติทั่วๆไป เขาก็จะกำหนดเจตนาที่ดีและตั้งใจว่าทำลงไปเพื่อให้มันช่วยเขาในการเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยเหตุดังกล่าว มันจะส่งผลอย่างดีมากในการขจัด

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความวิตกกังวลและความเศร้าโศกเสียใจ กี่มากน้อยแล้วที่มนุษย์ถูกทดสอบด้วยความวิตกกังวลและจมปลักอยู่กับความเศร้าโศก จนทำให้โรคร้ายต่างๆ มารุมเร้าเขา สุดท้าย ยาขนานวิเศษที่ดีที่สุดในการรักษาอาการดังกล่าวก็คือ การที่เขาลืมสาเหตุที่เคยทำให้วิตกกังวลหรือเศร้าโศกเสียใจ แล้วไปมุ่งมั่นเอาใจใส่และยุ่งง่วนอยู่กับงานของตัวเองที่ต้องรับผิดชอบ อนึ่ง งานที่ทำนั้นควรจะต้องเป็นงานที่เขาชอบและรัก เพราะนั่นย่อมจะมีผลมากกว่าในการเยียวยาและบรรลุถึงเป้าหมายอันเป็นประโยชน์นี้(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 8-9)

2.3.4 ทุ่มเทให้ปัจจุบัน ไม่กังวลกับอนาคตและไม่เสียใจกับอดีต

ประการหนึ่งที่จะช่วยขจัดความวิตกกังวลได้ คือ การให้ความสำคัญต่องานที่กำลังทำอยู่ ณ วันนี้ ไม่ต้องคอยกังวลกับเรื่องในอนาคต และไม่ต้องมานั่งเสียใจกับสิ่งที่ผ่านมาในอดีต ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เป็นบ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ นั้นจะต้องอยู่กับปัจจุบัน รวบรวมสมาธิ ทุ่มเทความพยายามให้กับการปรับปรุงแก้ไขวันนี้และปัจจุบันของเขาให้ดี เพราะการทุ่มเทจิตใจให้กับปัจจุบันจะส่งผลสัมฤทธิ์ให้งานต่างๆ เกิดความสมบูรณ์ และทำให้เขาได้ผ่อนคลายจากความเศร้าโศกกังวล มีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ เล่าว่าท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجَزْ، وَإِذَا أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ.))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٦٦٤)

ความว่า “จงมุ่งมั่นทุ่มเทแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ท่าน และจงขอความช่วยเหลือต่ออัลลอฮฺ และอย่าได้อ่อนแอ หากเกิดว่ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาประสบกับท่าน ท่านอย่าได้พูดว่ามาตรแม้น หากว่าฉันทำอย่างนี้ มันคงจะเป็นอย่างนั้น แต่จงพูดว่า อัลลอฮฺทรงกำหนดไว้แล้ว และสิ่งที่ทรงประสงค์ก็จะทรงให้มันเป็นไปตามนั้น แท้จริงคำว่า มาตรแม้น หากว่า นั้นเป็นการเปิดประตูให้แก่งานของชัยฏอน”

(Muslim, 1955 : 2664)

จากอัลหะดีษบทนี้ จะพบว่าท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้รวบรวมระหว่าง การมุ่งมั่นจริงจังแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ในทุกสภาพ รวมถึงการขอความช่วยเหลือต่ออัลลอฮฺ ﷻ ไม่ยอม

Prince of Songkla University Pattani Campus

ย่อท้อซึ่งมันคือความเกียจคร้านที่เป็นโทษ ควบคู่กับการยอมรับต่อสิ่งที่เกิดขึ้นผ่านมาแล้ว และยอมจำนนต่อกฎสภาวการณ์ของอัลลอฮฺ ﷻ ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้แบ่งการงานออกเป็น 2ประเภท อันได้แก่

ประเภทแรก คือการงานที่มนุษย์สามารถใช้ความพยายามเพื่อให้บรรลุมาทั้งหมด หรือบรรลุบางส่วนที่สามารถจะเป็นไปได้ หรือสามารถขจัดมันออกไปได้ทั้งหมด หรือสามารถลดปริมาณให้เบาบางลงได้บ้าง ประเภทนี้ขึ้นอยู่กับความพยายามของมนุษย์เองและการขอความช่วยเหลือจากอัลลอฮฺ ﷻ

ประเภทที่สอง การงานที่ไม่มีมนุษย์ไม่มีความสามารถจะกระทำการอันใดได้เลย ประเภทนี้ เขาจะต้องยอมรับอย่างสงบ พอใจ และยอมจำนน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ไม่เป็นที่สงสัยอันใดเลย แท้จริงการปฏิบัติตามหลักการข้อนี้เป็นมูลเหตุแห่งความสุข และทำลายความเศร้าโศกเสียใจให้หมดไปได้(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 9-10)

2.3.5 รำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ ให้มากๆ

การรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ ให้มากๆ รำลึกถึงพระองค์อยู่เป็นเนืองนิตย์ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากอันจะทำให้จิตใจมีความเปี่ยมสุข เบิกบาน และมีความสงบนิ่งอย่างน่ามหัศจรรย์ จะทำให้มีสมาธิ ไม่อ่อนไหว และในขณะเดียวกันก็จะทำให้ความเศร้าโศกเสียใจ ความวิตกกังวลจางหายไปอีก(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 10)

2.3.6 พูดถึงความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ อย่างสม่ำเสมอ

การพูดถึงความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ ก็เช่นเดียวกัน ทั้งที่เห็นได้ชัดเจนหรือซุกซ่อนอยู่ เพราะการสำนึกและพูดถึงความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ นั้น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่พระองค์จะช่วยขจัดความเศร้าโศก เสียใจหรือความกังวลใจให้หมดไป และยังกระตุ้นให้มนุษย์ได้ขอบคุณ ซึ่งเป็นสถานะอิบาดะฮฺขั้นสูงสุด แม้ว่าเขาจะอยู่ในสภาพที่ยากจนขัดสน ป่วยไข้ทุพพลภาพ หรือต้องทนทุกข์ทรมานด้วยการทดสอบอื่นๆ แต่เมื่อเขาได้เปรียบเทียบระหว่างความโปรดปรานของอัลลอฮฺที่มีมากมายจนไม่สามารถคำนวณนับได้ กับการโดนทดสอบด้วยสิ่งไม่พึงประสงค์บางอย่างเพียงน้อยนิด ก็จะพบว่าสิ่งที่ตนไม่ปรารถนานั้นแทบจะไม่สามารถเอามาเปรียบเทียบกับความโปรดปรานที่ตนมีอยู่ได้เลย ยิ่งกว่านั้น เมื่ออัลลอฮฺ ﷻ ได้ทดสอบบ่าวกับสิ่งที่เขาไม่ชอบหรือกับความทุกข์ต่างๆ เหล่านั้น ถ้าเขาได้ใช้ความอดทน ยอมรับและจำนนในบททดสอบของอัลลอฮฺ ﷻ ความรุนแรงของมันก็จะกลายเป็นเรื่องเบา ความหนักหนา

Prince of Songkla University Pattani Campus

จะทุเลาลง และการที่มนุษย์ได้พิจารณาผลบุญของบททดสอบพร้อมกับการอดทนและยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น จะทำให้เขาทิ้งเรื่องต่างๆ ที่ขื่นขมจนเหลือแต่ความหอมหวาน และความหอมหวานของผลบุญที่เขาได้รับจะทำให้เขาหลงลืมความขื่นขมจากการต้องอดทนต่อบททดสอบเหล่านั้น(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 10-11)

2.3.7 ให้ดูฐานะของคนที่ลำบากกว่า

อีกประการหนึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์ยิ่งในการขจัดความโศกเศร้าเสียใจ หรือความวิตกกังวล คือการนำคำชี้แนะของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังที่มีปรากฏในอัลหะดีษซึ่งมีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه ได้เล่าว่าท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((انْظُرُوا إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلُ مِنْكُمْ ، وَلا تَنْظُرُوا إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَكُمْ ؛ فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ لا تَزْدَرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْكُمْ .))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٩٦٣)

ความว่า “จงมองบุคคลที่มีฐานะด้อยกว่าท่าน อย่าได้มองบุคคลที่มีฐานะสูงกว่าท่าน เพราะวิธีนี้จะทำให้ท่านไม่ดูถูกความโปรดปรานของอัลลอฮฺที่ประทานให้กับพวกท่าน”

(Muslim, 1955 : 2963)

จากอัลหะดีษข้างต้นแท้จริง เมื่อมุสลิมได้พิจารณาดูตรงจุดนี้ หรือเอาความคิดความรู้สึกนี้มาวางไว้ตรงหน้า เขาจะพบว่าตัวเองยังมีอะไรที่เหนือกว่าคนอื่นอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องสุขภาพ ปัจจัยยังชีพ หรืออื่นๆ ไม่ว่าเขาจะอยู่ในสภาพอย่างไรก็ตามที เมื่อคิดได้ดังนั้น ก็จะทำให้ความเศร้าโศกเสียใจและความวิตกกังวลมลายหายไป ความสุขสดชื่นจะคืนกลับมา จะขอบคุณและสำนึกหวงแหนต่อความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ได้ประทานให้แก่เขาอย่างสูงส่งเหนือกว่าคนอื่นๆ อีกมากมาย ทุกครั้งเมื่อมุสลิมพิจารณาใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งถึงความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ ทั้งที่เปิดเผยชัดเจนและซุกซ่อนเร้นลับ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องศาสนาและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในโลกนี้ เขาจะพบว่าอัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานสิ่งที่ดีงามให้กับเขาอย่างมากมายมหาศาล และทั้งยังปกป้องเขาจากความชั่วร้ายนานัปการ และไม่เป็นที่สงสัยอีกว่าความรู้สึกแบบนี้จะช่วยขจัดความโศกเศร้าและความกังวลให้หมดไปได้ และทำให้เกิดความรู้สึกยินดีและสบายใจเข้ามาแทน(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 11)

Prince of Songkla University Pattani Campus

2.3.8 ขจัดสาเหตุและต้นตอที่นำไปสู่ความวิตกกังวล

ปัจจัยอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสุขและหมดความเศร้าหมอง นั่นคือ การพยายามขจัดสาเหตุที่นำไปสู่ความวิตก และพยายามหาปัจจัยที่ส่งเสริมให้ได้รับความสุขสถาพร วิธีของมันก็คือให้ลืมสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งมันไม่สามารถหวนคืนมาได้อีก และรู้ตัวว่าการหมกมุ่นครุ่นคิดอยู่กับอดีตเหล่านั้นเป็นเรื่องที่ป่วยการและไร้ประโยชน์ เป็นความโง่เง่าและวิกลจริต ดังนั้น จงต่อสู้ข่มหัวใจตัวเองไม่ให้คิดถึงเรื่องพวกนั้นอีก และต้องอดกลั้นข่มหัวใจอย่าให้กังวลกับสิ่งที่จะเจอในอนาคตด้วย ซึ่งมักจะเป็นเรื่องคาดเดาเกี่ยวกับความยากจน ความหวาดกลัว หรือเรื่องไม่พึงปรารถนาอื่นๆ ที่ตัวเองตื่นตระหนกไปล่วงหน้าแล้วในชีวิตอนาคต ดังนั้นต้องตระหนักว่าเรื่องราวในอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ ว่าอะไรจะดีหรืออะไรจะชั่ว อะไรเป็นความดีที่ชื่นชอบ อะไรเป็นสิ่งที่ปรารถนา หรืออะไรที่จะเป็นความเจ็บปวดรวดร้าว ให้รู้ว่าทุกเรื่องอยู่ในพระหัตถ์ของอัลลอฮฺผู้ทรงเกรียงไกรและปรีชาญาณ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับมือของมนุษย์แต่ประการใด มนุษย์ผู้เป็นบ่าวทำได้เพียงแค่พยายามเพื่อแสวงหาความดีงามและขจัดทุกขภัยเท่านั้นเอง บ่าวต้องตระหนักว่า เมื่อเขาได้ขจัดความคิดที่กังวลหมกมุ่นต่อเรื่องราวในอนาคตให้หมดไป แล้วมอบหมายต่อพระองค์ให้ปรับปรุงแก้ไข และเชื่อใจต่อการดูแลพระองค์ ถ้าเขาสามารถบริหารความรู้สึกตนเองได้เยี่ยงนั้น ก็จะทำให้จิตใจของเขาสงบนิ่ง เยือกเย็น ในที่สุดความวิตกกังวล ความเศร้าหมองก็จะหมดไปจากตัวเขา(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 11-12)

2.3.9 ขอพรต่ออัลลอฮฺ ﷻ ให้ปรับปรุงทุกเรื่องทั้งในโลกดุนยานี้และโลกอาคิเราะฮฺ

อีกประการหนึ่งที่มีประโยชน์มากในการเฝ้ามองสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต คือการวิงวอนขอพรต่ออัลลอฮฺ ﷻ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งมีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ได้เล่าว่าท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้พร่ำขอต่ออัลลอฮฺ ﷻ เป็นประจำว่า

((اللهم أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلِ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ.))
(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٧٢٢)

ความว่า “โอ้อัลลอฮฺ ขอพระองค์ทรงปรับปรุงศาสนาอันเป็นที่ยึดมั่นของข้าพระองค์ ขอทรงปรับปรุงโลกดุนยาอันเป็นที่แห่งการมีชีวิตของข้าพระองค์ ขอทรงปรับปรุงอาคิเราะฮฺอันเป็นที่แห่งการกลับคืนของข้าพระองค์ ขอทรงให้การมีชีวิตเป็นการ

เพิ่มความดีแก่ข้าพระองค์ในทุกๆ เรื่อง และขอทรงให้การตาย
เป็นการพักผ่อนแก่ข้าพระองค์จากทุกสิ่งที่ชั่วร้าย”

(Muslim, 1955 : 2720)

จากอัลหะดีษนี้การขอพรจากอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยบทขอพรนี้ เพื่อให้ปรับปรุงแก้ไขอนาคตของเขา ทั้งในเรื่องศาสนาและเรื่องการดำเนินชีวิตทางโลก ด้วยหัวใจที่มีความมุ่งมั่นปรารถนาอย่างแรงกล้า และด้วยความตั้งใจอย่างสัจจริง พร้อมทั้งใช้ความพยายามอย่างจริงจังที่จะให้บรรลุผล อัลลอฮฺ ﷻ ก็จะประทานให้ตามที่เขาวอนขอ คอยเฝ้าหวัง และลงมือปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งการนั้นจริงๆ ความทุกข์ระทมของเขาก็จะเปลี่ยนเป็นความปลื้มปีติและความเปรมปรีดิ์แทน(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 12)

2.3.10 พยายามผ่อนหนักให้เป็นเบามากที่สุด

อีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยขจัดความวิตกกังวลและความเศร้าโศกเสียใจให้หมดไป เมื่อมนุษย์ประสบกับความทุกข์ยาก ก็คือ พยายามผ่อนหนักให้เป็นเบา ด้วยการคาดคะเนระดับของผลเสียที่รุนแรงสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ว่าอาจจะเกิดขึ้น แล้วเตรียมใจของตัวเองให้เข้มแข็งพร้อมรับมือ หลังจากนั้น ก็ค่อยๆ ทยอยหาวิธีการแก้ปัญหาทีละอย่าง อะไรที่ผ่อนหนักให้เป็นเบาได้ก็ทำเท่าที่สามารถจะทำได้อย่างถึงที่สุด ด้วยการเตรียมตัวเตรียมใจให้มั่นเหมาะ บวกกับความพยายามที่มีประโยชน์เช่นนี้ ความวิตกกังวลและความทุกข์ก็จะหมดไป ความง่ายดายในการแสวงหาประโยชน์สุขและขจัดทุกข์ภัยก็จะเข้ามาแทนที่ เมื่อเกิดสภาวะคับขัน ความหวาดกลัว ความป่วยไข้ สุขภาพอ่อนแอ ความยากจน หรือการไม่ได้รับในสิ่งที่ตนปรารถนาเกิดขึ้นแก่เขา ก็ให้เขารับมือสถานการณ์นั้นด้วยอารมณ์ที่สงบนิ่ง สุขุม เยือกเย็น และเตรียมตัวเตรียมใจให้มั่น เพื่อจะรับมือกับปัญหาพวกนั้น แม้ว่าจะเป็นปัญหาเลวร้ายที่สุดตามที่คิดว่าอาจจะเป็นไปได้ แท้จริง การฝึกตนเองให้เตรียมรับมือกับความยุ่งยาก จะช่วยทำให้เกิดความง่ายดายขึ้น ทำให้เรื่องหนักเป็นเรื่องเบา และลดระดับความรุนแรงของปัญหาได้ โดยเฉพาะถ้าเขาทุ่มเทความพยายามในทุกวิธีอย่างเต็มความสามารถแล้ว นั่นก็เท่ากับว่าเขาได้เตรียมใจตั้งรับบวกกับการแสวงหาวิธีการภาคปฏิบัติที่มีประโยชน์ ที่จะทำให้เขาลืมเรื่องความทุกข์ไปโดยปริยาย อีกทั้งยังได้ต่อสู้กับตัวเองเพื่อฟื้นพลังแห่งการเผชิญหน้ากับความยุ่งยากที่ต้องเจอ พร้อมกับมอบหมายต่ออัลลอฮฺ ﷻ และคิดบวกต่อการช่วยเหลือของพระองค์ ไม่น่าสงสัยอีกเลยว่า ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วมีคุณประโยชน์อันใหญ่หลวงในการนำความสุขใจและความโล่งอกมาสู่มุสลิม(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 13)

2.3.11 มีกำลังใจอันเข้มแข็งและไม่หวาดหวั่น

ส่วนหนึ่งจากการเยียวยาที่ดีมากสำหรับโรคทางใจและทางประสาท หรือแม้กระทั่งโรคทางกาย ก็คือ การมีพลังใจที่เข้มแข็งและไม่หวั่นไหวไปกับการคาดเดาหรือจินตนาการที่มาพร้อมกับความคิดชั่วๆ ร้ายๆ เพราะเมื่อใดที่มนุษย์ยอมจำนนต่อจินตนาการและหัวใจคล้อยตามกับสิ่งต่างๆ รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นความหวาดกลัวต่อโรคร้าย ความโกรธเคืองหรืออารมณ์เสียเพราะสาเหตุต่างๆ ที่เจ็บปวด และกลัวว่าจะเกิดเรื่องไม่ดีขึ้น ของที่รักจะหายไปคนที่ห่วงใยจะตีตนออกห่าง ความคิดแบบนี้จะทำให้เขาตกอยู่ในความวิตกกังวล ส่งผลให้เกิดโรคทางใจและทางกาย ประสาทเสียอ่อนแรง ซึ่งมีผลกระทบที่เลวร้าย ดังที่เราท่านได้ประจักษ์มาแล้วว่ามีมันมีโทษมากมายขนาดไหน(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 13)

2.3.12.มอบหมายทุกอย่างต่ออัลลอฮฺ ﷻ

เมื่อใดที่หัวใจของมุสลิมได้มอบหมายต่ออัลลอฮฺ ﷻ ไม่ยอมให้ตนเองตกเป็นทาสของมโนภาพที่เพ้อเจ้อและจินตนาการที่เป็นพิษ และเชื่อมั่นต่ออัลลอฮฺ ﷻ อย่างหนักแน่น คิดบวกต่อพระองค์ มีความกระหายต่อความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ อย่างที่สุด แน่นอนมันก็จะช่วยขจัดความวิตกกังวล ความเศร้าโศก หม่นหมองให้หมดไป โรคอีกมากมายที่เกิดขึ้นทางร่างกายและจิตใจจะหายไปด้วย และมันจะทำให้หัวใจเกิดความเข้มแข็ง มีจิตใจที่เบิกบานเกินที่จะบรรยายได้ มีผู้ป่วยทางจิตจากสาเหตุความนึกคิดเพ้อเจ้อและจินตนาการไร้สาระจำนวนเท่าไรที่ต้องนอนเต็มโรงพยาบาล อาการเหล่านั้นมีผลต่อสภาพจิตใจของคนที่มีสุขภาพแข็งแรงมามากต่อมากแล้ว ส่วนคนที่มีสุขภาพอ่อนแอนั้นยิ่งไม่ต้องพูดถึงเลย มันทำให้คนเป็นโรคประสาทหรือวิกลจริตไปตั้งมากมายเท่าไรแล้ว คนที่มีสุขภาพสมบูรณ์ก็คือคนที่อัลลอฮฺ ﷻ บันดาลให้เขาปลอดภัยจากโรคพวกนี้ และช่วยเหลือเอื้ออำนวยให้เขาสามารถต่อสู้กับจิตใจของตนเองเพื่อขวนขวายสิ่งที่เป็นประโยชน์และสร้างความเข้มแข็งให้กับหัวใจ อีกทั้งยังขจัดความวิตกกังวลออกไปได้เหตุการณ์ต่างๆ จะไม่ทำให้เขาหวั่นไหว เนื่องจากเขารู้ว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้นมาจากความอ่อนแอของหัวใจ ความท้อแท้ และความหวาดกลัวซึ่งมันไม่มีอยู่จริง และเขาจะรับรู้ว่าแท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ จะปกป้องคนที่มอบหมายต่อพระองค์ด้วยการดูแลที่ดีที่สุดอย่างครบถ้วนเพียงพอ เขาเลยเชื่อมั่นต่อพระองค์และในสัญญาของพระองค์ ความวิตกกังวลจึงมลายหายไป และพระองค์จะเปลี่ยนความยากให้เป็นความง่ายดายแก่เขา ความโศกเศร้าจะกลายเป็นความเบิกบานใจ และความกลัวจะแทนที่ด้วยความรู้สึกปลอดภัย ดังนั้น เราขอให้อัลลอฮฺทรงคุ้มครองให้ปลอดภัย ประทานหัวใจที่เข้มแข็ง หนักแน่นด้วยการมอบหมายที่สมบูรณ์อย่างแท้จริงต่อพระองค์ ซึ่งพระองค์ทรงประกันไว้แล้วว่าคนของพระองค์

จะต้องได้รับความดีงามทุกประการ และจะทรงขจัดทุกสิ่งที่เลวร้ายและเป็นภัยออกไป(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 14)

2.3.13 มองความดีของผู้อื่นและมองข้ามข้อบกพร่องในตัวเขา

มีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่มีความมุ่งมั่นสูง สามารถที่จะอดกลั้นทำใจให้นิ่งและอดทนได้เมื่อประสบกับภัยพิบัติและความยุ่งยากต่างๆ มากมาย แต่เขากลับมาวิตกกังวลกับเรื่องไร้สาระเพียงเล็กน้อย และขุ่นมัวกับเรื่องจุกจิก สาเหตุเนื่องจากเขาให้ความสำคัญกับการรับมือเรื่องใหญ่ๆ แต่ละเลยที่จะเตรียมใจรับมือกับเรื่องเล็กๆ มันจึงส่งผลกระทบที่เลวร้ายต่อความสบายใจของเขา ดังนั้น ผู้ที่มีความเด็ดขาดจะต้องเตรียมใจในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ และจะต้องขอความช่วยเหลือจากอัลลอฮฺ ﷻ ในเรื่องดังกล่าว และวิงวอนขอต่อพระองค์อย่าปล่อยภาระให้เขาต้องเผชิญบททดสอบด้วยตัวคนเดียวเพียงลำพัง แม้เพียงชั่วพริบตาเดียวก็ตาม ดังนั้น ทั้งเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ก็จะเป็นเรื่องง่ายดายแก่เขา และเขาจะเป็นคนที่สงบเยือกเย็น และสบายใจ(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 15) มีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ได้เล่าว่าท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า

((لا يَفْرَكْ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ.))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ١٤٦٩)

ความว่า “สามีผู้ศรัทธาอย่าได้โกรธเกลียดภรรยาผู้ศรัทธา หากเขาไม่ชอบการประพฤติบางอย่างในตัวเธอ ก็ยังมีพฤติกรรมอื่นให้เขาพอใจตัวเธออยู่อีก”

(Muslim, 1955 : 1469)

จากอัลหะดีษนี้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ 2 ประการ

ประการแรก การใช้ชีวิตร่วมกับภรรยา ญาติใกล้ชิด มิตรสหาย คนงาน ลูกค้า/ผู้ติดต่อใช้บริการ และทุกผู้คนที่ท่านคบหาหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเขา เป็นเรื่องที่สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องทำใจให้ได้ว่ามนุษย์ต้องมีข้อตำหนิ ข้อบกพร่อง หรือสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ และเมื่อท่านได้พบเจอบุคคลที่มีลักษณะนิสัยดังกล่าวที่ทำให้ท่านไม่ชอบ ก็จงเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ท่านไม่ชอบกับหน้าที่พึงปฏิบัติของท่านต่อเขา หรือความคู่ควรในการที่ท่านจะรักษาสัมพันธภาพและไมตรีต่อกันเอาไว้ให้เข้มแข็ง ด้วยการนึกถึงด้านดีต่างๆ ในตัวเขา ให้คำนึงถึงเป้าหมายส่วนตัวและเป้าหมายส่วนรวมจากการที่ท่านผูกมิตรกับเขา และด้วยวิธีการมองข้ามข้อบกพร่องของคนอื่นและเอาใจใส่

Prince of Songkla University Pattani Campus

ด้านดีในตัวเขาแบบนี้เอง จะส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ยาวนาน และเกิดความสบายใจอย่างสมบูรณ์แก่ท่าน

ประการที่สอง ความวิตกกังวลจะหายไป ไมตรีจิตจะคงอยู่ การทำหน้าที่ต่อกันทั้งที่จำเป็นต้องปฏิบัติและควรปฏิบัติยังดำเนินต่อไปได้ ความสบายใจก็จะเกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย ส่วนผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามคำชี้แนะของท่านนบีﷺ ในเรื่องนี้ ซ้ำร้ายยังปฏิบัติในทางตรงกันข้าม โดยเขาพยายามแต่จะจ้องหาสิ่งไม่ดีของอีกฝ่าย และปิดหูปิดตามองไม่เห็นความดีงามของเขา คนประเภทนี้ย่อมจะวิตกอยู่ร่ำไป ความรักความสัมพันธ์ของเขากับคนอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยย่อมขุ่นมัวไม่ราบรื่น และหน้าที่ต่างๆ ที่จำเป็นต้องปฏิบัติต่อกันทั้งสองฝ่ายก็จะบกพร่องไปอีกหลายประการ(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 14)

2.3.14 อย่าทุ่มเทเวลากับความวิตกกังวลและความทุกข์ใจ

ผู้มีปัญญาย่อมตระหนักดีว่า ชีวิตที่แท้จริง คือชีวิตที่ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขและสงบ และชีวิตนี้ก็ช่างสั้นนัก ดังนั้น เขาจึงไม่ควรบั่นทอนชีวิตตัวเองด้วยความวิตกกังวล หรือปล่อยเวลาให้หมดไปกับความ ความทุกข์ใจ เพราะลักษณะดังกล่าวมันค้านกับแก่นแท้ของการดำเนินชีวิตอันสงบสุข แล้วเขาก็กักชีวิตตัวเองให้หมดเวลาส่วนใหญ่ไปกับความเครียดและความเศร้าหมอง เรื่องนี้ไม่ต่างกันเลยระหว่างคนดีหรือคนชั่ว แต่สำหรับผู้ศรัทธาที่เข้าใจและปฏิบัติได้ตามนี้จะได้รับโชคดีที่เต็มเปี่ยมกว่า และได้ผลลัพธ์ที่มีประโยชน์ทั้งในโลกนี้และโลกอาคิเราะฮฺ(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 15)

2.3.15 เปรียบเทียบความโปรดปรานที่ได้รับกับสิ่งไม่ดีที่พบผ่าน

เมื่อสิ่งไม่ดีมาประสบพบผ่าน หรือได้รับความหวาดกลัวจากมัน สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องเอาเรื่องดีอื่นๆที่ได้รับมา ทั้งในเรื่องศาสนาและเรื่องทางโลก มาเปรียบเทียบดู เมื่อได้เปรียบเทียบก็จะเห็นประจักษ์ชัดว่าความโปรดปรานที่ได้รับจากอัลลอฮฺ ﷻ นั้นมากมายเหลือเกิน และสิ่งที่เขาไม่ปรารถนานั้นมันเล็กน้อยมาก และในทำนองเดียวกัน ให้เปรียบเทียบระหว่างความกลัวว่าจะเกิดอันตรายบางอย่างกับการคาดหวังอันมากมายว่าจะต้องปลอดภัย จะต้องไม่ยอมให้ความเป็นไปได้อันน้อยนิดมาครอบงำเอาชนะการคาดหวังความเป็นไปได้อันมากมายและหนักแน่นกว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะเตรียมใจพร้อมรับมือถ้าหากมันจะเกิดขึ้นจริง พยายามป้องกันสิ่งที่ยังไม่เกิด และขจัดหรือลดสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วให้เบาลง(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 16)

2.3.16 อย่าใส่ใจกับคำพูดให้ร้ายของคนอื่น

พึงทราบเถิดว่าการที่มนุษย์ให้ร้ายต่อท่าน โดยเฉพาะการให้ร้ายหรือทิ่มแทงด้วยคำพูดที่ไม่สร้างสรรค์ มันไม่สามารถให้โทษอันใดแก่ท่านได้เลย แต่มันจะย้อนกลับไปให้โทษแก่ผู้ที่พูดหรือผู้กระทำมันขึ้นมา เว้นแต่ว่า ท่านมัวแต่จะสนใจในความสำคัญกับคำพูดเหล่านั้น และเปิดโอกาสให้มันเข้ามาครอบงำความรู้สึก เมื่อนั้นแหละ ที่มันจะส่งผลร้ายต่อท่าน เหมือนกับที่มันส่งผลร้ายแก่เจ้าของคำพูด แต่ถ้าหากท่านไม่สนใจใยดี มันก็จะไม่สามารถก่อให้เกิดผลร้ายใดๆแก่ท่านได้เลย(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 16)

2.3.17 จงคิดดีและห่างไกลจากการคิดไม่ดี

พึงตระหนักเถิดว่า ชีวิตของท่านจะก้าวเดินตามความคิดของท่าน ฉะนั้นหากความคิดของท่านดำเนินไปในทางที่ดีงาม มีคุณค่าที่สร้างสรรค์ มันก็จะเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลทั้งต่อเรื่องศาสนาและเรื่องทางโลก ชีวิตของท่านก็จะพบพานแต่ความสุข และในทางตรงกันข้ามหากคิดไม่ดี ทำไม่ดี ชีวิตนี้ก็อย่าหมายว่าจะได้พบกับความสุข(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 16)

2.3.18 ไม่หวังคำยกย่องหรือคำกล่าวขอบคุณจากใคร

อีกประการหนึ่งที่ส่งผลอย่างใหญ่หลวงในการขับไล่ความเศร้าโศกเสียใจ คือ การฝึกฝนตนเองให้คุ้นชินกับการไม่เรียกร้องหรือขอคำขอบคุณจากผู้ใดที่เราได้ทำดีกับเขา นอกจากพร่ำวอนขอต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ท่านั้น เมื่อท่านได้ทำดีแก่ผู้ที่ท่านต้องรับผิดชอบ หรือผู้ที่ท่านไม่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ พึงตระหนักเถิดว่า นี่เป็นการปฏิสัมพันธ์ของท่านกับอัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นอย่าได้สนใจต่อการขอบคุณของใคร ดังดำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ได้ตรัสถึงบ่าวกลุ่มพิเศษที่มีความกตัญญูว่า

﴿ إِنَّمَا نُطۡعِمُكُمۡ لِوَجۡهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمۡ جَزَآءٗ وَلَا شُكُورٗا ﴾

(الإنسان: ٩)

ความว่า “แท้จริง เราได้ให้อาหารแก่พวกท่าน โดยหวังความโปรดปรานของอัลลอฮฺ เรามิได้หวังการตอบแทนและการขอบคุณจากพวกท่านแต่ประการใด”

(อัลอินสาน : 9)

Prince of Songkla University Pattani Campus

จากอายะฮฺข้างต้น ได้เน้นย้ำเป็นกรณีพิเศษในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว ลูกหลาน หรือเครือญาติ และคนที่ท่านมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ยิ่งไม่ต้องเรียกร้องหรือถามหาคำขอบคุณอันใด เมื่อใดที่ท่านตั้งใจแน่วแน่ในการขจัดเรื่องร้ายๆ ออกจากพวกเขานั่นเท่ากับว่าท่านได้ทำให้พวกเขาสบายใจ และท่านเองก็สบายใจตามไปด้วย(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 16-17)

2.3.19 ปฏิบัติอะไรด้วยความเต็มใจ และรู้จักเลือกแต่สิ่งที่ดีงาม

ปัจจัยที่จะทำให้เกิดความสบายใจอีกประการ ก็คือ การกระทำความดีโดยสมัครใจและเต็มใจ ไม่ใช่การบังคับตัวเองจนเกิดความรู้สึกวิตกกังวล แล้วท่านก็จะหวนกลับมาโทษตัวเองเนื่องจากไม่ได้รับผลดีอะไรเลย เหตุเพราะท่านเลือกเดินบนทางที่คดเคี้ยวซับซ้อนเอง นี่เป็นส่วนหนึ่งจากวิทยปัญญาและวิธีการที่ชาญฉลาด อีกประการหนึ่งก็คือ เวลาที่มีเรื่องต่างๆ ยุ่งยากมากมายให้เลือกทำ ต้องรู้จักเลือกสิ่งที่ไม่มีพิษภัยและสวยงามน่าสนใจ เพราะมันจะยิ่งเพิ่มความรู้สึกสบายใจ และปลดความทุกข์ระทมให้หมดไปได้ จับเอางานที่มีประโยชน์มาวางไว้ตรงหน้า และมุ่งมั่นในการปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อท่านจะได้เพลิดเพลินและไม่ต้องเหลียวมองเรื่องร้ายๆ ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความวิตกกังวลและโศกเศร้า จงอาศัยการผ่อนคลายและรวบรวมจิตใจเพื่อการงานที่สำคัญ(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 17)

2.3.20 สะสางงานให้เสร็จเรียบร้อยเป็นปัจจุบัน

ส่วนหนึ่งจากสิ่งที่เป็นประโยชน์มาก ก็คือ การสะสางงานให้เป็นปัจจุบัน ทำงานของแต่ละวันให้เสร็จลุล่วง อย่าผัดวันประกันพรุ่ง แล้วท่านจะได้มีเวลาเหลือในวันต่อๆ ไป เพราะการผัดวันประกันพรุ่งจะทำให้งานถูกกองสะสม ทั้งงานแล้วๆ มาที่ยังทำไม่เสร็จบวกกับงานใหม่ที่เข้ามาเพิ่ม มันก็จะยิ่งทำให้ท่านแย่มากขึ้น แต่ถ้าหากท่านได้สะสางงานต่างๆ ให้เสร็จในเวลาของมัน ท่านก็จะได้ทำงานใหม่ที่เข้ามาด้วยความคิดและความสามารถอย่างเข้มแข็งเต็มกำลัง(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 17)

2.3.21 จัดลำดับความสำคัญของงาน

สมควรอย่างยิ่งที่ท่านจะต้องจัดเรียงงานต่างๆ ที่มีประโยชน์ตามลำดับความสำคัญ และคัดแยกสิ่งที่ตัวท่านชอบและปรารถนามันอย่างมาก เพราะสิ่งที่ตรงกันข้ามกันมักจะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่สบอารมณ์ หาตัวช่วยในเรื่องเหล่านี้ด้วยการใช้ความคิดให้ถูกต้องและการปรึกษาหารือกับผู้อื่นด้วย ใครที่รู้จักปรึกษาหารือเขาจะไม่มีวันเสียใจ จงศึกษางานที่จะลงมือทำ

Prince of Songkla University Pattani Campus

อย่างละเอียด เมื่อวิเคราะห์แล้วว่ามีประโยชน์และตั้งใจแน่วแน่ก็จงมอบหมายต่ออัลลอฮฺ ﷻ แท้จริง พระองค์ทรงรักใคร่บรรดาผู้ที่มอบหมายต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ (Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 17)

จากเนื้อหาเคล็ดลับต่างๆที่เสริมสร้างให้ชีวิตได้รับความสุขทั้ง 21 ประการนี้ หากมุสลิมได้นำมาปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวัน ก็จะเป็นการเสริมสร้างความสุขทางด้านจิตภาพและกายภาพได้ดีเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยเองได้นำมาจากข้อคิดเคล็ดลับต่างๆ รวมถึงคำอธิบายของท่านชัยคฺอับดุรเราะหฺมาน อัสสะอฺดียฺ[1] ﷺ เกี่ยวกับการสร้างความสุขและขจัดความทุกข์โศกในชีวิต ซึ่งเป็นข้อมูลและเป็นประโยชน์แก่มุสลิมในบริบทสังคมปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง

2.4 บทสรุปเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทัศนะอิสลาม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทัศนะอิสลามนั้นมุสลิมจำเป็นต้องยึดหลักคำสอนจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานและแบบอย่างสุนนะฮฺของท่านนบี ﷺ มาเป็นแนวทางในการสร้างคุณภาพชีวิตเพื่อให้เกิดความสุข และได้รับสัจธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริงทั้งโลกนี้และโลกอาคิเราะฮฺ ดังนั้นแนวทางการสร้างคุณภาพชีวิตให้เกิดขึ้นในโลกนี้ คือการดำรงตนอยู่ในหลักคำสอนของศาสนา ด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งใช้และละทิ้งสิ่งที่เป็นข้อห้ามทางศาสนาทั้งปวง โดยเริ่มจากการแสวงหาปัจจัยยังชีพ ด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริตศาสนาอนุมัติ ดำรงตนอยู่บนหลักแห่งความพอเพียง ทำจิตใจให้เป็นสุขโดยการประกอบศาสนกิจรำลึกต่ออัลลอฮฺ ﷻ อย่างสม่ำเสมอ และประการต่อมาคือการแสวงหาความโปรดปรานด้วยศรัทธาที่ตั้งมั่นพร้อมทั้งการปฏิบัติทั้งกาย วาจา ใจ ต่ออัลลอฮฺ ﷻ และมีความหวังยิ่งต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขอย่างแท้จริงในวันอาคิเราะฮฺด้วยการได้พำนักอยู่ในสรวงสวรรค์ของอัลลอฮฺ ﷻ อย่างถาวร ในทางกลับกันสิ่งที่เห็น

---

[1] ชัยคฺ อัลอาลิม อัลอัลลามะฮฺ อับดุรเราะฮฺมาน บิน นาศิรฺ บิน อับดุลลอฮฺ อัสสะอฺดียฺ กำเนิดที่อุนัยซะฮฺ เมืองเกาะศีม ประเทศซาอุดีอาระเบีย บิดาและมารดาได้เสียชีวิตขณะที่ท่านยังเยาว์วัย แต่ทว่าด้วยความอัจฉริยะและมีความวิริยะมุ่งมั่นในการแสวงหาวิชาความรู้ ท่านท่องจำอัลกุรอานตั้งแต่อายุยังน้อย และจำได้อย่างแม่นยำขณะอายุ 12 ปี จากนั้นท่านได้เริ่มศึกษาหลากหลายศาสตร์วิชาจากบรรดาอุละมาอฺผู้มีชื่อเสียง ทุ่มเทสรรพกำลังในด้านการแสวงหาความรู้จนกระทั่งได้รับความรู้อย่างมากมายและเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เมื่ออายุของท่านได้ 22 ปี เริ่มรวบรวมความรู้ด้วยการสอน การเรียบเรียง ประพันธ์ตำรับตำรา ตลอดระยะเวลาการมีชีวิต มีบรรดาสานุศิษย์จำนวนมากที่รับการศึกษาความรู้และรับคุณูปการจากท่าน ท่านมีงานประพันธ์อีกมากมายหลายศาสตร์ อาทิ ฟิกฮฺ เตาฮีด หะดีษ อุศูล งานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และฟะตาวาต่างๆ อันหลากหลาย ท่านยได้เสียชีวิต ซึ่งได้ล้มป่วยหนักอย่างกะทันหัน และเสียชีวิตในคืนพฤหัสบดีที่ 23 เดือนญุมาดัษษานียะฮฺ ฮ.ศ. 1376 ณ เมืองอุนัยซะฮฺ โดยที่ท่านได้ทิ้งร่องรอยแห่งความเศร้าโศกอาดูรที่ลึกยิ่งในหัวใจผู้ที่เคยรู้จัก เคยได้ยิน หรือเคยได้อ่านงานของท่าน ขอให้อัลลอฮฺ ﷻ โปรดประทานความเมตตาแก่ท่าน(Abd al-Rahman bin Nasir al-Saedi, 2016 : 2)

ได้อย่างชัดเจนในสังคมปัจจุบัน มุสลิมส่วนมากยังขาดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่สอดคล้องกับแนวทางการสร้างคุณภาพชีวิตในอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการดำรงชีวิตด้วยปัจจัยยังชีพที่หะลาล การครองตนด้วยความพอเพียง การทำใจให้เป็นสุขและการแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ (ทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง, ซาฝีอี อาดำ, 2562 : 184-185)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทัศนะอิสลาม ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมุสลิมในการนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งวิวัฒนาการสมัยใหม่ความเจริญต่างๆที่ทยอยเข้ามาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มุสลิมได้รับประโยชน์จากแนวทาง หลักคำสอนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามทัศนะอิสลามและเกิดความสมบูรณ์ทั้งโลกนี้และโลกอาคิเราะฮฺมุสลิมทุกคนจะต้องมีความพร้อมในเการเรียนรู้อยู่เสมอ และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดียิ่งขึ้น ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข อดทนต่อความทุกข์ทั้งปวง พร้อมที่จะมีชีวิตอยู่ระหว่างความสุขกับความทุกข์ได้ และหาทางแก้ปัญหาโดยนำหลักคำสอนในอิสลามมาปรับใช้ตามสภาพต่างๆได้ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วมุสลิมก็จะพบกับความสุขอย่างแท้จริง ด้วยการช่วยเหลือ ความเมตตา และการประทานความสำเร็จจากอัลลอฮฺ ﷻ

Prince of Songkla University Pattani Campus

บทที่ 3

มุสลิมและมัสยิดในอิสลาม และความเป็นมาของจังหวัดสตูล

เนื้อหาบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และทรรศนะของนักปราชญ์มุสลิม จากหนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอนำเสนอตามลำดับดังนี้

3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมุสลิม

3.1.1 นิยามของมุสลิม

คำว่ามุสลิม مُسْلِمٌ ด้านภาษาศาสตร์เป็นคำภาษาอาหรับมีรากศัพท์มาจากคำว่า سَلِمَ แปลว่าปลอดภัย อีกทั้งคำว่า مُسْلِمٌ ยังอยู่ในรูปคำ مُفْعِل ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาชื่อของผู้ชาย أسماء الرجال (Nashwan bin Saeed al-humairi, 1993 : 141) ดังนั้นคำว่ามุสลิม مُسْلِمٌ ซึ่งมาจากคำว่า سَلِمَนั้นเป็นคำนามที่แสดงถึงผู้กระทำ اِسْمٌ فَاعَلٌ[1] มาจากคำว่า أَسْلَمَ แปลว่ายอมจำนน หมายถึงมุสลิมนั้นต้องดำรงการละหมาดห้าเวลาโดยเป็นผู้ที่ยอมจำนนน้อมรับปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม และสิ่งที่ท่านนบี ﷺ นำมาจากสิ่งที่เป็นฟัรฎู[2] (Abdul al-gani abu azm, 2011 : 3117) สำหรับพหูพจน์ของคำว่า مُسْلِمٌ ในสภาพที่รับด้วยสระฎอมมะฮฺ مُسْلِمُوْنَ และในสภาพที่รับด้วยสระกัสเราะฮฺ مُسْلِمِيْنَ โดยทั่วไปแล้วในทางภาษามุสลิมคือผู้ที่เข้ารับนับถือศาสนาของอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ(Ibrahim Mustafa, 2010 : 446)

---

[1] คำนามที่รับด้วยสระฎอมมะฮฺ ซึ่งปรากฏหลังคำกริยาอยู่ในรูปคงที่อันเป็นที่รู้กัน และบ่งชี้ถึงผู้ที่กระทำหรือมีลักษณะเหมือนการกระทำนั้นๆ (Fuad Niamah, 2007 : 29)

[2] มีความหมายเหมือนกับวาญิบที่มุสลิมผู้บรรลุศาสนภาวะจะต้องกระทำในกรณีที่มีผู้อื่นทำไปแล้วก็จะไม่ทำให้ผู้ที่ยังไม่ได้กระทำหมดภาระในการกระทำสิ่งที่เป็นฟัรฎูนั้นๆ เพราะวัตถุประสงค์ของฟัรฎูคือต้องปฏิบัติเป็นรายบุคคลในความหมายนี้หมายถึงฟัรฎูอีน และอีกประเภทหนึ่งคือฟัรฎูกิฟายะฮฺหมายถึงสิ่งที่จำเป็นให้กับมุสลิมปฏิบัติโดยภาพรวม แต่ไม่ใช่ทุกคนดังนั้นหากมีผู้หนึ่งผู้ใดหรือบางกลุ่มก็ทำไปแล้วก็จะทำให้ผู้อื่นหมดภาระไปด้วย แต่หากไม่มีบุคคลใดหรือกลุ่มใดกระทำเลยทุกคนจะต้องรับบาปหรือต้องรับผิดชอบ เพราะวัตถุประสงค์ของฟัรฎูกิฟายะฮฺ ต้องการให้มีการทำโดยไม่คำนึงถึงผู้กระทำ เช่น การตอบรับสลาม การประกอบอาชีพที่มีความจำเป็นต่อสังคม เพราะหากไม่มีผู้ใดประกอบอาชีพนั้นแล้ว ก็จะทำให้สังคมได้รับความเดือดร้อน เป็นต้น (อิสมาแอ อาลี, 2557 : 17)

มุสลิมคือ ผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ ว่าเป็นพระเจ้าที่แท้จริงแต่เพียงพระองค์เดียว และนอบน้อมยอมจำนนต่อพระประสงค์ของพระองค์โดยสิ้นเชิง คำจำกัดความดังกล่าว มุสลิมจึงเป็นบุคคลใดก็ได้โดยไม่คำนึงถึงสีผิว เผ่าพันธุ์หรือภาษา และมุสลิมก็มิใช่เพิ่งจะมีขึ้นมาในสมัยของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เท่านั้น หากแต่มีขึ้นมาในทุกยุคทุกสมัยที่มีนบีหรือศาสนทูตก่อนหน้านั้นแล้ว สิ่งที่ตัดสินว่าใครเป็นมุสลิมก็คือการศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่านนบีที่มาจากพระองค์ (บรรจง บินกาซัน, 2547 : 116) ดังนั้นมุสลิมจึงเป็นผู้ที่ยอมรับนับถือศาสนาอิสลามและดำรงไว้ซึ่งความสงบสุข(Ahmad Mukhtar Omar, 2008 : 2100) อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾

(سورة آل عمران : اية ٧٨)

ความว่า “โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงยำเกรงอัลลอฮฺอย่างแท้จริง เถิด และพวกเจ้าจงอย่าตาย เป็นอันขาดนอกจากในฐานะที่พวกเจ้าเป็นมุสลิมผู้นอบน้อมเท่านั้น”

(อาลิอิมรอน : อายะฮฺ 102)

จากอายะฮฺข้างต้นนี้อัลลอฮฺ ﷻ ได้กำชับให้มุสลิมผู้ศรัทธาให้มีความเกรงกลัวต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการภักดีต่อพระองค์โดยห่างไกลจากอบายมุขทั้งหลาย ซึ่งการยำเกรงอัลลอฮฺ ﷻ นั้นจะต้องเป็นการยำเกรงอย่างแท้จริง ส่วนประโยคที่ว่าพวกเจ้าจงอย่าตายเป็นอันขาดนั้น หมายถึงให้มีความศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ และศาสนทูตของพระองค์ก่อนที่ความตายนั้นมาเยือน นอกจากในฐานะที่พวกเจ้าเป็นมุสลิมผู้นอบน้อมเท่านั้น หมายถึง มุสลิมที่ยอมจำนนต่อพระเจ้าของเขาโดยการเชื่อฟังและภักดีต่อพระองค์ด้วยความบริสุทธิ์ใจพร้อมทั้งประกอบอิบาดะฮฺต่อพระองค์(al-Tabariy, 2001 : 64-65) ดังนั้นการเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์จะต้องเป็นผู้ที่ศรัทธาพร้อมทั้งน้อมรับปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮฺ ﷻ โดยยึดแนวทางของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ มาใช้ในการดำเนินชีวิต หากไม่ศรัทธาและปฏิบัติตามดังกล่าวแล้วถือว่าผู้นั้นมิใช่มุสลิมอย่างแท้จริง

Prince of Songkla University Pattani Campus

ท่านนบี ﷺ ได้ให้นิยามของคำว่า مُسْلِمٌ มุสลิม ซึ่งมีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ อิบนุ อัมรฺ[3] رضي الله عنهما ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ١٠)

ความว่า “มุสลิม คือผู้ที่ไม่รังแกบรรดาพี่น้องมุสลิมด้วยลิ้นและมือของเขา และอัลมุฮาญิรฺ (ผู้อพยพ) คือผู้ที่อพยพจากสิ่งที่อัลลอฮฺทรงห้าม”

(al – Bukhariy, 1992: 10)

จากความหมายของอัลหะดีษบทนี้จะเห็นว่าท่านนบี ﷺ ได้แบ่งความหมายของมุสลิมและผู้อพยพในหนทางของอัลลอฮฺ ﷻ อย่างเป็นระเบียบขั้นตอนคือจะเริ่มที่มุสลิมผู้ที่ยอมจำนนตนต่ออัลลอฮฺ ﷻ โดยเป็นผู้ที่ศรัทธาอย่างแท้จริง และเป็นบุคคลที่อพยพหลีกหห่างจากความชั่วร้ายต่างๆมีความอดทนในหนทางของอัลลออฮฺ ﷻ ทั้งหมดนั้นจะต้องมีลำดับขั้นตอนเหมือนมีเส้นทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จต่างๆในชีวิตของมนุษย์นั้นจำเป็นต้องผ่านประตูของการเป็นมุสลิมเป็นลำดับแรก โดยไม่มีหนทางอื่นใดอีกแล้ว หากผู้ใดที่เดินบนเส้นทางอื่นจากที่ท่านนบี ﷺ ได้วางเอาไว้นั้นแน่นอนเขาจะไม่ได้พบกับความสมบูรณ์ของอิสลามเลย(ก้อหรี บุตรหลำ, 2550 : 63)

Prince of Songkla University Pattani Campus

---

[3] ท่านอับดุลลอฮฺอิบนุ อัมรฺ رضي الله عنهما ท่านได้เข้ารับศาสนาอิสลามก่อนบิดาของท่านภายหลังจากการอพยพ ก่อนการฟัตหุลมักกะฮฺ(พิชิตมักกะฮฺ) ท่านเป็นนักอิบาดะฮฺผู้สันโดษไม่สนใจลุ่มหลงกับโลกดุนยาและสิ่งที่สวยงามในโลกดุนยานี้ ท่านรักในการถือศิลอดและละหมาดอย่างมากมาย ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้รายงานหะดีษจากท่านเราะสูล ﷺ ประมาณ 700 หะดีษ หลังจากที่ท่านได้ขออนุญาตท่านเราะสูล ﷺ แล้ว ท่านก็ได้บันทึกหะดีษทั้งหมดที่ได้ยินจากท่านเราะสูล ﷺ เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ ท่านอบูหุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه กล่าวไว้ว่า “ไม่มีใครที่จดจำหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ มากไปกว่าฉัน นอกจากอับดุลลอฮฺ บิน อัมรฺ บิน อัลอาศ เพราะเขานั้นบันทึกหะดีษ แต่ฉันไม่ได้บันทึกใดๆ” ท่านอับดุลลอฮฺ บิน อัมรฺ รายงานหะดีษจากท่านอุมัร อบูดัรดาอฺ มุอาซ บิน ญะบัล อับดุรเราะหฺมาน บิน เอาฟฺ และคนอื่นๆ และมีผู้ที่ได้รับการรายงานหะดีษต่อจากท่าน ได้แก่ ท่านอับดุลลอฮฺ บิน อุมัร บิน อัลคอฏฏอบ อัสสะอีด บิน ยะซีด สะอดฺ บิน อัลมุสัยยับ ฏอวูส และอิกริมะฮฺ สายรายงานที่น่าเชื่อถือที่สุดที่มาจากท่าน คือสายรายงานจากอัมรฺ บิน ชูอัยบฺ จาก บิดาของเขา และพี่ชายของเขาที่ชื่อว่า อับดุลลอฮฺ ท่านอับดุลลอฮ บิน อัมรฺ ท่านได้เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮฺศักราชที่ 63 (Ibnu al–Hajjar, 2007 : 111-112)

ดังนั้นความหมายที่แท้จริงของมุสลิม مُسْلِمٌ จากอัลหะดีษข้างต้นนั้นได้ระบุถึงส่วนหนึ่งของคุณลักษณะของการเป็นมุสลิมคือ จะต้องรักษาลิ้นและมือจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความลำบากหรืออันตรายต่อผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อมุสลิมด้วยกัน ด้วยเหตุนี้เองสังคมจึงปลอดจากความไม่สงบต่างๆ การก่ออาชญากรรม ความขัดแย้ง และการแตกแยก เมื่อใดที่มุสลิมยอมรักษาลิ้นของเขาจากการด่าทอผู้อื่น การนินทาต่อผู้อื่น การใส่ร้ายป้ายสีและการยุแหย่ให้แตกแยกกัน เช่นเดียวกันการที่มุสลิมจะต้องรักษามือของเขาจากการไปทำร้ายร่างกายผู้อื่น ไม่กระทำการอธรรม ไม่กดขี่ข่มเหง กระทำสิ่งที่ป่าเถื่อน และไม่ฆ่าผู้อื่นนั่นบ่งบอกว่าลิ้นและมือของเขานั้นปลอดภัยจากลักษณะที่ตรงข้ามจากการเป็นมุสลิมที่แท้จริง ดังนั้นมุสลิมทุกคนจะต้องเข้าใจและปฏิบัติตามคุณลักษณะและอุปนิสัยของการเป็นมุสลิม ด้วยเหตุนี้เองจึงกล่าวได้ว่า มุสลิมเป็นผู้รักในความสันติสุข เพราะอิสลามได้สอนให้ประกอบคุณงามความดีและห่างไกลจากการกระทำที่ชั่วร้ายทุกประเภท(ฮาสันหะยีมะเย็ง, กาเดร์ สะอะ, อับดุลรอมัน เจะอารง, 2548 : 87-88)

ด้านบทบัญญัติคำว่ามุสลิม مُسْلِمٌ หมายถึง ชื่อเรียกสำหรับผู้ที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ตั้งให้(Muhammad Amim Ihsan, 2003 : 206) อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ ﴾

(سورة الحج : جزء من اية ٧٨)

ความว่า “พระองค์ทรงเรียกชื่อพวกเจ้าว่ามุสลิมีน”

(อัลหัจญ์ : ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ 78)

ดังนั้นความหมายของมุสลิมในทางบทบัญญัติยังหมายถึงผู้ที่เชื่อมั่นอย่างแท้จริงต่อสิ่งที่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ได้นำมาพร้อมทั้งแสดงความนอบน้อมและยอมรับทุกประการซึ่งเป็นผู้ที่ยึดมั่นปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม(Ibrahim Mustafa, 2010 : 446) มุสลิมจึงเป็นบุคคลที่ยอมจำนนตนต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงผู้เดียวพร้อมที่จะปฏิบัติตนตามคำสั่งใช้และคำสั่งห้ามโดยถือปฏิบัติตามวะหฺยู (วิวรณ์) [4] ที่ได้ถูกประทานลงมาหรือบุคคลที่รับเอาอิสลามเป็นระบอบการ

[4] วะหฺยูด้านภาษาศาสตร์หมายถึง การให้การชี้นำที่ลึกลับและฉับพลัน สำหรับบุคคลที่ได้รับวะหฺยูเป็นการเฉพาะส่วนบุคคลอื่นนั้นไม่สามารถรับรู้ในเรื่องนี้ได้ ส่วนความหมายด้านวิชาการนั้นวะหฺยู คือ คำดำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ

ดำเนินชีวิตไม่จำกัดเชื้อชาติผิวพันธุ์ภาษาหรือวรรณะ-ตระกูลคำว่ามุสลิมแปลว่า ผู้รักสันติ, ผู้ใฝ่สันติในวิธีของพระผู้อภิบาลเพื่อมนุษย์ชาติ, ผู้ยอมตนโดยนอบน้อมอย่างสิ้นเชิงยังพระประสงค์แห่งอัลลอฮ ﷻ (ก้อหรี บุตรหลำ, 2550 : 61) โดยที่มุสลิมนั้นจำเป็นจะต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาในข้อบังคับดังต่อไปนี้

1. มุสลิมต้องศรัทธามั่นต่ออัลลอฮฺ ﷻ องค์ เดียว ผู้ทรงมีอำนาจสูงสุด ผู้ทรงมีอยู่ชั่วนิรันดร์ ผู้ทรงคุณลักษณะเป็นพระเจ้า ผู้ทรงอภิสิทธิแต่ผู้เดียว ผู้ทรงกรุณาปรานี ผู้ทรงเมตตา ผู้ทรงสร้าง และผู้ทรงประทานให้ซึ่งปัจจัยยังชีพ

2. มุสลิมต้องศรัทธามั่นต่อบรรดานบีและบรรดาเราะสูลทั้งหลายของอัลลอฮฺ ﷻ โดยปราศจากการแบ่งแยกใด ๆ ระหว่างท่านเหล่านั้น ทุก ๆ ประชาชาติ ที่มีชื่อในอดีต ต่างก็มีนบีและเราะสูลเป็นผู้กล่าวเตือน ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ได้คัดเลือกและส่งท่านเหล่านั้นมาเพื่อมาสั่งสอนมนุษยชาติ และนำข่าวสารของพระองค์มาเผยแพร่ ซึ่งอัลกุรอานได้กล่าวถึงชื่อของบรรดาเราะสูล 25 ท่าน สำหรับท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เป็นเราะสูลท่านสุดท้ายในบรรดาเราะสูลที่ถูกส่งมาทั้งหมด ท่านคือผู้ทรงเกียรติยศที่ยิ่งใหญ่บนรากฐานแห่งความเป็นศาสนทูต

3. มุสลิมต้องศรัทธามั่นต่อบรรดาคัมภีร์ของพระองค์ คัมภีร์เหล่านี้ คือ แสงสว่างนำทางที่ได้ถูกประทานมายังบรรดาเราะสูลเพื่อแนะนำชี้แจงให้แก่บรรดาประชาชาติของท่านได้รับทราบแนวทางที่เที่ยงตรงจากอัลลอฮฺ ﷻ ได้มีการกล่าวอ้างเป็นพิเศษ ถึงคัมภีร์ต่าง ๆ ของท่านนบีอิบรอฮีม عليه السلام ท่านนบีมูซา عليه السلام ท่านนบีดาวูด عليه السلام และท่านนบีอีซา عليه السلام แต่ทว่าบรรดาคัมภีร์ดังกล่าวบางเล่มได้ถูกแก้ไข เพิ่มเติมหรือสูญหายก่อนหน้าคัมภีร์อัลกุรอานจะถูกประทานลงมาแก่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เป็นเวลาช้านาน ฉะนั้น พระคัมภีร์ที่ยังดำรงแบบฉบับดั้งเดิม และสมบูรณ์แบบที่สุดในปัจจุบันนี้คืออัลกุรอานเท่านั้น

4. มุสลิมที่แท้จริงต้องศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ มลาอิกะฮฺเหล่านี้ทรงรูปแบบจิตวิญญาณอันบริสุทธิ์ เป็นสิ่งถูกสร้างที่ดีเลิศ ซึ่งปราศจากความต้องการกินดื่มหรือหลับนอน มลาอิกะฮฺจะเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ตลอดกลางวันและกลางคืน เป็นบ่าวที่ทรง

ที่ทรงประทานลงมาแก่บรรดานบีของพระองค์ และท่านอัซซัรกอนีย์ได้ให้ความหมายว่า การที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ให้การชี้นำและความรู้ต่างๆแก่บ่าวที่พระองค์ทรงเลือกโดยวิธีที่ลึกลับซึ่งมนุษย์ธรรมดาไม่สามารถทราบได้ (อับดุลเลาะ การีนา, 2551 : 1,3)

เกียรติของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่สำคัญ ๆ และจะไม่พูดก่อนที่อัลลอฮฺ ﷻ จะสั่ง แต่จะปฏิบัติหน้าที่ตามที่พระองค์ทรงสั่งใช้ทุกประการ

5. มุสลิมต้องศรัทธาต่อวันสุดท้ายวันแห่งการตัดสิน โลกนี้จะสูญสลายในวันหนึ่ง ซึ่งในวันนั้นบรรดาผู้ที่เสียชีวิตจะถูกให้ฟื้นคืนชีพ เพื่อรับทราบผลกรรมทั้งดีและชั่ว การตัดสินจะกระทำโดยความยุติธรรมยิ่ง บุคคลใดที่ผลการบันทึกของเขาดี ก็จะได้รับรางวัลด้วยความเอื้อเฟื้อและได้รับการต้อนรับสู่สวนสรรค์ของอัลลอฮฺ สำหรับคนที่การบันทึกของเขามีแต่ความชั่ว ก็จะได้รับการลงโทษและขับไสไล่ส่งสู่ขุมนรก

6. มุสลิมต้องศรัทธามั่นในกฎกาหนดสภาวะทั้งดีและชั่ว ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงกำหนดให้แก่บรรดาสิ่งถูกสร้างและมนุษยชาติ ด้วยความรอบรู้ของพระองค์เป็นการล่วงหน้า ทุกสิ่งทุกอย่างได้ถูกวางแผนการไว้ล่วงหน้า ด้วยอำนาจและความรอบรู้ของพระองค์โดยปราศจากเวลา และไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นในอาณาจักรของพระองค์นอกจากความรอบรู้และความต้องการของพระองค์ ความรอบรู้และอำนาจของพระองค์ทรงมีอยู่และปฏิบัติการได้ตลอดเวลาเหนือบ่าวและสิ่งถูกสร้างอื่น ๆของพระองค์ พระองค์ทรงรอบรู้เหนือทุกสรรพสิ่ง ทรงเมตตา กรุณา กิจการใด ๆ ของพระองค์ย่อมมีเป้าหมายอันดีเลิศ หากมีความเชื่อเช่นนี้ในจิตใจและในความคิด จะต้องยอมรับด้วยความศรัทธามั่นอย่างแท้จริงในสิ่งที่พระองค์ทรงลิขิตไว้ (อบูยุซรออิสมาอีลอะหฺมัด, ม.ป.ป. : 7-9)

สารานุกรมไทย เล่มที่ 36 ได้ระบุความหมายของมุสลิมไว้ว่า มุสลิมคือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งคำว่า อิสลาม แปลว่า “การยอมจำนน การปฏิบัติตาม และการนอบน้อม” ศาสนาอิสลามจึงมีความหมายถึงการเป็นศาสนาแห่งการนอบน้อมต่ออัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเป็นพระเจ้าองค์เดียว และมีท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เป็นศาสนฑูตองค์สุดท้าย ศูนย์กลางของการเผยแผ่ศาสนาอยู่ที่นครมักกะฮฺ หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า “เมกกะ” และนครมะดีนะฮฺ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย ดังนั้นหลักคำสอนอิสลามนั้นได้กำหนดให้มุสลิมทุกคนทำความดี เพื่อหวังในความโปรดปรานจากพระเจ้าอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งมุสลิมนั้นเป็นผู้ยึดถือปฏิบัติตามคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต โดยมีหลักศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ หลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ(อาดิศร์ อิดรีส รักษมณี, 2554 : บทนำ)

เมื่อพิจารณาความหมายของมุสลิมดังที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น จึงสรุปได้ว่า มุสลิมถือเป็นผู้ที่นอบน้อมยอมตนต่อพระประสงค์ของอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ฉะนั้นเมื่อผู้หนึ่งผู้ใดมีความเข้าใจอย่างแท้จริงว่า อัลลอฮฺ ﷻ เป็นพระผู้เป็นเจ้าเพียงองค์เดียว ซึ่งพระองค์นั้นทรงแตกต่างจากสรรพสิ่งทั้งหลายอย่างสิ้นเชิง พร้อมทั้งยอมจำนนทุกอย่างต่ออัลลอฮฺ ﷻ และปฏิบัติแนวทางของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ผู้นั้นคือมุสลิมทั้งร่างกายและจิตใจ และมีสิทธิ์ที่จะได้เข้าสวรรค์ของอัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นผู้ใดก็ตามไม่ว่าจะอาศัยอยู่ณที่แห่งใดเวลาใด เขาก็สามารถเป็นมุสลิมผู้ซึ่งปฏิบัติตามศาสนาที่แท้จริงของอัลลอฮฺ ﷻ ได้ด้วยการยอมรับศรัทธาและปฏิบัติตามบทบัญญัติทางศาสนา(Bilal Philips, 2008 : 26-27)

3.1.2 หลักการปฏิบัติของมุสลิม

หลักการสำคัญที่แสดงถึงฐานะของความเป็นมุสลิมคือการแสดงความภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ทั้งด้านวาจาและการปฏิบัติที่เรียกว่าอัรกานุลอิสลาม (หลักการอิสลาม) ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่แสดงออกถึงการยอมจำนนต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการปฏิบัติในหลายๆประการด้วยหลักทางวาจาคือการกล่าวคำปฏิญาณตน และหลักด้านการปฏิบัติด้วยอวัยวะทางร่างกาย คือการละหมาด จ่ายซากาต และการประกอบพิธีหัจญ์(Abdul al-Rahman, Abdul al-Karim al-Shihah, 2011 : 44) มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ อิบนุ อัมรฺ رضي الله عنهما ว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ الإِسْلَامَ بُنِيَ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصِيَامِ رَمَضَانَ، وَحَجِّ البَيْتِ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٨)

ความว่า “แท้จริงอิสลามวางอยู่บนรากฐานห้าประการคือ หนึ่ง การกล่าวปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่สมควรแก่การกราบไว้นอกจากอัลลอฮฺ สองการดำรงการละหมาด สามการจ่ายซะกาต สี่การถือศีลอดเดือนเราะมะฎอน ห้าการประกอบพิธีหัจญ์ ณ บัยตุลลอฮฺ”

(al – Bukhariy, 1992: 8)

จากหะดีษข้างต้นสามารถเข้าใจได้ว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้อธิบายเกี่ยวกับอิสลามนั้นจะต้องปฏิบัติกิจศาสนกิจทั้ง 5 ประการด้วยอวัยวะภายนอก และทั้ง5ประการเหล่านั้นนับเป็นเสาหลักสำคัญของอิสลาม หากขาดตกบกพร่องประการหนึ่งประการใดความเป็นมุสลิมจะไม่สมบูรณ์โดยเด็ดขาด(อับดุลเลาะ การีนา, 2555 : 7) ดังนั้นหลักการปฏิบัติของมุสลิมจึงประกอบด้วย 5 ประการดังต่อไปนี้

1. ต้องการปฏิญาณตนหรือเรียกกันว่ากล่าว กะลิมะฮฺ ชะฮาดะฮฺ คือ

   أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللهِ

   ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่า แท้จริงไม่มีพระเจ้าอื่นใดเว้นแต่อัลลอฮฺเดียว และข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่า แท้จริงท่านนบีมูหัมมัดเป็นเราะสูล (ศาสนทูต) ของอัลลอฮฺ
2. ต้องกระทำละหมาดทุกๆวัน 5 เวลา
3. ต้องบริจาคทรัพย์ ซะกาต
4. ต้องถือศีลอดทุกวันตลอดเดือนรอมะฎอน
5. ต้องเดินทางไปประกอบพิธีหัจญ์ที่นครมักกะฮฺ 1 ครั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่หากมีความสามารถที่จะเดินทางไปกลับได้(การีม อับดุลเลาะฮ์, ม.ป.ป. : 83-84)

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.1.3 การปฏิญาณตนของมุสลิม

การเริ่มต้นของการเป็นมุสลิมคือการกล่าวสองคำปฏิญาณตน أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللهِ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กะลิมะฮฺ ชะฮาดะฮฺ เป็นการปฏิเสธพระเจ้าทั้งหลายที่จอมปลอม และน้อมรับพระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริงคือ อัลลอฮฺ ﷻ พระเจ้าที่จะต้องเคารพภักดี สุญูด รุกูอฺ ขอความช่วยเหลือ และเป็นที่พึ่งทั้งยามสุขและยามทุกข์(อับดุลเลาะ การีนา, 2555 : 9) และยอมรับว่าท่านนบีมูหัมมัด ﷺ เป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ พร้อมทั้งเจริญรอยตามแบบอย่างของท่าน ดังนั้นความหมายของ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกะของอัลลอฮฺ ด้วยจุดประสงค์นี้เองทุกสรรพสิ่งถูกสร้างขึ้น และด้วยเป้าหมายนี้เช่นกันสวรรค์นรกจึงถูกสร้างขึ้นมา อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾

(الذاريات: ٥٦)

ความว่า “และข้า (อัลลอฮฺ) มิได้ให้บังเกิดมวลญิน และมนุษย์มาเพื่อการใด เว้นแต่เพื่อให้พวกเขาอิบาดะฮฺต่อข้า”

(อัซ-ซาริยาตฺ : 56)

ถ้อยคำแห่งกะลิมะฮฺ เตาหีดนี้จึงเป็นแก่นแท้ของบรรดาศาสนทูตของอัลลอฮฺในการเผยแพร่ศาสนาอิสลามนับตั้งแต่สมัยท่านนบีอาดัมจนกระทั่งถึงสมัยของท่านศาสนทูตองค์สุดท้าย คือ ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ และอัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلاَّ نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴾

(الأنبياء: ٢٥)

ความว่า “และเรา(อัลลอฮฺ)มิได้ส่งเราะสูลคนใดก่อนหน้าเจ้านอกจากเราได้โองการแก่เขาว่า แท้จริงไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากข้า(อัลลอฮฺ) ดังนั้นพวกเจ้าจงเคารพภักดีต่อข้า”

(อัลอัมบิยาอฺ : 25)

คำว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนั้นเป็นการปฏิเสธสิ่งอื่นทั้งหมดที่ถูกกราบไหว้นอกเหนือจากอัลลอฮฺ ﷻ และคำว่านอกจากอัลลอฮฺ ﷻ นั้น เป็นการยืนยันว่าการเคารพภักดีทั้งหมดนั้นจะต้องกระทำต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียว โดยไม่มีภาคีอื่นใดมาเทียบเคียงหรือควบคู่ร่วมกับพระองค์ทั้งในด้านการอิบาดะฮฺและในด้านพลังอำนาจกรรมสิทธิ์ในการครอบครองทุกสรรพสิ่งทั้งหมด(Muhammad bin Abdul al-Wahab, 1991 : 36) ดังนั้นความหมายของคำปฏิญาณตนว่า أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ มุสลิมจะต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1. ไม่มีพระเจ้าอื่นใดในจักรวาลทั้งหลายนี้นอกจากอัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียวเท่านั้น
2. สิทธิในการควบคุมและบริหารนั้นเป็นของอัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียว
3. ไม่มีพระเจ้าที่เหมาะสมแก่การภักดีอย่างแท้จริงนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้น
4. อัลลอฮฺ ﷻ ทรงมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์ที่สุด บริสุทธิ์ปราศจากความบกพร่องทั้งมวล

(Abdul al-Rahman Abdul al-Karim al-Shihah, 2011 : 46)

Prince of Songkla University Pattani Campus

สำหรับเงื่อนไขของการเป็นมุสลิมในการยอมรับคำปฏิญาณตนนั้น อิมามมาลิก อิมามชาฟีอีย์ อิมามอะหฺมัด อิมามเอาซาอีย์ อิมามอิสหาก บิน รอฮะวัยฮ์ และนักวิชาการหะดีษได้อธิบายว่า แท้จริงมุสลิมจะต้องศรัทธาซึ่งประกอบด้วย 3 ประการ คือ กล่าวประกาศยอมรับอิสลามด้วยการกล่าวคำปฏิญาณตนด้วยวาจา ยอมรับอย่างแน่วแน่ด้วยหัวใจ ปฏิบัติตามข้อบัญชาใช้และละเว้นข้อบัญญัติห้าม (Abdul al-Rahman bin Nasir, 2003 : 239)

รูปภาพที่ 2

แผนผังแสดงเงื่อนไขการศรัทธาของมุสลิม

Prince of Songkla University Pattani Campus

ที่มา : โครงการศูนย์สารสนเทศอิสลามและอิสลามศึกษา ตามยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2563

สิ่งที่มุสลิมจำเป็นต้องรับรู้ในกะลิมะฮ์(คำปฏิญาณตน)" أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ " นั้นมีดังต่อไปนี้

1.การรับรู้ว่าสิ่งอิบาดะฮ์ทั้งหมดนอกเหนืออัลลอฮ์ถือว่าโมฆะกล่าวคือไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่เหมาะสมแก่การอิบาดะฮ์นอกจากอัลลอฮ์เท่านั้น พระองค์คือพระผู้ทรงสิทธิ์สำหรับการภักดีทั้งมวลเริ่มจากการละหมาด การวิงวอนขอ การเชือดสัตว์ และการสัญญา พร้อมสาบานตน เป็นต้น ผู้อื่นไม่มีสิทธิในสิ่งนี้ถึงแม้เขาผู้นั้นจะเป็นถึงศาสนทูตหรือมะลาอิกะฮ์ก็ตาม ผู้ใดมอบการกระทำเหล่านี้ให้กับผู้อื่นนอกเหนือจากอัลลอฮ์ พร้อมทั้งยกย่องและแสดงการภักดีต่อมันถือว่าตกเป็นกุฟุร์(ผู้ปฏิเสธศาสนา)ขัดกับคำปฏิญาณตนในข้อนี้

2.มีการเชื่อมั่นที่แน่นแฟ้นแบบไม่ต้องสงสัยและลังเลในหลักการนี้อีกแล้ว ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُوْلَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾

(الحجرات: ١٥)

ความว่า “แท้จริงศรัทธาชนที่แท้จริงนั้นคือบรรดาผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮและศาสนทูตของพระองค์แล้ว พวกเขาไม่สงสัยเคลือบแคลงใจแต่พวกเขาได้เสียสละต่อสู้ดิ้นรนด้วยทรัพย์สมบัติของพวกเขา และชีวิตของพวกเขาไปในหนทางของอัลลอฮ ชนเหล่านั้นแหละคือบรรดาผู้สัตย์จริง”

(อัลหุจญุรอตฺ : 15)

3.ยอมรับตามหลักการนี้และไม่ปฏิเสธ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾

(الصافات :٣٥)

ความว่า “เพราะว่าพวกเขาเหล่านั้นเมื่อได้มีการกล่าวแก่พวกเขาว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺพวกเขาก็หยิ่งผยอง”

(อัศศอฟฟาตฺ : 35)

4.ปฏิบัติตามหลักการนี้พร้อมการน้อมรับที่ดีและปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮฺ ﷻ ละทิ้งสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงห้าม อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสในอัลกุรอานว่า

﴿وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الأُمُورِ﴾

(لقمان : ٢٢)

ความว่า “และผู้ใดยอมนอบน้อมใบหน้าของเขายังอัลลอฮฺ โดยที่เขาเป็นผู้กระทำดี แน่นอนเขาได้ยึดห่วงอันมั่นคงไว้แล้ว และบั้นปลายของกิจการทั้งหลายย่อมกลับไปหาอัลลอฮฺ”

(ลุกมาน : 22)

Prince of Songkla University Pattani Campus

5.การเชื่อมั่นในหลักการนี้ด้วยความสัจจะอัลลอฮฺ ﷻ ตรัสในอัลกุรอานว่า

﴿يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾

(الفتح : جزء من آية ١١)

ความว่า “พวกเขากล่าวด้วยลิ้นของพวกเขาโดยไม่มีอะไรในหัวใจของพวกเขา”

(อัลฟัตหฺ : ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ 22)

6.การแสดงการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงผู้เดียวด้วยความบริสุทธิ์ใจ อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاء وَيُقِيمُوا الصَّلاَةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴾

(البينة : ٥)

ความว่า “และพวกเขามิได้ถูกบัญชาให้กระทำอื่นใดนอกจากเพื่อเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺเป็นผู้มีเจตนาบริสุทธิ์ในการภักดีต่อพระองค์เป็นผู้อยู่ในแนวทางที่เที่ยงตรงและดำรงการละหมาดและจ่ายซะกาตและนั่นแหละคือศาสนาอันเที่ยงธรรม”

(อัลบัยยินะฮฺ : 5)

7.รักอัลลอฮฺ ศาสนาทูตและบรรดาผู้ซึ่งพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงรัก และบ่าวผู้ภักดีทั้งหลาย และเกลียดชังคนที่ต่อต้านอัลลอฮฺและบรรดาศาสนทูตของพระองค์และยึดเอาความรักต่อพระองค์และศาสนทูตของพระองค์เป็นอันดับแรกถึงแม้มันจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾

(التوبة : ٢٤)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความว่า “จงกล่าวเถิด(มุหัมมัด)ว่าหากบรรดาบิดาของพวกเจ้า และบรรดาลูก ๆ ของพวกเจ้าและบรรดาพี่น้องของพวกเจ้า และบรรดาคู่ครองของพวกเจ้าและบรรดาญาติของพวกเจ้าและบรรดาทรัพย์สมบัติที่พวกเจ้าแสวงหาไว้และสินค้าที่พวกเจ้ากลัวว่าจะจำหน่ายมันไม่ออกและบรรดาที่อยู่อาศัยที่พวกเจ้าพึงพอใจมันนั้นเป็นที่รักใคร่แก่พวกเจ้ายิ่งกว่าอัลลอฮฺและศาสนทูตของพระองค์และการต่อสู้ในทางของพระองค์แล้วไซร้ก็จงรอคอยกันเถิดจนกว่าอัลลอฮฺจะทรงนำมาซึ่งกำลังของพระองค์ และอัลลอฮฺนั้นจะไม่ทรงนำทางแก่กลุ่มชนที่ละเมิด”

(อัตเตาบะฮฺ : 24)

นอกจากนี้แล้วมุสลิมจะต้องเชื่อมั่นว่าสิทธิในการออกบทบัญญัติด้านหลักการปฏิบัติเพื่อการภักดีและการจัดระเบียบการเป็นอยู่ในระดับบุคคลและสังคมเป็นของอัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้น เช่นเดียวกันการอนุมัติและการห้ามสิ่งใดคือสิทธิของพระองค์เท่านั้นและเรื่องเหล่านี้ถูกอธิบายอย่างชัดแจ้งผ่านท่านศาสนทูตของพระองค์ ดังนั้นมุสลิมจำเป็นต้องตระหนักถึงองค์ความรู้ทั้ง 7 ประการนี้พร้อมทั้งยึดมั่นและนำมาปฏิบัติเพื่อเป็นการเสริมสร้างหลักศรัทธาในกะลิมะฮฺชะฮาดะฮฺ(คำปฏิญาณตน) أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น(Abdul al-Rahman, Abdul al-Karim al-Shihah, 2011 : 46-48)

สำหรับการรับรู้ความหมายของคำปฏิญาณตน وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะจะทำให้มุสลิมได้บรรลุถึงเป้าหมายที่แท้จริงได้อย่างถูกต้องโดยเชื่อฟังและปฏิบัติตามท่านเราะสูล ﷺ ในสิ่งที่ท่านสั่งใช้โดยเชื่อมั่นสิ่งที่ท่านได้นำมาออกห่างจากสิ่งที่ท่านห้ามปราม ซึ่งหลักฐานของคำปฏิญาณตนนี้(Muhammad bin Abdul al-Wahab, 1991 : 39) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

(التوبة : ١٢٨)

ความว่า “แท้จริงมีเราะสูลคนหนึ่งจากพวกท่านเองได้มาหาพวกท่านแล้ว เป็นที่ลำบากใจแก่เขาในสิ่งที่พวกท่านได้รับ

ความทุกข์ยาก เป็นผู้ที่ห่วงใยแก่พวกเจ้า เป็นผู้เมตตา ผู้กรุณา
สงสาร ต่อบรรดาผู้ศรัทธา”

(อัตเตาบะฮฺ : 128)

จากอายะฮฺข้างต้นนี้แท้จริงมีเราะสูลคนหนึ่งจากพวกท่านนั้นหมายถึง ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ โดยที่ท่านนั้นลำบากใจเป็นที่สุดในสิ่งที่พวกท่านได้รับความทุกข์ยาก อธิบายได้ว่าเป็นความยากลำบากและสิ่งพวกท่านประสบสิ่งที่น่ารังเกียจ ซึ่งท่านนั้นเป็นผู้ที่ห่วงใยแก่พวกเจ้าในการที่จะได้รับทางนำ ท่านคือ ผู้เมตตา ผู้กรุณาสงสาร ต่อบรรดาผู้ศรัทธาบ่งชี้ถึงความเมตตาเป็นอย่างยิ่ง ด้วยความสงสารที่ต้องการให้พวกเขาเป็นผู้ที่ประพฤติดี(Jalal ad-Din Suyutiy, 2010 : 170)

ดังนั้นข้อบังคับที่จำเป็นต่อมุสลิมในการปฏิญาณตนว่า แท้จริงท่านนบีมุหัมมัด ﷺ นั้นเป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷻ หมายถึง ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ นั้นเป็นบ่าวผู้หนึ่งของอัลลอฮฺ ﷻ ที่จะต้องไม่ถูกเคารพบูชา และท่านคือศาสนทูตที่จะต้องเชื่อฟังโดยไม่มีการปฏิเสธแต่อย่างใด ซึ่งมีรายละเอียดในการที่มุสลิมจะต้องยึดมั่นดังนี้ดังนี้

1.มุสลิมจะต้องเชื่อฟังท่านในทุกๆสิ่งที่ท่านได้สั่งใช้ เพราะท่านนบี ﷺ คือผู้ที่เผยแพร่คำสั่งใช้ที่มาจากอัลลอฮฺ ﷻ

2.มุสลิมจะต้องเชื่อมั่นในสิ่งที่ท่านบอก เพราะท่านนบี ﷺ คือผู้ที่ซื่อสัตย์และเป็นที่ไว้วางใจ

3.มุสลิมจะต้องออกห่างจากทุกสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ห้ามปรามและตักเตือนให้ออกห่างถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะตรงข้ามกับความต้องการก็ตาม

4.มุสลิมจะต้องไม่กระทำอิบาดะฮฺใดๆต่ออัลลอฮฺ ﷻ นอกจากสิ่งที่ท่านนบี ﷺ นำมาเผยแพร่เท่านั้น ซึ่งตรงข้ามกับกลุ่มที่กระทำสิ่งที่เป็นอุตริกรรมในการประกอบศาสนกิจโดยไม่ได้มีหลักฐานที่มาจากบทบัญญัติอิสลาม(Muhammad bin Abdul al-Wahab, 1991 : 40)

อีกประการหนึ่งที่มุสลิมจะต้องทำความเข้าใจคือแก่นแท้คำว่า وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ หมายถึงการปฏิญาณตนว่า ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ คือบ่าวและศาสนทูตของอัลลอฮฺนั้น มุสลิมจะต้องศรัทธาและปฏิบัติดังนี้

1.แสดงการจงรักภักดีต่อคำบัญชาของท่านศาสนทูต ﷺ และเชื่อมั่นในสิ่งที่ท่านบอกโดยหลีกห่างจากสิ่งที่ท่านทรงห้ามปราม อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَن تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴾

Prince of Songkla University Pattani Campus

(النساء : ٨٠)

ความว่า “ผู้ใดเชื่อฟังศาสนทูตอัลลอฮฺ แน่นอนเขาก็เชื่อฟังอัลลอฮฺแล้ว และผู้ใดผินหลังให้ เราก็หาได้ส่งเจ้าไปในฐานะเป็นผู้ควบคุมพวกเขาไม่”

(อันนิสาอฺ : 80)

2.เชื่อมั่นในสารที่ท่านนบี ﷺ นำมา และเชื่อมั่นว่าท่านคือศาสนทูตท่านสุดท้าย โดยที่ท่านเป็นผู้ประเสริฐกว่าท่านอื่นๆในบรรดาศาสนทูต ไม่มีศาสนทูตองค์ใดหลังจากท่านอีก เพราะอัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสในอัลกุรอานว่า

﴿ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾

(الأحزاب : ٤٠)

ความว่า “มุหัมมัดมิได้เป็นบิดาผู้ใดในหมู่บุรุษของพวกเจ้า แต่เป็นศาสนทูตอัลลอฮฺของอัลลอฮฺและคนสุดท้ายแห่งบรรดานบี และอัลลอฮฺนั้นทรงรอบรู้ทุกสิ่ง”

(อัลอะหฺซาบฺ : 40)

3.เชื่อมั่นว่าท่านนบี ﷺ ไม่มีการปกปิดในสิ่งที่ท่านเผยแพร่ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสในอัลกุรอานว่า

﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلْهَوَىٰٓ ٣ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ٤ ﴾

(النجم : ٤-٣)

ความว่า “และเขามิได้พูดตามอารมณ์ อัลกุรอานมิใช่อื่นใดนอกจากเป็นวะฮีย.ที่ถูกประทานลงมา”

(อันนัจญฺมฺ : 3-4)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ส่วนการกระทำในทางโลกถือว่า ท่านเป็นเพียงแค่มนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งนั้นแปลว่าความเป็นอยู่ของท่านและการตัดสินของท่าน คือส่วนหนึ่งที่มาจากการวินิจฉัยของท่านเอง ซึ่งมีรายงานจากมารดาของท่านสะละมะฮฺ[5] رضي الله عنها ได้กล่าวว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَإِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ فَأَقْضِي عَلَى نَحْوِ مَا أَسْمَعُ، فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بِحَقِّ أَخِيهِ شَيْئاً فَلا يَأْخُذْهُ، فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٧١٦٩)

ความว่า “แท้จริงฉันก็คือมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่ง และพวกท่านก็นำข้อพิพาทมายังฉัน และเกรงว่าบางคนอาจจะนำหลักฐาน (ที่ทำให้คดีคลาดเคลื่อนได้) ดีกว่าอีกคน แล้วฉันจะตัดสินตามที่ฉันได้รับฟัง ดังนั้นผู้ใดที่ฉันได้ตัดสินให้เขาสิ่งใดก็ตาม (สิทธิของผู้อื่น) เขาอย่าได้เอามัน เพราะแท้จริงฉันได้ตัดส่วนหนึ่งจากไฟนรกให้แก่เขา”

(al – Bukhariy, 1992 : 7169)

4.ศรัทธาว่า สิ่งที่ท่านนบี ﷺ นำมานั้น สู่ปวงชนทั้งสองฝ่ายคือ มนุษย์และญิน[6] จนกว่าวันกียามะฮฺจะมาถึง อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

---

[5] ท่านหญิงอุมมุสะละมะฮฺ رضي الله عنها มีชื่อเติมว่า ฮินดฺ เป็นบุตรสาวของท่านหุซัยฟะฮฺ อิบนุ อัลมุฆีเราะฮฺ อัลมัคซูมีนางอยู่ในตระกูลที่มีเกียรติของเผ่ามัคซูมซึ่งเป็นเผ่าที่สำคัญของชาวกุเรช หุซัยฟะฮฺ บิดาของนางได้รับฉายานามว่า ซาด อัรรอกิบ มีความหมายว่าเสบียงของนักเดินทาง เนื่องจากท่านมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพราะทุกครั้งที่ท่านเดินทาง ผู้ที่ร่วมเดินทางกับท่านไม่ต้องเตรียมเสบียงใดๆ เพราะท่านจะเป็นผู้เตรียมไว้เสมอ ไม่ว่าจะมีผู้ร่วมทางเท่าใดก็ตามและระยะทางไกลเพียงใดก็ตาม นี่คือสภาพครอบครัวของท่านหญิงอุมมุสะละมะฮฺ رضي الله عنها เดิบโตมานางเป็นผู้หญิงที่ฉลาด มีความรอบรู้ มีบุคลิกภาพและมารยาทที่งดงาม(Muhamad ali al-Qutub, 2005 : 102)

[6] ญินเป็นสิ่งถูกสร้างอย่างหนึ่งที่มนุษย์ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า มันสามารถจำแลงแปลงร่างและเข้าสิงมนุษย์ได้ ญินเรานั้นมีสรีระต่างกันกับสรีระของมนุษย์เรา เพราะมันถูกสร้างขึ้นมาจากธาตุไฟ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องร่างหรือเงาของมันเราก็ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า แต่การเป็นอยู่ของพวกญินนั้นมีอยู่จริงอย่างแน่นอน การที่พวกญินได้ถูกสร้างให้อยู่ในสภาพเช่นนี้นับว่าเป็นพระปรีชาญาณอย่างหนึ่งของอัลลอฮฺ ﷻ และยังเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺ ﷻ ที่มีต่อบรรดาบ่าวของพระองค์ที่เป็นมนุษย์ หากสภาพที่แท้จริงของพวกญินได้ถูกเปิดเผยแก่มนุษย์แน่นอนบรรดากระดูกข้อต่อต่างๆในร่างกายของมนุษย์ก็จะรู้สึกอ่อน

Prince of Songkla University Pattani Campus

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لا يَعْلَمُونَ ﴾

(سبأ : ٢٨)

ความว่า “และเรามิได้ส่งเจ้ามาเพื่ออื่นใด เว้นแต่เป็นผู้แจ้งข่าวดี ถึงการตอบแทนในผลงานที่ดี หากพวกเขาเชื่อฟังและศรัทธา และเป็นผู้ตักเตือนแก่มนุษย์ทั้งหลาย เรื่องการลงโทษของเรา หากพวกเขาฝ่าฝืนและปฏิเสธ แต่ว่าส่วนมากของมนุษย์ไม่รู้”

(สะบะอฺ : 28)

5.ปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านนบี ﷺ พร้อมยึดมั่นปฏิบัติตามอย่างหนักแน่น โดยไม่มีการเพิ่มเติมใดๆ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

(آل عمران : ٣١)

ความว่า “จงกล่าวเถิด(มุหัมมัด) ว่า หากพวกท่านรักอัลลอฮฺ ก็จงปฏิบัติตามฉัน อัลลอฮฺก็จะทรงรักพวกท่าน และจะทรงอภัยให้แก่พวกท่านซึ่งโทษทั้งหลายของพวกท่าน และอัลลอฮฺนั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

(อาละอิมรอน : 31)

(Abdul al-Rahman, Abdul al-Karim al-Shihah, 2011 : 48-49)

จากข้อบังคับที่จำเป็นต่อมุสลิมในการปฏิญาณตนว่า แท้จริงท่านนบีมุหัมมัด ﷺ นั้นเป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷻ และแก่นแท้คำว่า وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ ที่มุสลิมจำเป็นต้อง

กำลังไม่สามารถดำเนินชีวิตอยู่บนโลกนี้ได้ เพราะรูปแบบเรือนร่างของพวกมันมีทั้งเตี้ยที่สุด สูงที่สุด มีทั้งสีแดง ดำ และขาว อีกทั้งยังมีรูปแบบอื่นๆเป็นจำนวนมากนับไม่ถ้วน ไม่มีผู้ใดรู้นอกจากอัลลอฮฺ ﷻ (อับดุลการีม เกิดภักดี, ม.ป.ป. : 2-3)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ศรัทธานั้น จึงสรุปได้ว่า มุสลิมจำเป็นต้องศรัทธาต่อท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ในการเป็นดำรงตำแหน่งเป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷻ ท่านสุดท้ายอย่างสมบูรณ์โดยปราศจากข้อสงสัยใดๆ ซึ่งมุสลิมจะต้องน้อมรับด้วยการเชื่อมั่นที่เด็ดขาดตามที่มีระบุไว้ในอัลกุรอานและอัลหะดีษ พร้อมทั้งปฏิตามสุนนะฮฺของท่านนบี ﷺ ในทุกๆเรื่อง

ดังนั้นสองคำปฏิญาณตน(ชะฮาดะฮฺ)ของคนมุสลิม أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللهِ เป็นสิ่งที่มุสลิมจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจ เริ่มตั้งแต่ฟัรฏูชะฮาดะฮฺซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ฟัรฏูชะฮาดะฮฺนั้นมีสองประการ คือ หนึ่งจะต้องกล่าวยอมรับด้วยกับลิ้น สองจะต้องยอมรับด้วยกับหัวใจ, สิ่งที่ทำให้ชะฮาดะฮฺมีความสมบูรณ์นั้นมีสี่ประการ คือ หนึ่งจะต้องรู้ความหมายของชะฮาดะฮฺ สองจะต้องกล่าวยอมรับด้วยกับลิ้น สามจะต้องยอมรับด้วยจิตใจสี่จะต้องมีความเชื่อมั่นในชะฮาดะฮฺ, กฎเกณฑ์(รูก่น)ชะฮาดะฮฺนั้นมี่สี่ประการคือ หนึ่งจะต้องยอมรับว่าอัลลอฮฺ ﷻ นั้นมี สองจะต้องยอมรับว่าอัลลอฮฺ ﷻ นั้นมีคุณลักษณะ สามจะต้องยอมรับต่อการกระทำของอัลลอฮฺ ﷻ สี่จะต้องยอมรับต่อความมีเกียรติของท่านเราะสูล ﷺ, เงื่อนไขที่ทำให้ชะฮาดะฮฺนั้นใช้ได้(เศาะหฺ)มีสี่ประการคือ หนึ่งต้องศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับชะฮาดะฮฺ สองจะต้องกล่าวยอมรับด้วยกับลิ้น สามจะต้องเชื่อมั่นในชะฮาดะฮฺ สี่จะต้องปฏิบัติตามเป้าหมายของชะฮาดะฮฺ และสุดท้ายมุสลิมจะต้องรับรู้สิ่งที่ทำให้ชะฮาดะฮฺนั้นเสียหายเป็นเหตุให้หลุดพ้นจากความเป็นมุสลิมซึ่งมีสี่ประการ คือ หนึ่งยอมรับว่าอัลลอฮฺ ﷻ นั้นมีสอง สองมีความสงสัยในสองคำชะฮาดะฮฺ สามปฏิเสธการสร้างของอัลลออฮฺ ﷻ สี่ปฏิเสธต่อการมีของอัลลอฮฺ ﷻ (Abdul al-Rashid Banjar, 1979 : 2)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่มุสลิมจะต้องศึกษาสองคำปฏิญาณตน(ชะฮาดะฮฺ)นั้น เป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ เงื่อนไขและสิ่งที่ทำให้เสียหายชะฮาดะฮฺ เพื่อให้มุสลิมมีความเข้าใจที่ถูกต้อง ศรัทธาและปฏิบัติตามเป้าหมายของสองคำปฏิญาณตนได้อย่างสมบูรณ์ด้วยการดำรงตนเป็นมุสลิมอย่างครบถ้วน

3.1.4 การละหมาดของมุสลิม

การละหมาดนั้นเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดให้กับมุสลิมทุกคนที่บรรลุศาสนภาวะจะต้องปฏิบัติอันได้แก่ ละหมาดศุบหฺ ซุฮฺรี อัศรี มัฆริบ และอิชาอฺ ละหมาดทั้ง 5 เวลาถูกบัญญัติในคืนที่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เดินทางในเวลากลางคืนจากมัสยิดอัลหะรอมไปยังมัสยิดอัลอักศอแล้วหลังจากนั้นท่านถูกนำขึ้นสู่ฟากฟ้าเบื้องบน อัลลออฮฺ ﷻ ได้กำหนดให้ท่านนบี ﷺ และมวลมุสลิมทั้งหลายละหมาดวันกับคืน 50 เวลา หลังจากนั้นอัลลออฮฺ ﷻ ได้ทรงลดหย่อนให้จนเหลือเพียง 5 เวลา(Mustafa al-Kin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Shar baji , 1992 : 1/100) ดังนั้นการละหมาดนั้นถือ

เป็นสิ่งที่ตกหนักแก่มุสลิมทุกคนที่บรรลุศาสนภาวะและมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ซึ่งอัลลออฮฺ ﷻ ได้กำหนดเป็นสิ่งแรกที่วาญิบ(จำเป็น)จากบรรดาอิบาดะฮฺทั้งหลาย(Muhammad Abdul al-Malik, 1992 : 13) ซึ่งคำสั่งใช้เกี่ยวกับการบัญญัติละหมาดนั้นถูกระบุไว้ในอัลกุรอาน และถูกกำหนดให้เป็นฟัรฎูแก่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ อย่างสมบูรณ์ โดยท่านนั้นเป็นแบบอย่างในรูปแบบของการปฏิบัติแก่บรรดามุสลิมทั้งหลาย(Ibn Taimiyah, 2008 : 19) อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾

(النساء : جزء من اية ١٠٣)

ความว่า “แท้จริงการละหมาดนั้นเป็นบัญญัติที่ถูกกำหนดเวลาให้แก่ผู้ศรัทธาทั้งหลาย”

(อันนิสาอฺ : ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ103)

จากอายะฮฺดังกล่าวข้างต้นแท้จริงการละหมาดเป็นบัญญัติที่ถูกกำหนดเวลาให้แก่ผู้ศรัทธาทั้งหลายนั้นท่านอิบนุอับบาส رضي الله عنهما ได้ให้ความหมายถึงการละหมาดที่ถูกกำหนดให้เป็นฟัรฎูคือละหมาด 5 เวลา ส่วนท่านอิบนุมัสอูด رضي الله عنه ได้อธิบายถึงการกำหนดเวลาของการละหมาดว่าแท้จริงสำหรับการละหมาดนั้นมีช่วงเวลาที่ชัดเจนเสมือนกับการประกอบพิธีหัจญ์(Ibn Kathir, 2010 : 1/95) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการละหมาดถูกกำหนดเป็น 5 เวลาถือเป็นการประกอบศาสนกิจที่จำเป็นของมุสลิมจะต้องปฏิบัติทั้งกลางและกลางคืน มีรายงานจากท่านญาบิร[7] رضي الله عنه ได้กล่าวว่าฉันได้ยินท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

---

[7] ท่านญาบิร บิน อับดุลลอฮฺ رضي الله عنه ได้รายงานหะดีษจำนวน 1,540 หะดีษ บิดาของท่านชื่อ อับดุลลอฮฺ บิน อัมรฺ บินฮัมรอน อัลอันศอรีย์ อัสสะลามีย์ ท่านและบิดาของท่านพร้อมกับป้าคนหนึ่งของท่านได้ร่วมกันทำสัตยาบันอัลอะกอบะฮฺต่อท่านนบีพร้อมกัน ทั้งสองท่านเป็นส่วนหนึ่งของเศาะหาบะฮฺที่เป็นชาวอันศอรในจำนวน 70 คนที่ได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะสนับสนับและเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ท่านญาบิร رضي الله عنه เคยได้เข้าร่วมสงครามพร้อมกับท่านนบี ﷺ ยกเว้นสงครามบัดรและอุหุดเท่านั้น เนื่องจากถูกบิดาของท่านสั่งห้ามไว้ แต่ภายหลังที่บิดาของท่านเสียชีวิตแล้ว ท่านก็ติดตามท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ เข้าร่วมในสงครามเสม ท่านเคยได้ไปเยือนเมืองอียิปต์และชาม และมีผู้คนมากมายที่ได้รับความรู้จากท่าน ไม่ว่าจะอยู่ ณ สถานที่ใดก็ตาม โดยเฉพาะมัสญิดนะบาวีย์ที่นครมะดีนะฮฺนั้น ท่านได้ตั้งกลุ่มเพื่อศึกษาความรู้ ณ สถานที่แห่งนี้เองที่ผู้คนต่างรวมตัวกันเพื่อแสวงหาวิชาความรู้ ท่านได้เสียชีวิต ณเมืองมะดีนะฮฺ ในปีฮิจเราะฮฺศักราชที่ 74 ท่านอับบาส บิน อุษมาน

((إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكَ الصَّلَاةِ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٨٢)

ความว่า “แท้จริงระหว่างผู้ที่เป็นมุสลิมและผู้ปฏิเสธศรัทธานั้น คือการละทิ้งละหมาด”

(Muslim, 1955 : 82)

สำหรับการที่มุสลิมละทิ้งละหมาด 5 เวลานั้น บรรดานักวิชาการไม่เป็นที่ขัดแย้งกันในเรื่องของบาป เพราะแท้จริงการละทิ้งละหมาดโดยเจตนาเป็นส่วนหนึ่งจากบาปใหญ่ ดังนั้นสำหรับอัลลอฮฺ ﷻ แล้วการละทิ้งละหมาด 5 เวลาถือเป็นบาปที่ยิ่งใหญ่กว่าการฆ่าคน การเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมิชอบธรรม การผิดประเวณี การลักทรัพย์ และการดื่มสุรา ซึ่งสิ่งดังกล่าวนั้นถือเป็นการต่อต้านต่อการลงโทษของอัลลอฮฺ ﷻ ผู้ที่ปฏิบัติมันจะประสบกับความขาดทุนและได้รับความอัปยศทั้งโลกดุนยาและอาคิเราะฮฺ(Ibn Qayyim, 2018 : 5) ดังนั้นเคล็ดลับของการละหมาดสำหรับมุสลิมจึงมีมากมายและพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การละหมาดเป็นการเตือนสติให้มุสลิมรู้จักตนเองว่าเป็นบ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรงยิ่งใหญ่และเกรียงไกร เพื่อระลึกไว้ตลอดไป โดยที่กิจการงานในทางโลกและความสัมพันธ์กับผู้อื่นอาจทำให้มนุษย์หลงลืมตนเองแต่เมื่อถึงเวลาละหมาดจะทำให้มุสลิมนึกขึ้นได้อีกครั้งว่าตนเองเป็นบ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรงยิ่งใหญ่และเกรียงไกร

2. การละหมาดนั้นเพื่อให้มุสลิมตระหนักอยู่ในใจเสมอว่าไม่มีผู้ที่จะให้ความช่วยเหลืออันใดและให้ความสุขอย่างแท้จริงนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรงเกียรติไกรเท่านั้น แม้จะพบว่าในโลกนี้มีคือและสาเหตุมากมายเพียงแค่อำนวยความสะดวกสบายแก่มนุษย์เท่านั้น ทุกครั้งที่มนุษย์หลงลืมและปล่อยตัวไปกับสื่อต่างๆเพียงผิวเผิน ดังนั้นการละหมาดจะเป็นเครื่องเตือนสติให้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงมาจากเพียงผู้เดียว พระองค์ทรงช่วยเหลือ ทรงประทานความสุข ทรงให้โทษ ทรงให้คุณ ทรงให้เป็น ทรงให้ตาย

3. มุสลิมจะได้ใช้ละหมาดเป็นช่วงเวลาของการสำนึกผิด จากความผิดบาปต่างๆที่ได้ก่อขึ้น เนื่องจากในช่วงเวลาแต่ละวันนั้น มนุษย์ต้องเผชิญกับบาปและความผิดต่างๆมากมาย

ผู้ปกครองเมืองมะดีนะฮฺในขณะนั้นได้ติดตามเพื่อละหมาดญะนาซะฮฺให้แก่ท่าน สำหรับสายรายงานที่เป็นที่รู้จักและเศาะหีหฺ(น่าเชื่อถือที่สุด)ของท่าน คือ สายรายงานจากชาวมักกะฮฺ ผ่านทางท่านสุฟยาน บิน อุยัยนะฮฺ จากอัมรฺ บิน ดินาร จากท่านญาบิร บิน อับดุลลอฮฺ ﷺ (Ibnu al–Hajjar, 2007 : 548)

ทั้งที่เขารู้ตัวและอาจจะไม่รู้ตัว ดังนั้นการละหมาดระหว่างเวลาหนึ่งถึงอีกเวลาหนึ่งจะเป็นเครื่องช่วยขัดเกลาให้สะอาดบริสุทธิ์จากบาปและความผิดต่างๆ

4. ละหมาดจะเป็นเสมือนสิ่งที่หล่อเลี้ยงความศรัทธาที่อยู่ในจิตใจมุสลิม ความเพลิดเพลินในโลกนี้และการล่อลวงของมารร้ายจะทำให้มนุษย์หลงลืมหลักศรัทธาถึงแม้ว่าจะถูกปลูกฝังอยู่ในจิตใจแล้วก็ตาม เมื่อมนุษย์ตกอยู่ในความหลงลืมในลักษณะเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง ด้วยสาเหตุของการปฏิบัติตามอารมณ์ใฝ่ต่ำ และการชักนำของผู้อื่น ความหลงลืมนี้จะเปลี่ยนเป็นการปฏิเสธและแสดงความไม่ยอมรับเหมือนต้นไม้ที่ขาดน้ำหล่อเลี้ยงก็จะเหี่ยวเฉาและตายไปในที่สุด ในไม่ช้าต้นไม้นั้นก็จะกลายเป็นฟืนที่ไร้ค่า แต่มุสลิมที่ยืนหยัดปฏิบัติละหมาดอย่างสม่ำเสมอ การละหมาดนั้นจะเป็นสิ่งหล่อเลี้ยงความศรัทธาให้มีความชื่นฉ่ำและงอกงาม ไม่อาจทำให้ศรัทธาของมุสลิมอ่อนแอและถูกทำลายได้(Mustafa al-Kin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Shar baji , 1992 : 1/98-99)

3.1.5 การถือศีลอดของมุสลิม

อัลลอฮฺ ﷻ ได้กำหนดการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนให้เป็นฟัรฎูแก่อุมมะฮฺของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ดั่งที่พระองค์ได้เคยกำหนดให้แก่อุมมะฮฺของบรรดาศาสนทูตก่อนหน้านี้ ซึ่งมีลักษณะการถือ ศีลอดที่คล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันบ้างในช่วงวันเวลาและเดือนในการถือศีลอด เช่น อัลลอฮฺ ﷻ ได้กำหนดการถือศีลอดให้แก่นบีมูสา ﷺ ถือศีลอด 40 วัน(Asad Muhammad bin Saeed, 1993 : 11) ดังนั้นการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนจึงเป็นวาญิบให้กับมุสลิมทุกคน โดยปรากฏหลักฐานจากอัลกุรอาน อัสสุนนะฮฺ และมติของปวงปราชญ์(Sayyid Sabiq, 1971 : 2/365) อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

(البقرة : ١٨٣)

ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย การถือศีลอดนั้นได้ถูกกำหนดแก่พวกเจ้าแล้ว เช่นเดียวกับที่ได้ถูกกำหนดแก่บรรดาผู้ศรัทธาก่อนหน้าพวกเจ้ามาแล้ว เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้ยำเกรง”

(อัลบะกอเราะฮฺ : 183)

จากอายะฮฺข้างต้นอัลลอฮฺ ﷻ ได้เจาะจงเฉพาะผู้ที่มีความศรัทธาซึ่งพวกเขาได้เชื่อมั่นและยอมรับต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ โดยที่พระองค์ได้กำหนดการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนให้เป็นภาคบังคับแก่พวกเขาทั้งหลาย เสมือนกับที่พระองค์ได้ทรงกำหนดให้เป็นภาคบังคับแก่บรรดาผู้ที่มีความศรัทธาในยุคก่อนหน้านี้(al-Tabariy, 2001 : 28) ซึ่งการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนนั้นได้ถูกบัญญัติในปีฮิญเราะฮฺศักราชที่ 2 แก่มุสลิมทั้งหลาย ถือเป็นภาคบังคับจะต้องปฏิบัติ เสมือนกับยุคก่อนหน้านี้ การถือศีลอดนั้นได้เป็นที่รู้จักกันในประชาชาติยุคก่อนๆ เป็นอย่างดี และในหมู่ชาวคัมภีร์ที่อยู่ในสมัยเดียวกับท่านนบีมุหัมมัด ﷺ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ (Mustafa al-Kin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Shar baji , 1992 : 2/73)

สำหรับหลักฐานจากอัสสุนนะฮฺของท่านนบี ﷺ เกี่ยวกับการถือศีลอดภาคบังคับของมุสลิมนั้น มีรายงานจากท่านฏอลหะฮฺ บุตรของ อุบัยดิลลาฮฺ[8] ﷺ ได้เล่าว่า แท้จริงได้มีชายคนหนึ่งได้ถามท่านนบี ﷺ ว่า

((أَخْبِرْنِي بِمَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَيَّ مِنَ الصِّيَامِ ؟ قَالَ : شَهْرَ رَمَضَانَ إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ شَيْئًا))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ١٩٢٥)

ความว่า “ได้โปรดแจ้งแก่ฉันถึงการถือศีลอดที่อัลลอฮฺได้บังคับแก่ฉันด้วย? ท่านนบี ﷺ ตอบว่า การถือศีลอดในเดือน

Prince of Songkla University Pattani Campus

---

[8] ท่านฏอลหะฮฺ บิน อุบัยดิลลาฮฺ บิน อุสมาน อัล-กุเราะชีย์ อัตตัยมีย์ ﷺมีชื่อเล่นว่า อบูมุหัมมัด ท่านเป็นที่รู้จักในนามว่า ฎ็อลฮะฮฺ “อัล-คอยรฺ” (ผู้มีความดีงาม) และฏอลหะฮฺ “อัล-ฟ็อยยาฎ” (ผู้ใจบุญ) เพราะความเมตตากรุณาและเผื่อแผ่ของท่าน เป็นหนึ่งในบรรดาเศาะหาบะฮฺของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เรื่องราวของเศาะหาบะฮฺท่านนี้ อบอวลไปด้วยความหอมหวานของแรงศรัทธาที่เปี่ยมล้น แฝงด้วยบทเรียนอันทรงคุณค่า ทั้งยังให้แง่คิดและแบบอย่างที่ดีเยี่ยมแก่ชนรุ่นหลัง เศาะหาบะฮฺท่านนี้ ได้เข้าร่วมสงครามเคียงบ่าเคียงไหล่กับท่านเราะสูล ﷺ ในทุกสมรภูมิรบยกเว้นสงครามบัดรฺ ซึ่งท่านไม่ได้เข้าร่วมเพราะเหตุสุดวิสัย (สงครามบัดรฺเกิดขึ้นในช่วงที่ท่านออกไปค้าขาย ณ เมืองชามท่านจึงไม่ได้เข้าร่วมด้วย - ผู้แปล) แต่หลังจากเสร็จสิ้นสงคราม ท่านเราะสูล ﷺ ก็ได้ให้การตอบแทนแก่ท่านเช่นเดียวกับผู้ที่เข้าร่วมสงคราม และได้แบ่งทรัพย์สินที่ได้จากสงครามให้แก่ท่านด้วยเช่นกัน ท่านคือหนึ่งในแปดคนที่เข้ารับอิสลามในยุคแรกๆ ท่านมีชื่อเสียงอย่างยิ่งในเรื่องการรบ เป็นผู้ที่เก่งกาจเรื่องการขี่ม้า และมีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ทั้งนี้ท่านได้สร้างผลงานและวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ในสงครามอุหุด ท่านเราะสูล ﷺ จึงกล่าวว่า “สมควรแล้ว” หมายถึงสมควรแล้วที่ท่านจะได้รับสวนสวรรค์เป็นรางวัลตอบแทน ท่านเสียชีวิตในปีฮิจญเราะฮฺศักราชที่ 36 เดือนญุมาดิลอาคิรฺ ขณะนั้นอายุได้ 64 ปี (Amin bin Abdullah al-Shaqawi, 2013 : 3-5)

รอมฎอน นอกเหนือจากนั้นเว้นแต่ท่านจะสมัครใจถือศีลอด”

(al – Bukhariy, 1992 : 1925)

อัลหะดีษข้างต้นนี้ เป็นหลักฐานยืนยันถึงการกำหนดบทบัญญัติให้กับมุสลิมในเรื่องของการถือศีลอดเดือนรอมฎอน ซึ่งเป็นภาคบังคับแก่มุสลิมทุกคนที่บรรลุศาสนภาวะและมีสติสัมปชัญญะอย่างสมบูรณ์จะต้องปฏิบัติเป็นรายบุคคล นอกจากในกรณีที่ถูกอนุโลมเนื่องจากการเจ็บป่วยหรือเดินทางตามระยะทางที่ศาสนาได้กำหนดไว้ ซึ่งจำเป็นจะต้องชดใช้หรือทดแทนการถือศีลอดภายหลังจากนั้น

จากหลักฐานที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นทั้งหมดนั้นจึงสรุปได้ว่า บรรดานักปราชญ์ได้ลงมติเห็นพ้องต้องกันถึงการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นแก่มุสลิมทุกคน และถือเป็นหนึ่งในหลักการอิสลาม 5 ประการ ดังนั้นมุสลิมคนใดที่ปฏิเสธไม่ยอมรับถือว่าเขาผู้นั้นได้หลุดพ้นจากศาสนาอิสลาม และมุสลิมคนใดที่ฝ่าฝืนละทิ้งการถือศีลอดภาคบังคับนี้ ถือว่าเขาผู้นั้นได้กระทำความผิดที่เป็นบาป(Sayyid Sabiq, 1971 : 2/366) ดังนั้นเคล็ดลับของการถือศีลอดที่มุสลิมจะได้รับนั้นมีคุณประโยชน์อย่างมากมาย ซึ่งบางส่วนก็ได้รับการเปิดเผยแล้ว แต่ยังคงเหลืออีกจำนวนมากมายที่ยังไม่ได้รับการเปิดเผย และส่วนหนึ่งจากเคล็ดลับที่มุสลิมได้รับเนื่องจากการถือศีลอด คือ

1. การถือศีลอดที่ปฏิบัติอย่างถูกต้อง เป็นการเร่งเร้าจิตใจของมุสลิมให้เกิดสำนึกขึ้นว่าตนเองถูกควบคุมและถูกติดตามดูพฤติกรรมจากอัลลอฮฺ ﷻ ทั้งนี้เพราะในเวลากลางวันผู้ที่ถือศีลอดจะเกิดความหิวและกระหาย เกิดความอยากอาหารและเครื่องดื่ม แต่ความรู้สึกของเขาซึ่งกำลังถือศีลอดอยู่จะขัดขวางมิให้เขากระทำตามความต้องการและตามจิตปรารถนา เพื่อสนองคำบัญชาของอัลลอฮฺ ﷻ และในช่วงของการต่อสู้กันนี้จิตใจของเขาจะตื่น ความสำนึกถูกควบคุมรวมถึงพฤติกรรมต้องอยู่ในกรอบของการถือศีลอด เขาจะรำลึกอยู่เสมอถึงความยิ่งใหญ่และความเกรียงไกรของอัลลอฮฺ ﷻ พร้อมทั้งสำนึกตนอยู่เสมอว่าเขาเป็นบ่าวที่ต้องยอมรับและสนองคำบัญชาใช้ของพระองค์

2. เดือนรอมฎอนเป็นเดือนที่มีความสำคัญยิ่งต่อมุสลิม ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ทรงประสงค์ให้บ่าวของพระองค์บรรจุความดีและกุศลต่างๆให้เต็มทั้งเดือน เพื่อทำให้ความหมายของความเป็นบ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ เป็นจริงขึ้นมา ซึ่งดังกล่าวนั้นจะเกิดขึ้นได้ยากตราบใดที่ยังมีสำหรับอาหารและเครื่องดื่มวางอยู่เบื้องหน้ารวมถึงกระเพาะที่เต็มไปด้วยอาหารที่คอยรบกวนสมาธิและมันสมอง ดังนั้นการถือศีลอดในเดือนนี้เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดจะทำให้ภารกิจและหน้าที่ของความเป็นบ่าวนั้นเกิดความสมบูรณ์

Prince of Songkla University Pattani Campus

3. การถือศีลอดจะช่วยมุสลิมได้ขัดเกลาและชำระนิสัยที่หยาบกร้านตลอดจนความเห็นแก่ตัวให้นุ่มนวลและลดน้อยลง

4. การถือศีลอดนั้นเป็นหลักสำคัญที่ทำให้สังคมมุสลิมเจริญรุ่งเรือง กล่าวคือการที่มุสลิมมีความเอื้ออาทร เมตตาสงสารซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการยากสำหรับผู้ที่มีฐานะร่ำรวยจะเกิดมีความเมตตาสงสารต่อคนยากจนอย่างแท้จริง โดยที่ตนนั้นไม่มีความเจ็บปวดเนื่องจากความขัดสนและความขื่นขมของความหิวโหยมาสลับความร่ำรวยและความอิ่มหนำสำราญของตน ดังนั้นการถือศีลอดจะเป็นตัวกระตุ้นและเร่งร้าวคนรวยให้มีความเมตตาและสงสารคนจนได้ดีที่สุด(Mustafa al-Kin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Shar baji , 1992 : 2/75-76)

3.1.6 การจ่ายซะกาตของมุสลิม

การจ่ายซากาตสำหรับมุสลิมนั้นถือเป็นฟัรฎูที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาคำสั่งใช้ที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้บัญญัติไว้ และเป็นหลักการข้อที่ 3 จากหลักการอิสลามทั้ง 5 ประการ อันเปรียบเสมือนโครงสร้างในอิสลามถือเป็นการช่วยเหลือคนยากจน คนขัดสนในสังคม อีกทั้งการจ่ายซากาตฺนั้นเป็นสิ่งที่ถูกระบุไว้ในอัลกุรอานควบคู่กับการละหมาด(Saeed bin Ali, 2011 : 11) จากจำนวนหลายอายะฮฺ นั่นแสดงให้เห็นว่า ซากาตเป็นบทบัญญัติที่มีความสำคัญยิ่ง ส่วนการละหมาดนั้นเป็นหลักปฏิบัติต่อพระเจ้า เป็นเสาหลักของศาสนา ในขณะที่ซะกาตนั้นเป็นหลักปฏิบัติเพื่ออำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษย์(อับดุลสุโก ดินอะ, 2555 : 12) อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾

(النور : جزء من اية ٥٦)

ความว่า “และพวกท่านทั้งหลายจงดำรงละหมาด และจงจ่ายซากาต”

(อันนูรฺ : ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ56)

จากอายะฮฺข้างต้นอัลลอฮฺ ﷻ ได้บัญญัติให้มุสลิมผู้ศรัทธาต่อพระองค์ดำรงละหมาด ซึ่งเป็นการภักดีต่อพระองค์เพียงองค์เดียวโดยห้ามมิให้มีสิ่งใดเป็นภาคีต่อพระองค์ และพระองค์ทรงกำหนดให้มีการจ่ายซากาตเพื่อเป็นการกระทำความดีต่อบรรดาผู้ที่ขัดสนและยากจน (Ibn Kathir, 2010 : 6/81) ส่วนหลักฐานจากอัลหะดีษนั้น มีรายงานจากท่านอิบนุอับบาส رضي الله عنهما ได้

เล่าว่าแท้จริงท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่ท่านมุอาซฺ[9] رضي الله عنه เมื่อคราวแต่งตั้งไปว่าการเมืองเยเมนว่า

[9] ท่านมุอาซฺ บิน ญะบัล บิน อัมรฺ บิน เอาสฺ อัลคอซรอญีย์ มีฉายานามว่า “อบูอับดุรเราะหฺมาน” เกิดที่นครมะดีนะฮฺ ท่านได้เข้ารับอิสลามเมื่อตอนอายุ 18 ปี ท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีความฉลาดและเสียสละอย่างยิ่ง ท่านเป็นผู้ที่มีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ อัลลอฮทรงมอบความโปรดปรานหนึ่งให้แก่โดยที่ท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถด้านภาษา จนมีวาทศิลป์ในการพูด ท่านเป็นหนึ่งในบรรดากลุ่มคน 72 คนของเมืองมะดีนะฮฺที่ให้สัตยาบันแก่ท่านเราะสูล ﷺ ซึ่งภายหลังจากนั้น ท่านก็คือหนึ่งในบรรดานักเผยแพร่อิสลามในสังคมมะดีนะฮฺ ทำให้มีเศาะหาบะฮฺชั้นแนวหน้าบางคนเข้ารับอิสลาม เช่น ท่านอัมรู บิน อัลญามูหฺ ในช่วงที่ท่านนบี ﷺ อพยพไปยังเมืองมะดีนะฮฺ ท่านมุอาซฺได้อยู่กับท่านเราะสูล ﷺ เสมอ จนท่านสามารถเข้าใจอัลกุรอานและบทบัญญัติต่างๆของอิสลามเป็นอย่างดี เหตุนี้ จึงทำให้ท่านได้กลายเป็นเศาะหาบะฮฺท่านหนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องอัลกุรอาน ท่านคือผู้ที่ดียิ่งในการอ่านอัลกุรอาน อีกทั้งยังดียิ่งในการเข้าใจบทบัญญัติของอัลลอฮด้วย ฉะนั้น ท่านเราะสูล ﷺ จึงได้กล่าวยกย่องท่านว่า “อุมมะฮฺของฉันที่มีความรอบรู้ในเรื่องหะลาลและหะรอมนั้น ก็คือ มุอาซฺ บิน ญะบัล”(หะดีษบันทึกโดย ติรมีซีย์ และอิบนุ มาญะฮฺ) ท่านรายงานหะดีษจากท่านอับดุลลอฮ บิน อับบาส ท่านอับดุลลอฮ บิน อุมัร และผู้ที่รายงานหะดีษจากท่าน ได้แก่ ท่านอนัส บิน มาลิก , มัสรูก , อบูฏุฟัยลฺ อามิร บิน วะสีละฮฺ นอกจากนี้ ท่านมุอ๊าซยังเป็นหนึ่งในหกของผู้ที่ทำการรวบรวมอัลกุรอานในสมัยท่านเราะสูลุลลอฮ เมื่อท่านเราะสูล ﷺ ได้มาถึงเมืองมักกะฮฺ ชาวเมืองมักกะฮฺมีความต้องการบุคคลที่จะอยู่ร่วมกับพวกเขาเพื่อสั่งสอนพวกเขาเกี่ยวกับบทบัญญัติของอิสลาม ท่านเราะสูล ﷺ ได้ตอบรับคำขอร้องของพวกเขา และขอให้ท่านมุอาซฺอยู่กับชาวเมืองมักกะฮฺเพื่อสอนอัลกุรอานและทำความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาของอัลลอฮให้แก่พวกเขา คุณลักษณะอันประเสริฐของท่านอันนี้เป็นที่ประจักษ์ยิ่งขึ้น เมืองบรรดากษัตริย์จากเมืองเยเมนได้เข้าพบท่านเราะสูล ﷺ เพื่อเข้ารับอิสลาม และพวกเขาขอให้ท่านเราะสูลส่งครูสอนอิสลามให้แก่พวกเขา ก็เป็นอีกครั้งหนึ่งที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้เลือกเอาท่านมุอาซฺ บิน ญะบัล เพื่อรับหน้าที่นี้พร้อมกับเศาะหาบะฮฺท่านอื่นๆ ท่านเราะสูล ﷺ ได้สร้างความเป็นพี่น้องขึ้นระหว่างท่านมุอาซฺกับท่านอับดุลลอฮ บิน มัสอูด ท่านเราะสูล ﷺ ฝากฝังท่านยังเมืองเยเมนเพื่อสอนให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา และอบรมพวกเขาจนชาวเมืองเยเมนสามารถท่องจำอัลกุรอานได้ ท่านเราะสูล ﷺ ได้ส่งท่านมุอาซฺเพื่อไปยังเยเมนโดยที่ท่านเดินเท้า ส่วนท่านมุอาซฺขี่พาหนะ และท่านเราะสูล ﷺ ก็กล่าวแก่ท่านมุอาซฺ ว่า “แท้จริง ฉันรักเจ้า”จากนั้น ท่านได้สั่งเสียแก่ท่านมุอาซฺว่า “โอ้มุอาซฺ เป็นไปได้ว่าเจ้าไม่อาจะได้พบเจอฉันอีกแล้วหลังจากนี้” จากนั้นท่านมุอาซฺก็ร้องไห้เพราะเศร้าใจยิ่งนักที่ต้องจากลาจากท่านเราะสูล ﷺ ซึ่งภายหลังจากเหตุการณ์นี้ ท่านเราะสูล ﷺ ก็เสียชีวิต และท่านมุอาซฺก็มิอาจเห็นท่านเราะสูล ﷺ ได้อีกเลย ท่านมุอาซฺเสียใจอย่างหนักกับการจากไปของท่านเราะสูล ﷺ ท่านร้องไห้เสียใจเพียงเวลาไม่นานเท่านั้น ท่านตระหนักและมุ่งมั่นดำเนินภารกิจแห่งการดะอฺวะฮฺของท่านที่แบกรับไว้บนไหล่ของท่าน ท่านมุ่งมั่นรักษาพลังแห่งอิสลามในตัวท่านไว้ไม่ถอยห่าง และภายหลังจากท่านอุมัร บิน อัลคอฏฏอบได้เป็นเคาะลีฟะฮฺแล้ว ท่านอุมัรแต่งตั้งให้ท่านมุอาซฺเป็นผู้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่บนีกิลาบ และท่านก็ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจนี้ ในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮฺอุมัรเช่นกัน ผู้ดูแลเมืองชาม(ปัจจุบันคืออียิปต์)ได้ส่ง ยาซีด บิน อบีสุฟยาน เพื่อขอครูผู้สอนอิสลามให้แก่ชาวเมืองที่นั้น และท่านอุมัรก็เรียนท่านมุอาซฺ บิน ญะบัล ท่านอุบัยดะฮฺ บิน อัศศอมิต ท่านอัยยูบ อัลอันศอรีย์ ท่านอุบัน บิน กะอบฺ และท่านอบูดัรดาอฺ เข้าพบ ณ ห้องหนึ่ง และท่านอุมัรก็กล่าวว่า “แท้จริง พี่น้องของท่าน ณ เมืองชาม ร้องขอจากฉันเพื่อให้ส่งบุคคลที่สามารถสอนอัลกุรอานแก่พวกเขา และ

((فأعْلِمْهُمْ أنَّ اللهَ افْتَرَضَ عليهم صَدَقَةً في أمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِن أغْنِيَائِهِمْ وتُرَدُّ علَى فُقَرَائِهِمْ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ١٣٩٥)

ความว่า “ดังนั้นท่านจงประกาศให้พวกเขารับรู้ว่า แท้จริงอัลลอฮฺได้บัญญัติการจ่ายซากาตต่อพวกเขาในทรัพย์สินของพวกเขา โดยรวบรวมจากผู้ที่ร่ำรวยกว่าของพวกเขา แล้วจัดจ่ายให้แก่ผู้ที่ยากจนในหมู่พวกเขา”

(al – Bukhariy, 1992 : 1395)

จากอัลหะดีษข้างต้นนี้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงข้อบัญญัติในการจ่ายซากาตของมุสลิม ซึ่งถือว่ามีความจำเป็นสำหรับมุสลิมที่ครบเงื่อนไขต้องจ่ายซากาตในทรัพย์สินของเขาเพื่อช่วยเหลือมุสลิมที่ยากจน อนาถา เป็นการสร้างความดีด้วยการบริจาคและชำระทรัพย์สินที่เหลืออยู่ให้สะอาดบริสุทธิ์ทำให้ผู้ยากจนขัดสนได้รับสิทธิของตนที่มีอยู่ในซากาตนั้น

สำหรับทรัพย์สินที่มุสลิมจำเป็นต้องบริจาคซากาตเมื่อครบพิกัดนั้นมี 5 ประเภท ได้แก่

1. ปศุสัตว์
2. เงินและทอง
3. ผลิตผลทางเกษตร

สามารถให้ความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลามแก่พวกเขา ฉันจึงต้องการ 3 คนจากหมู่พวกท่าน เพื่อที่อัลลอฮจะทรงเมตตาต่อพวกท่าน หากว่าพวกท่านต้องการนับคะแนนเสียงกัน พวกท่านก็จะได้มติ หากมิเช่นนั้นแล้ว ฉันจะคัดเลือก (และแต่งตั้ง) 3 คนจากหมู่พวกท่าน(ด้วยตัวเอง)” แล้วพวกเขา(หมายถึง บรรดาเศาะหาบะฮฺที่อยู่ ณ ที่นั่น)ตอบว่า “เราจะไม่ทำการลงคะแนนคัดเลือกแต่อย่างไร เพราะว่าอบูอัยยูบนั้นแก่ชราแล้ว ส่วนอุบัยก็มีอาการป่วยไข้ และที่เหลือก็มีเพียงเรา 3 คนเท่านั้น” ท่านอุมัรจึงกล่าวแก่พวกเขาว่า “พวกท่านจงไปอาศัยอยู่ที่ฮิมสฺ หากว่าพวกพวกท่านประทับใจผู้คนที่นั่น คนหนึ่งคนใดในหมู่พวกท่านจงพักอาศัย(เพื่อสอนผู้คน)ที่นั้นเถิด และอีกคนจากพวกท่านจงไปที่ดัมชิก และอีกคนที่ปาเลสไตน์” แล้วพวกท่านทั้งสามคนก็มุ่งสู่ฮิมสฺ และให้ท่านอุบัยดะฮฺ บิน อัศศอมิต อยู่ที่นั่น ให้ท่านอบูดัรดาอฺไปยังดัมชิก และท่านมุอ๊าซ บิน ญบัล มุ่งหน้าไปยังเมืองอุรดุน ท่านมุอ๊าซพำนักอยู่ที่เมืองอุรดุน ในขณะที่มีโรคร้ายกำลังแพร่ระบาดอย่างรุนแรง ท่านมุอาซฺ บิน ญะบัล เสียชีวิตในปีฮิจเราะฮฺศักราชที่ 18 เมื่อครั้นเกิดโรคระบาดอย่างรุนแรงที่เมืองอุรดุนดังกล่าว ในขณะที่ท่านมีอายุได้เพียง 33 ปีเท่านั้น

(Muhammad bin Saud bin Manie al-Zahri, 2006 : 539-541)

Prince of Songkla University Pattani Campus

4. ผลไม้

5. สินค้า

(จารึก เซ็นเจริญ, มุหัมมัด พายิบ, ม.ป.ป. : 1/126)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นการจ่ายซากาตสำหรับมุสลิมถือเป็นวาญิบ เมื่อครบเงื่อนไขและพิกัดของซากาต ดังนั้นผู้ใดฝ่าฝืนไม่จ่ายซากาต ท่านอิมามนะวะวีย์[10] رحمه الله ได้รายงานจากท่านคอฏีฏอบีย์ว่า ผู้ที่ปฏิเสธว่าซากาตไม่ใช้ฟัรฎูในยุคนี้ถือว่าเขาเป็นกาฟิร โดยการลง

---

[10] อิมามนะวะวีย์ رحمه الله ชื่อเต็มว่า มุหฺยิดดีน อบู ซะการียา ยะหฺยา บิน ชะรอฟ อัล ฮิซามีย์ อันนะวะวีย์ ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีเชื้อสายต้นต่อจนถึงท่านศอหาบะฮ์ คือ ยะหฺยา บิน ชะรอฟ บิน มุรรีย์ บิน หะสัน บิน หุเสน บิน มุหัมมัด บิน ฉุมอะฮ์ บิน ฮิซาม และศอหาบะฮ์ที่ว่านั้น คือท่านหากีม บิน ฮิซาม ท่านอิมามอันนะวะวีย์ถูกขนานนามว่า อะบู ซาการิยา เนื่องจากตามประเพณีของชาวอาหรับบุคคลใดที่มีนามว่า“ยะหฺยา” จะถูกขนานนามว่า “อะบู ซาการิยา” เพราะชื่อเรียกดังกล่าวอิงไปยังนบีของอัลลอฮ์ ﷻ คือ ท่านนบี “ยะหฺยา” ซึ่งเป็นบุตรของนบีซาการียา เช่นเดียวกับชื่อที่ใช้เรียก “อะบูยะอฺกูบ” เป็นชื่อที่ใช้เรียกบุคคลที่มีชื่อว่า “ยูสุฟ” เพราะนามทั้งสองเป็นชื่อของท่านนบีอัลลอฮ์ ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีชื่อเรียกหลายชื่อแต่มีอยู่ชื่อหนึ่งที่ท่านอิมามอันนะวะวีย์มิชอบให้ใช้เรียก คือ “มุหฺยิดดีน” ท่านเกิดเดือนมุหัรรอมปี ฮ.ศ. 631 ตรงกับปี ค.ศ. 1233 และเสียชีวิตเมื่อ ปี ฮ.ศ. 676 ตรงกับปี ค.ศ. 1277 ส่วนวันที่นั้นไม่ชัดเจนอยู่ระหว่างสิบวันกลางของเดือนมุฮัรรอม คือ ระหว่างวันที่ 10-19 ที่หมู่บ้านนะวาทางตอนใต้ของเมืองดะมัสกัซประเทศซีเรีย เนื่องจากท่านมาจากหมู่บ้านนะวาท่านจึงเป็นที่รู้จักกันในชื่ออันนะวะวีย์ (ชาวนะวา) นักประวัติศาสตร์อิสลามหลายท่านที่เห็นพ้องกันเกี่ยวกับปีเกิดและเดือนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่มีความขัดแย้งในเรื่องวันที่ เช่น ท่านอิมามอัลสะคอวีย์ อิมามอัลสุยูตีย์ และอิมามอัลยาฟิอ์ได้เห็นพ้องกันว่าอิมามอันนะวะวีย์เกิดช่วงสิบวันกลางเดือนมุหัรรอมปี ฮ.ศ. 631 ทัศนะนี้ได้ให้น้ำหนักโดยท่านอิมามอัลชะบัรคีตี และ อิมามอัลสะคอวีย์ ส่วนอิมามอัลอัสนาวีย์ได้ให้ทัศนะว่าอิมามอันนะวะวีย์เกิดวันที่ช่วงสิบวันแรกของเดือนมุหัรรอม ปี ฮ.ศ. 631 แต่ส่วนมากนักประวัติศาสตร์ได้เห็นพ้องกันช่วงสิบวันกลางเพราะจากหลักฐานที่น่าเชื่อถือโดยท่านอิบนุอัลอะฏอรฺศิษย์เอกของท่านอิมามอันนะวะวีย์ที่ระบุว่าท่านอิมามอันนะวะวีย์เกิดช่วงสิบวันกลางเดือนมุหัรรอม ท่านอิมามอันนะวะวีย์ได้เสียชีวิตเมื่ออายุ 46 ปี ก่อนที่ท่านจะเสียชีวิตท่านได้เดินทางไปมักกะฮ์เพื่อไปประกอบกิจการฮัจญ์พร้อมกับบิดาและมารดาของท่าน และได้ไปอาศัยอยู่ชั่วคราวที่เมืองมาดีนะฮ์เป็นเวลา 15 เดือน ในช่วงชีวิตของท่านอิมามอันนะวะวีย์ท่านได้ประกอบศาสนกิจเกี่ยวกับหัจญ์สองครั้ง ท่านได้กลับไปยังบ้านเกิดของท่าน คือ หมู่บ้านนะวา ก่อนที่ท่านจะกลับมาบ้านท่านได้ไปเยี่ยมสุสานของบรรดาอุละมาอ์และท่านได้ขอพรต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในคุณค่าที่ท่านได้ศึกษาความรู้กับบรรดาอุละมาอ์ของท่านพร้อมด้วยหลั่งน้ำตาหลังจากนั้นท่านได้ไปเยี่ยมมัสยิดบัยตุลมักฺดิส จากนั้นแล้วท่านก็เดินทางกลับไปยังหมู่บ้านนะวะหลังจากที่ท่านอาศัยอยู่ ณ หมู่บ้านนะวาท่านก็ล้มป่วยไม่นานก็เสียชีวิตกลับสู่ความเมตตาของอัลลอฮ์ ﷻ ในวันที่ 24 เดือน รอญับ ฮ.ศ. 676 สุสานของท่านอิมามนะวะวีย์ฝั่งอยู่ที่หมู่บ้านนะวา ก่อนที่ท่านอิมามอันนะวะวีย์จะเสียชีวิตท่านได้กล่าวกับครอบครัวของท่านที่เป็นญาติพี่น้องว่า “ห้ามมิให้ใครไปสร้างสิ่งใดที่สุสานหลังจากที่ฉันได้เสียชีวิตไปแล้ว” (มูฮำมาดอาดลันด์ มะแซ, 2561 : 77-78)

มติของมวลมุสลิม และท่านยังกล่าวอีกว่า เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปในหมู่มุสลิมทั้งผู้รู้และคนทั่วไปว่าซากาตนั้นเป็นสิ่งวาญิบ ดังนั้นจึงไม่มีข้อแก้ตัวใดๆสำหรับผู้ที่ปฏิเสธซะกาต และจะใช้ข้อกำหนดเดียวกันนี้กับบุคคลที่ปฏิเสธศาสนกิจอื่นๆของศาสนาที่ได้มีมติร่วมกันแล้วและรู้กันโดยแพร่หลาย เช่น ละหมาด 5 เวลา การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การอาบน้ำเนื่องจากมีญุนุบ ข้อห้ามจากการผิดประเวณี ห้ามแต่งงานกับหญิงที่ศาสนากำหนดไว้แล้วว่าเป็นบุคคลต้องห้าม และข้อกำหนดอื่นๆที่เสมือนกับที่กล่าวมาแล้ว(al-Nawawiy, 1930 : 1/205) ท่านอิมามอิบนุหะญัร[11] رحمه الله ได้

---

[11] ท่านอิมามอิบนุหะญัร رحمه الله มีชื่อเต็มว่า อะหฺมัด บิน อาลี บิน มุหัมมัด บิน มุหัมมัด บิน อาลี บิน มะหฺมูด บิน อะหฺมัด บิน หะญัร อัลกันนานี อัลอัสกอลานีย์ อัลมิศรฺ ท่านได้รับได้ขนานนามว่า อามีรุลมุอฺมีนิน ฟิลหะดีษ (ผู้นำของมุมินในแขนงวิชาหะดีษ) และได้รับชายา ว่า ชีฮาบุดดีน ด้วยชื่อเล่นว่า อบู อัลฟัฎลฺ และท่านยังถูกรู้จักในนาม อาบุล หะสัน อาลี และชื่อที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด คือ อิบนุหะญัร นุรุดดีน อัชชาฟีอีย์ โดยครูของท่านได้ตั้งชื่อให้ว่า อัตเตาฟิก และ ผู้รักษาการตะอฺกิก ท่านถือกำเนิดในวันที่12 เดือน ชะอฺบาน ปี ฮ.ศ.ที่773 ณ ริมแม่น้ำไนล์ ประเทศอียิปตฺ ซึ่งสถานที่ดังกล่าว ใกล้กับดารุน นุฮาส ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากมัสยิด อัลญาดีด ท่านได้เดินทางเพื่อแสวงหาวิชาความรู้ มุ่งสู่ประเทศซีเรีย ,ฮียาส ,เยเมน และความรู้ของท่านเต็มเปี่ยมในขณะที่ท่านอายุยังอยู่ในวัยหนุ่มจึงเป็นเหตุให้บรรดาอุลามะอฺในยุคของท่านต่างอนุญาตให้ท่านทำการฟัตวา และสอนหนังสือโดยที่ท่านอิบนุหะญัร ได้สอนที่ มัรกัส อิลมียะฮฺในหลายแห่งด้วยกัน เช่น สอนตัฟซีรที่มัดฺรอสะฮฺ อัลหุสัยนียะฮฺ และ อัลมันศูรียะฮฺ ,สอนหะดีษ ที่ มัดฺรอสะฮฺ อัลบัรสียะฮฺ ,และสถานที่อื่น และท่านยังเปิด มัจญฺลิส ตัซมิอฺ อัลหะดีษในสถาบันอัลมะหฺมูดียะฮฺ พร้อมกับสอนฟิกฮฺ ในสถาบันมุหฺยุดดีน และ สถานที่อื่นๆ ในขณะที่ท่านอายุได้12 ปี ท่านก็ถูกใช้ให้เป็นอีมามนำละหมาดตารอเวียะหฺ ในมัสยิดหะรอม ในปี 785 หลังจากที่ท่านผ่านช่วงชีวิตที่เต็มไปด้วยงานทางวิชาการในการเสียสละรับใช้ต่อความรู้ และทำงานหนัก เพื่อเผยแพร่ความรู้ ด้วยรูปแบบหลายๆอย่างที่มี ท่านได้เกิดอาการป่วยภายในบ้านของท่าน ภายหลังจากท่านออกจากตำแหน่งกอฎีผู้พิพากษา ในวันที่25 ญามาดุลอาคีร ปลายปี 852 ฮ.ศ ท่านได้หมกมุ่นอยู่กับการเขียนหนังสือ การสอนหนังสือในมัจญฺลิสต่างๆ จนกระทั่งโรคนั้นได้รับการติดเชื้อในครั้งแรก ตรงกับเดือน ซุลกอดะฮฺ ปี 852 ฮ.ศ ในขณะที่ท่านป่วย และใกล้จะเสียชีวิต ท่านได้กล่าวซึ่งมีใจความว่า “โอ้อัลลอฮฺ พระองค์ไม่ทรงประทานสุขภาพที่ดีแก่ข้าพระองค์ก็ได้ แต่พระองค์ได้โปรด อย่าถือโทษแก่ข้าพระองค์เลย ด้วยการไม่อภัยโทษให้” ท่านพยายามที่จะปกปิดโรคที่ท่านป่วย และยังคงทำหน้าที่ของท่านในการสอนต่อไป แต่อย่างไรก็ตามโรคดังกล่าวก็กำเริบอาการเจ็บก็ยิ่งเพิ่มทวีคูณขึ้น จนกระทั่ง บรรดาผู้คนและผู้ปกครอง บรรดผู้พิภากษา ต่างสลับพัดเปลี่ยนมาเยี่ยมท่าน การป่วยของท่านกินระยะเวลาถึง 1 เดือน หลังจากนั้น ท่านก็มีอาการท้องร่วงอย่างรุนแรง จนกระทั่งเลือดออกมาด้วย อิมาม อัสสาคอวีย์ ได้กล่าวว่า “ฉันคิดว่า อัลลอฮฺทรงให้เกียรติท่าน ด้วยการตายชาฮีด เนื่องจากโรค (ฏออูน)โรคระบาด ที่กำลังเกิดขึ้น “ หลังจากนั้นในค่ำคืนวันเสาร์ ตรงกับวันที่18 ซุลหิจญะฮฺ ปี 852 ฮ.ศ. สองชั่วโมง หลังจากละหมาดอิชาอฺ บรรดาผู้คนและมิตร

Prince of Songkla University Pattani Campus

กล่าวว่า สำหรับหลักฐานเรื่องซากาตนั้นเป็นฟัรฎุ ดังนั้นผู้ใดปฏิเสธถือว่าผู้นั้นพ้นสภาพจากการเป็นมุสลิม(Ibn Hajar, 1989 : 3/262) ส่วนเคล็ดลับและประโยชน์ของการจ่ายซะกาตของมุสลิมนั้นจะสะท้อนกลับสู่ผู้ให้และผู้รับ และจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกลับส่วนบุคคลและส่วนรวมดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

1. ซะกาตเป็นสาเหตุให้ผู้จ่ายมีความเสียสละและรักในการบริจาค ออกจากจิตใจของเขา เมื่อเขาได้สัมผัสกับผลของมันด้วยตนเอง และเขาจะระลึกอยู่เสมอว่า ซะกาตจะทำให้ทรัพย์สินเพิ่มพูนยิ่งกว่าจะทำให้ลดน้อยลง ดังที่มีรายงานจากท่านอบูหุรอยเราะฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٥٨٨)

ความว่า “การบริจาคนั้นจะไม่ทำให้ทรัพย์สินลดน้อยลง”

(Muslim, 1955 : 2588)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ทรัพย์สินจะไม่ลดลงเพราะอัลลอฮฺ ﷻ จะเพิ่มพูนให้ เนื่องจากการบริจาคด้วยการที่พระองค์ไม่ให้เขาและครอบครัวต้องประสบโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ให้มีใครปองร้ายเขาและทรัพย์สินของเขา และอัลลอฮฺ ﷻ จะอำนวยให้เขาพบลู่ทางที่จะทำให้ทรัพย์สินของเขางอกเงยขึ้นอย่างง่ายดาย ทั้งนี้นอกเหนือจากคนละบุญอันยิ่งใหญ่ที่เขาจะได้รับการตอบแทนจากพระองค์

2. ซากาตเป็นสาเหตุทำให้มุสลิมมีสายสัมพันธ์แห่งความเป็นพี่น้องและความรักระหว่างผู้ให้กับผู้รับมั่นคง หากหลักการอิสลามข้อนี้ถูกยกขึ้นมาปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในสังคมและมุสลิมทุกคนที่ครอบครองซะกาตได้จ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิ์ได้รับอย่างครบถ้วนเราก็จะเห็นภาพความสนิทสนมซึ่งสายใยของมันจะประสานสังคมมุสลิมให้แน่นแฟ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างชัดเจนที่สุด และถ้าปราศจากความสนิทสนมนี้ สังคมก็ไม่อาจติดต่อกันได้ ซึ่งโดยหน้าที่ของมันแล้วจะเกาะติดและยึดกันแน่นประดุจดังอาคาร และมีความเอื้ออาทร มีความรักต่อกันดุจเรือนร่างเดียวกัน

สหายของท่านต่างก็รวมตัวกัน ซึ่งอยู่ใกล้ๆกับท่า เพื่อเฝ้าดูท่านในช่วงวินาทีสุดท้าย และท่านก็ได้เสียชีวิตลงในวันนั้น สิริอายุได้ 79 ปี(Sulayman Muhamad, 2015 : 4-5)

3. ซะกาตเป็นสาเหตุให้สมาชิกมุสลิมในสังคมสามารถพึ่งพาตนเองได้ไม่ว่าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นจะนำไปสู่ความแตกต่างกันทางสังคมหรือทำให้เกิดความยากจนขัดสนขึ้นในสังคม ซะกาตถือได้ว่าเป็นกลไกลเพียงอย่างเดียวที่ช่วยค้ำประกันและรักษาสังคมให้พ้นจากความความแตกต่างทางระดับชนชั้นและให้พ้นจากความยากจนและความขัดสนที่ได้ผลอย่างชัดเจนที่สุด

4. ซะกาตเป็นสาเหตุช่วยขจัดปัจจัยและการว่างงานให้หมดไป เพราะหลักสำคัญของการว่างงานคือการไม่มีเงินทุนที่จะนำไปใช้ในกิจการของตน และเมื่อบทบัญญัติเรื่องซะกาตถูกนำมาปฏิบัติคนจนก็จะได้รับซะกาตไปเป็นทุนเพื่อดำเนินกิจการที่เหมาะสมกับความชำนาญและความสามารถของตน

5. ซะกาตเป็นแนวทางเดียวเท่านั้นที่จะชำระจิตใจของมุสลิมให้สะอาด จากความอาฆาตมาดร้ายและความอิจฉาริษยา ซึ่งเป็นสนิมร้ายที่เกาะกินสังคมมุสลิมในยามที่มีความเมตตาสงสาร ความช่วยเหลือและเอื้ออาทรต่อกันเหือดหายไป และสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่จะแสดงออกได้โดยทางคำพูด แต่ต้องด้วยการกระทำผลลัพธ์ของมันจึงปรากฏออกมา(Mustafa al-Kin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Shar baji , 1992 : 2/12-13)

3.1.7 การประกอบพิธีหัจญ์ของมุสลิม

การประกอบพิธีหัจญ์นั้นเป็นอิบาดะฮ์ที่ถูกกำหนดให้เป็นฟัรฎูเหนือมุสลิมทุกคนที่มีความสามารถ ซึ่งเป็นหลักการอิสลามข้อที่ห้า หัจญ์หมายถึง การมุ่งสู่บัยตุลลอฮ์[12]อัลหะรอม

---

[12] เป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมที่ถูกสร้างด้วยหินตรงใจกลางของมัสยิดอัลหะรอมในนครมักกะฮ์ประเทศซาอุดิอาระเบีย ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชาวมุสลิมทั่วโลก ความเป็นมาอาคารหลังนี้ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่มนุษย์คนแรกเป็นสถานที่เคารพภักดีต่อพระเจ้า หลังจากนั้นก็ได้พังทลายเมื่อเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมโลก ได้หลักฐานที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรบอกให้เราทราบว่บัยตุลลอฮ์ได้ถูกบูรณะสร้างขึ้นโดยท่านนบีอิบรอฮีมและนบีอิสมาอีลบุตรชายของท่านตามพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการภักดีต่อพระองค์ หลังจากนั้นพระองค์ได้บัญชาให้เรียกร้องเชิญชวนผู้คนให้มาสักการะต่อพระองค์ ณบ้านหลังนี้ นับแต่นั้นมาผู้ที่มีความศรัทธาตามคำเชิญชวนของท่านนบีอิบรอฮีมจากทั่วสารทิศก็ได้ทยอยเดินทางมาสักการะต่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างต่อเนื่องโดยมิขาด หลังจากสมัยของท่านนบีอิบรอฮีมผู้คนในแผ่นดินอาระเบียได้หลงออกไปจากแนวทางคำสอนของท่านและได้มีการนำเอาเทวรูปบูชาต่างๆมาเคารพสักการะหรือไม่ก็ตั้งเทวรูปขึ้นเป็นพระเจ้าควบคู่ไปกับอัลลอฮ์ จนเทวรูปบูชารอบบัยตุลลอฮ์มีจำนวนมากมายถึง 300 กว่ารูป แต่หลังจากที่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ได้เข้ายึดมักกะฮ์แล้ว ท่านก็สั่งให้ทำลายเทวรูปบูชาทั้งหลายที่อยู่ข้างในและรอบบัยตุลลอฮ์จนหมดสิ้นและประกาศให้เป็นเหตุแห่งการสักการะต่อพระเจ้าเพียงองค์เดียว บัยตุลลอฮ์เป็นอาคารที่ถูกสร้างขึ้นด้วยหินธรรมชาติ ตัวอาคารเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมมีความกว้างยาวด้านละประมาณ 40 ฟุตและสูงประมาณ 50 ฟุต ผนังทั้งสี่ไม่มีหน้าต่างมีแต่เพียงประตูด้านเดียว ข้างในว่างเปล่าตรงมุมด้านหนึ่งของตัวอาคารเป็นที่ตั้งของหินดำเพื่อใช้เป็นจุดเริ่มต้น

Prince of Songkla University Pattani Campus

ด้วยการปฏิบัติอิบาดะฮฺเฉพาะ ในเวลาหรือช่วงเวลาที่ถูกกำหนดไว้ ตามบทบัญญัติ(วาสนา มะเจะแน, 2557 : 86) อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾

(آل عمران : جزء من اية ٩٧)

ความว่า “และสิทธิของอัลลอฮฺที่มีแก่มนุษย์นั้น คือการมุ่งสู่บ้านหลังนั้น อันได้แก่ผู้ที่สามารถหาทางไปยังบ้านหลังนั้นได้”

(อาลิอิมรอน : ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ97)

จากอายะฮฺนี้บรรดานักอรรถาธิบายอัลกุรอานได้อธิบายว่า อัลลอฮฺ ﷻ ได้กำหนดให้การประกอบพิธีหัจญ์นั้นเป็นวาญิบแก่มุสลิมที่มีความสามารถทุกคน(Ibn Kathir, 2010 : 1/413) ดังนั้นมุสลิมที่ถือว่าจำเป็นต้องเดินทางไปประกอบพิธีหัจญ์นั้นต้องมีคุณสมบัติตามเงื่อนไข 7 ประการดังนี้

1. เป็นอิสลามมิกชน
2. บรรลุศาสนภาวะ
3. มีสติสัมปะชัญญะสมบูรณ์
4. เป็นอิสระชน
5. มีค่าใช้จ่ายสมบูรณ์และมีพาหนะในการเดินทาง
6. มีความปลอดภัยในการเดินทาง
7. มีพละกำลังพอที่จะประกอบพิธีหัจญ์ได้

(จารึก เซ็นเจริญ, มุหัมมัด พายิบ, ม.ป.ป. : 1/151)

Prince of Songkla University Pattani Campus

และจุดครบรอบการเวียนบัยตุลลอฮฺซึ่งเป็นการปฏิบัติที่จำเป็นอย่างหนึ่งของการประกอบพิธีหัจญ์และอุมเราะฮฺ ปัจจุบันรัฐบาลซาอุดิอาระเบียทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลและจัดเตรียมความสะดวกให้แก่ผู้ที่มาประกอบพิธี ได้สั่งทำผ้ากำมะหยี่สีดำประดับประดาด้วยการปักดิ้นทองตัวอักษรภาษาอาหรับโดยนำมาใช้เป็นผ้าคลุม เนื่องจากบัยตุลลอฮฺเป็นบ้านแห่งแรกที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการเคารพภักดีต่อพระเจ้าดังนั้นจึงเป็นจุดศูนย์กลางในการผินหน้าของมุสลิมในเวลาละหมาด (บรรจง บินกาซัน, 2542 : 9-10)

ส่วนหลักฐานการประกอบพิธีหัจญ์ในอัลหะดีษนั้น มีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่าแท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้อ่านคุฏบะฮ์ซึ่งท่านได้กล่าวว่า

((يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ الْحَجَّ فَحُجُّوا))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ١٣٣٧)

ความว่า “โอ้มนุษย์ทั้งหลายอัลลอฮ์ได้บัญญัติเรื่องการประกอบพิธีหัจญ์แก่พวกท่าน ดังนั้นพวกท่านจงประกอบพิธีหัจญ์เถิด”

(Muslim, 1955 : 1337)

จากอัลหะดีษบทนี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงการประกอบพิธีหัจญ์สำหรับมุสลิมทั้งหลาย ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้บัญญัติให้เป็นฟัรฎูสำหรับผู้ที่มีความสามารถตามเงื่อนไขที่ศาสนาได้กำหนดไว้ ดังนั้นเป็นหน้าที่ของมุสลิมต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างน้อยแล้วครั้งหนึ่งในชีวิตเพื่อประกอบพิธีหัจญ์ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหลักการข้อที่ 5 จากหลักการอิสลาม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่า การประกอบพิธีหัจญ์สำหรับมุสลิมย่อมมีเคล็ดลับและประโยชน์อย่างมากมายอาทิเช่น

1. การประกอบพิธีหัจญ์ถือเป็นการร่วมชุมนุมกันของมุสลิม อันแสดงถึงความเป็นรากฐานของอิสลามที่มุสลิมมีการอยู่ร่วมกัน สามัคคีกันระหว่างพี่น้องมุสลิม ด้วยเหตุนี้อัลลอฮ์ ﷻ จึงให้อิบาดะฮ์ส่วนใหญ่ที่ถูกบัญญัติขึ้นเป็นสื่อนำไปสู่การพบปะกัน มีการพบปะกันอย่างน้อยวันละ ห้าครั้ง ในระดับหมู่บ้านเพื่อปฏิบัติละหมาดญะมาอะฮ์ร่วมกัน มีการร่วมชุมนุมและพบปะกันสัปดาห์ละหนึ่งครั้งในการละหมาดวันศุกร์ ครั้งในการละหมาดวันศุกร์และ ครั้งในการละหมาดวันศุกร์และมีการรวมตัวกันครั้งยิ่งใหญ่ประจำปีระดับโลกในการประกอบพิธีหัจญ์ ณ บัยตุลลอฮ์

2. การประกอบพิธีหัจญ์ เป็นการฟื้นฟูแก่นแท้ของความเป็นพี่น้องร่วมศาสนาอิสลามและแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม ถึงแม้ว่าภาษาที่ใช้จะแตกต่างกัน และความห่างไกลกันทางด้านภูมิศาสตร์ ไม่ได้เป็นอุปสรรคขวางกั้นแม้แต่น้อย สื่อที่ดีที่สุดในการฟื้นฟูแก่นแท้ของความเป็นพี่น้องกันคือ การพบปะกันขณะทำการฏอวาฟรอบบัยตุลลอฮ์ ซึ่งมุสลิมทุกคนต่างวิงวอนขอพรต่อพระเจ้าองค์เดียวกัน มุ่งไปในแนวทางเดียวกัน และถือแบบแผนปฏิบัติอย่างเดียวกัน

Prince of Songkla University Pattani Campus

3. การประกอบพิธีหัจญ์นำมุสลิมเข้าสู่จุดศูนย์กลางเดียวกัน นั่นคือ มักกะฮ์ อัลมุกัรรอมะฮ์ ไม่ว่าจะอยู่ห่างกันเพียงใดก็ตาม โดยที่มักกะฮ์เป็นแหล่งกำเนิดของอิสลาม แสงสว่างของความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ องค์เดียวได้แผ่กระจายออกไปทั่วทุกมุมโลกจากจุดนั้น มักกะฮ์จึงเป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคีของมวลมุสลิมทั้งหลาย

4. การประกอบพิธีหัจญ์เป็นการแสดงออกถึงความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันระหว่างมุสลิม ความแตกต่างทางสีผิว เชื้อชาติ ความหรูหราในเรื่องที่พักอาศัยรวมถึงเครื่องแต่งกายจะถูกสลัดทิ้งไปหมดสิ้น ในการประกอบพิธีหัจญ์ ณทุ่งอะรอฟะฮ์ที่มินาขณะขว้างลูกหินและในขณะฏอวาฟ์ทุกคนสวมชุดอย่างเดียวกัน มีจิตวิญญาณเดียวกัน มุ่งกระทำอิบาดะฮ์ชนิดเดียวกันเพื่อหวังความใกล้ชิดต่ออัลลอฮ์ ﷻ มันเป็นปรากฏการณ์ที่น่าประทับใจ และทำให้รำลึกถึงจุดเริ่มต้นของทุกคนขณะที่พ้นจากท้องของมารดาที่เท่าเทียมกัน ไม่มีใครเหนือกว่ากัน เช่นเดียวกันทำให้รำลึกถึงจุดที่ต้องกลับคืนไปขณะที่ถูกบังเกิดขึ้นใหม่ รอรับการตัดสินที่ทุกคนอยู่ในสภาพเปลือยกาย ไม่มีรองเท้าสวมใส่ ไม่มีสมบัติ ไม่มีเกียรติศักดิ์แห่งตระกูลและเชื้อชาติ

5. การประกอบพิธีหัจญ์เป็นสิ่งที่จะทำให้มุสลิมได้รำลึกถึงบรรดานบี และศาสนทูตทั้งหลาย ทุกย่างก้าวในแผ่นดินที่ผูกพันกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จะคอยกระตุ้นความรู้สึกของผู้ที่ประกอบพิธีหัจญ์อยู่ตลอดเวลา ณ บัยตุลลอฮ์เขาจะนึกถึงท่านนบีอิบรอฮีม عليه السلام กับนบีอิสมาอีล عليه السلام ขณะที่ทั้งสองกำลังสร้างบัยตุลลอฮ์ จะนึกถึงเหตุการณ์ที่ท่านนบี ﷺ จูบหินดำและทำลายรูปเคารพต่างๆที่เรียงรายรอบกะอ์บะฮ์ ศอฟา และมัรวะฮ์ จะระลึกถึงพระนางหะญัรที่กำลังหาน้ำให้กับลูกน้อยอิสมาอีล عليه السلام ที่มินาจะนึกถึงท่านนบีอิบรอฮีม عليه السلام ขณะไม่ยอมตามคำแนะนำของมารร้ายและขว้างมันด้วยลูกหิน และปฏิบัติตามคำบัญชาขององค์อภิบาลในความฝันที่ให้เชือดบุตรของตนที่ อะรอฟะฮ์ จิตใจของมุสลิมทุกคนหวังยิ่งต่อความเมตตาของอัลลอฮ์ ﷻ รวมถึงมีความหวังที่จะได้รับการอภัยโทษจากพระองค์ สายตาจะไม่ละวางจากสถานที่ที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ทำการวุกูฟอยู่บนหลังอูฐของท่าน พร้อมทั้งได้กล่าวสุนทรพจน์สั่งสอนมุสลิม และกล่าวย้ำหลักการในการดำเนินชีวิตร่วมกัน หลักภราดรภาพ และความเป็นพี่น้องกันอย่างแท้จริง

6. การประกอบพิธีหัจญ์เป็นการฝึกฝนให้ร่างกายแข็งแรงและมีความอดทน สามารถเผชิญกับความยากลำบากตรากตรำได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นการฝึกให้เกิดมารยาทในการอยู่ร่วมกัน ให้อภัยกัน และถ่อมตน ฝึกให้มีการเสียสละ ทำทานและสุภาพอ่อนโยน รวมถึงเป็นการ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ฝึกฝนชำระจิตใจให้สะอาดและยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ (Mustafa al-Kin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Shar baji , 1992 : 2/118-120)

3.1.8 เครื่องหมาย และหน้าที่ของมุสลิม

การเป็นมุสลิมนั้นคือการยอมรับอิสลามด้วยคำพูดหรือคำกล่าวด้วยลิ้น และการกระทำด้วยอวัยวะจึงจะสมบูรณ์ในความเป็นมุสลิม(อับดุลเลาะ การีนา, 2555. : 4) ดังนั้นมุสลิมจะต้องรักษาอิสลามและอิมานให้มั่นคง ซึ่งทั้งสองนี้มีข้อแตกต่างกันในด้านความหมาย อิสลาม คือ การเชื่อฟังและปฏิบัติตามบทบัญญัติของอัลลอฮฺ ﷻ ส่วนอิมาน คือ การยอมรับศรัทธาด้วยกับหัวใจ ดังนั้นจึงเป็นที่ชัดเจนว่า อิสลามเป็นรากฐาน อิมานเป็นส่วนกลาง และอิหฺสานเป็นจุดสุดยอดของความเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์สุด(Muhammad bin Abdul Karim Al-Shahristani, 1986 : 1/40-41) เมื่อพิจารณาดังกล่าวแล้ว การเป็นมุสลิมนั้นจะต้องเชื่อมั่นและปฏิบัติ พร้อมทั้งแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดีงาม ดังนั้นเครื่องหมายและหน้าที่ของมุสลิมจึงมีมากมายหลายประการด้วยกัน พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. มุสลิมเป็นผู้ที่ยอมรับต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ ซึ่งการยอมรับนั้น ได้แก่ การศรัทธาและยอมรับต่ออัลลอฮฺ ﷻ เป็นพระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริงเพียงองค์เดียวเท่านั้น ส่วนพระเจ้าอื่นนั้นเป็นพระเจ้าที่จอมปลอมทั้งสิ้น(อับดุลเลาะ การีนา, 2555. : 8)

2. มุสลิมเป็นผู้ที่มีความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ ปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของพระองค์และห่างไกลจากสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม(อิสมาอีล อาวัง, ม.ป.ป. : 16)

3. มุสลิมเป็นผู้ที่มีความสำนึกผิดจากการกระทำบาป ด้วยการขออภัยโทษต่ออัลลอฮฺ ﷻ พร้อมทั้งนอบน้อมจิตใจ และความรู้สึกนึกคิดด้วยการกล่าวขออภัยโทษต่อพระองค์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และมุ่งหวังในการให้อภัยจากพระองค์ (ฮะนาฟี มุฮัมมัด, ม.ป.ป. : 5-6)

4. มุสลิมจำเป็นต้องมีความอดทนต่อสภาพแห่งความทุกข์ที่ประสบและต่อการกำหนดสภาวะการณ์ของอัลลอฮฺ ﷻ พร้อมทั้งมีความอดทนในการสนองปฏิบัติตามพระบัญชาแห่งพระองค์ (อับดุลฮากีม วันแอเลาะ, ม.ป.ป. : 26)

5. มุสลิมจะต้องเป็นผู้ที่ตระหนักถึงความโปรดปราน ความสุขสบายที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานให้ในโลกดุนยานี้ และนำมาเปรียบเทียบกับความสุขสบายในโลกอาคิเราะฮฺ โดยที่ไม่ลุ่มหลงกับความสุขเพียงชั่วคราวในโลกดุนยานี้ ในประเด็นดังกล่าวนี้ท่านอิมามอัลฆอซาลีย์[13]

---

[13] ท่านอิมามอัลฆอซาลีย์ رحمه الله มีนามจริงว่า มุหัมมัด ซึ่งเป็นชื่อเดียวกันกับบิดาของท่านด้วย ท่านถือกำเนิดในปีฮิจญ์เราะฮฺศักราชที่ 450 ที่หมู่บ้านฆอซาละฮฺ อันเป็นหมู่บ้านหนึ่งในเมืองฏูซในประเทศอิหร่าน ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเป็นที่รู้จักกันในนามฆอซาลีย์ อันเป็นนามซึ่งบ่งบอกถึงถิ่นกำเนิดของท่านนั่นเอง ท่านได้เดินทางไปมาระหว่าง

ﷺ ได้ระบุไว้ในตำราอัลกัชฟุล วัตตับยีน เพื่อเป็นข้อเตือนสติแก่มุสลิมทั้งหลาย(al-Ghazaliy, 2018 : 27)

7. มุสลิมจะต้องไม่กระทำสิ่งชั่วร้าย สร้างความลำบากใจและสร้างความเสียหายต่อมุสลิมด้วยกันรวมถึงต่างศาสนิกในรูปแบบและวิธีการใดๆก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นด้วยคำพูดหรือการกระทำ(อับดุลเลาะ การีนา, 2555. : 15)

8. มุสลิมทุกคนจำเป็นจะต้องมีความบริสุทธิ์ใจในการยึดมั่นด้านการศรัทธาและการปฏิบัติ โดยมีความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ รวมถึงด้านความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน(อับดุลฮากีม วันแอเลาะ, ม.ป.ป. : 30-31)

9. มุสลิมเป็นผู้ที่มีความรักต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเราะสูลของพระองค์อย่างมั่นคง ซึ่งเป็นความรักที่สูงและลึกซึ้งอย่างเป็นที่สุด และมุสลิมที่แท้จริงนั้นนั้นจะมีความรักทุกอย่างเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ (อิสมาอีล อาวัง, ม.ป.ป. : 17)

10. มุสลิมจะต้องเป็นผู้ที่มีความละอายเพราะเป็นมารยาทที่เกิดขึ้นมาเพื่อให้ทำลายสิ่งที่ทำให้จิตใจกระด้างและสิ่งน่ารังเกียจ ความละอายนั้นเป็นสิ่งดีงาม เมื่อมุสลิมมีความ

เมืองฏูช และเมืองนิซาบูรอยู่เป็นเนืองนิจ เพื่อศึกษาร่ำเรียนวิชาโดยที่ท่านมีอาจารย์ซึ่งเป็นนักวิชาการชั้นแนวหน้าในสมัยนั้น คือ ท่านอิมามหะรอมัยนฺ อัลญุวัยนีย์ ภายหลังอสัญกรรมของท่านอัลญุวัยนีย์ ผู้เป็นอาจารย์ ท่านอิมามอัลฆอซาลีย์ดำรงตนในฐานะนักวิชาการ ผู้มีความคิดอ่านเป็นตัวของตัวเองอย่างยิ่ง มุมมองของท่านในบ้านเรื่องขัดแย้งกับนักวิชาการบางกลุ่ม จนเกิดการปะทะทางความคิดอยู่เสมอ แต่เหตุการณ์นี้ก็ทำให้ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่มีสมญานามว่า นิซอม อัลมาลิก เล็งเห็นถึงวุฒิภาวะอันสูงส่งของท่าน จึงได้มอบหมายหน้าที่ในการสอนในสำนักศึกษาอัลนิซอมียะฮฺ ประจำกรุงแบกแดดซึ่งเป็นแหล่งวิชาการอันทรงความสำคัญยิ่งในสมัยนั้นให้แก่ท่าน และในแต่ละครั้งที่ท่านทำการสอนจะมีผู้ใฝ่รู้ถึงประมาณ 300 คนมาเล่าเรียน บุคคลเหล่านี้บางคนก็เดินทางมาจากแดนไกล ในปีฮิจญ์เราะฮฺศักราชที่ 488 ท่านได้ปลีกตัวจากแบ่งๆไปใช้ชีวิตเยี่ยงนักซูฟี ท่านไปยังนครมักกะฮฺเพื่อประกอบพิธีหัจญ์ คันแล้วจึงเดินทางสู่แคว้นชาม ดินแดนอันเป็นประเทศซีเรีย จอร์แดน เลบานอนในปัจจุบัน ท่านพำนักอยู่ที่นั่นอย่างสันโดษ แล้วความสันโดษและวิเวกนี้เป็นสาเหตุช่วยให้กระแสทางความคิดของท่านลื่นไหลอย่างไม่ขาดสายเซ็นทรัลได้แต่งงานประพันธ์อันทรงคุณค่าที่มีชื่อว่า อิหฺยาอุลูมิดดีน หรือการฟื้นฟูวิทยาการทางศาสนา จึงเริ่มต้นณที่นี่ ในช่วงบั้นปลายชีวิตของท่าน ท่านใดย้อนกลับมาสู่มาตุภูมิเดิมอีกครั้งหนึ่ง และได้ทำการสอนที่สำนักศึกษาอัลนิซอมียะฮฺ ประจำโดยแบ่งการสอนออกเป็น 2 ภาค ภาพแรกว่าด้วยเรื่องนิติศาสตร์อิสลาม ส่วนภาพที่ 2 ว่าด้วยเรื่องแนวทางซูฟี ในช่วงดังกล่าวนี้ท่านได้แบ่งเวลาแห่งชีวิตของท่านเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เพื่อการถวายความภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า ส่วนที่ 2 เพื่อถ่ายทอดวิทยาการองค์ความรู้ต่างๆ และส่วนที่ 3 เพื่อการสมาคมพบปะกับกลุ่มซูฟี ซึ่งท่านได้ปฏิบัติกิจวัตรเหล่านี้อย่างเป็นประจำ ตราบจนสิ้นอายุขัย ท่านได้กลับไปสู่ความเมตตาของอัลลอฮฺในปีฮิจญ์เราะฮฺศักราชที่ 505แม้ว่าสังขารของท่านจะล่วงลับไปแล้ว แต่ลูกก็ยังบังเจิดแจ่มด้วยแสงแห่งวิทยาการ และคุณงามความดีที่ท่านผู้นี้ได้พากเพียรประกอบขึ้นเป็นวิทยาทานแก่มนุษยชาติโดยทั่วไป (วิสุทธิ์ บิลล่าเต๊ะ, 2539 : 3-5)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ละอายอย่างมากแน่นอนจะไม่กล้ากระทำสิ่งที่ผิด ดังนั้นความละอายที่ประเสริฐที่สุดคือความละอายต่ออัลลอฮฺ ﷻ ละอายที่พระองค์ทรงเห็นท่านทำสิ่งที่เป็นการฝ่าฝืนคำสั่งต่อพระองค์ (Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2014 : 5)

11. มุสลิมจะต้องเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่โอหังทะนงตนหรือก้าวร้าวด้วยการถือตัว มุสลิมจำเป็นต้องละทิ้งความอหังการทุกรูปแบบไม่ว่าจะออกมาในรูปแบบของกิริยาท่าทาง หรือคำพูดที่แสดงถึงความไม่นอบน้อมถ่อมตน(อิสมาอีล อาวัง, ม.ป.ป. : 40)

12. มุสลิมจะต้องเป็นผู้ที่มีความความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่มีความสวยงามและสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ได้ให้บรรดาเราะสูลของพระองค์และมุสลิมทั้งหลายได้มีคุณลักษณะแห่งความซื่อสัตย์ในการดำเนินชีวิต(Amin bin Abdullah al-Shaqawi, 2013 : 13)

13. มุสลิมจะต้องเป็นผู้ที่มีความสมถะ ซึ่งท่านอิบนุล-ก็อยยิม เราะหิมะฮุลลอฮฺ ได้อธิบายว่า การแสวงหาโลกแห่งอาคิเราะฮฺของมุสลิมจะไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ว่าจะต้องมีความสมถะต่อชีวิตในโลกนี้ และความสมถะในโลกดุยานี้จะไม่ถูกต้องเว้นแต่จะต้องมองโลกนี้ในสองมิติได้ คือ **หนึ่ง**มุสลิมต้องมองว่าโลกใบนี้จะต้องสลายลงไม่มีอะไรที่ยั่งยืน การแก่งแย่งและความพยายามกับโลกดุนยาย่อมพบกับความทรมาน โลกดุนยาเต็มไปด้วยความทุกข์ยากลำบาก ความสาหัสสากรรจ์ สุดท้ายก็ต้องพังพินาศ พร้อมทั้งมีความระทม ผู้แสวงหาดุนยาจะมุ่งมั่นก่อนที่เขาจะได้รับดั่งใจหวัง และยังคงมุ่งมั่นต่อไปเมื่อได้รับมาแล้ว และเขาจะรู้สึกเศร้าโศกเสียใจเมื่อไม่ได้รับตามที่คาดหวัง **สอง**มุสลิมต้องมองไปยังโลกอาคิเราะฮฺว่า มันกำลังคืบคลานเข้ามาหา และมีความจีรังมั่นคงตลอดไป ซึ่งในโลกนี้มีความดีงามและความปลื้มใจอันมากมายมีค่ายิ่งนัก ระหว่างโลกนี้กับโลกหน้ามีความต่างกันอย่างมากมาย(Amin bin Abdullah al- Shaqawi, 2012 : 9-10)

14. มุสลิมจะต้องเป็นผู้ที่มอบหมายต่ออัลลอฮฺ ﷻ ผู้สูงส่งในทุกการงาน ซึ่งการมอบหมายนั้นคือสภาวะที่จิตใจที่ยึดมั่นอย่างแท้จริงต่ออัลลอฮฺ ﷻ พระองค์คือผู้ทรงเป็นผู้นำประโยชน์และปกป้องจากภัยอันตรายต่างๆไม่ว่าจะเป็นในเรื่องเกี่ยวกับโลกดุนยานี้ หรือโลกอาคิเราะฮฺ ดังนั้นการมอบหมายนั้นคือการที่มุสลิมทำการมอบการงานทุกอย่างให้กับอัลลอฮฺ ﷻ แสดงออกถึงการศรัทธามั่นและชัดเจนว่าไม่มีผู้ใดที่สามารถยังประโยชน์หรือให้โทษนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้น(Zain al-Din Abu Al-Faraj, 2008 : 2/497)

15. มุสลิมควรหมั่นวิงวอนขอดุอาอฺต่ออัลลอฮฺ ﷻ อย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยคำดุอาอฺที่มาจากท่านนบี ﷺ หรือดุอาอที่ควรแก่การตอบรับพร้อมทั้งควรอ่านกุนูตนาซิละฮฺอยางสม่ำเสมอในละหมาดฟรฎูทั้ง 5 เวลาทุกครั้งที่เกิดวิกฤตกับประชาชาติอิสลาม (อิสมาอีล ลุตฟี จะปะกียา, 2552 : 3)

16. มุสลิมจะต้องเป็นผู้ที่รักในการเชิญชวนไปสู่อัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเป็นภารกิจของบรรดาเราะสูล และเป็นวิถีทางของมุสลิมผู้ศรัทธา การกระทำดังกล่าวนั้นจะได้รับรางวัลตอบแทนอันใหญ่หลวง และมุสลิมคนใดที่เชิญชวนผู้คนให้มาทำความดี เขาก็จะได้รับผลบุญเหมือนกับผู้ปฏิบัติตามเขา(Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2014 : 5-6)

17. มุสลิมจะต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละในการบริจาคทาน อันเป็นความดีงามที่นำมาซึ่งความจำเริญแก่ทรัพย์สิน และเป็นเหตุให้ได้รับปัจจัยยังชีพที่เพิ่มพูน ดังนั้นสิ่งใดที่มุสลิมบริจาคไปนั้นคือทรัพย์สินที่แท้จริงของเขา เพราะเขาจะได้รับผลตอบแทนในวันกิยามะฮฺ(Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2013 : 6)

18. มุสลิมที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่พูดจาสุภาพเต็มไปด้วยวิชาความรู้และวิทยปัญญา พร้อมทั้งให้ข้อคิดแก่ผู้ฟัง และมีมารยาทในการพูดอย่างดีที่สุด(อับดุลเลาะ การีนา, 2555 : 16)

19. มุสลิมควรกล่าวสลามเมื่อพบปะกับมุสลิมด้วยกัน ซึ่งการให้สลามนั้นควรปฏิบัติทั้งผู้ที่รู้จักหรือผู้ที่ไม่รู้จักก็ตาม ส่วนมุสลิมที่ถูกให้สลามถือเป็นว่าจำเป็นในการตอบรับสลามสำหรับเขา(อับดุลเลาะ การีนา, 2555 : 17)

20. มุสลิมควรมีการเยี่ยมคนป่วย เมื่อทราบข่าวถึงการเจ็บป่วยของพี่น้องมุสลิม เพราะการเยี่ยมเยียนคนป่วยนั้นเป็นการช่วยให้เขาไม่คิดฟุ้งซ่านและทำให้เขามีกำลังใจดีขึ้น ดังนั้นถือว่าเป็นสิทธิของมุสลิมต่อพี่น้องมุสลิมด้วยกันให้ทำการเยี่ยมเยียนคนป่วยอย่างสม่ำเสมอ (Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2014 : 4-5)

21. มุสลิมควรตอบรับคำเชิญ เมื่อมีพี่น้องมุสลิมเชิญท่านไปยังบ้านของเขาเพื่อรับประทานอาหารหรือทำธุระอื่นๆ ดังนั้นจงตอบรับคำเชิญของเขา ซึ่งการตอบรับคำเชิญเป็นสุนนะฮฺ มุอักกะดะฮฺ (เน้นให้กระทำ) เนื่องจากการตอบรับดังกล่าวเป็นการโอบอุ้มหัวใจของผู้เชิญไม่ให้เสียความรู้สึก และทำให้เกิดความรักใคร่สนิทสนมระหว่างมุสลิมกัน(Muhammad bin Salih al-ausi min, 1988 : 47)

22. มุสลิมควรมีการตักเตือนซึ่งกันและกัน เนื่องจากการตักเตือนเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้จิตใจมีความมั่นคงต่อศาสนา เพราะผู้ที่ตักเตือนผู้อื่นย่อมมีความต้องการที่จะปฏิบัติสิ่งที่ตนได้ตักเตือน เพื่อไม่ให้การกระทำของเขานั้นขัดแย้งกับสิ่งที่ตนพูด อีกทั้งการตักเตือนนั้นถือเป็นการแสดงความรักและความหวังดีต่อมุสลิมด้วยกัน โดยไม่ต้องการให้มุสลิมกระทำสิ่งที่ผิดฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของอัลลอฮฺ ﷻ (Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2014 : 12-13)

23. มุสลิมจะต้องปฏิบัติดีต่อเพื่อนบ้าน หมายถึงผู้ที่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้กัน ดังนั้นเพื่อนบ้านมีสิทธิที่ควรจะได้รับมากมาย หากเพื่อนบ้านมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติและเป็นมุสลิมเขาก็ควรจะได้รับสิทธิสามประการด้วยกันคือ สิทธิในฐานะเพื่อนบ้านสิทธิในฐานะเครือญาติ และ

สิทธิในฐานะพี่น้องมุสลิม หากเพื่อนบ้านเป็นมุสลิมแต่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เขาควรจะได้รับสิทธิสองประการคือ สิทธิในฐานะเพื่อนบ้านและสิทธิในฐานะพี่น้องมุสลิม เช่นเดียวกับเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติแต่เขาไม่ใช่มุสลิม เขาก็ควรจะได้รับสิทธิสองประการเหมือนกันคือสิทธิในฐานะเพื่อนบ้านและสิทธิในฐานะเครือญาติ ส่วนเพื่อนบ้านที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติและไม่ใช่มุสลิมเขาก็ควรจะได้รับสิทธิเพียงประการเดียวนั่นคือ สิทธิในฐานะเพื่อนบ้าน(Muhammad bin Salih al-ausi min, 1988 : 39)

24. มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องปฏิบัติดีต่อบิดามารดา และห้ามเนรคุณหรือทำร้ายท่านทั้งสอง แม้จะด้วยกับคำพูดที่เล็กน้อยที่สุดก็ตาม การทำดีต่อท่านทั้งสองนั้นเป็นสาเหตุให้ได้รับการอภัยบาป และได้เข้าสวรรค์ ดังนั้นหนึ่งในสิทธิของท่านทั้งสองควรได้รับ คือ การที่บุตรนั้นขอดุอาอฺให้ท่านทั้งสองได้รับความเมตตาจากอัลลอฮฺ ﷻ และดูแลเอาใจใส่ต่อท่านทั้งสองเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่ท่านทั้งสองชราภาพ (Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2015 : 2)

25. มุสลิมควรปฏิบัติเมื่อทราบข่าวว่ามุสลิมคนหนึ่งเสียชีวิตก็จงตามส่งศพของเขา ซึ่งการติดตามส่งญะนาซะฮฺหรือการส่งศพนั้น เป็นหนึ่งในบรรดาสิทธิที่มุสลิมพึงปฏิบัติต่อพี่น้องของเขา ขณะเดียวกันการติดตามส่งศพก็ยังได้รับผลบุญที่ยิ่งใหญ่อีกด้วย(Muhammad bin Salih al-ausi min, 1988 : 39)

26. มุสลิมจะต้องแสวงหาปัจจัยยังชีพที่หะลาลในการดำเนินชีวิตบนโลกดุนยานี้ ถือเป็นหลักพื้นฐานที่จะนำมุสลิมสู่ความสำเร็จของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะทุกชีวิตนั้นมีความต้องการทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภคในการดำเนินชีวิตของตน(ทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง, ซาฝีอี อาดำ, 2562 : 181)

27. มุสลิมควรขอดุอาให้เมื่อมุสลิมคนหนึ่งจามและกล่าวสรรเสริญอัลลอฮฺ ﷻ ว่าอัลหัมดุลิลลาฮฺ الحمدلله (หมายถึงมวลการสรรเสริญเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮฺ) ดังนั้นก็จงกล่าวแก่เขาว่า ยัรหะมุกัลลอฮฺ يرحمك الله (หมายถึงขออัลลอฮฺโปรดประทานความเมตตาแก่ท่าน) เพื่อเป็นการขอบคุณแก่เขาที่ได้กล่าวสรรเสริญพระผู้อภิบาลของเขาขณะจาม แต่หากเขาจามแล้วไม่ได้กล่าวสรรเสริญอัลลอฮฺ ﷻ เขาไม่มีสิทธิที่จะได้รับดุอาอฺนี้ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องขอดุอาอฺให้แก่เขา เพราะในเมื่อเขาไม่ได้กล่าวคำสรรเสริญต่ออัลลอฮฺ ﷻ ผลตอบแทนของเขาก็คือ การไม่สมควรที่จะได้รับดุอาอฺดังกล่าว(Muhammad bin Salih al-ausi min, 1988 : 38-39)

28. มุสลิมควรบำบัดจิตใจและทำให้สงบและสร้างความสุขทางใจด้วยวิธีการเข้าหาอัลลอฮฺ ﷻ รำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ ให้มากๆ สิ่งดังกล่าวจะทำให้สภาวะทางจิตใจมีความเบิกบานและสงบลง ขณะเดียวกันถือเป็นการช่วยขจัดความวิตกกังวลและความเสียใจออกจากจิตใจของมุสลิมได้อย่างดี(ทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง, ซาฝีอี อาดำ, 2562 : 181)

29. มุสลิมควรแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการปฏิบัติตามพระบัญชาของพระองค์ และสร้างศรัทธาอันแน่วแน่ต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยหลักความเชื่อที่เด็ดขาด และความหวังอันสูงสุดที่จะได้พบกับพระองค์ และผลแห่งการตอบแทนสรวงสวรรค์อันบรมสุขซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสุขตลอดกาลสำหรับมุสลิม(ทนงศักดิ์ หมาดทิ้ง, ซาฟีอี อาดำ, 2562 : 184)

30. มุสลิมจะต้องพัฒนาตนเองด้วยการแสวงหาวิชาความรู้อย่างต่อเนื่อง และเป้าหมายของการแสวงหาวิชาความรู้คือ การแสวงหาความรู้จากอัลกุรอาน และสุนนะฮฺแบบฉบับของท่านนบี ﷺ ในเรื่องนี้ท่านอิบนุตัยมียะฮฺ[14] رحمه الله ได้กล่าวไว้ซึ่งมีใจความว่า “มนุษยชาติมีความ

---

[14] ท่านอิบนุตัยมียะฮฺ رحمه الله มีชื่อเต็มว่า อะหฺมัด ตะกียุดดีน อับดุล อับบาส บิน ชิฮาบุดดีน อะบูมาฮาซิน อับดุลฮะลีม บิน มัจญฺดุดดีน อะบิลบารอกะฮฺ อับดุสสาลาม บิน อะบีล อุสมาส อัลคอฏอร บิน มุหัมมัด บิน อัลคอฏอร บิน อะลี บิน อับดุลลอฮฺ บิน ตัยมียะฮฺ อัลหุรฺรอนีย์ อะหฺมัด ตะกียุดดีน ภายหลังเป็นที่รู้จักหรือเรียกกันสั้นๆว่า ตัยมียะฮฺ ท่านถือกำเนิดที่หมู่บ้านเฮราน ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆแห่งหนึ่งในปาเลสไตน์ ตรงกับวันที่ 10 เดือนรอบิอุลเอาวัล ปีฮิจญฺเราะฮิศักราชที่ 661(มูซา มณีโชติ, ม.ป.ป : 17) ส่วนที่มาของ อัตตัยมียะฮฺ นักวิชาการระบุว่าเนื่องจากมารดาของปู่ซึ่งเป็นผู้คอยตักเตือนมีนามว่า ตัยมียะฮฺ และบางรายงานบอกว่า ตัยมียะฮฺ มาจากคำว่า ตัยมาอฺ(تيماء)ซึ่งแปลว่าทะเลทราย ทั้งนี้เนื่องจากปู่ของท่านได้เดินทางไปทำฮัจญ์ผ่านทะเลทรายและเฆ้นเด็กผู้หญิงเล่นอยู่ บังเอิญเมื่อท่านกลับบ้านภรรยาได้เกิดเป็นเด็กผู้หญิง ปู่จึงเรียกลูกหญิงว่า โอ้ ตัยมาอฺ หมายเด็กหญิงที่ชอบเล่นในทะเลทราย ท่านเกิดในครอบครัวของผู้รู้ พ่อของท่านชื่อว่า อับดุลหะลีม อาชื่อว่า ฟัครุดดีน และปู่ชื่อว่า มัจญดุดดีน ล้วนแต่เป็นอุละมาอฺคนสำคัญของมัซฮับหัมบะลียฺ และได้เขียนหนังสือไว้จำนวนมาก ในปีค.ศ 1269 ครอบครัวของท่านถูกบังคับให้ออกจากที่อยู่อาศัย ก่อนที่กองทัพมองโกลจะเข้ามายึดครอง ทำให้ครอบครัวของท่านต้องกลายเป็นผู้ลี้ภัยที่ต้องอพยพไปอยู่นครดามัสกัส ตอนนั้นท่านอิบนุ ตัยมียะฮฺ อายุได้ 7 ขวบ บิดาของท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์และเป็นหัวหน้าของมัดรอสะฮฺ ซุกกะรียะฮฺ ในดามัสกัส ในตอนนี้เองที่อิบนุ ตัยมียะฮฺได้รับการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ ไม่ว่าการท่องจำอัลกุรอานและอัลหะดีษ การศึกษาทุกสาขาของวิชาฟิกฮฺ ตรรกวิทยาและคณิตศาสตร์ ด้วยสติปัญญาที่เฉียบแหลมและด้วยความจำทีดีเลิศ ท่านสามารถครอบครองศาสตร์ต่างๆเหล่านี้ได้อย่างลึกซึ้ง ครูของอิบนุ ตัยมียะฮฺ มีมากกว่า 200 ท่าน ในจำนวนนี้มีครูที่มีชื่อ ซึ่งท่านได้ศึกษาอยู่หลายปี นั่นคือ ท่านซัยนุดดีน อัลมุกอดดีสียฺ ท่านนัจญมุดดีน อะซากิร และปราชญ์ที่เป็นสตรีท่านซัยนับ บินติมักกียฺด้วยวัยเพียง 17 ปี อิบนุ ตัยมียะฮฺ จึงมีความสามารถในการฟัตวา และเปิดการเรียนการสอนวิชาการต่างๆได้แล้ว ท่านจึงถูกจัดให้เป็นอุละมาอฺชั้นนำคนหนึ่งของนครดะมัสกัสตั้งแต่วัยหนุ่มแม้ว่า อิบนุ ตัยมียะฮฺ จะได้รับการฝึกฝนทางความรู้มากับมัซฮับ(สำนักฟิกฮฺ) หัมบะลียฺ แต่ความรู้ของท่านได้ก้าวข้ามมัซฮับที่ท่านสังกัดไปสู่มัซฮับอื่นๆ(ในกลุ่มอะหฺลุสสุนนะฮฺ วัลญะมาอะฮฺ) จุดเด่นที่ยากจะหาจากอุละมาอฺท่านอื่นๆก็คือ ท่านไม่อคติกับมัซฮับฮะนาฟี ชาฟีอียฺ และมาลิกียฺ การฟัตวาของท่านยังอ้างอิงถึงมัซฮับอื่นๆอีกด้วย งานเขียนของท่านยังยกทรรศนะมาจากมัซฮับทั้งสี่อยู่บ่อยๆ วิธีการของท่านเช่นนี้ถือเป็นเรื่องปกติสำหรับนักวิชาการในทุกวันนี้ แต่สำหรับยุคนั้นกลายเป็นเรื่องที่แปลกอยู่ไม่น้อย จนบางครั้งนำไปสู่การบิดเบือนให้ร้ายต่อท่าน นอกจากนี้ ท่านยังเข้าไปศึกษาตำรับตำราของกลุ่มบิดเบือนต่างๆและแนวคิดที่มิใช่อิสลามอย่างมากมายจนเป็นที่มาของความปราดเปรื่องในการ

เข้าถึงวิธีคิดที่หลากหลายรูปแบบของท่าน เมื่ออายุได้ 30 ปี ท่านถูกเสนอให้เป็นผู้พิพากษาใหญ่จากทางการ แต่ท่านปฏิเสธ เนื่องจากไม่ต้องการให้การทำงานของท่านถูกจำกัดด้วยทางการ ท่านอิบนุ ตัยมียะฮฺ ได้ใช้ชีวิตในช่วงเวลาที่วิกฤติของโลกมุสลิม ด้านหนึ่งศัตรูภายนอกอย่างพวกตาร์ตาร์กำลังรุกรานโลกมุสลิม อีกด้านหนึ่งกลุ่มบิดเบือนกำลังเติบโตภายในโลกมุสลิมเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ความเป็นเลิศทางวิชาการของท่านจึงไม่จำกัดอยู่ในสนามทางความคิดอีกต่อไป ท่านได้เข้าไปสู่กิจกรรมทางการเมืองและปัญหาของโลกมุสลิม ท่านไม่กำหนดตัวเองเป็นเพียงนักวิชาการ นักเขียน หรือนักพูด แต่ได้ก้าวไปสู่การเป็นนักต่อสู้เพื่อความยุติธรรมและนักรบในสมรภูมิญิฮาดอีกด้วย ในปีค.ศ 1300 พวกมองโกล ภายใต้การนำของกษัตริย์มอซาน ได้รุกรานซีเรีย ท่ามกลางนักวิชาการที่ได้ลี้ภัยไปอยู่อิยิปต์ อิบนุ ตัยมียะฮฺได้ออกไปปราศรัยเรียกร้องประชาชนสู่สมรภูมิญิฮาด โดยท่านได้ออกเดินทางปลุกเร้าไปตามเมืองต่างๆ และเมื่อถึงเวลามองโกลบุกซีเรีย ท่านได้นำนักรบเข้าปะทะกับกองทัพมองโกลอย่างกล้าหาญที่สมรภูมิชักฺฮับ และกองทัพมุสลิมก็มีชัยในสงครามครั้งนั้น สงครามครั้งนี้สามารถหยุดกองทัพมองโกลในการรุกรานโลกมุสลิมได้สำเร็จ นอกจากนี้ท่านยังได้เข้าร่วมกับสงครามย่อยๆกับกองทัพของพวกมัมลูก(กลุ่มผู้ปกครองมุสลิมแห่งอิยิปต์)อีกหลายครั้ง ตลอดเวลาท่านได้ใช้เวลาไปกับการฟื้นฟูคำสอนอิสลาม การสอนหนังสือของท่านมีทั้งโวหารที่ดึงดูดใจคน และการอ้างอิงหลักฐานที่คมชัด ท่านได้ใช้ความรู้ในการคัดค้านความหลงผิดต่างๆ จนถูกผู้ปกครองอธรรมจับคุมขังหลายครั้ง ท่านเมาลานา ซัยยิด อบุล ฮะซัน อลี อันนัดวียฺ ได้เขียนถึงอิบนุ ตัยมียะฮฺ ในแง่มุมต่างๆไว้ในหนังสือเล่มใหญ่ของท่านชื่อว่า “อัล ฮาฟิซ อะหฺมัด อิบนุ ตัยมียะฮฺ” โดยท่านได้กล่าวถึงหลักการในการฟื้นฟูอิสลามของอิหม่ามอิบนุ ตัยมียะฮฺ ไว้ว่ามี 4 ประการ สรุปได้ดังต่อไปนี้ 1.การฟื้นฟูแก่นแท้ของคำสอนอิสลาม ได้แก่ การฟื้นฟูเตาฮีด และขจัดแนวคิดชิรกฺ 2.การวิพากษ์แนวคิดที่ครอบงำโลกมุสลิม ได้แก่ การวิพากษ์ตรรกวิทยาและปรัชญาของกรีก พร้อมๆกับนำเสนอวิธีการของอัลกุรอานและอัซซุนนะฮฺเข้าแทนที่ทุกสนามของอิสลาม 3.การใช้วิธีการทางวิชาการชี้แจงกลุ่มที่ออกนอกกรอบคำสอนอิสลาม เป็นการตอบโต้กลุ่มบิดเบือนต่างๆ และคัดค้านแนวคิดและอิทธิพลของมัน 4.การฟื้นฟูศาสตร์ต่างๆของอิสลาม และการนำแนวคิดอิสลามกลับมาใหม่ สำหรับศิษยานุศิษย์ของอิบนุ ตัย มิยะฮฺนั้น การเป็นครูที่อุทิศตัวของท่าน ทำให้ท่านมีลูกศิษย์มากมาย ตั้งแต่ซีเรียถึงอิยิปต์ และที่ไกลออกไปจากนี้ก็มีมาก ที่สำคัญกลุ่มศิษย์ของท่านได้เข้าร่วมการสอนและพัฒนาแนวทางการฟื้นฟูของท่าน กล่าวได้ว่าจุดเด่นของท่านคือการที่มีศิษย์ที่มีความสามารถมากมายร่วมงานด้วย คนที่สำคัญคนแรกคือ 1.ท่านอิบนุ กอยยิม อัล เญาซียะฮฺ(เสียชีวิตปีค.ศ 1350) นักเขียนผู้ยิ่งใหญ่ นักปฏิรูปแนวทางซูฟีให้อยู่ในแนวทางสลัฟ ซึ่งถือว่าเป็นศิษย์ที่สะท้อนแนวคิดของอาจารย์ได้มากที่สุด ศิษย์ที่โดดเด่นคนอื่นๆ เช่น 2.ท่าน อิบนุ อับดุล ฮาดียฺ เสียชีวิตเมื่ออายุได้เพียง 40 ปี มีความรอบรู้มากและได้ทิ้งงานเขียนที่มีค่าไว้ชุดหนึ่ง 3.ท่านอิบนุ กะษีร เป็นศิษย์ที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่ง เป็นนักประวัติศาสตร์(งานที่โด่งดังด้านนี้คือ อัล บิดายะฮฺ วัล นิฮายะฮฺ)และเป็นนักตัฟซีร(ตัฟซีร อิบนุ กะษีร อันโด่งดัง) ท่านผู้นี้สังกัดมัซฮับชาฟีอียฺ(โดยไม่อคติกับมัซฮับอื่นเช่นครูของท่าน) 4.ท่านฮาฟิซ อัซ ซะฮาบียฺโดดเด่นทางด้านหะดีษ โดยได้แต่งหนังสือไว้หลายเล่มในสาขานี้ 5.ท่านมุฮัมมัด บิน มุฟลิหฺนักเขียนหนังสือหลายเล่ม 6.ท่านอบู ฮัฟซฺ อัล บัซซารเป็นผู้เขียนประวัติอิบนุตัยมียะฮฺ 7.ท่านอิบนุ อัล วัรดีเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมและไวยากรณ์อาหรับ 8.ท่านกอฎียฺ อิบนุ ฟัฎลุลลอฮฺนักเขียนผู้โด่งดัง ด้านงานเขียนของ อิบนุ ตัยมิยะฮฺ ท่านไม่เพียงผลิตศิษย์ที่ได้สร้างสรรค์งานวิชาการอย่างมากมาย ท่านเองได้เขียนหนังสือไว้เป็นจำนวนมากกว่า 500 เล่ม แต่ว่าส่วนใหญ่จะสูญหายไป คงเหลือ 64 เล่ม งานฟัตวา 37 เล่มใหญ่ของท่านเป็นผลงานชิ้นสำคัญที่ถูกรวบรวมไว้ในชื่อ “มัจญมูอฺ

จำเป็นต่อวิชาความรู้ทางด้านศาสนามากยิ่งกว่าที่พวกเขามีความจำเป็นในด้านอาหารและเครื่องดื่ม เสียอีก" ดังนั้นภาคผลบุญของวิชาความรู้จะยังคงอยู่หลังจากที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองได้เสียชีวิตลงไปแล้ว (Amin bin Abdullah al- Shaqawi, 2011 : 6)

3.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมัสยิด

3.2.1 นิยามของมัสยิด

คำว่าอัลมัสญิดุ اَلْمَسْجِدُ หมายถึง สถานที่ละหมาดญะมาอะฮ์ร่วมกัน เช่น มัสยิดอัลหะรอม และมัสยิด อัลอักศอ(Ahmad al–Zayat, Hamid Abdul al–Qadir, Ibrahim Mustofa, Muhammad al–Najar, 2010 : 416) ดังนั้นคำว่ามัสยิด مَسْجِدٌ จึงมีรากมาจากคำว่า سَجَدَ สะญะดะ แปลว่า กราบ มัสยิดคือสถานสุญูดก้มกราบต่ออัลลอฮ์ ﷻ บนพื้นแผ่นดินเนื่องจากเป็นสถานที่ใช้ทำการละหมาด(Husain bin Abdullah al-humairi, 1178 : 2980) มัสยิด مَسْجِدٌ เป็นคำนามที่ใช้เรียกสถานที่(اسم مكان) ตามหลักภาษาอาหรับแล้วให้อ่านสระฟัตหะฮ์ที่อักษรญีม คือ มัสยัด مَسْجَد แต่ไม่มีการอ่านในลักษณะดังกล่าวเท่าใดนัก(Muhamad bin Abi bakr bin Aabdul al-Qadir al-razi, 1986 : 121) สำหรับพหูพจน์ของคำว่า มัสยิด مَسْجِدٌ คือ مَسَاجِد มัสยิดจึงเป็นบ้านแห่งการละหมาด

ฟะตาวา" ซึ่งเป็นงานที่เป็นเหมือนคลังความรู้ให้แก่นักวิชาการรุ่นหลัง ท่านชัยยิด อบุล อะอฺลา อัล เมาดูดีย์ ได้กล่าวไว้ ในหนังสือ A Short History of the Revivalist Movement in Islam ถึงความสามารถในการเป็นนักฟื้นฟูที่โดดเด่นของท่านอิบนุ ตัยมียะฮ์ ไว้ด้วยผลงาน 4 ประการ ซึ่งมีทั้งสนามทางความคิดและสนามการต่อสู้ พอที่จะสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1.ความสามารถในการวิพากษ์ตรรกวิทยาและปรัชญาของกรีกที่ครอบงำวิชาการด้านอะกีดะฮ์อิสลาม แม้ว่าอีหม่ามฆอซาลีย์จะทำไว้ก่อนหน้านี้ แต่อิหม่ามอิบนุ ตัยมียะฮ์ ทำได้จริงจังและหนักแน่นกว่า และส่งผลกระทบอย่างกว้างขวาง 2.การนำเสนออะกีดะฮ์อิสลามและกฎเกณฑ์อิสลามพร้อมข้อโต้แย้งที่หนักแน่นและสมเหตุสมผล โดยสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอิสลาม ด้วยการนำเสนอจากอัลกุรอานและอัซซุนนะฮ์ที่บริสุทธิ์โดยตรง 3.ความสามารถในการ อิจญติฮาด(การวินิจฉัยตัวบทเข้ากับความเป็นจริง) พร้อมๆกับการเข้าถึงสำนักนิติศาสตร์ที่หลากหลาย และยังแสดงให้เห็นถึงวิธีใช้อิจญติฮาดอย่างแม่นยำ 4.การลงไปสู่สนามแห่งการปฏิบัติด้วยการคัดค้านชิรกฺและประเพณีที่หลงผิดต่างๆ ความกล้าหาญของท่านในเรื่องนี้ทำให้ท่านต้องถูกจำคุกหลายครั้ง นอกจากนี้ ท่านยังได้ประกาศญิฮาดกับพวกตาร์ตาร์ที่รุกรานโลกมุสลิม โดยท่านได้เป็นผู้นำคนหนึ่งในการต่อสู้อย่างกล้าหาญ ท่านอิบนุ ตัยมียะฮ์ เสียชีวิตในป้อมปราการอันเป็นที่คุมขังท่านในเมืองดามัสกัส เมื่อวันที่ 26 กันยายน 1328 หลังจากถูกจับขังกว่าสองปีสามเดือน อันเป็นการจับกุมครั้งสุดท้ายซึ่งก่อนหน้านี้ท่านถูกจับมาแล้วหลายครั้งจากผู้ปกครองมุสลิมที่อธรรม ซึ่งรวมเวลาอยู่ในคุกแล้วมากกว่าห้าปี วันที่ท่านเสียชีวิต ผู้คนจำนวนมาก ทั้งผู้เห็นด้วยกับท่านและผู้ไม่เห็นด้วยกับท่าน ได้ร่วมในพิธีศพของท่านอย่างล้นหลามเป็นที่ยอมรับกันว่า อิบนุ ตัยมียะฮ์ มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งกับนักฟื้นฟูอิสลามรุ่นหลัง ทั้งในคาบสมุทรอาหรับ แอฟริกาเหนือ จนถึงอินเดีย ตลอดจนถึงขบวนการเคลื่อนไหวเพื่ออิสลามจำนวนมากในทุกวันนี้(อับดุลลาตีฟ การี, 2554 : 3-5)

Prince of Songkla University Pattani Campus

และปีนสถานที่ประกอบอิบาดะฮฺของบรรดามุสลิมทั้งหลาย โดยมีมัสยิดที่เป็นศูนย์กลางที่ใหญ่ที่สุดได้แก่ มัสยิดอัหะรอมนครมักกะฮฺ มัสยิด อัลอักศอ และมัสยิดนะบะวียุนครมาดีนะฮฺ(Abdul al-gani abu azm, 2011 : 4958) ฉะนั้นแล้วมัสยิด คือบ้านของอัลลอฮฺ ﷻ หมายถึงสถานที่ที่ใช้ปฏิบัติศาสนกิจเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ อีกทั้งมัสยิดยังเป็นสถานที่ซึ่งมนุษย์ได้แสดงความศรัทธาของตนเป็นบ้านที่สร้างขึ้นมาด้วยความยำเกรงหรือการทำความดี ดังนั้นจึงเป็นศูนย์รวมของมุสลิมในการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจการต่างๆเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของมุสลิมทั้งหลาย(ภัทรวนันต์ ร่มแก้ว, 2559 : 13)

3.2.2 มัสยิดในอิสลาม

มัสยิดเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นและคงอยู่กับสังคมมุสลิมมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันและอนาคต ถือเป็นศาสนสถานที่มุสลิมจัดตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนามนุษยชาติในกรอบของความดีงาม และเพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ มัสยิดแห่งแรกที่เกิดขึ้นคือมัสยิดอัลหะรอม(อัฮหมัด สมบูรณ์บัวหลวง, 2544 : 8) ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

﴿ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَٰلَمِينَ ﴾

(سورة آل عمران: ٩٦)

ความว่า “แท้จริงบ้านหลักแรกที่ถูกตั้งขึ้นสำหรับมนุษย์(เพื่อการอิบาดะฮฺ)นั้น คือบ้านที่มักกะฮฺ โดยเป็นที่ที่ถูกให้มีความจำเริญ และเป็นที่แห่งทางนำแก่ประชาชาติทั้งหลาย”

(อาลิอิมรอน : 96)

จากอายะฮฺข้างต้นสาเหตุของการประทานอายะฮฺนี้ มีชาวยาฮูดียุกลุ่มหนึ่งได้กล่าวแก่บรรดามุสลิมว่า บัยตุลมักดิสนั้นเป็นกิบละฮฺของพวกเขาและมีความประเสริฐมากกว่าบัยตุลลอฮฺ และบรรดามุสลิมก็ได้กล่าวแก่พวกเขาว่า กะบะฮฺ(บัยตุลลอฮฺ)นั้นย่อมมีความประเสริฐกว่า ดังนั้นอัลลอฮฺ ﷻ ได้ประทานอายะฮฺนี้ลงมา แท้จริงบ้านหลักแรกที่ถูกตั้งขึ้นสำหรับมนุษย์นั้น คือบ้านที่มักกะฮฺ โดยเป็นที่ที่ถูกให้มีความจำเริญ และเป็นที่แห่งทางนำแก่ประชาชาติทั้งหลาย ในบ้านนั้น(บัยตุลลอฮฺ) มีหลายสัญญาณที่ชัดแจ้ง ส่วนหนึ่งนั้นคือมะกอมอิบรอฮีม และผู้ใดได้เข้าไปในบ้าน

นั้นเขาก็เป็นผู้ที่ได้รับปลอดภัย ซึ่งความประเสริฐเหล่านี้จึงไม่มีปรากฏอยู่ ณบัยตุลมักดิส ดังนั้น บัยตุลลอฮฺ คือ บ้านหลังแรกที่ถูกให้เป็นศูนย์รวมและเป็นมัสยิดแห่งแรกสำหรับการอิบาดะฮฺแก่มนุษย์ชาติ(al-Husayn bin Masaud al-Baghawi, 2007 : 2/69-70) มีรายงานจากท่านอบูซัร[15] ﷺ ว่า ฉันได้กล่าวว่า

((يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلَ ؟ قَالَ : " الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ ". قَالَ : قُلْتُ : ثُمَّ أَيٌّ ؟ قَالَ : " الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى ". قُلْتُ : كَمْ كَانَ بَيْنَهُمَا ؟ قَالَ : " أَرْبَعُونَ سَنَةً، وَأَيْنَمَا أَدْرَكَتْكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ، فَهُوَ مَسْجِدٌ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٣٤٢٥)

ความว่า “โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮฺ มัสยิดใดถูกตั้งขึ้นในหน้าแผ่นดินเป็นที่แรก ? ท่านนบีตอบว่า "มัสยิดหะรอม"และฉันก็กล่าวอีกว่า หลังจากนั้นล่ะ ? ท่านนบีตอบว่า "มัสยิดอักศอ" และฉันกล่าวต่ออีกว่า ระหว่างการสร้างมันทั้งสองมีระยะเวลาเท่าไหร่ ? ท่านนบีตอบว่า 40 ปี และไม่ว่าเวลาละหมาด

Prince of Songkla University Pattani Campus

---

[15] ท่านอบูซัร อัลฆิฟารีย์ ﷺ มีชื่อเดิมว่า ญุนดับ บิน ญุนาดะฮฺ ซึ่งมีเชื้อตระกูลจากปู่ของท่านที่มาจากเผ่ากีฟัร เขาคือหนึ่งในเผ่ากินานีย์ ท่านอบูซัร ﷺ เป็นนักอิบาดะฮฺตั้งแต่ก่อนที่ท่านนบี ﷺ จะถูกแต่งตั้งเป็นเราะสูลเสียอีก ท่านคือเศาะหาบะฮฺคนที่ 5 ที่เข้ารับอิสลาม และท่านเพิ่งจะอพยพไปยังมะดีนะฮฺ ภายหลังจากทำสงครามคอนดักท่านอบูซัร ﷺ มีชีวิตสัมถะเป็นอย่างมาก โดยที่ท่านไม่เคยจัดเตรียมอาหารไว้สำหรับพรุ่งนี้เลย อันเนื่องจากไม่มีทรัพย์สิน หรืออาหารอยู่กับตัวท่านเลย แต่ทว่าในสมัยการปกครองของท่านอุษมานนั้น ท่านอบูซัร ﷺ ได้เชิญชวนผู้คนให้สร้างบางอย่างที่เหมือนกับบัยตุลมาล ซึ่งเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนจากผู้คน แต่ท่านอุษมาน ﷺ มิได้สนใจในความคิดนี้แต่อย่างใด หลังจากนั้นท่านอบูซัร ﷺ ก็ปลีกตัวไปยังเมืองเราะบัดซะฮฺ และอยู่ที่นั่นจนกระทั่งสิ้นชีวิต ในขณะนั้นท่านอิบนุมัสอูด ﷺ เดินทางผ่านเราะบัดซะฮฺพอที ท่านจึงได้ละหมาดญะนาซะฮฺแก่ท่านอบูซัรด้วย ท่านอบูซัรได้รายงานหะดีษจากท่านอุมัร ท่านอิบนุอับบาส ท่านอิบนุอุมัร ﷺ และคนอื่นๆ และผู้ที่รายงานหะดีษจากท่าน เช่น อัลหะนาฟ บิน ก็อยสฺ , อับดุรเราะหฺมาน บิน เฆาะนัม และ อะฏออ์ สายรายงานเศาะหีหฺน่าเชื่อถือที่สุดที่สืบยังท่าน คือสายรานงานที่รายงานโดยชาวเมืองชาม จากสะอดฺ บิน อับดิลอะซีซ จากเราะบีอะฮฺ บิน ยาซีด จากอบูอิดรีส อัลเกาลานีย์ จากท่านอบูซั ร ﷺ ท่านได้รายงานหะดีษทั้งสิ้น 281 บท และท่านเสียชีวิตในปีฮิจเราะฮฺศักราชที่ 32 (Muhammad bin Saud bin Manie al-Zahri, 2006: 161)

จะมาถึงท่านในสถานที่ใดก็ตาม ท่านก็จงละหมาดเถิด เพราะแท้จริงมันคือมัสยิด”

(al – Bukhariy, 1992: 3425)

จากอัลหะดีษบทนี้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงที่มาของมัสยิดแห่งแรกในอิสลาม ซึ่งท่านนบี ﷺ ได้ตอบแก่ท่านอบูซัร رضي الله عنه ไว้อย่างชัดเจน คือมัสยิดหะรอม ตั้งอยู่ ณ มหานครมักกะฮฺ ประเทศซาอุดิอาระเบียในปัจจุบัน และมัสยิดหลังที่สองคือ มัสยิดอัลอักศอหรือบัยตุลมักดิส ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าของกรุงเยรูซาเล็ม รัฐปาเลสไตน์ ซึ่งทั้งสองมัสยิดนี้ถือเป็นมัสยิดที่มีความประเสริฐยิ่งในอิสลาม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า มัสยิดในอิสลาม คือ บ้านของอัลลอฮฺ ﷻ เป็นสถานที่อิบาดะฮฺต่อพระองค์บนพื้นพิภพแห่งนี้ และเป็นที่ซึ่งความเมตตาของพระองค์ได้ถูกประทานลงมา อีกทั้งเป็นสถานที่พบปะของบรรดาผู้ศรัทธา เป็นศูนย์รวมจิตใจของบรรดาผู้ยำเกรง เป็นสถานที่อันดีเยี่ยมที่ถูกส่องประกายด้วยรัศมีและความปิติ ซึ่งทำให้ความหมายที่แท้จริงของความรักและความเป็นพี่น้องเกิดขึ้น ณสถานที่แห่งนี้(ฝ่ายวิชาการและเผยแพร่มูลนิธิเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาสังคมหาดใหญ่, 2551 : 7) และในหลักการของอิสลามนั้น ยังถือว่าทุกสถานที่ในพื้นแผ่นดินสามารถสร้างเป็นมัสยิดและใช้เป็นมัสยิดได้ ซึ่งมีรายงานจากญาบิร บิน อับดุลลอฮฺ رضي الله عنه ถึงความพิเศษห้าอย่างที่ท่านนบี ﷺ ได้รับซึ่งไม่มีใครเลยที่เคยได้รับในสิ่งเหล่านี้มาก่อน หนึ่งในห้าประการนั้นคือแผ่นดินทั้งหมดนั้นสามารถใช้เป็นมัสยิดได้ ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((وَجُعِلَتْ لِي الأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلاَةُ فَلْيُصَلِّ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٣٣٥)

ความว่า “สำหรับฉันแล้วผืนแผ่นดินทั้งหมดเป็นมัสยิดและสะอาด(คือสามารถใช้เป็นที่เคารพภักดีอัลลอฮฺได้ทุกแห่ง) เพราะฉะนั้นผู้ใดในหมู่ประชาชาติของฉันที่ถึงเวลาสำหรับการละหมาดก็จงทำการละหมาด (ณ ผืนแผ่นดินแห่งนั้น)”

(al – Bukhariy, 1992: 335)

และยังมีรายงานจากท่านอบูสะอีด อัลคุดรีย์ رضي الله عنه จากท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((الأرضُ كلُّها مسجدٌ إلا المقبرَةَ والحمامَ.))

(أخرجه الترمذي ، ١٩٧٥: ٣١٧)

ความว่า “พื้นพิภพทั้งหมดนั้น เป็นมัสยิดเป็นสถานที่อิบาดะฮฺละหมาด นอกจาก บริเวณสุสานและห้องสุขา”

(al–Tirmidhi, 1975: 317)

จากตัวบทอัลหะดีษทั้งสองข้างต้นนั้นเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าท่านนบี ﷺ ได้อนุญาตให้ใช้พื้นแผ่นดินทั้งหมดนั้นเป็นมัสยิดได้ หมายถึงใช้ในการสุญูดและประกอบศาสนกิจต่างๆได้ นอกจากสุสานและห้องสุขาที่ท่านนบี ﷺ ได้ห้ามไว้

3.2.3 ลำดับความสำคัญและความประเสริฐของมัสยิด

มัสยิดคือศูนย์รวมศรัทธาของมวลมุสลิมทั้งหลาย ซึ่งการดำเนินชีวิตของมุสลิมนั้นย่อมมีความผูกพันกับมัสยิด อีกทั้งมัสยิดมีความสำคัญในชีวิตของคนมุสลิมตั้งแต่เกิดมาจนถึงบั้นปลายอันเป็นจุดจบของชีวิต มัสยิดจึงเป็นสัญลักษณ์ของอิสลาม มีมัสยิดอยู่ณที่ใดก็หมายความว่ามุสลิมย่อมมีอยู่ณสถานที่นั้น(แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง,2539 : 10) ดังนั้นมัสยิดที่มีความสำคัญและมีความประเสริฐยิ่งกว่ามัสยิดทั้งหลายนั้นอัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงเจาะจงให้มัสยิดหะรอมที่มักกะฮฺ และมัสยิดนะบะวียฺที่มะดีนะฮฺเป็นการเฉพาะไม่เหมือนกับที่อื่นๆ และพระองค์ทรงให้ความโปรดปรานทั้งสองมากกว่ามัสยิดที่อื่นๆและทำให้ผลบุญของการละหมาดในมัสยิดทั้งสองนี้มากกว่าผลบุญของการละหมาดที่อื่นหลายเท่า และทรงห้ามการเดินทางที่ไปเพื่อใกล้ชิดกับอัลลอฮฺ ﷻ นอกจากมัสยิดทั้งสองและมัสยิดอัลอักศอ(Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2014 : 5) มีรายงานจากท่านอบูหุรอยเราะฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ،وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ١١٨٩)

ความว่า “ห้ามท่านทั้งหลายจัดเตรียมสัมภาระเพื่อเดินทางไปยังที่ใดนอกจากสามมัสยิดเท่านั้น คือ มัสยิดหะรอม และมัสยิดของท่านเราะสูล ﷺ และมัสยิดอักศอ”

(al – Bukhariy, 1992: 1189)

และยังมีรายงานจากท่านอิบนุ อุมัรฺ رضي الله عنهما อีกว่า ได้เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((صَلاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا، أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ إِلَّا المَسْجِدَ الحَرَامَ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ١١٩٠)

ความว่า “ละหมาดหนึ่งเวลาในมัสยิดของฉันแห่งนี้ ประเสริฐมากกว่าการละหมาดพันครั้งในมัสยิดอื่นๆ ยกเว้นมัสยิดอัลหะรอม”

(al – Bukhariy, 1992: 1190)

จากตัวบทอัลหะดีษทั้งสองนั้นจึงสรุปได้ว่า มัสยิดทั้งสามนั้นมีความสำคัญและความประเสริฐยิ่งกว่ามัสยิดอื่นๆ ซึ่งคุณค่าของการละหมาดในมัสยิดอัลหะรอมและมัสยิดนบีได้รับผลบุญมากมายมหาศาล รวมถึงท่านนบี ﷺ ยังห้ามเดินทางที่มีเป้าหมายเพื่อทำอิบาดะฮฺนอกจากมัสยิดทั้งสาม คือ มัสยิดอัลหะรอม มัสยิดนะบะวียฺ และมัสยิดอัลอักศอ(Rashid bin Hussein al-Abdul Karim, 2014 : 5)

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2.4 ลักษณะพิเศษของมัสยิดทั้งสาม

มัสยิดทั้งสามแห่ง คือ มัสยิดอัลหะรอม มัสยิดนะบะวีย์ และมัสยิดอักศอ ซึ่งมีลักษณะพิเศษดังนี้

1. มัสยิดอัลหะรอมสร้างโดยท่านนบีอิบรอฮีม عليه السلام และบุตรชายของท่านคือท่านนบีอิสมาอีล عليه السلام ซึ่งถูกกำหนดเป็นทิศกิบละฮฺ(ทิศทางในการประกอบอิบาดะฮฺ)สำหรับชาวมุสลิม เป็นสถานที่ประกอบพิธีหัจญ์ และเป็นมัสยิดหลังแรกที่ถูกสร้างขึ้นสำหรับมวลมนุษย์ โดยที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงประทานความจำเริญแก่มัสยิดแห่งนี้ ให้เป็นทางนำแห่งสากลโลก และเป็นศูนย์กลางของมุสลิมทั่วโลก ส่วนมัสยิดนะบะวียฺเป็นมัสยิดที่ถูกสร้างโดยท่านนบีมุหัมมัด ﷺ และบรรดาเศาะหาบะฮฺของท่าน رضي الله عنهم ซึ่งเป็นมัสยิดที่ถูกสร้างขึ้นบนรากฐานแห่งความตักวายำเกรง ส่วนมัสยิดอักศอนั้น สร้างโดยท่านนบียะอฺกูบ عليه السلام ถือเป็นทิศกิบละฮฺแรกสำหรับชาวมุสลิม

2. ผลบุญการละหมาดในมัสยิดทั้งสามแห่งนี้จะได้รับการเพิ่มพูนอย่างมหาศาล ด้วยลักษณะพิเศษเหล่านี้และลักษณะพิเศษอื่นๆ ศาสนาจึงไม่อนุญาตให้ตั้งใจแน่วแน่ที่จะ

เดินทางไปยังที่ใดที่หนึ่งนอกเหนือไปจากมัสยิดทั้งสามแห่งนี้(Muhamad bin Iibrahim al-Tuwijiri, 2009 : 1)

3.2.5 บทบัญญัติจากอัลกุรอานเกี่ยวกับมัสยิด

มัสยิดถือเป็นศาสนสถาน เป็นบ้านที่มีมุสลิมผู้ศรัทธาจะเข้าไปประกอบศาสนกิจและขอความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ อีกทั้งเป็นสถานที่ที่มุสลิมได้จัดตั้งขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารและจัดการชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนามนุษยชาติในกรอบของความดีงามในการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ (อัฮหมัด สมบูรณ์บัวหลวง, 2544 : 4) ดังนั้นในพระมหาคำภีร์อัลกุรอานจึงมีข้อบัญญัติเกี่ยวกับมัสยิดในหลายๆด้านด้วยกัน จึงขออธิบายพอสังเขปดังต่อไปนี้

3.2.5.1 มัสยิดเป็นสถานที่แห่งการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ

มัสยิดเป็นสถานที่ที่บรรดามุสลิมทั้งหลายมารวมตัวกันอิบาดะฮและวิงวอนต่ออัลลอฮฺ ﷻ ดังที่พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ ۖ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ﴾

(الأعراف: آية ٢٩)

> ความว่า “จงกล่าวเถิด(มุหัมมัด) ว่า พระเจ้าของฉันได้ทรงสั่งให้มีความยุติธรรม และพวกเจ้าจงผินให้ตรงซึ่งใบหน้าของพวกเจ้า ณ ทุก ๆมัสยิด และจงวิงวอนต่อพระองค์ในฐานะผู้มอบอิบาดะฮฺทั้งหลายแด่พระองค์โดยบริสุทธิ์ใจ เช่นเดียวกับที่พระองค์ได้ทรงบังเกิดพวกเจ้าแต่แรกนั้น พวกเจ้าก็จะกลับไป”
>
> (อัลอะรอฟ : อายะฮฺที่ 29)

จากอายะฮฺข้างต้นนี้อัลลอฮฺ ﷻ ได้บัญชาให้ผู้ศรัทธาทั้งหลายทำการภักดีต่อพระองค์อย่างสม่ำเสมอในสถานที่แห่งนี้หมายถึงทุกๆมัสยิด ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวนี้ ถือเป็นการ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ปฏิบัติตามบรรดาเราะสูลทั้งหลาย ในสิ่งที่พวกเขาเหล่านั้นได้บอกถึงสิ่งที่มาจากอัลลอฮฺ ﷻ และสิ่งที่พวกเขานำมาจากบทบัญญัติด้วยความบริสุทธิ์ใจในการอิบาดะฮฺภักดีต่อพระองค์ ดังนั้นอัลลอฮฺ ﷻ จะไม่ทรงตอบรับการงานของผู้ใด จนกว่าจะประกอบไปด้วยสองประการ คือ การงานนั้นจะต้องปฏิบัติถูกต้องสอดคล้องตามบทบัญญัติ และมีความบริสุทธิ์ใจปราศจากการตั้งภาคีต่อพระองค์(Ibn Kathir, 2010 : 6/281)

เมื่อพิจารณาคำอธิบายข้างต้นแล้ว อัลลอฮ ﷻ ได้กำหนดให้มัสยิดเป็นสถานที่แก่บรรดามุสลิมทั้งหลายให้ได้มารวมตัวกันภักดีต่อพระองค์ มัสยิดจึงเป็นศูนย์รวมในการประกอบศาสนกิจและกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ในสมัยของท่านนบี ﷺ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง จะเห็นได้ว่าท่านนบี ﷺ ได้สร้างมัสยิดขึ้นมาเพื่อเป็นสถานที่ชุมนุมของชาวมุสลิม โดยที่ท่านเองเป็นผู้นำในการประกอบศาสนกิจ ดังนั้นมัสยิดในแต่ละสมัยจึงเป็นศูนย์รวมของการปรึกษาหารือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นสถานที่ที่มุสลิมประกอบกิจกรรมทุกอย่างเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นจึงนับได้ว่ามัสยิดเป็นศูนย์รวมศรัทธาของมวลมุสลิม วิถีชีวิตของมุสลิมทุกคนย่อมมีความผูกพันอยู่กับมัสยิดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต(แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง,2539 : 1)

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2.5.2 มัสยิดเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ ﷻ

มัสยิดนั้นเปรียบดังศาสนสถานที่สำคัญเป็นบ้านที่มุสลิมผู้ศรัทธาจะเข้าไปกราบสุญูดต่ออัลลอฮฺ ﷻ รวมถึงการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ และแสวงหาความเมตตาจากอัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านที่แท้จริง คือ อัลลอฮฺ ﷻ (อัฮหมัด สมบูรณ์บัวหลวง, 2544 : 4) ซึ่งพระองค์ทรงตรัสไว้ว่า

﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾

(الجن: آية ١٨)

ความว่า “และแท้จริงบรรดามัสยิดนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ ดังนั้นพวกเจ้าอย่าวิงวอนขอผู้ใดเคียงคู่กับอัลลอฮฺ”

(อัลญิน : อายะฮฺที่ 18)

จากอายะฮฺข้างต้นโดยทั่วไปแล้วนักอรรถาอธิบายอัลกุรอานได้ถือว่า มัสยิดคือสถานที่แห่งการเคารพสักการะซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นอายะฮฺนี้จึงหมายถึง จะต้อง

ไม่นำผู้ใดหรือสิ่งใดมาเป็นภาคีร่วมกับอัลลอฮฺ ﷻ ในการเคารพสักการะในมัสยิด ท่านหะสัน บัศรีย์ رحمه الله [16] ได้กล่าวว่า แผ่นดินทั้งหมดนั้นเป็นสถานที่แห่งการเคารพสักการะคือมัสยิด และอายะฮฺนี้เป็นการอธิบายว่าบนโลกของพระเจ้านี้ไม่ควรที่จะมีการบูชาเทวรูปต่างๆท่านใดให้เหตุผลในการอธิบายความหมายนี้ในอัลหะดีษของท่านนบี ﷺ ที่ว่า وَجُعِلَتْ لِي الأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلاَةُ فَلْيُصَلِّ ความว่า สำหรับฉันแล้วผืนแผ่นดินทั้งหมดเป็นมัสยิดและสะอาด(คือสามารถใช้เป็นที่เคารพภักดีอัลลอฮฺ ﷻ ได้ทุกแห่ง) เพราะฉะนั้นผู้ใดในหมู่ประชาชาติของฉันที่ถึงเวลาสำหรับการละหมาดก็จงทำการละหมาด (ณ ผืนแผ่นดินแห่งนั้น) แต่ท่านสะอีด บิน ญุบัยรฺได้อธิบายว่า مَسَاجِد มาสายิด หมายถึงส่วนต่างๆของร่างกายที่ใช้ในการกราบ นั่นคือมือทั้งสองข้าง เข่า ปลายเท้าและหน้าผาก ตามการอธิบายนี้ จึงหมายความว่าอวัยวะเหล่านี้ได้ถูกสร้างมาโดยอัลลอฮฺ ﷻ โดยไม่อนุญาตให้ใช้อวัยวะเหล่านี้ต่อผู้ใดนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ เพียงพระองค์เดียว (เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 8/3181)

Prince of Songkla University Pattani Campus

[16] ท่านหะสันบัศรีย์ رحمه الله มีชื่อเต็มว่ส อบู สาอีด อัลหะสัน บิน ยาสีร อัลบัศรีย์ บิดาของท่านเป็นชาวมัยซาน และมารดาของท่านคอยเราะฮฺ เป็นคนรับใช้ในบ้านของอุมุลสะละมะฮฺ ภรรยาของท่านนบี ﷺ ท่านเกิดที่เมืองมาดีนะฮฺในปีฮิจญ์เราะฮฺศักราชที่ 21 แต่ใช้ชีวิตในเมืองบัศเราะฮฺ ชีวิตในวัยเด็กและการเลี้ยงดูท่านอิมามหะสันบัศรีย์ท่าน เติบโตและถูกเลี้ยงดูในบ้านของอุมุลสะละมะฮฺ ภรรยาของท่านนบี ﷺ ซึ่งสิ่งแวดล้อมในบ้านแห่งนี้นั้นเต็มไปด้วยสิ่งที่ดีงามทำให้ท่านมีความเป็นผู้ใหญ่ทั้งในด้านบุคคลิคภาพและลักษณะนิสัยที่สมบูรณ์ เพราะท่านเติบโตและถูกเลี้ยงดูพร่ำสอนโดยบรรดาศอหาบะฮฺ และ ตาบีอีนบุคคลิกภาพของท่านมีความเชียวชาญในการอธิบาย จากอบู อัมรู บิน อัล อาลาอฺ กล่าวว่า ฉันไม่เคยเห็นใครที่มีความชะชาญในอธิบายมากกว่า หะสัน บัศรีย์ และ จาก ฮาจจาต บิน ยูซุฟ อัล ซาฆอฟี ได้มีชายถามเขาว่า ใครมีความชะชาญในการอธิบายมากที่สุด เขาตอบว่า หะสันบัศรีย์ ท่านมีความสมถะอย่างมาก ถึงแม้ว่าท่านจะมีอาหารการกินที่ดีแต่ท่านก็ถือศีลอดเป็นประจำทั้งวันจันทร์ พฤหัส และสุนนะฮฺต่างๆ ฮากี อิบนุ ซูซาบ จากมาฏอร กล่าวว่า เราได้เข้าในบ้านของท่านหะสันบัศรีย์ มันไม่มีอะไรเลย นอกจากเตียงและเสื่อที่สานด้วยพืชชนิดหนึ่ง ด้านวิชาการตำราที่ท่านเขียนคือ فضائل مكة คำคมและปรัญชาที่สำคัญจากท่านคือ “แท้ที่จริงแล้วผู้ศรัทธานั้น ตื่นขึ้นมาในตอนเช้าก็พบกับความเสียใจ พอตกเย็นก็พบกับเสียใจ เพราะผู้ครัทธานั้นกลัวในสองสิ่ง สิ่งแรก คือ บาปที่เขากระทำนั้นจะมีมากเท่าใด และ สิ่งที่สอง คือผลบุญที่เขาทำนั้นจะเหลือซักเพียงใด”“โอ้ ลูกหลานของอาดัมเอ่ย แท้จริงเวลาได้เดินผ่านไปเรื่อยๆเสมือนครึ่งชีวิตได้ผ่าน และถ้าหากครึ่งชีวิตได้ผ่านไปเสมือนทั้งชีวิตได้ผ่านไปด้วย และท่านศึกษาและปฏิบัติเถิด” การเสียชีวิตของท่าน ท่านเสียชีวิตในช่วงอายุ 90ปี ณ เมืองบัศเราะฮฺในปีฮิจญ์เราะฮฺศักราชที่ 110 (AL-BUDEEWEE สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2564)

3.2.5.3 มัสยิดเป็นสถานที่สรรเสริญพระนามของอัลลอฮฺ ﷻ

มัสยิดยังเป็นสถานที่แห่งการสรรเสริญพระนามของอัลลอฮฺ ﷻ และมีการสดุดีถึงความบริสุทธิ์ของพระองค์ทั้งในยามเช้าและยามเย็น ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾

(النور: آية ٣٦)

ความว่า “ในบรรดาบ้าน (หมายถึงมัสยิด) อัลลอฮฺทรงอนุญาตให้เทิดพระเกียรติ และให้พระนามของพระองค์ถูกรำลึกอยู่เสมอ เพื่อที่จะแซ่ซร้องสดุดีแด่พระองค์ในนั้น ทั้งในยามเช้าและยามเย็น”

(อันนูร : อายะฮฺที่ 36)

อายะฮฺนี้อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงบัญชาให้ยกเกียรติด้วยการกล่าวถึงพระนามของพระองค์ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ถือเป็นการชำระตนให้สะอาดจากมลทิน อีกทั้งพระองค์ทรงห้ามจากคำพูดที่ไร้สาระ การกระทำต่างๆและคำพูดที่ไม่เหมาะสมในมัสยิดของพระองค์(Ibn Kathir, 2010 : 10/516)

3.2.5.4 มัสยิดเป็นศูนย์รวมแห่งความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ

มัสยิดจึงเป็นสถานที่รวมตัวกันบนความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ มิใช่สถานที่เพื่อสนองความต้องการในเกียรติยศของผู้สร้างหรือเพื่อแสดงถึงความร่ำรวยถือดี อวดเก่ง แต่มัสยิดนั้นถูกสร้างบนพื้นฐานของความยำเกรงถือเป็นศาสนสถานที่สะอาดบริสุทธิ์ และอบอวลด้วยความดีงามของผู้ที่ศรัทธามั่นในการเข้าสู่มัสยิดของพระองค์(แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง,2539 : 12) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا ۚ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ ﴾

(التوبة: جزء من اية ١٠٨)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความว่า “แน่นอน มัสยิดที่ถูกวางรากฐานบนความยำเกรงตั้งแต่วันแรกนั้นสมควรอย่างยิ่งที่เจ้าจะเข้าไปยืนละหมาดในนั้น เพราะในมัสยิดนั้นมีคณะบุคคลที่ชอบจะชำระตัวให้บริสุทธิ์ และอัลลอฮ์นั้นทรงรักบรรดาผู้ที่ชำระตัวให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่เสมอ”

(อัตเตาบะฮฺ : ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ 108)

จากอายะฮฺนี้เป็นหลักฐานที่ส่งเสริมให้ทำการละหมาดในมัสยิด ซึ่งเป็นสถานที่แรกในการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียวโดยปราศจากภาคีใดๆและยังเป็นสถานที่ที่ศาสนาส่งเสริมให้บรรดาคนศอลิหฺทั้งหลายมารวมตัวละหมาดญะมาอะฮฺรวมถึงบ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ชอบชำระตนให้บริสุทธิ์ต่างมุ่งสู่สถานที่นี้ ซึ่งผู้ที่ชำระตนให้สะอาดบริสุทธิ์นั้น หมายถึงผู้ที่รักษาการอาบน้ำละหมาดให้สมบูรณ์ และรักษาจากการเปรอะเปื้อนของสิ่งสกปรกโสโครกทั้งหลาย(Ibn Kathir, 2010 : 4/216)

ดังนั้นจากหลักฐานบางส่วนในอัลกุรอานเกี่ยวกับมัสยิดนั้น จึงพอสรุปได้ว่ามัสยิดเป็นสถานที่แห่งการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ มัสยิดเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ ﷻ มัสยิดเป็นสถานที่สรรเสริญพระนามของอัลลอฮฺ ﷻ และมัสยิดเป็นศูนย์รวมแห่งความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งมุสลิมย่อมมีความผูกพันกับมัสยิด อีกทั้งมีการเรียกร้องไปสู่การรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า และเป็นสถานที่ที่ประเสริฐที่สุดในการรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ คือ มัสยิด เพราะ เป็นสถานที่ละหมาด ซึ่งถือเป็นบ่อเกิดของความยำเกรงอย่างแท้จริง

3.2.6 บทบัญญัติจากอัลหะดีษเกี่ยวกับมัสยิด

ส่วนในอัลหะดีษซึ่งเป็นการบันทึกพระวัจนะและการปฏิบัติของท่านนบี ﷺ กล่าวเกี่ยวกับมัสยิดหลายแห่งด้วยกัน ซึ่งเป็นหลักฐานที่ชัดเจนถึงความสำคัญของมัสยิดในอิสลาม (แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง,2539 : 21) และเป็นส่วนหนึ่งจากสิทธิพิเศษที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงประทานให้กับประชาชาตินี้คือพระองค์ได้กำหนดให้พื้นดินเป็นสิ่งที่ใช้เป็นสถานที่สุญูด ดังนั้นที่ใดก็ตามที่ได้ถึงเวลาของการละหมาด เขาก็จงละหมาดณสถานที่นั้น (Sayyid Sabiq, 1971 : 1/422) ดังที่มีรายงานจากท่านอบูซัร رضي الله عنه กล่าวว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((...وَأَيْنَمَا أَدْرَكَتْكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ، فَهُوَ مَسْجِدٌ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٣٤٢٥)

ความว่า “...และไม่ว่าเวลาละหมาดจะมาถึงท่านในสถานที่ใดก็ตาม ท่านก็จงละหมาดเถิด เพราะแท้จริงมันคือมัสยิด”

(al – Bukhariy, 1992: 3425)

จากอัลหะดีษข้างต้นนี้เป็นหลักฐานที่แสดงว่าบรรดาพื้นพิภพทั้งหลาย สามาถใช้เป็นสถานที่ละหมาดได้ และสามารถใช้สร้างเป็นมัสยิดได้

3.2.6.1 ความประเสริฐของการสร้างมัสยิด

มัสยิดถือเป็นสถานที่ที่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยความยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้าจึงเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างมัสยิด ทั้งความคิดสร้างสรรค์ การลงมือทำ การเสียสละเวลา ทรัพย์สินจะต้องมาจากความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮฺ ﷻ และยังถือว่าผู้สร้างเหล่านั้นมิได้เป็นเจ้าของมัสยิดเช่นสมบัติที่เขาหวงแหน เพราะทรัพย์สินอื่นที่แสวงหามาได้นั้นถือเป็นสิทธิของผู้ครอบครอง ซึ่งต่างจากมัสยิดซึ่งเป็นสถานที่ส่วนรวมของบรรดามุสลิมทั้งหลาย(แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง,2539 : 12) ดังนั้นความประเสริฐของการสร้างมัสยิดจึงมีรายงานจากยังมีรายงานจากท่านญาบิร บิน อับดุลลอฮฺ ﷺ แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ بَنَى مَسْجِدًا لِلَّهِ كَمَفْحَصِ قَطَاةٍ أَوْ أَصْغَرَ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ .))

(رواه ابن ماجة ، ١٩٩٧: ٧٣٨)

ความว่า “ใครที่สร้างมัสญิดเพื่ออัลลอฮฺเท่ากับที่นั่งของนกพิราบ อัลลอฮฺจะสร้างบ้านให้แก่เขาในสวรรค์”

(Ibn Majah, 1997 : 738)

และยังมีรายงานจากท่านอุสมาน บิน อัฟฟาน ﷺ แท้จริงท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَن بنَى مَسجدًا يَبْتغي به وَجْهَ اللهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٤٥٠)

ความว่า “ใครที่สร้างมัสญิดเพื่ออัลลอฮฺ โดยหวังความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ อัลลอฮฺจะสร้างบ้านให้แก่เขาหนึ่งหลังในสวรรค์”

(al – Bukhariy, 1992 : 450)

จากอัลหะดีษทั้งสองข้างต้นเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความประเสริฐของการสร้างมัสยิดด้วยความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮฺ ﷻ แม้กระทั่งเพียงเล็กน้อยก็ตาม อัลลอฮฺ ﷻ จะตอบแทนผลบุญมากมายให้แก่ผู้ที่สร้างมัสยิดเพื่อพระองค์ โดยที่พระองค์ทรงประทานรางวัลด้วยบ้านหนึ่งหลังให้แก่เขาในสวรรค์ของพระองค์

3.2.6.2 การทำนุบำรุงรักษามัสยิด

มัสยิดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบศาสนกิจ ดังนั้นถือว่าจำเป็นในการทำรักษาความสะอาดและใส่เครื่องหอมภายในมัสยิด อีกทั้งจะต้องบำรุงรักษามิให้เกิดความสกปรกและกลิ่นเหม็นภายใน ด้วยการทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นสถานที่ที่มีเกียรติ ซึ่งบรรดามุสลิมทั้งหลายมารวมตัวกันเข้าเฝ้าและภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ (Sayyid Sabiq, 1971 : 1/429) มีรายงานจากท่านอะนัส บิน มาลิก ﷺ แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ هذِه المساجِدَ لا تَصْلُحُ لِشيءٍ مِن هذا البَوْلِ، ولا القَذَرِ إِنَّما هي لِذِكْرِ اللهِ عزَّ وجلَّ، والصَّلاةِ وقِراءَةِ القُرْآنِ.))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٨٥)

ความว่า “แท้จริงมัสยิดเหล่านี้ไม่เหมาะสมกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดจากปัสสาวะ และสิ่งสกปรก แท้จริงแล้วมันมีไว้เพื่อการรำลึกถึงอัลลอฮฺผู้สูงส่ง ใช้ทำการละหมาดและอ่านอัลกุรอาน”

(Muslim, 1955 : 285)

นอกจากนี้ยังมีรายงานจากท่านสะมุเราะฮฺ บิน ณุนดุบ[17] ﷺ ได้เล่าว่าแท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้เคยใช้พวกเรา

[17] สะมุเราะฮฺ บิน ณุนดุบ ท่านเป็นหนึ่งในบรรดานักปราชญ์รุ่นศอหาบะฮฺ โดยที่ท่านมีถิ่นพำนักอยู่ ณเมืองบัศเราะฮฺ ถือเป็นศอหาบะฮฺผู้หนึ่งที่รายงานหะดีษจากท่านเราะสูล ﷺ เป็นจำนวนมากเช่นกัน ท่านเสียชีวิตในปีฮิจญ์เราะฮฺศักราชที่ 58 บางรายงานระบุว่าปีที่ 59 (al-Dhahabiy, 1994 : 3/184-186)

((كان يَأْمُرُنا بالمساجدِ أن نَصْنَعَها في ديارِنا، ونُصْلِحَ صنعتَها ونُطَهِّرَها.))

(رواه أبو داود ، ١٩٩٠: ٤٥٦)

ความว่า “ปรากฏว่าท่านเคยใช้ให้พวกเราสร้างมัสยิด โดยให้เราสร้างในหมู่บ้านของเรา เราสร้างมันอย่างดี และทำความสะอาดมัน”

(Abu Dawud, 1990 : 456)

และยังมีรายงานจากท่านอะนัส บิน มาลิก ﷺ ว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((عُرِضَتْ عَلَيَّ أُجُورُ أُمَّتِي حَتَّى الْقَذَاةُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ.))

(رواه أبو داود ، ١٩٩٠: ٤٦١)

ความว่า “ได้ถูกเสนอให้แก่ฉันถึงผลตอบแทนแก่ประชาชาติของฉัน แม้กระทั่งฝุ่นละอองที่คนๆหนึ่งเอามันออกไปจากมัสยิด”

(Abu Dawud, 1990 : 461)

จากหลักฐานข้างต้นทั้งหมดนั้น บ่งบอกถึงการทะนุบำรุงรักษามัสยิด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย รักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ อย่าให้มีสิ่งสกปรกปะปนอยู่ในเขตมัสยิด แม้กระทั่งว่าการนำฝุ่นละอองเพียงเล็กน้อยออกจากมัสยิดก็ยังได้รับผลตอบแทนแห่งความดีงามอย่างมหาศาล ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนจะต้องให้เกียรติต่อสถานที่แห่งการเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการดูแลเอาใจใส่ให้เป็นอย่างดี

3.2.6.3 การให้เกียรติต่อมัสยิด

ในสมัยของท่านนบี ﷺ มุสลิมจะไปรวมตัวกันละหมาดที่มัสยิดเป็นประจำวันละ 5 เวลา ตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งดวงอาทิตย์ตก ดังนั้นมัสยิดยังใช้เป็นสถานที่ของส่วนรวมในชุมชนนั้นๆในการปรึกษาหารือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องส่วนตัวหรือหมู่คณะ มัสยิดเป็นสถานที่ทำกิจการทุกอย่างเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามคำสอนของอัลกุรอาน

Prince of Songkla University Pattani Campus

และอัลหะดีษ ชีวิตของมุสลิมย่อมมีความผูกพันกลับมัสยิดอย่างแน่นแฟ้น ดังนั้นมัสยิดจึงเป็นสถานที่มีเกียรติสำหรับมุสลิม และมุสลิมทุกคนจะต้องให้เกียรติต่อสถานที่ดังกล่าวตั้งแต่แรกเข้าจนกระทั่งออกจากมัสยิด(แวอุเซ็ง มะแดเฮาะ, ดลมนรรจน์ บากา, สุวิชา ยี่สุ่นทรง,2539 : 10) ซึ่งมีรายงานจากท่านอบูกอตาดะฮฺ ﷺ แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ المسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٤٤٤)

ความว่า “เมื่อคนหนึ่งคนใดในหมู่พวกเจ้ามาถึงมัสยิด ดังนั้นเขาจงละหมาดสองรอกฺอะฮฺก่อนที่เขาจะนั่งลง”

(al – Bukhariy, 1992 : 444)

จากหลักฐานข้างต้นนี้บ่งชี้ให้เห็นว่าท่านท่านเราะสูล ﷺ ได้แนะนำวิธีการปฏิบัติสำหรับมุสลิม เมื่อเข้ามายังมัสยิดแล้ว ก็จงให้เกียรติในสถานที่แห่งนี้ ด้วยการละหมาด 2 รอกฺอะฮฺก่อนที่จะนั่งลง ดังนั้นเมื่อมุสลิมเข้าสู่มัสยิดเขาจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของสถานที่ ด้วยการรักษามารยาทและพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในสภาพที่มีความสำรวมอ่อนน้อมถ่อมตนในการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2.6.4 ลักษณะมัสยิดในสมัยของท่านนบี ﷺ

สมัยของท่านนบี ﷺ ท่านได้เริ่มสร้างมัสยิด ณสถานที่ซึ่งอูฐของท่านคุกเข่าลง ซึ่งเป็นลานตากผลอินทผาลัมและเป็นสมบัติของเด็กกำพร้า 2 คน ภายใต้การดูแลของอัสอัด อิบนิ ซะรอเราะฮฺ ท่านนบี ﷺ จึงเรียกเด็กกำพร้าทั้งสองมาเพื่อขอซื้อที่ดินแต่เด็กทั้งสองต้องการที่จะมอบให้แก่ท่าน ท่านนบี ﷺ ไม่ยอมรับเมื่อมีการซื้อขายกันเรียบร้อยแล้ว ท่านนบี ﷺ สั่งให้ปรับพื้นที่โดยใช้อิฐดิบก่อเป็นฝา ช่องประตูก่อด้วยหินมุงหลังคาด้วยก้านใบอินทผาลัม เสาทำจากต้นอินทผาลัม หลังคามัสยิดสูงกว่าศีรษะเล็กน้อย ท่านนบี ﷺ ได้กำหนดทิศทางกิบละฮฺ มัสยิดของท่านมีประตู 3 บาน และปูพื้นด้วยกรวดเล็กๆ เพื่อไม่ให้เกิดโคลนในมัสยิดเมื่อมีฝนตกลงมา ซึ่งเป็นไปอย่างเรียบง่ายภายในไม่มีผ้าหรือพรมปู(มุนีร มูหะหมัด, 2538 : 87) สำหรับหลักฐานเกี่ยวกับลักษณะของมัสยิดในสมัยของท่านนบี ﷺ นั้นมีปรากฏในสายรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ อิบนิ อุมัร رضي الله عنهما ได้เล่าว่า

((أَنَّ المسْجِدَ كانَ علَى عَهْدِ رَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ مَبْنِيًّا

باللَّبِنِ، وسَقْفُهُ الجَرِيدُ، وعُمُدُهُ خَشَبُ النَّخْلِ، فَلَمْ يَزِدْ فيه أبو بَكْرٍ شيئًا، وزَادَ فيه عُمَرُ وبَنَاهُ علَى بُنْيَانِهِ في عَهْدِ رَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ باللَّبِنِ والجَرِيدِ وأَعَادَ عُمُدَهُ خَشَبًا، ثُمَّ غَيَّرَهُ عُثْمَانُ فَزَادَ فيه زِيَادَةً كَثِيرَةً وبَنَى جِدَارَهُ بالحِجَارَةِ المَنْقُوشَةِ، والقَصَّةِ وجَعَلَ عُمُدَهُ مِن حِجَارَةٍ مَنْقُوشَةٍ وسَقَفَهُ بالسَّاجِ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٤٣٥)

ความว่า “แท้จริงมัสยิดในสมัยของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ นั้นสร้างด้วยอิฐ หลังคาทำด้วยก้านอินทผาลัม ในสมัยของท่านอบูบักรฺ ﷺ ไม่ได้เพิ่มอะไรเลย แต่ในสมัยของท่านอุมัร ﷺ ได้มีการเพิ่มเติม โดยสร้างอาคารคล้ายในสมัยของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ด้วยอิฐและก้านต้นอินทผาลัม แต่ใช้เสาไม้ ต่อมาในสมัยของท่านอุษมาน ﷺ ได้มีการเปลี่ยนแปลงต่อเติมมากมาย ฝาผนังใช้หินที่มีลวดลายและปูนขาว ส่วนเสาเป็นหินแกะสลัก สำหรับหลังคาใช้ไม้สัก”

(al – Bukhariy, 1992 : 435)

จากหลักฐานอัลหะดีษข้างต้นบ่งบอกถึงลักษณะของมัสยิดในสมัยของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ รวมถึงมัสยิดในสมัยของท่านอบูบักรฺ อุมัร และท่านอุษมาน رضي الله عنهم ที่มีการพัฒนาและต่อเติมตามยุคสมัย

รูปภาพที่ 3 แบบจำลองมัสยิดในสมัยของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ

ที่มา : https://lite.islamstory.com/ar/artical/6647/ المسجدالنبويفي–عهدرسول–الله สืบค้นเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2564

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2.6.5 ความประเสริฐขอการเดินทางไปกลับมัสยิด

หลักการของศาสนาอิสลามได้สนับสนุนให้มุสลิมมารวมกันในมัสยิด ได้ปฏิบัติศาสนกิจ ได้ทำความรู้จัก ตลอดจนสนทนาปรึกษาหารือกัน แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นเพื่อเพิ่มพูนความรู้และเพื่อให้เกิดความรักใคร่สามัคคีหรือความเป็นปึกแผ่นในสังคมมุสลิม (สาการียา กาเร็ง, 2554 : 10) ดังนั้นการไปมัสยิดนั้นจึงมีผลบุญมากมาย ดังที่มีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ غَدَا إلى المسْجِدِ أوْ راحَ، أعَدَّ اللهُ له في الجَنَّةِ نُزُلًا كُلَّما غَدَا أوْ رَاحَ.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٢٩١)

ความว่า “ใครก็ตามที่จะเดินทางไปสู่มัสยิดหรือจะกลับจากมัสยิดดอัลลอฮฺจะเตรียมไว้สำหรับเขาซึ่งสถานที่หนึ่ง (หรือวังหรือบ้านหลังหนึ่งหรือที่พำนัก) ในสวนสวรรค์ในทุกครั้งที่เขาเดินไปสู่มัสยิดดหรือกลับจากมัสยิด”

(al – Bukhariy, 1992 : 291)

และยังมีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ จากท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ، ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ الله، لِيَقْضِي فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ الله، كَانَتْ خَطْوَتَاهُ إِحْدَاهُمَا تَحُطُّ خَطِيئَةً، وَالأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً.))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٦٦٦)

ความว่า “ผู้ใดก็ตามที่อาบน้ำละหมาดมาจากบ้านของเขาแล้วเดินทางไปมัสยิดใดมัสยิดหนึ่งเพื่อทำการละหมาด ถือว่าในสองก้าวเดินของเขานั้น ก้าวหนึ่งเขาจะได้ลบบาป และอีกก้าวหนึ่งเขาจะได้ผลบุญ”

(Muslim, 1955 : 666)

Prince of Songkla University Pattani Campus

จากอัลหะดีษทั้งสองข้างต้นนี้บ่งบอกถึงผลบุญมหาศาลจากการเดินทางไปมัสยิด หากพิจารณษถึงหะดีษบทนี้ ทุกครั้งที่มุสลิมเดินทางไปละหมาดที่มัสยิดนั้นถือว่าเป็นการกระทำความดีอย่างมหาศาล เพราะอัลลอฮฺ ﷻ ได้เตรียมที่พำนักของเขาในสวนสวรรค์ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้สัญญาไว้ ดังนั้นคนที่จะไปมัสยิดหรือจะกลับมาจากมัสยิด ผลบุญจากการเดินไปและกลับจากมัสยิด เขายังได้รับการลบล้างบาปและถูกเพิ่มผลบุญในทุกย่างก้าวอีกด้วย

3.2.7 ข้อห้ามต่างๆเกี่ยวกับมัสยิด

มัสยิดเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม ดังนั้นจำเป็นที่มุสลิมจะต้องรักษามารยาท ไม่เข้าในมัสยิดในสภาพที่ร่างกายยังมีความสกปรกอยู่ ไม่ส่งเสียงดัง ไม่กระทำหรือพูดคุยสนทนาเรื่องไร้สาระในมัสยิด ไม่เข้ามัสยิดในสภาพที่มีกลิ่นปากจากการรับประทานอาหารที่มีกลิ่นเหม็น และต้องปฏิบัติตนอย่างสำรวมภายในมัสยิด(เมาลานามุฮำมัด ยูซุฟ, 2553 : 237) ดังนั้นข้อห้ามต่างๆเกี่ยวกับมัสยิดนั้นมีมากมาย แต่ขอสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

3.2.7.1 ห้ามส่งเสียงดังในมัสยิด

ตามหลักการอิสลามได้ห้ามมิให้มุสลิมส่งเสียงดังรบกวนผู้ละหมาด ผู้ที่เข้าไปในมัสยิดจะต้องอยู่ในความสำรวมและสงบ ไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้ละมาด ไม่ว่าจะเป็นการอ่านกุรอาน หรือการกล่าวซิกรุลลอฮฺโดยใช้เสียงดัง(มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 99-100) ซึ่งมีรายงานจากท่านอบีสะอีด อัลคุดรีย์ ﷺ แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((أَلاَ إِنَّ كُلَّكُمْ مُنَاجٍ رَبَّهُ فَلاَ يُؤْذِيَنَّ بَعْضُكُمْ بَعْضًا، وَلاَ يَرْفَعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْقِرَاءَةِ.))

(رواه أبو داود ، ١٩٩٠: ١٣٣٢)

ความว่า “พึงรู้เถิดทุกท่านต่างก็วิงวอนพระเจ้าของเขา ดังนั้นแต่ละคนก็จงอย่าสร้างความเดือดร้อนซึ่งกันและกัน และจงอย่าส่งเสียงดังซึ่งกันและกันในการอ่านอัลกุรอาน”

(Abu Dawud, 1990 : 1332)

จากอัลหะดีษข้างต้นท่านเราะสูล ﷺ ได้ห้ามการส่งเสียงดังซึ่งเป็นการรบกวนผู้อื่นในการประกอบอิบาดะฮฺ เพราะทุกคนที่เข้ามาในชีวิตนั้นต่างมีเป้าหมายในการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นคนๆหนึ่งอย่าได้ใช้เสียงดังรบกวนอีกคนหนึ่งในการวิงวอนของเขา

หรือแม้กระทั่งการที่เขาอ่านพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานที่ใช้เสียงดังเป็นการรบกวนสมาธิบุคคลอื่นที่กำลังทำละหมาดหรือประกอบศาสนกิจอื่นๆภายในมัสยิดก็ตาม ยิ่งกว่านั้นการพูดคุยกันในมัสยิดจากเรื่องไร้สาระโดยใช้เสียงที่ดัง อันเกิดจากการหัวเราะ สนุกสนาน จากการปรบมือชอบดังๆ และการผิวปากที่ก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น สิ่งนี้ถือเป็นการทำลายข้อห้ามโดยไม่สมควรกระทำอย่างยิ่งในมัสยิดของอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ถูกจัดเตียมไว้เพื่อการอิบาดะฮฺต่อพระองค์

3.2.7.2 ห้ามนำสิ่งที่มีกลิ่นน่ารังเกียจเข้ามาในมัสยิด

อย่าได้นำสิ่งที่มีกลิ่นน่ารังเกียจและสิ่งที่ไม่เหมาะสมเข้าไปในมัสยิดด้วยเหตุนี้ท่านเราะสูล ﷺ จึงได้ห้ามสิ่งที่มีกลิ่นน่ารังเกียจแม้แต่เพียงเล็กน้อยเข้าไปในมัสยิด(มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 98) ดังที่มีรายงานจากท่านญาบิร บิน อับดุลลอฮฺ رضي الله عنه แท้จริงท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ وَالثُّوم وَالْكُرَّاث فَلا يَقْرَبَنَّ مسْجِدَنَا، فَإِنَّ المِلائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يتأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدمَ.))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٥٦٤)

ความว่า “ผู้ใดรับประทานกระเทียม หอม กุ้ยช่าย เขาอยากได้เข้าใกล้มัสยิดของเรา แท้จริงมะลาอิกะฮฺต้องได้รับความเดือดร้อนจากสิ่งที่ลูกหลานของอาดัมได้รับความเดือดร้อนเช่นกัน”

(Muslim, 1955 : 564)

จากหลักฐานข้างต้นนี้ ท่านเราะสูล ﷺ ได้ห้ามมิให้ผู้ที่รับประทานอาหารที่มีกลิ่นฉุนซึ่งได้แก่ กระเทียม หัวหอม กุ้ยช่าย เข้าไปใกล้มัสยิดหรือภายในมัสยิด เพราะอาหารเหล่านี้เป็นอาหารที่มีกลิ่นแรง และถือว่าเป็นการรบกวนมะลาอิกะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ แม้กระทั่งบุคคลอื่นที่ประกอบศาสนกิจอยู่ในมัสยิด

3.2.7.3 ห้ามประกาศหาของหาย ทำการซื้อขายภายในมัสยิด

ท่านเราะสูล ﷺ ได้ห้ามจากการประกาศหาของหาย และทำการซื้อขายภายในมัสยิด(มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 98) โดยมีหลักฐานจากรายงานของท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه ได้เล่าว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

((مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنْشُدُ فِي مَسْجِدٍ ضَالَّةً فَلْيَقُلْ: لَا أَدَّاهَا اللَّهُ إِلَيْك، فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهَذَا.))

(أخرجه مسلم ، ١٩٥٥: ٥٦٨)

ความว่า “ผู้ใดได้ยินชายผู้หนึ่งประกาศหาของหายในมัสยิด ก็จงกล่าวว่า อัลลอฮฺจะไม่ส่งมันคืนแก่เจ้า เพราะแท้จริงมัสยิดนั้นไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อการนี้”

(Muslim, 1955 : 568)

และยังมีจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ อีกว่าว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِدِ فَقُولُوا لاَ أَرْبَحَ اللَّهُ تِجَارَتَكَ.))

(أخرجه الترمذي، ١٩٧٥: ١٣٢١)

ความว่า “เมื่อพวกท่านพบเห็นการซื้อขายในมัสยิด ก็จงกล่าวว่า อัลลอฮฺจะไม่ทำให้การซื้อขายของท่านได้รับผลกำไร”

(al–Tirmidhi, 1975 : 1321)

จากหลักฐานของอัลหะดีษทั้งสองนี้ ท่านเราะสูล ﷺ ได้ย้ำเตือนให้ตระหนักถึงเป้าหมายที่แท้จริงของมัสยิด โดยมิให้มาประกาศหาของหายและทำการซื้อขายในมัสยิด เพราะเป็นส่วนหนึ่งจากบรรดาข้อผิดพลาดที่เป็นเรื่องที่น่ารังเกียจและไม่เหมาะสมในการกระทำดังกล่าวในสถานที่แห่งนี้

3.2.7.4 ห้ามสวมเสื้อผ้าที่น่าเกลียดเข้าไปในมัสยิด

ความเป็นจริงแล้วจะเห็นได้ว่า มีอยู่มากมายจากบรรดาผู้ทำละหมาด ที่ได้ไปยังมัสยิดด้วยการสวมเสื้อผ้าที่มีรอยฉีกขาด มีลวดลายเป็นรูปสิ่งมีชีวิตบ้าง แม้กระทั่งมีกลิ่นที่น่ารังเกียจ ในขณะที่ยืนเข้าเฝ้าต่ออัลลอฮฺ ﷻ มีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ได้เล่าว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَلْبَسْ ثَوْبَيْهِ ، فَإِنَّ اللهَ أَحَقُّ مَنْ تُزُيِّنَ لَهُ.))

(رواه أبو داود ، ١٩٩٠: ٦٤٥)

ความว่า "เมื่อคนหนึ่งคนใดจากพวกท่านจะทำการละหมาด ดังนั้นเขาจงสวมใส่เสื้อผ้าสองชิ้นเถิด แท้จริงอัลลอฮฺ คือ ผู้ที่เหมาะสมที่สุดแก่เขา จากผู้ที่เขาจะประดับดาให้"

(Abu Dawud, 1990 : 645)

จากอัลหะดีษบทนี้ ได้อธิบายว่า แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ คือ ผู้ที่สมควรที่สุด ที่บ่าวจะทำการแต่งกายให้สวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทุกๆครั้งที่บ่าวเข้าเฝ้าต่อพระองค์ด้วยการละหมาด ณ มัสยิดของพระองค์ แม้ว่าเสื้อเพียงชิ้นเดียวนั้น จะสามารถปกปิดร่างกายในขณะละหมาดได้ แต่ก็ควรที่จะหามาประดับประดาเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความสวยงาม และควรเลือกเสื้อผ้าที่เหมาะสมที่สุดในการเข้าเฝ้าพระองค์

3.2.7.5 ห้ามออกจากมัสยิดในขณะมีเสียงอาซาน

ผู้ที่เข้าไปยังมัสยิดแล้วอยากได้ออกไปจากมัสยิด เมื่อได้มีการอาซานเพื่อละหมาด นอกจากจะมีเหตุจำเป็นจริงๆหรือสุดวิสัยที่จำเป็นจะต้องออก(มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 100) ซึ่งมีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ได้เล่าว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِذَا كُنْتُمْ فِي الْمَسْجِدِ فَنُودِيَ بِالصَّلَاةِ فَلَا يَخْرُجْ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُصَلِّيَ.))

(رواه أحمد، ١٩٩٣: ٥٣٧)

ความว่า "เมื่อท่านทั้งหลายอยู่ในมัสยิดแล้วมีการประกาศเพื่อทำการละหมาด คนหนึ่งคนใดในหมู่พวกท่านจงอย่าได้ออกไปจนกว่าจะทำการละหมาดเสียก่อน"

(Ahmad, 1993 : 537)

จากอัลหะดีษนี้ ถือเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ สำหรับที่คนๆหนึ่งได้เดินออกไปจากมัสยิดในขณะที่มีเสียงอะซานเกิดขึ้น ซึ่งสิ่งที่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่งในเวลานั้น คือ ละทิ้งจากการกระทำทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยใดๆก็ตาม ถึงแม้ว่าจะเป็นการบรรยายหรือจัดการเรียนการ

Prince of Songkla University Pattani Campus

สอนทางศาสนาก็ตาม เพราะการอาซานนั้นเป็นการประกาศให้คนทั้งหลายได้รับทราบว่า ขณะนี้ได้ถึงเวลาของการละหมาดแล้ว ซึ่งมุสลิมทั้งหลายจะต้องมุ่งสู่การละหมาดเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้น หากมีความจำเป็นประการใดประการหนึ่งที่จะต้องออกไปนอกมัสยิด เช่น เสียน้ำละหมาดในขณะที่ยังมีการอาซานอยู่ ทางที่ดีแล้ว ให้ออกไปเมื่อเสียงอาซานสิ้นสุดลง เพื่อมิให้เป็นการค้านกับคำสั่งของท่านเราะสูล ﷺ จากตัวบทข้างต้น

3.2.7.6 ห้ามแข่งขันประดับประดามัสยิด

มัสยิดถือเป็นสถานที่ประกอบการอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นผู้ที่ไปมัสยิดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจต่อพระผู้เป็นเจ้า เขาจะมีความนอบน้อมมีความสำนึกในความยิ่งใหญ่ ความเมตตาและความดีงามของพระองค์ ซึ่งทำให้บ่าวมีความสำนึกในบุญคุณของพระองค์ ปฏิบัติในสิ่งที่พระองค์และศาสนทูตของพระองค์ได้สั่งใช้ โดยละเว้นในสิ่งที่พระองค์และศาสนทูตของพระองค์ได้ทรงห้ามไว้ ดังนั้นมัสยิดจึงเป็นสถานที่ที่ถูกสร้างขึ้นอันเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของบรรดาคนมุสลิมทั้งหลายโดยมีเป้าหมายหลักเพื่อใช้เป็นสถานที่แสดงความภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ มิใช่ถูกสร้างขึ้นด้วยการแข่งขันประดับประดาและเน้นแต่ความสวยงามของสถานที่(มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 101-102) มีรายงานจากท่านอิบนิ อับบาส رضي الله عنهما ได้เล่าว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((ما أمَرْتُ بتشييدِ المساجدِ . قال ابنُ عباسٍ لَتُزَخْرِفُنَّها كما زخرَفَتِ اليهودُ والنصارى.))

(رواه أبو داود ، ١٩٩٠: ٤٤٨)

ความว่า “ฉันมิได้ถูกใช้ให้สร้างมัสยิดที่ใหญ่โตสูงตระหง่าน ท่านอิบนิ อับบาสกล่าวว่า ท่านทั้งหลายประดับประดามันดังเช่นพวกยิวและคริสเตียนประดับประดา”

(Abu Dawud, 1990 : 448)

และยังมีรายงานจากท่านอิบนิ อับบาส رضي الله عنهما อีกว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((لا تَقُومُ اَلسَّاعَةُ حَتَّى يَتَبَاهَى اَلنَّاسُ فِي اَلْمَسَاجِدِ .))

(رواه أبو داود ، ١٩٩٠: ٤٤٩)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความว่า “วันกิยามะฮฺจะยังไม่เกิดขึ้นจนกว่ามนุษย์ทั้งหลาย
จะโอ้อวดกันเกี่ยวกับมัสยิด”

(Abu Dawud, 1990 : 449)

จากอัลหะดีษทั้งสองนี้ ในหลักคำสอนของอิสลามแล้วไม่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการแข่งขันประดับประดามัสยิดเพียงแค่ความสวยงาม ลวดลาย และวัสดุที่มีราคาแพง ซึ่งนำมาก่อสร้างมัสยิด แต่หัวใจหลักจุดประสงค์ของการสร้างมัสยิดนั้นเพื่อใช้เป็นสถานที่เคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ อย่างแท้จริง

3.2.7.7 ห้ามแต่งตั้งผู้เสนอตัวเป็นผู้นำในมัสยิด

มัสยิดแต่ละพื้นที่ย่อมมีผู้นำในการประกอบศาสนกิจ ดังนั้นห้ามแต่งตั้งผู้ที่เสนอตัวหรือผู้ที่อยากเป็นอิมาม คอฏีบ บิลาล รวมถึงกรรมการมัสยิดมาเป็นผู้นำ(มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 103) ซึ่งมีรายงานจากท่านอบูมูสา อัลอัชอารีย์ ﷺ ได้กล่าวว่าท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((إِنَّا وَاللَّهِ لا نُوَلِّي علَى هذا العَمَلِ أَحَدًا سَأَلَهُ.))

(أخرجه مسلم ، ١٩٥٥: ١٧٣٣)

ความว่า “ฉันมิได้ถูกใช้ให้สร้างมัสยิดที่ใหญ่โตสูงตระหง่าน
ท่านอิบนิ อับบาสกล่าวว่า ท่านทั้งหลายประดับประดามัน
ดังเช่นพวกยิวและคริสเตียนประดับประดา”

(Muslim, 1955 : 1733)

และมีรายงานจากท่านอิบนิ อับบาส رضي الله عنهما ได้กล่าวว่าท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((مَنِ اسْتَعْمَلَ رَجُلًا مِنْ عِصَابَةٍ وَفِي تِلْكَ الْعِصَابَةِ مَنْ هُوَ أَرْضَى
لِلَّهِ مِنْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وخانَ رَسُولَهُ وخانَ الْمُؤْمِنِينَ.))

(رواه الحاكم، ٢٠١١: ٧٠٢٣)

ความว่า “ผู้ใดแต่งตั้งคนหนึ่งคนใดจากพวกพ้องให้ดำรงตำแหน่ง และในหมู่พวกเขามีผู้ที่เป็นที่พอพระทัยสำหรับอัลลอฮฺ(เช่นมีความตักวา)มากกว่าเขาพูดนั้น แท้จริง

เขาได้บิดพริ้วต่ออัลลอฮฺ เราะสูลของพระองค์ และผู้ศรัทธาทั้งหลาย”

(al-Hakim, 2011 : 7023)

จากหลักฐานอัลหะดีษทั้งสองนี้ ส่งเสริมให้เลือกคนดี คนที่มีความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้นำ และมีความเหมาะสมที่สุดในการเข้าดำรงตำแหน่ง โดยเฉพาะผู้นำในมัสยิด โดยที่ท่านเราะสูล ﷺ จะไม่แต่งตั้งคนหนึ่งคนใดมาทำหน้าที่ จากผู้ที่เสนอตัวเพื่อเข้ารับตำแหน่ง นั่นแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่ยกตนอยากได้ตำแหน่งอยากเป็นผู้นำนั้นมีคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสม เพราะมีความต้องการกับเกียรติยศในตำแหน่งหน้าที่นั้น ดังนั้นจากคำสอนในอัลหะดีษนี้จำเป็นต้องให้เลือกผู้นำที่ความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ มากที่สุด

3.2.7.8 ห้ามสร้างความเสียหายและผายลมในมัสยิด

ส่วนหนึ่งที่เป็นข้อผิดพลาดในมัสยิด คือ การที่บุคคลหนึ่งได้สร้างความเสียหายหรือนำกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ออกมา เช่น ผายลม ซึ่งสิ่งดังกล่าวนั้นได้ส่งผลเสียต่อบรรดามะลาอิกะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ หมายถึงบรรดามะลาอิกะฮฺนั้นรังเกียจมัน และส่งผลเสียต่อบรรดามุสลิมที่มาทำการละหมาด เพราะกลิ่นของมัน มีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่าแท้จริงท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((أنّ الملائكةَ تصلّي على الذي يأتي المسجدَ للصلاة ، فتقُول : اللهم صِّل عليه ، اللهم ارحمْه، ما لم يؤذِ فيه ، ما لم يُحدِثُ فيه قيل : وما يحدث ؟ ، قال : يفسو أو يضرط.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٤٦٧)

ความว่า “แท้จริงมาลาอีกะฮฺ จะกล่าวขอพรให้แก่ผู้ที่มายังมัสยิดเพื่อทำการละหมาด โดยกล่าวว่า โอ้อัลลอฮฺขอทรงโปรดยกดารอญะฮฺและอภัยโทษแก่เขาด้วย และขอพระองค์ทรงเมตตาเขาด้วย ตราบใดที่เขาไม่สร้างผลเสียในมัสยิด และไม่ทำสิ่งใหม่ ก็มีผู้กล่าวขึ้นว่า : อะไรคือสิ่งใหม่ ? ท่านเราะสูลทรงตอบว่า "การผายลมเบาๆที่ไม่มีเสียง หรือ การผายลมที่มีเสียง”

(al – Bukhariy, 1992 : 467)

Prince of Songkla University Pattani Campus

จากอัลหะดีษข้างต้น บรรดาผู้ที่ไปมัสยิดเพื่อทำการละหมาดนั้น จะได้รับการขอดุอาของบรรดามะลาอิกะฮฺให้ได้รับดารอญะฮฺ การอภัยโทษและความเมตตาจากอัลลอฮฺ ﷻ ตราบใดที่เขาผู้นั้นยังไม่สร้างความเสียทุกประการภายในมัสยิด รวมถึงการผายลมในมัสยิดนั้นเป็นการเสียมารยาทในสถานที่อิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ ﷻ เป็นอย่างมาก และถือเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจซึ่งเป็นการรบกวนต่อบรรดามะลาอิกะฮฺและคนรอบข้างเพราะกลิ่นของมัน

3.2.7.9 ไม่ควรเอามัสยิดเป็นทางผ่าน

การเอามัสยิดเป็นทางผ่านนั้นถือเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมยิ่ง หรือใช้เป็นทางผ่านจากสถานที่หนึ่งไปสู่อีกสถานที่หนึ่ง เพราะถือเป็นการเบาความไม่ให้เกียรติต่อสถานที่อิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ ﷻ ดังที่มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ บิน อุมัร رضي الله عنهما ได้กล่าวว่าท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((لا تتّخِذوا المساجدَ طُرُقًا إلا لذكرٍ أو صلاةٍ.))

(رواه الطبراني ، ٢٠٠٧: ٧٢١٥)

ความว่า “พวกท่านทั้งหลายอย่าได้ยึดเอามัสยิดเป็นทางเพื่อใช้ผ่าน เว้นแต่เพื่อการรำลึกถึงอัลลอฮฺ หรือเพื่อทำการละหมาด”

(al-Tabaraniy, 2007 : 7215)

จากอัลหะดีษข้างต้นนี้ ท่านเราะสูล ﷺ ได้ย้ำเตือนให้มุสลิมทั้งหลาย รักษามารยาทในมัสยิดโดยไม่ใช้สถานที่ของมัสยิดเป็นทางผ่านสำหรับที่จะเดินทางไปยังอีกสถานที่หนึ่ง เพื่อเป็นการให้เกียรติต่อสถานที่ที่บรรดามุสลิมทั้งหลายมารวมตัวกันแสดงความภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ นอกจากใช้สถานที่แห่งนี้ในการรำลึกถึงพระองค์ ใช้ในการละหมาดและการประกอบศาสนกิจอื่นๆ แต่การห้ามตรงนี้ ถือเป็นมักรูฮฺไม่สมควรกระทำ แต่ไม่ถึงขั้นหะรอมห้ามโดยเด็ดขาด ดังนั้นควรหลีกเลี่ยงจากการใช้มัสยิดเป็นทางสัญจรเพราะถือว่าไม่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง

3.2.7.9 ห้ามกล่าวบนกลอนที่ไม่ดีในมัสยิด

การนำบทกวีหรือบทกลอนต่างๆที่สื่อความหมายไปในทางไม่ดีมานำเสนอในมัสยิดนั้นถือเป็นสิ่งถูกห้าม ดังที่มีรายงานจากปู่ของอัมรฺ บิน ชุอัยบฺ رضي الله عنه ได้กล่าวว่า ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

((هَى رسولُ الله صلَّى اللهُ عليه وسلَّم عنِ الشراءِ والبيعِ في المسجدِ وأن تُنشَدَ فيه الأشعارُ وأن تُنشَدَ فيه الضَّالَّةُ وعنِ الحِلَقِ يومَ الجمُعَةِ قبلَ الصلاةِ.))

(رواه أحمد، ١٩٩٣: ١٥٦)

ความว่า “ท่านเราะสูล ﷺ ได้ห้ามจากการซื้อขายในมัสยิด และกล่าวคำโคลงบทกลอน และประกาศของหาย และห้ามตั้งวงกันก่อนละหมาดวันศุกร์”

(Ahmad, 1993 : 156)

จากอัลหะดีษบทนี้ ท่านเราะสูล ﷺ ได้ห้ามการซื้อขาย การกล่าวคำโคลงบทกลอน การประกาศของหาย และตั้งวงกันก่อนละหมาดวันศุกร์ในมัสยิด สำหรับคำโคลงหรือบทกลอนที่ต้องห้ามนั้น หมายถึงบทกลอนที่ครอบคลุมไปถึงการด่าทอต่อคนมุสลิม ชมเชยยกย่องคนชอบโกง หรือใช้คำพูดที่น่าเกลียดไม่สุภาพ ส่วนคำกลอนที่เป็นภาษิต หรือสรรเสริญอิสลาม หรือส่งเสริมสนับสนุนให้กระทำความดีนั้นถือว่าไม่เป็นไร(Sayyid Sabiq, 1971 : 1/431)

3.2.8 สิ่งที่ควรปฏิบัติและอนุญาตให้กระทำได้ในมัสยิด

มัสยิดเป็นสถานที่จัดไว้เฉพาะสำหรับการเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ทั้งเป็นฐะมาอะฮฺและเป็นรายบุคคล โดยที่มุสลิมนั้นสามารถเข้ามาประกอบศาสนกิจต่างๆทางศาสนาบนพื้นฐานแห่งความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ (มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 101-102) ดังนั้นสิ่งที่ควรปฏิบัติและอนุญาตให้กระทำในมัสยิดนั้นมีมากมาย แต่ขอสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

3.2.8.1 มีความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮฺ ﷻ ในการไปมัสยิด

ความบริสุทธิ์ใจนั้นเป็นการงานที่ปฏิบัติเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงพระองค์เดียว มันคือแก่นแท้ของศาสนา ดังนั้นการงานที่มีความบริสุทธิ์ใจแต่ไม่มีความถูกต้องการงานนั้นย่อมไม่ถูกตอบรับ และหากการงานนั้นมีความถูกต้องแต่เป็นการงานที่ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ การงานนั้นก็ย่อมไม่ถูกตอบรับเช่นเดียวกัน จนกว่าการงานนั้นต้องมีความบริสุทธิ์ใจและมีความถูกต้อง และความถูกต้องนั้นเป็นการปฏิบัติที่มีความสอดคล้องตามแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ (Ibnu Qiayim al-Jawziyah, 2013 : 2/93) มีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ أَتَى الْمَسْجِدَ لِشَىْءٍ فَهُوَ حَظُّهُ.))

(رواه أبو داود ، ١٩٩٠: ٤٢٢٧)

ความว่า “ใครที่มามัสยิดเพื่อสิ่งใดเขาก็จะได้สิ่งนั้น”

(Abu Dawud, 1990 : 4227)

จากอัลหะดีษบทนี้ ท่านเราะสูล ﷺ ได้แจ้งถึงผลตอบแทนที่จะได้รับในการไปมัสยิดของบุคคลหนึ่ง หากเขาตั้งใจไปเพื่อสิ่งใดเขาก็จะได้รับสิ่งนั้น ดังนั้นหากบุคลลใดมีความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮฺ ﷻ การไปมัสยิดของเขานั้นจะได้รับความดีงามและผลบุญจากอัลลอฮฺ ﷻ อย่างแน่นอน

3.2.8.2 ควรมีน้ำละหมาดทุกครั้งที่เข้าไปยังมัสยิด

การรักษาน้ำละหมาดทุกครั้งที่เข้าไปยังมัสยิดด้วยการอาบน้ำละหมาดอย่างสมบูรณ์นั้นถือเป็นความประเสริฐและเป็นรักษาความสะอาดของร่างกายในสถานที่อิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ ﷻ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿... لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ، فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾

(التوبة: جزء من آية ١٠٨)

ความว่า “แน่นอน มัสยิดที่ถูกวางรากฐานบนความยำเกรงตั้งแต่วันแรกนั้น สมควรอย่างยิ่งที่เจ้าจะเข้าไปยืนละหมาดในนั้น เพราะในมัสญิดนั้นมีคณะบุคคลที่ชอบจะชำระตัวให้บริสุทธิ์ และอัลลอฮฺนั้นทรงรักบรรดาผู้ที่ชำระตัวให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่เสมอ”

(อัตเตาบะฮฺ : ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺที่ 108)

จากอายะฮฺข้างต้นนี้ท่านอิบนุกะษิร رحمه الله นักอรรถาธิบายอัลกุรอาน ได้อธิบายความหมายของผู้ที่ชำระตัวให้สะอาดบริสุทธิ์ หมายถึง ผู้ที่รักษาการอาบน้ำละหมาดอย่างสม่ำเสมอและทำน้ำละหมาดให้สมบูรณ์ พร้อมทั้งรักษาร่างกายจากการเปรอะเปื้อนของสิ่งสกปรกโสโครกต่างๆ(Ibn Kathir, 2010 : 4/216)

นอกจากนี้ยังมีรายงานจากท่านเษาบาน رضي الله عنه ได้ยินท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

((وَلاَ يُحَافِظُ عَلَى الْوُضُوءِ إِلاَّ مُؤْمِنٌ.))

(رواه ابن ماجة ، ١٩٩٧: ٢٧٧)

ความว่า “และไม่มีบุคคลใดรักษาน้ำละหมาดนอกจากผู้ที่มีความศรัทธา”

(Ibn Majah, 1997 : 277)

จากอัลหะดีษบทนี้ ท่านมุนาวีย์ رحمه الله ได้อธิบายไว้ว่า บุคคลที่รักษาน้ำละหมาดนั้นคือผู้ที่ดูแลรักษาน้ำละหมาดให้คงอยู่ตลอดเวลา และความหมายของผู้ศรัทธานั้น หมายถึง ผู้ศรัทธาที่มีความศรัทธาอย่างสมบูรณ์(Ali al-Qariy Muhamad al-Khatib al-Tabrizi, 2008 : 2/13) ดังนั้นหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ผู้ที่เข้ามัสยิดนั้นจะต้องมีความสะอาดทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ควรชำระร่างกายให้สะอาดบริสุทธิ์ด้วยการอาบน้ำละหมาดอย่างถูกต้องและสมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอทุกครั้ง

3.2.8.3 ควรแต่งกายให้เรียบร้อยและใส่เครื่องหอมเมื่อเข้าไปยังมัสยิด

อิสลามส่งเสริมให้มุสลิมแต่งกายด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยและใส่เครื่องหอมไปมัสยิดเพื่อทำการละหมาด ซึ่งอัลลอฮฺ سبحانه وتعالى ทรงตรัสไว้ว่า

﴿... يَابَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ...﴾

(الاعراف: جزء من آية ٣١)

ความว่า “โอ้ลูกหลานอาดัม จงแต่งกายให้สวยงามขณะไปยังทุกมัสยิดเถิด”

(อัลอะอฺรอฟ : ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺที่ 31)

จากอายะฮฺข้างต้นคำว่า แต่งกายนั้น หมายถึงการแต่งกายอย่างปกปิด และเหมาะสม อายะฮฺนี้ได้สั่งให้ผู้คนแต่งกายอย่างปกปิดเมื่อพวกเขาต้องการปฏิบัติศาสนกิจ ดังนั้นแค่เพียงการปกปิดส่วนต่างๆของร่างกายที่ศาสนาได้กำหนดให้ปกปิดนอกจากส่วนที่พึ่งละอายเท่านั้นถือว่ายังไม่เป็นการเพียงพอแต่จะต้องปกปิดแต่งกายให้เหมาะสมและประณีตเรียบร้อย ตามปัจจัยที่ตัวเองมีอยู่ทั้งนี้เพื่อที่จะได้เป็นไปตามความเหมาะสม คำบัญชานี้มีเจตนาที่จะปฏิเสธทัศนคติผิดๆของกลุ่มคนในสมัยยุคญะฮิลียะฮฺที่เป็นการยึดถือปฏิบัติต่อกันมา คนพวกนั้นคิดว่าพวกเขาควรที่จะ

Prince of Songkla University Pattani Campus

แสดงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ในสภาพร่างกายที่เปลือยเปล่า หรือจึงเปลือยและควรที่จะปรากฏอยู่ต่อหน้าพระองค์ในสภาพร่างกายที่สกปรกมอมแมม ในทางตรงกันข้ามกับทัศนคติผิดๆนี้ อัลลอฮฺ ﷻ ไม่เพียงแต่จะทรงห้ามการเปลือยร่างกายเท่านั้น แต่พระองค์ยังทรงบัญชาว่าพวกเขาจะต้องแต่งกายให้ปกปิดมิดชิดและสะอาดเรียบร้อยในเวลาปฏิบัติศาสนกิจ และจะต้องไม่สวมใส่เสื้อผ้าที่ดูสกปรกหรือไม่ประณีต(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 2/608-609)

มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ อิบนิ มัสอูด ﷺ ได้กล่าวว่า ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ.))

(أخرجه مسلم ، ١٩٥٥: ٩١)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮฺนั้นทรงงดงามและทรงรักความงดงาม”

(Muslim, 1955 : 91)

และยังมีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ อิบนิ อับบาส ﷺ ได้กล่าวว่า ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

((الْبَسُوا مِن ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضُ فإنها خَيْرُ ثِيَابِكُمُ.))

(رواه الترمذي، ١٩٧٥: ٩٩٤)

ความว่า “จงสวมใส่เสื้อผ้าสีขาวเถิด เพราะมันเป็นเสื้อผ้าที่ดีที่สุดของพวกเจ้า”

(al–Tirmidhi, 1975 : 994)

จากหลักฐานอัลหะดีษทั้งสองข้างต้นนั้นส่งเสริมให้แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ดี มีความเรียบร้อย และสะอาดไปมัสยิด โดยเฉพาะสีที่ดีที่สุดคือสีขาว ดังนั้นมุสลิมจะต้องรักษาความสวยงามของเครื่องแต่งกาย เพราะอัลลอฮฺ ﷻ พระองค์ทรงรักในความสวยงามโดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ทำการละหมาดเข้าเฝ้าต่อพระองค์

3.2.8.4 ควรเดินทางไปมัสยิดด้วยความสำรวม

มีสุนนะฮฺจากท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ให้ผู้ที่เดินทางไปมัสยิดเดินอย่างสงบด้วยความสำรวมและไม่เร่งรีบ เพราะการเดินอย่างสงบจะทำให้การละหมาดของเขานั้นมีความสงบ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ดังที่มีหลักฐานอัลหะดีษที่รายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((إِذَا سَمِعْتُمُ الإِقَامَةَ، فَامْشُوا إِلى الصَّلَاةِ وعلَيْكُم بالسَّكِينَةِ والوَقَارِ، ولَا تُسْرِعُوا، فَما أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وما فَاتَكُمْ فأَتِمُّوا.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٦٣٦)

ความว่า "เมื่อพวกท่านได้ยินเสียงอิกอมะห์ก็จงไปละหมาด โดยเดินอย่างสงบและสำรวม อย่ารีบเร่ง ดังนั้นจงละหมาดเท่าที่ทันอิมาม และสิ่งใดที่ขาดก็จงเพิ่มให้สมบูรณ์"

(al – Bukhariy, 1992 : 636)

จากอัลหะดีษข้างต้นนี้ ท่านเราะสูล ﷺ ส่งเสริมให้มุสลิมเดินทางไปละหมาดยังมัสยิด ด้วยการเดินอย่างสงบไม่รีบเร่งและสำรวมจิตใจ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนทำการละหมาด เนื่องจากการไม่รีบเร่งนั้นจะทำให้จิตใจภายในมีความสงบตั้งแต่เริ่มต้น และท่านเราะสูล ﷺ ยังได้กำชับอีกว่าจงละหมาดเท่าที่ทันอิมาม และให้เพิ่มเติมสิ่งที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์ครบถ้วน

3.2.8.5 บทขอพรที่ควรกล่าวขณะเดินทางไปมัสยิด

ส่งเสริมให้ขอพรขณะมุ่งหน้าไปยังมัสยิด เพื่อความศิริมงคล ดังที่มีรูปแบบของการขอพรตามแบบอย่างของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ (Sayyid Sabiq, 1971 : 1/422) ซึ่งมีหลักฐานจากอัลหะดีษที่รายงานจากท่านอิบนิ อับบาส رضي الله عنهما ได้กล่าวว่า ท่านเราะสูล ﷺ เมื่อท่านได้ออกไปละหมาด ท่านจะกล่าวว่า

((اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وفِي بَصَرِي نُورًا، وفِي سَمْعِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي نُورًا، وَعَنْ يَسَارِي نُورًا، وَفَوْقِي نُورًا، وَتَحْتِي نُورًا، وَأَمَامِي نُورًا، وَخَلْفِي نُورًا، وَعَظِّمْ لِي نُورًا.))

(أخرجه مسلم ، ١٩٥٥: ٧٦٣)

ความว่า "โอ้อัลลอฮฺ ขอได้โปรดบันดาลให้หัวใจของฉันมีรัศมี ในตาของฉันมีรัศมี ในหูของฉันมีรัศมี ด้านขวาของฉันมีรัศมี ด้านซ้ายของฉันมีรัศมี ด้านบนของฉันมีรัศมี ด้านใต้ของฉัน

มีรัศมี ด้านหน้าของฉันมีรัศมี ด้านหลังของฉันมีรัศมี และ
โปรดประทานรัศมีที่ยิ่งใหญ่ให้แก่ฉัน”

(Muslim, 1955 : 763)

และยังมีหลักฐานจากอัลหะดีษที่อยู่ในระดับหะสัน[18] มีรายงานจากท่านอบูสะอีด อัลคุดรีย์ ﷺ ได้กล่าวว่า แท้จริงท่าน เราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า เมื่อคนๆหนึ่งออกจากบ้านของเขาไปละหมาด เขาก็กล่าวว่า

((اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ السَّائِلِينَ عَلَيْكَ، وَبِحَقِّ مَمْشَايَ، فَإِنِّي لَمْ أَخْرُجْ أَشَرًا ، وَلَا بَطَرًا ، وَلَا رِيَاءً، وَلَا سُمْعَةً، خَرَجْتُ اتِّقَاءَ سَخَطِكَ، وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِكَ، أَسْأَلُكَ أَنْ تُنْقِذَنِي مِنَ النَّارِ، وَأَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. وَكَّلَ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ، وَأَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ، حَتَّى يَفْرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ.))

(رواه ابن ماجة ، ١٩٩٧: ٧٧٨)

ความว่า “โอ้อัลลอฮฺ ฉันขอต่อพระองค์ท่านด้วยสิทธิของผู้ขอต่อท่าน และด้วยสิทธิแห่งการเดินไปนี้ ความจริงฉันไม่ได้ออกไปอันเนื่องจากการปฏิเสธความโปรดปรานและไม่รู้คุณต่อพระองค์ ไม่โอ้อวดและไม่ต้องการชื่อเสียง แต่ฉันได้ออกไปเพราะกลัวความโกรธกริ้วของพระองค์ท่าน แสวงหาความโปรดปรานจากพระองค์ท่าน ฉันขอต่อพระองค์ท่านได้โปรดช่วยฉันให้พ้นจากไฟนรกด้วยเถิด และอภัยโทษให้ฉันด้วย เพราะความจริงไม่มีใครอภัยโทษได้นอกจากพระองค์ท่าน อัลลอฮฺได้ส่งมอบหมายมาลาอีกะฮฺเจ็ดหมื่นองค์คอยขออภัยอย่าโทษให้แก่เขา อัลลอฮฺจะทรงมองมายังเขาจนกระทั่งเขาเสร็จสิ้นการละหมาด”

(Ibn Majah, 1997 : 778)

[18]อัลหะดีษที่อยู่ในระดับหะสัน หมายถึง อัลหะดีษที่มีสายรายงานติดต่อกันจากการรายงานของผู้รายงานที่มีคุณธรรมและมีความจำดีจากบุคคลที่มีสถานภาพเดียวกันจนถึงปลายสะนัดการรายงานนั้นไม่ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่นและไม่มีความบกพร่องด้วย(อับดุลเลาะ การีนา, 2550 : 71)

Prince of Songkla University Pattani Campus

จากหลักฐานอัลหะดีษทั้งสองนี้มีสุนนะฮฺให้แก่ผู้ที่เดินทางไปมัสยิด ทำการอ่านดุอาขอพรจากอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งในความหมายของบทดุอาจากอัลหะดีษแรกนั้นเป็นการขอให้วิงวอนให้อัลลอฮฺ ﷻ ประทานรัศมีให้เกิดขึ้นภายในจิตใจและบรรดาอวัยวะต่างๆ ส่วนบทดุอาจากอัลหะดีษที่สองนั้นเป็นการขอให้ได้ความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ และขอต่อพระองค์ให้รอดพ้นจากไฟนรก และได้รับการอภัยโทษจากพระองค์ ดังนั้นสมควรเป็นอย่างยิ่งแก่มุสลิมทั้งหลาย เมื่อเดินทางไปมัสยิดเพื่อทำการละหมาดไม่ควรละทิ้งการขอดุอาต่ออัลลอฮฺ ﷻ

3.2.8.6 ส่งเสริมให้ขอพรขณะเข้าออกมัสยิด

มีสุนนะฮฺจากท่านเราะสูล ﷺ สำหรับผู้ที่ต้องการจะเข้ามัสยิดนั้น ให้ก้าวเท้าขวาของเขาเข้าไปก่อน และเมื่อต้องการจะออกจากมัสยิดก็ให้ออกด้วยเท้าซ้ายก่อน(Sayyid Sabiq, 1971 : 1/424-425) มีรายงานจากอับดุลลอฮฺ อิบนิ อัมรฺ رضي الله عنهما ได้เล่าว่าแท้จริง ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ

((أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ " أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ " . قَالَ أَقَطُّ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَإِذَا قَالَ ذَلِكَ قَالَ الشَّيْطَانُ حُفِظَ مِنِّي سَائِرَ الْيَوْمِ.))

(رواه أبو داود ، ١٩٩٠: ٤٤٦)

ความว่า “เมื่อท่านเข้ามัสยิดท่านจะกล่าวว่า ฉันขอความคุ้มครองด้วยอัลลอฮฺผู้ทรงยิ่งใหญ่ และด้วยพระพักตร์อันทรงเกียรติของพระองค์ และด้วยอำนาจอันดั้งเดิมของพระองค์ จากชัยฏอนผู้ถูกสาปแช่ง อุกบะฮฺ ถามผู้ที่ฟังหะดีษ(นักรายงานที่ชื่อว่า หัยวะฮฺ)ว่า "ท่านฟังจากฉันเท่านี้เองหรือ?" เขา(หัยวะฮฺ) ตอบว่า "ใช่" อุกบะฮฺ จึงกล่าวต่อไปว่า "เมื่อเขากล่าวดุอานี้ ชัยฏอนก็จะพูดว่า เขาถูกปกป้องจากฉันวันนั้นทั้งวัน”

(Abu Dawud, 1990 : 446)

และมีรายงานจากอบูหุมัยดฺ رضي الله عنه ได้กล่าวว่า แท้จริงท่าน เราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إذا دخلَ أحدُكُمُ المسجِدَ ، فليسلِّم علَى النَّبيِّ صلَّى اللَّهُ عليهِ وسلَّمَ ، ثمَّ ليقُلْ : اللَّهمَّ افتَح لي أبوابَ رحمتِكَ ، وإذا خرجَ فليقُلْ : اللَّهمَّ إنِّي أسألُكَ مِن فضلِكَ.))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٧١٣)

ความว่า “เมื่อคนใดคนหนึ่งจากพวกท่านได้เข้ามัสยิด ดังนั้นให้เขากล่าวสลามแด่ท่านนบี ﷺ ต่อมาก็ให้เขากล่าวว่า โอ้อัลลอฮฺ ขอพระองค์ทรงเปิดประตูแห่งความเมตตาของพระองค์ให้แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด และเมื่อเขาออกจากมัสยิดก็ให้เขากล่าวว่า โอ้อัลลอฮฺ แท้จริงข้าพระองค์ ขอต่อพระองค์ท่านจากความโปรดปรานของพระองค์”

(Muslim, 1955 : 713)

นอกจากนี้ยังมีมีรายงานจากท่านอฮฺรอยเราะฮฺ رضي الله عنه ได้กล่าวว่า แท้จริงท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า

إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ المسْجِدَ فَلْيُسَلِّمْ عَلَىَ النَّبِي صلى الله عليه وسلم ((، وَلْيَقُلْ :
اللهم افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ ، وَإِذَا خَرَجَ فَلْيُسَلِّمْ عَلَىَ النَّبِي صلى الله عليه وسلم ، وَلْيَقُلْ : اللهم اعْصِمْنِيْ مِنَ الشَّيْطَانِ .)) الرَّجِيْمِ

(رواه ابن ماجة ، ١٩٩٧: ٧٧٣)

ความว่า “เมื่อผู้หนึ่งผู้ใดจะเข้ามัสยิด ก็จงให้สลามแก่ท่านนบี ﷺ และจงกล่าวว่า โอ้อัลลอฮฺ ขอพระองค์ทรงเปิดประตูแห่งความเมตตาของพระองค์แก่ฉันด้วยเถิด และเมื่อจะออกจากมัสยิด ก็จงสลามแก่ท่านนบี ﷺ และจงกล่าวว่า โอ้อัลลอฮฺ ขอพระองค์ทรงให้ฉันรอดพ้นจากชัยฏอนมารร้ายที่ถูกสาปแช่งด้วยเถิด”

(Ibn Majah, 1997 : 773)

จากหลักฐานทั้งหมดนั้น ส่งเสริมให้ขอดุอาก่อนเข้าและออกจากมัสยิดอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วยังมีมุสลิมหลายคนละเลยจากการกล่าวดุอา ทั้งๆที่เป็นสุนนะฮฺที่ปฏิบัติไม่ยากเลย ดังนั้นมุสลิมไม่ควรละเลยต่อการปฏิบัติดังกล่าวนี้ เพื่อที่จะได้รับความโปรดปราณจากอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการขอดุอาต่อพระองค์ และเป็นการแสดงออกถึงความนอบน้อมของบ่าวในการวิงวอนต่อพระองค์อย่างแท้จริง

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2.8.7 อนุญาตให้พูดคุยเรื่องที่ดีมีประโยชน์ในมัสยิด

ท่านอิมามนะวาวีย์ رحمه الله ได้กล่าวว่า อนุญาตให้พูดคุยกันได้ด้วยคำพูดที่เป็นที่อนุญาตในมัสยิด ทั้งในเรื่องของโลกนี้และอื่นๆ ที่ศาสนานั้นอนุญาต ถึงแม้จะมีการหัวเราะเล็กๆน้อยๆหรือคล้ายๆกันตราบใดที่มันเป็นที่อนุญาตก็ถือว่ากระทำได้(Sayyid Sabiq, 1971 : 1/433) ทั้งนี้เพราะมีรายงานจากท่านญาบีร อิบนิ สะมุเราะฮ์ رضي الله عنه ได้กล่าวว่า

((كانَ لا يَقُومُ مِن مُصَلَّاهُ الذي يُصَلِّي فيه الصُّبْحَ حتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، فَإِذَا طَلَعَتْ قَامَ وَكَانُوا يَتَحَدَّثُونَ، فَيَأْخُذُونَ فِي أَمْرِ الجَاهِلِيَّةِ فَيَضْحَكُونَ وَيَتَبَسَّمُ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ.))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٣٢٢)

ความว่า “ท่านเราะสูลุลลอฮ์ จะไม่ลุกจากสถานที่ละหมาดศุบหฺจนกว่าดวงอาทิตย์ขึ้น เมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นท่านเราะสูลจะลุกขึ้นซึ่งในตอนนั้นบรรดาศอหาบะฮ์กำลังพูดคุยเรื่องสมัยญาฮิลียะฮ์กันอยู่ พวกเขาก็หัวเราะกันท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ก็ยิ้ม”

(Muslim, 1955 : 2322)

จากหลักฐานข้างต้น อนุญาตให้ทำการพูดคุยในเรื่องที่มีประโยชน์ในมัสยิดได้ เพราะเคยมีการกระทำของบรรดาอัครสาวก رضي الله عنهم ของท่านนบี ﷺ ได้ทำการพูดคุยกันถึงเรื่องสมัยญาฮิลียะฮ์ โดยที่พวกเขาก็หัวเราะกัน และท่านนบี ﷺ ก็มิได้ห้ามแต่ประการใด ดังนั้นการพูดคุยในมัสยิดนั้นจะต้องรักษามารยาท ไม่เกินเลย หรือเสียงดังเกินไป ดังนั้นสิ่งที่พึงระวังในขณะพูดนั้นจะต้องไม่รบกวนผู้ที่กำลังละหมาด หรืออ่านอัลกุรอาน หรือผู้ที่กำลังเรียนอยู่ รวมถึงผู้ที่ประกอบ อิบาดะฮ์อื่นภายในมัสยิด อย่าพูดเรื่องดุนยาในมัสยิดจนปฏิบัติเป็นประจำ และไม่พูดคุยในเรื่องที่หะรอม เช่น การนินทา ให้ร้ายต่อพี่น้องมุสลิม รวมถึงการพูดจาที่ไร้สาระและไม่มีประโยชน์

3.2.8.8 อนุญาตให้อนุญาตให้กินและดื่มในมัสยิดได้

อนุญาตให้มุสลิมนำอาหารที่ไม่กลิ่นรุนแรงรบกวนผู้อื่นเข้ามาในเขตมัสยิดได้ และ

Prince of Songkla University Pattani Campus

อนุญาตให้กินและดื่มในมัสยิดได้โดยไม่ถือว่าเป็นมักรูฮฺแต่อย่างใด เพราะมีกลุ่มอะฮฺลุศศุฟฟะฮฺ[19] เคยรับประทานอาหารในมัสยิดของนบี ﷺ และเป็นเพราะว่าการรับประทานอาหารในมัสยิดเป็นการกระทำที่มิได้ส่งผลเสียต่อสถานะอันมีเกียรติของมัสยิด ยกเว้นในกรณีที่อาหารนั้นเป็นสิ่งที่มักรูฮฺในการรับประทาน เช่น กระเทียม หัวหอม(ดิบ) เป็นต้น และจำเป็นที่ผู้รับประทานอาหารในมัสยิดจะต้องระวังจากการทำให้พรมหรือพื้นของมัสยิดสกปรก อย่างไรก็ตามนักวิชาการสังกัดมัษฮับอัช-ชาฟีอียฺบางทานถือว่าเป็นมักรูฮฺสำหรับการรับประทานอาหารในมัสยิด(Muhamad Bakr Ismaeil, 2017 : 1/376) มีหลักฐานจากอัลหะดีษในระดับหะสันซึ่งมีรายงานจากท่านอับดุลลลฮฺ อิบนิ หาริษ رضي الله عنه ว่า

((كُنَّا نَأْكُلُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عليه وسلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ الْخُبْزَ وَاللَّحْمَ.))

(رواه ابن ماجة ، ١٩٩٧: ٢٦٨٥)

ความว่า “ในสมัยท่านนบี ﷺ เราเคยทานขนมปังและเนื้อในมัสยิด”

(Ibn Majah, 1997 : 2685)

Prince of Songkla University Pattani Campus

จากหลักฐานในอัลหะดีษบทนี้ อนุญาตให้รับประทานอาหารที่ไม่มีกลิ่นที่เป็นมักรูฮฺในมัสยิดได้ จำเป็นจะต้องรักษาและทำความสะอาดให้เรียบหลังจากเสร็จสิ้นจากการรับประทานอาหารและอย่าให้เลอะเทอะภายในมัสยิด

3.2.8.9 อนุญาตให้ผู้ชายนอนในมัสยิดได้

ท่านอิมามชาฟีอียฺ رحمه الله ได้กล่าวไว้ในหนังสืออุมว่า เมื่อคนใดที่ยังไม่ได้เป็นมุสลิมนอนในมัสยิดได้คนมุสลิมก็ยอมนอนได้ ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือมุคตะศอรฺว่า ไม่เป็นไรที่คนที่มุชริก คนที่ไม่ใช้มุสลิมจะนอนในมัสยิดทุกแห่งเว้นแต่มัสยิดอัลหะรอม และท่านอิมาม

[19]ชาวอะฮฺลุศศุฟฟะฮฺ คือ ชาวมุฮาญิรีน และชาวอันศอรฺที่ยากจน ไม่มีญาติ ไม่มีพวกพ้อง และไม่มีทรัพย์สินจึงได้สร้างสถานที่พำนักอยู่ด้านหลังมัสยิดของท่านเราะสูล ﷺ ชนเหล่านี้ได้ปฏิบัติหน้าที่สำคัญมาก นั้นคือรักษาดูแลมัสยิดของท่านเราะสูล ﷺ และตอนรับอาคันตุกะของท่าน นอกจากนี้แล้วชาวอะฮฺลุศศุฟฟะฮฺได้ใช้ชีวิตทั้งในด้านวจีกรรม พฤติกรรมและมโนกรรม แสดงถึงความมีสมถะและความนอบน้อม (อับดุลการีม วันแอเลาะ, ม.ป.ป. : 2-3)

นะวะวีย์ ﵀ ยังได้กล่าวอีกว่า ชาวอะฮ์ลุศศุฟฟะฮ์ อัลอุรอนียีน ท่านอะลี ศอฟวาน อิบนุอุมัยยะฮ์ และบรรดาศอหาบะฮ์กลุ่มหนึ่งเคยนอนในมัสยิด และษุมามะฮ์ก็เคยนอนในมัสยิดก่อนเข้ารับอิสลาม(Sayyid Sabiq, 1971 : 1/433) ดังนั้นเป็นที่อนุญาติให้ผู้ชายนอนในมัสยิดได้โดยไม่ถือเป็นสิ่งน่ารังเกียจ (มักรูฮ์) แต่อย่างใด เพราะอะฮ์ลุศศุฟฟะฮ์ ก็เคยนอนในมัสยิดของท่านนบี ﷺ และบรรดาคณะตัวแทนซึ่งมุ่งหน้ามาสู่นครมะดีนะฮ์เพื่อเข้ารับอิสลามก็เคยนอนในมัสยิดของท่านนบี ﷺ เช่นกัน(al-Nawawi, 2006 : 2/188) มีรายงานจากท่านอะนัส อิบนิ มาลิก ﵁ ว่า

((قَدِمَ رَهْطٌ مِن عُكْلٍ علَى النبيِّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ، كَانُوا في الصُّفَّةِ.))

(رواه البخاري ، ١٩٩٢: ٦٨٠٤)

ความว่า “มีชาวเผ่าอุกุลฺได้เดินทางมาหาท่านนบี ﷺ ซึ่งพวกเขาได้พักอยู่กับพวกอัศศุฟฟะฮ์ทางท้ายๆมัสยิด”

(al – Bukhariy, 1992 : 6804)

และยังมีรายงานจากท่านอับดุลลอฮ์ อิบนิ อุมัร ﵄ ได้เล่าว่า

((أنَّه كانَ يَنَامُ وهو شَابٌّ أعْزَبُ لا أهْلَ له في مَسْجِدِ النبيِّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ.))

(رواه البخاري ، ١٩٩٢: ٤٤٠)

ความว่า “แท้จริงมีชายหนุ่มผู้หนึ่งที่ยังไม่ได้แต่งงานและมีครอบครัว เขาเคยนอนในมัสยิดของท่านนบี ﷺ ”

(al – Bukhariy, 1992 : 440)

จากหลักฐานอัลหะดีษทั้งสองนี้ เป็นที่อนุญาตให้ผู้ชายนอนในมัสยิดได้ แต่จะต้องรักษามารยาทและไม่ทำให้เกิดความสกปรกในมัสยิด ตามทัศนะของมัษฮับชาฟีอีย์ และกลุ่มหนึ่งจากบรรดานักวิชาการฟิกฮ์ เช่น ท่านอะฏออ์ อิบนุ อัลมุสัยยิบ์ และท่านหะสัน อัลบัศรีย์ ถือว่ากระทำได้ แต่มีนักวิชาการฟิกฮ์บางท่านกำหนดเงื่อนไขสำหรับการอนุญาตให้นอนในมัสยิดโดยไม่เป็นที่มักรูฮ์ว่าต้องเป็นการนอนเพื่อที่จะทำละหมาด ท่านอิมามมาลิก ﵀ กล่าวว่า “ไม่เป็นอะไรด้วยสิ่งดังกล่าวสำหรับบรรดาคนต่างถิ่น และฉันไม่เห็นว่าสิ่งดังกล่าวจะเป็นที่อนุญาตสำหรับคนที่

Prince of Songkla University Pattani Campus

ประจำท้องถิ่น ส่วนท่านอิมามอะหฺมัด رحمه الله กล่าวว่า ถ้าหากเป็นผู้เดินทางหรือที่คล้ายกันก็ถือว่าไม่เป็นไร แต่ถ้าจะมายึดเอามัสยิดเป็นที่นอนตอนเวลากลางวันและค้างแรมก็ไม่ได้(al-Nawawi, 2006 : 2/188)

3.2.8.10 อนุญาตให้คนต่างศาสนิกเข้าในมัสยิดได้

ตามหลักการอิสลามนั้นอนุญาตให้คนต่างศาสนิกเข้าในมัสยิดได้หากมีความจำเป็น ดังที่มีรายงานจากท่านสะอีด อิบนิ อบีสะอีด رضي الله عنه ว่าเขาได้ยินท่านอบีฮุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه กล่าวว่า

((بَعَثَ رَسولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عليه وَسَلَّمَ خَيْلًا قِبَلَ نَجْدٍ، فَجَاءَتْ برَجُلٍ مِن بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ له: ثُمَامَةُ بنُ أُثَالٍ، سَيِّدُ أَهْلِ اليَمَامَةِ، فَرَبَطُوهُ بسَارِيَةٍ مِن سَوَارِي المسْجِدِ.))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ١٧٦٤)

ความว่า “ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ส่งกองทหารม้าไปยังเมืองนัจญฺด และกองทหารม้าได้นำชายคนหนึ่ง จากตระกูลบนีฮฺหะนีฟะฮฺ มีชื่อว่า ษุมามะฮฺ บิน อุษาล ซึ่งเป็นหัวหน้าชาวยะมามะฮ แล้วพวกเขาได้จับผูกติดไว้กับเสาต้นหนึ่งจากเสาของมัสยิด”

(Muslim, 1955 : 1764)

จากหลักฐานอัลหะดีษข้างต้นนี้ อนุญาตให้คนต่างศาสนิกเข้าในมัสยิดได้ในกรณีที่จำเป็น ซึ่งในขณะนั้น ษุมามะฮ บิน อุษาล ยังอยู่ในสภาพที่เป็นกาเฟรอยู่ ต่อมาท่านได้เข้ารับนับถืออิสลาม สำหรับประเด็นนี้นั้น มีทรรศนะแตกต่างกันของนักวิชาการ มัษฮับหะนาฟีถือว่าอนุญาต สำหรับคนต่างศาสนิกเข้ามาในมัสยิดได้ทุกๆมัสยิด แท้กระทั่งมัสยิดอัลหะรอม มัษฮับชาฟีอียฺ อนุญาตสำหรับคนต่างศาสนิกเข้ามาในมัสยิดได้ทุกๆมัสยิด หากได้รับอนุญาตจากมุสลิม เว้นแต่มัสยิดอัลหะรอม และทุกๆมัสยิดในเขตหะรอมที่ห้ามเข้าในทุกๆกรณี มัษฮับ หัมบาลียฺถือไม่อนุญาตสำหรับคนต่างศาสนิกเข้ามาในมัสยิด เพราะมีนาญิสสิ่งสกปรกตามหลักศาสนาอยู่ที่ตัวพวกเขา เหมือนกรณีที่ไม่อนุญาตให้คนมีประจำเดือน และคนมีญุนุบเข้ามัสยิด ฉะนั้นคนต่างศาสนิกไม่เคยยกหะดัษอยู่แล้ว จึงมีหุกมเดียวกันกับคนมีญุนุบหรือประจำเดือน และมัษฮับมาลิกียฺไม่อนุญาตสำหรับคนต่างศาสนิกเข้ามาในมัสยิดเว้นแต่มีความจำเป็น เช่น เข้ามาทำการซ่อม

Prince of Songkla University Pattani Campus

บูรณะ สร้างอาคารเป็นต้น(Muhammad Arafah al-Disuqiu, 2016 : 1/138) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หากรวมทัศนะทั้งหมดแล้ว ดังนั้นทัศนะที่มีน้ำหนักมากที่สุดคือ ทัศนะที่อนุญาตให้คนต่างศาสนิกเข้ามัสยิดได้ทุกมัสยิด ยกเว้นมัสยิดอัลหะรอม และหากว่ามีความจำเป็น เช่น เพื่อซ่อมแซม หรือเพื่อเชิญชวนคนให้เข้ารับนับถืออิสลาม หรือ เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมนั้นถือว่าอนุญาต

3.2.8.11 อนุญาตให้นอนหงายในมัสยิด และยืดเท้าออกไป

การนอนหงายในมัสยิดและยืดเท้าออกไปนั้น เป็นที่อนุญาตให้กระทำได้ เพราะมีสุนนะฮฺจากท่านเราะสูล ﷺ ดังที่มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ บิน ซัยดฺ رضي الله عنه ว่า

((أَنَّهُ رَأَى رَسولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ مُسْتَلْقِيًا في المسْجِدِ، واضِعًا إحْدَى رِجْلَيْهِ علَى الأُخْرَى. وعَنِ ابْنِ شِهابٍ، عن سَعِيدِ بنِ المسَيِّبِ، قالَ: كانَ عُمَرُ، وعُثْمانُ يَفْعَلانِ ذلكَ.))

(رواه البخاري ، ١٩٩٢: ٤٧٥)

ความว่า “แท้จริงเขาเห็นท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ นอนหงายในมัสยิด โดยเอาเท้าข้างหนึ่งวางทับอีกข้างหนึ่ง ส่วนรายงานของท่านอิบนิ ชิฮาบ จากท่านสะอีด บิน มุสัยยับ ได้กล่าวว่า ท่านอุมัร และท่านอุษมานก็เคยกระทำอย่างนั้น ”

(al – Bukhariy, 1992 : 475)

จากหลักฐานอัลหะดีษข้างต้นนี้ อนุญาตให้นอนหงายในมัสยิดและยืดเท้าออกไปได้โดยให้เท้าข้างหนึ่งทับไว้อีกข้างหนึ่ง ซึ่งการกระทำเช่นนี้มีแบบอย่างมาจากท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ และศอหาบะฮฺทั้งสองของท่าน رضي الله عنهما คือ ท่านอุมัร رضي الله عنه และท่านอุษมาน رضي الله عنه

3.2.8.12 อนุญาตให้มีการกางเต็นท์ในมัสยิดให้คนป่วยและคนอื่นๆ

การกางเต็นท์ในมัสยิดให้คนป่วยและคนอื่นๆนั้น มีเหตุการณ์ที่ศอหาบะฮฺ رضي الله عنهم ของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้รับบาดเจ็บในสงครามคอนดัก ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้มีคำสั่งให้กางเต็นท์ในมัสยิด เพื่อสะดวกในการเยี่ยมผู้ป่วย ดังที่มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ว่า

((أُصِيبَ سَعْدٌ يومَ الخَنْدَقِ في الأكْحَلِ، فَضَرَبَ النبيُّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ خَيْمَةً في المسْجِدِ، لِيَعُودَهُ مِن قَرِيبٍ فَلَمْ يَرُعْهُمْ وفي

المسْجِدِ خَيْمَةٌ مِن بَنِي غِفَارٍ، إِلَّا الدَّمُ يَسِيلُ إليهِم، فَقالوا: يا أَهْلَ الخَيْمَةِ، ما هذا الذي يَأْتِينَا مِن قِبَلِكُمْ؟ فَإِذَا سَعْدٌ يَغْذُو جُرْحُهُ دَمًا، فَمَاتَ فِيهَا.))

(رواه البخاري ، ١٩٩٢: ٤٦٣)

ความว่า “สะอัดได้รับบาดเจ็บที่แขนในวันสงครามคอนดัก ท่านนบี ﷺ ได้ให้กางเต็นท์ในมัสยิด เพื่อที่จะเยี่ยมไข้ได้ใกล้ๆ ในมัสยิดยังมีเต็นท์ของเผ่าฆิฟารอีกด้วย ไม่มีอะไรเคยทำให้พวกเขาหวาดกลัว นอกจากเลือดที่ไหลมาทางพวกเขา พวกเขาจึงกล่าวว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเต็นท์ทั้งหลาย อะไรกันนี่ที่มันมาจากพวกท่านมาสู่เรา? พวกเขาพบว่าบาดแผลของสะอัดมีเลือดไหลออกมามากมาย และเขาก็สิ้นชีวิตอยู่ภายในเต็นท์นั้น”

(al – Bukhariy, 1992 : 463)

จากหลักฐานอัลหะดีษข้างต้นนี้ ในสมัยของท่านนบี ﷺ ท่านเคยใช้มัสยิดกางเต็นท์ให้แก่ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บจากสงครามและคนป่วยพำนักอาศัยอยู่ในมัสยิด และนอกเหนือจากนี้แล้วในมัสยิดของท่านยังมีเต็นท์ของเผ่าฆิฟารอาศัยอยู่ในมัสยิดอีกด้วย ดังนั้นการกางเต็นท์ให้กับคนป่วยและคนอื่นๆในมัสยิดจึงเป็นที่อนุญาต เพราะมีแบบอย่างมาจากการกระทำของท่านนบี ﷺ

3.2.9 มัสยิดอันตราย (ฎิรอรฺ)

หลังจากได้เกิดสงครามตะบูกในปีฮิจญ์เราะฮฺศักราชที่ 9 ท่านเราะสูล ﷺ ได้ใช้ให้บรรดาเศาะหาบะฮฺ رضي الله عنهم กลุ่มหนึ่ง เดินทางกลับสู่เมืองมะดีนะฮฺ เมื่อมาถึงตำบลกุบาอฺ พวกมุนาฟิก (กลับกลอก)ได้เชิญให้ท่านเราะสูล ﷺ ไปละหมาดณมัสยิดที่พวกเขาสร้างขึ้นซึ่งอยู่ตรงข้ามกับมัสยิดกุบาอฺ ท่านเราะสูล ﷺ จึงถามถึงสาเหตุที่พวกเขาสร้างมัสยิดดังกล่าวขึ้น พวกเขาได้สาบานว่าได้สร้างมัสยิดดังกล่าวขึ้นโดยปรารถนาจะได้รับความดี แต่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงยืนยันว่าพวกเขาโกหก(มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 151) ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ وَالَّذِينَ اتَّخَذُواْ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللّهَ وَرَسُولَهُ مِن قَبْلُ وَلَيَحْلِفَنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلاَّ الْحُسْنَى وَاللّهُ

يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾

(التوبة: آية ١٠٧)

ความว่า “และบรรดาผู้ที่ยึดเอามัสยิดหลังหนึ่งเพื่อก่อให้เกิดความเดือดร้อนและปฏิเสธศรัทธาและก่อให้เกิดการแตกแยกระหว่างบรรดามุอฺมินด้วยกัน และเป็นแหล่งซ่องสุมสำหรับผู้ที่ทำสงครามต่อต้านอัลลอฮฺและเราะสูลของพระองค์มาก่อน และแน่นอนพวกเขาจะสาบานว่า เราไม่มีเจตนาอื่นใดนอกจากที่ดี และอัลลอฮฺนั้นทรงเป็นพยานยืนยันว่า แท้จริงพวกเขานั้นเป็นพวกกล่าวเท็จอย่างแน่นอน”

(อัตเตาบะฮฺ : อายะฮฺที่ 107)

และอัลลอฮฺ ﷻ ยังตรัสต่อไปอีกว่า

﴿لاَ تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُواْ وَاللّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾

(التوبة: آية ١٠٨)

ความว่า “เจ้าอย่าไปร่วมยืนละหมาดในมัสยิดนั้นเป็นอันขาดแน่นอน มัสยิดที่ถูกวางรากฐานบนความยำเกรงตั้งแต่วันแรกนั้น สมควรอย่างยิ่งที่เจ้าจะเข้าไปยืนละหมาดในนั้น เพราะในมัสยิดนั้นมีคณะบุคคลที่ชอบจะชำระตัวให้บริสุทธิ์ และอัลลอฮฺนั้นทรงรักบรรดาผู้ที่ชำระตัวให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่เสมอ”

(อัตเตาบะฮฺ : อายะฮฺที่ 108)

จากสองอายะฮฺข้างต้นนี้อัลเมาดูดี رحمه الله ได้อธิบายว่า ในนครมะดีนะฮฺมีพวกมุนาฟิกกลุ่มหนึ่งได้ให้ความร่วมมืออย่างสุดจิตสุดใจกับอบูอามีรซึ่งเป็นคนในชนเผ่าเอาซฺ คนผู้นี้เป็นนักบวชคริสเตียนในยุคญาฮิลียะฮฺก่อนหน้าการอพยพของท่านเราะสูล ﷺ และเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในเรื่องของการมีความรู้ในคัมภีร์โบราณต่างๆจนเป็นที่เคารพนับถือของผู้คน แต่แทนที่การมีความรู้และความเคร่งครัดของเขาจะนำไปสู่สัจธรรม มันจะกลายเป็นอุปสรรคกีดขวางเขา นั่นคือเหตุผลที่ว่าทำไมเขาไม่เพียงปฏิเสธอิสลามเท่านั้นแต่ยังได้เป็นศัตรูของท่านเราะสูล ﷺ และการปฏิบัติภารกิจของท่านด้วย ทั้งนี้เพราะเขาถือว่าท่านเราะสูล ﷺ เป็นคู่แข่งของเขาในด้านศาสนา ดังนั้นคนพวกนี้จึงมีการต่อต้านอิสลามในตอนต้นทุกอย่าง คนพวกนี้เห็นด้วยกับอบูอามีรอย่างเต็มที่ว่าเขาควรใช้อิทธิพลทางจิตใจของเขาเพื่อขอความช่วยเหลือทางทหารจากจักรพรรดิซีซ่าแห่งโรมันและรัฐคริสเตียนในทางตอนเหนือของอาระเบีย ดังนั้นพวกเขาจึงวางแผนสร้างมัสยิดขึ้นมาหลังหนึ่งเพื่อใช้เป็นสถานที่ประชุมที่ปลอดภัยในการรวมพรรคพวกของเขา เพราะมันจะทำให้ไม่มีใครระแวงว่าพวกเขากำลังดำเนินกิจกรรมที่ชั่วร้ายอยู่ภายใต้เสื้อคลุมของศาสนา ยิ่งไปกว่านั้นมัสยิดแห่งนี้ยังได้ถูกใช้เป็นแหล่งแอบซุ่มสำหรับตัวแทนของอบูอามีรที่จะเข้ามาพักอาศัยในฐานะผู้เดินทางและนักบุญเร่ร่อนโดยไม่ก่อให้เกิดความสงสัยใดๆว่าคนเหล่านั้นคือสายลับของศัตรู (เมา ลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 2/824-825)

ท่านอิบนุอบีหาติม رحمه الله กล่าวว่า มีอายะฮฺหนึ่งจากอัลกุรอ่านได้ประทานลงมาว่า ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا﴾ และบรรดาผู้ที่ยึดเอามัสยิดหลังหนึ่งเพื่อก่อให้เกิดความเดือดร้อนและปฏิเสธศรัทธา ปรากฏว่า บรรดาผู้ที่ร่วมกันสร้างมัสยิดหลังดังกล่าว มีทั้งหมด 12 คน ได้แก่

1. คิซาม บิน คอลิด
2. ยะอฺละบะฮฺ บิน หาฏิบ
3. ฮัซซาล บิน อุมัยยะฮฺ บิน ซัยดฺ
4. มุอฺตับ บิน อุชัยริน
5. อบูหะบีบะฮฺ บิน อัลอัซอัร
6. อับบาด บิน หุนัยฟิน
7. ญารียะฮฺ บินอามิร
8. มุญัมมิอฺ บิน ญารียะฮฺ
9. ซัยดฺ บิน ญารียะฮฺ
10. นับตัล บินอัลหาริษ
11. บุคซัจญ์
12. วะดีอะฮฺ บิน ษาบิต

(Ibn Abi Hatim, 2008 : 7/411)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในนครมะดีนะฮฺมีมัสยิดสองแห่งแล้ว คือมัสยิดที่กุบาอฺและมัสยิดนะบะวียฺในตัวเมือง ดังนั้นจึงไม่จำเป็นท่านใดที่จะต้องมีมัสยิดเป็นแห่งที่สาม พวกมุนาฟิกเอ็งก็เข้าใจในเรื่องนี้ ดังนั้นพวกเขาจึงเริ่มสร้างเหตุผลขึ้นมาแสดงให้เห็นว่ามัสยิดแห่งที่สามนั้นเป็นเรื่องจำเป็น หลังจากนั้นก็ไปหาท่านเราะสูล ﷺ และกล่าวกับท่านว่าเราต้องการมัสยิดอีกแห่งหนึ่งเพราะมันเป็นการลำบากสำหรับผู้คนในแถบนี้โดยเฉพาะคนแก่ คนป่วยและคนพิการที่จะไปละหมาดประจำในมัสยิดแห่งหนึ่งแห่งใดในสองแห่งนี้ในระหว่างฤดูหนาวและช่วงที่ฝนตก ดังนั้นพวกเขาจึงคิดที่จะสร้างมัสยิดใหม่ขึ้นมาอีกแห่งหนึ่ง เพื่อความสะดวกของผู้คนที่อยู่ห่างไกล จากมัสยิดทั้งสองแห่งนี้ ด้วยคำพูดที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ใจดังกล่าว พวกก่อการร้ายเหล่านี้จึงได้สร้างมัสยิดใหม่ขึ้นมา จากนั้นพวกเขาก็ไปขอร้องให้ท่านเราะสูล ﷺ เข้าไปยืนละหมาดในเมื่อคิดใหม่หลังนี้และนำผู้คนละหมาดประจำสักเวลาหนึ่งเพื่อเป็นการเปิดพิธี แต่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ขอเลื่อนออกไปโดยกล่าวว่าตอนนี้ ท่านกำลังยุ่งอยู่กับการเตรียมการสงครามที่ตะบูก และคนพวกนี้ก็เริ่มแผนการชั่วร้ายของต้นโดยการจับกุมการวางแผนต่อต้านอิสลามในมัสยิด และได้ตัดสินใจที่จะแต่งตั้งอับดุลลอฮฺ บินอุบัยยฺ ให้เป็นกษัตริย์ของพวกเขาทันทีที่มุสลิมต้องประสบความพ่ายแพ้พวกโรมันตามที่พวกเขาได้คาดหมายไว้ แต่กลับตรงกันข้ามที่พวกเขาได้คาดหวังไว้ ดังนั้นเมื่อท่านเราะสูล ﷺ ได้รับอายะฮฺเหล่านี้ในตอนที่มาถึงสถานที่แห่งหนึ่งชื่อว่า ซีอะวาน ใกล้กับเมืองมะดีนะฮฺ ท่านจึงได้ส่งคนของท่านกลุ่มหนึ่งออกไปทำลายมัสยิดแห่งนี้ก่อนที่ท่านจะเข้าเมือง (เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 2/825) เนื่องจากมัสยิดประเภทนี้ เป็นสถานที่ที่สร้างมาจากความขัดแย้งและไม่ได้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักการทางศาสนาจริงๆ ดังนั้นมัสยิดแห่งนี้จึงมีชื่อเรียกว่ามัสยิดฎิรอร หรือมัสยิดอันตราย (มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 151)

3.2.9.1 นิยามของมัสยิดฎิรอร

มัสยิดฎิรอรหรือมัสยิดอันตราย หมายถึง มัสยิดที่สร้างขึ้นมา อันเกิดจากความขัดแย้ง แตกแยก หรือขัดแย้งกับผู้นำ โดยมิได้สร้างขึ้นมาเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ อย่างแท้จริง (มุนีร มูหะหมัด, 2543 : 151)

ดังนั้นจากนิยามข้างต้นจึงสรุปได้ว่า มุสลิมย่อมไม่อาจแบ่งแยกสังคมให้แตกเป็นเสี่ยงด้วยการแยกมัสยิด แยกละหมาดได้ เพราะการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการเช่นนั้น จะยิ่งทำให้สังคมมุสลิมอ่อนแอและเปราะบางมากขึ้น จากความห่างเหินระหว่างกัน และความเป็นพี่น้องที่ขาดหายไป มัสยิดและการละหมาดที่นำสู่ภาวะเช่นนี้ จึงขัดแย้งกับเจตนารมณ์ในการสร้างมัสยิดของเราะสูล ﷺ อย่างแน่นอน

3.2.9.2 การสร้างมัสยิดหลังใหม่โดยไม่พอใจผู้นำ

การสร้างมัสยิดหลังใหม่โดยไม่พอใจผู้นำ หรือเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุ่นแรงนั้น ถือเป็นเรื่องต้องห้ามในอิสลาม อีกทั้งการเข้าไปสนับสนุนก็เท่ากับไปส่งเสริมความชั่ว เพราะเกิดจากความขัดแย้งกันและความแตกแยก ดังนั้นหากผู้นำในมัสยิดเดิมบกพร่องต่อหน้าที่ หรือทำอะไรที่ผู้สร้างเห็นว่าผิดพลาด ก็ควรที่ผู้สร้างมัสยิดจะต้องตระหนักถึงคำสอนของท่านเราะสูล ﷺ ซึ่งมีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ อิบนิ อับบาส رضي الله عنهما ได้กล่าว่า ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

((مَن رَأَى من أَمِيرِهِ شيئًا يَكْرَهُهُ فلْيَصْبِرْ عليه ، فإِنَّهُ ليس أحدٌ يُفارِقُ الجَماعةَ شِبْرًا فيَموتُ ، إِلَّا ماتَ مِيتةً جَاهِلِيَّةً.))

(رواه البخاري ، ١٩٩٢: ٦٢٤٩)

ความว่า “ผู้ใดเห็นสิ่งที่น่ารังเกียจจากผู้นำของตน ก็จงอดทนเถิด (อย่าได้ทำการแยกตัวตั้งกลุ่มใหม่) เพราะใครก็ตามแยกตัวไปจากญะมาอะฮฺแม้เพียงคืบหนึ่ง แล้วตายไปในลักษณะนั้น เว้นแต่การตายของเขานั้นอยู่ในสภาพของชาวญาฮิลียะฮฺ”

(al – Bukhariy, 1992 : 6249)

จากหลักฐานอัลหะดีษข้างต้นนี้ คำว่า “ญาฮิลียะฮฺ”นั้น สะท้อนให้เห็นถึงการกระทำที่ตามใจตนเอง โดยไม่เคารพกฎระเบียบ ไม่ให้ความสำคัญกับผู้นำ การตายแบบญาฮิลียะฮฺจึงถือเป็นการตายของผู้ทรยศต่ออัลลอฮฺ ﷻ แบบหนึ่ง เพราะแม้ผู้นำจะเลวร้าย แต่มุสลิมถูกสอนให้ตักเตือนผู้นำด้วยความอดทนไม่สามารถแยกตัวเป็นอิสระโดยไม่ขึ้นกับญะมาอะฮฺได้ เว้นแต่หากผู้นำนั้นได้กระทำสิ่งใดอันส่อแสดงความเป็นมุรตัดอย่างชัดเจนเท่านั้น เพราะความแตกแยกในสังคมมุสลิมนั้นเลวร้ายยิ่งกว่า และอาจนำความเสียหายมาสู่ชีวิตมากกว่าการที่ผู้นำมีพฤติกรรมชั่วเสียอีก

3.2.9.3 อนุญาตให้ทำการละหมาดในมัสยิดฎิรอรได้หรือไม่

การละหมาดในมัสยิดฎิรอรนั้น ถือเป็นที่ต้องห้ามตามบทบัญญัติของอัลลอฮฺ ﷻ ดังที่พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า

﴿لاَ تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُواْ وَاللّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾

(التوبة: آية ١٠٨)

ความว่า “เจ้าอย่าไปร่วมยืนละหมาดในมัสยิดนั้น(หมายถึงในมัสยิดฎิรอร) เป็นอันขาด แน่นอน มัสยิดที่ถูกวางรากฐานบนความยำเกรงตั้งแต่วันแรกนั้น สมควรอย่างยิ่งที่เจ้าจะเข้าไปยืนละหมาดในนั้น เพราะในมัสยิดนั้นมีคณะบุคคลที่ชอบจะชำระตัวให้บริสุทธิ์ และ อัลลอฮฺนั้นทรงรักบรรดาผู้ที่ชำระตัวให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่เสมอ”

(อัตเตาบะฮฺ : อายะฮฺที่ 108)

จากอายะฮฺข้างต้น อัลลอฮฺ ﷻ ทรงห้ามการละหมาดในมัสยิดฎิรอรซึ่งท่านอิมามกุรฎุบียฺ رحمه الله ผู้เขียนตัฟซีรอัลกรุฎุบียฺได้กล่าวไว้ในการอรรถาธิบายอายะฮฺเกี่ยวกับมัสยิดฎิรอรว่า บรรดานักปราชญ์ต่างมีความเห็นว่า การสร้างมัสยิดหลังหนึ่งใกล้ๆกับมัสยิดอีกหลังหนึ่งนั้นไม่เป็นที่อนุญาต และจำเป็นต้องรื้อถอนมัสยิดหลังนั้นเสีย การห้ามสร้างก็เพื่อป้องกันมิให้คนในมัสยิดหลังเก่าหันแหไปยังหลังใหม่ ซึ่งอาจทำให้หลังเก่าเปลี่ยวร้างได้ ยกเว้น ในกรณีพื้นที่ใหญ่ๆซึ่งมัสยิดหลังเดียวไม่อาจรองรับผู้คนได้ทั้งหมด จึงอนุญาตให้สร้างได้ ในเรื่องเดียวกันนี้บรรดานักปราชญ์ยังเห็นว่าในเมือง เมืองหนึ่งไม่ควรสร้างมัสยิดสองหรือสามแห่ง และวาญิบต้องห้ามสร้างหลังที่สอง (หากมีการสร้างขึ้นมา) แล้วผู้ใดไปละหมาดญุมอะฮฺในมัสยิดแห่งที่สองนั้น ถือว่าละหมาดของเขาใช้ไม่ได้ ทั้งนี้ท่านนบี ﷺ ได้สั่งให้เผาทำลายมัสยิดฎิรอรมาก่อนแล้ว ซึ่งท่านอิมามอัลฎอบรียฺ رحمه الله ได้อ้างถึงท่านชุกัยกฺ رحمه الله ว่าท่านเคยจะไปละหมาดที่มัสยิดบนีฆอฎิรอฮฺ (หนังสือบางเล่มอ้างว่า บนีอามิร หรือ อามิรอฮฺ) แต่ไม่ทันจึงมีผู้แนะนำว่าที่มัสยิดอีกหลังหนึ่งของคนอีกกลุ่มหนึ่งยังไม่ละหมาด (ท่านสามารถไปละหมาดที่นั้นได้) ท่านชุกัยกฺ رحمه الله บอกว่า ฉันไม่ชอบไปละหมาดที่มัสยิดนั้น เพราะมันถูกสร้างขึ้นในสภาพของมัสยิดฎิรอร ดังนั้นบรรดานักปราชญ์ยังเห็นว่า มัสยิดใดก็ตาม หากถูกสร้างขึ้นบนฐานของความฎิรอร หรือสร้างขึ้นเพื่อโอ้อวด ต้องการชื่อเสียง มัสยิดนั้นย่อมถือเป็นมัสยิดฎิรอร และไม่อนุญาตให้ทำการละหมาดในนั้น” (al–Qurtubiy, 2006 : 7/255)

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจึงสรุปได้ว่า อัลลอฮฺ ﷻ ได้บัญญัติห้ามมิให้ทำการละหมาดในมัสยิดฎิรอรซึ่งมีหลักฐานระบุชัดเจนจากอัลกุรอาน ดังนั้นผู้ละหมาดที่มุ่งหวังผลบุญจากอัลลอฮฺ ﷻ อย่างแท้จริงจะต้องระวังที่จะไม่ละหมาดในมัสยิดฎิรอรอย่างเด็ดขาด และย่อม

เข้าใจได้ว่าเมื่อห้ามการละหมาด ก็ย่อมห้ามก่อสร้าง และห้ามสนับสนุนการก่อสร้างด้วย ผู้ใดสนับสนุนให้ก่อสร้างมัสยิดฏิรอร ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคเงิน ที่ดิน หรือใช้แรงกาย กำลังความคิดเข้าช่วย ย่อมอยู่ในข่ายสนับสนุนให้มีการละเมิดคำสั่งของอัลลอฮฺ ﷻ และร่วมกันสร้างความเสียหายแก่สังคมมุสลิม จึงย่อมไม่ได้รับความพระทัยจากพระองค์แน่นอน และเมื่อมีการห้ามสร้างมัสยิดซึ่งถือเป็นหน่วยใหญ่แล้ว สิ่งที่เล็กกว่ามัสยิด เช่น มูศอลลา หากเข้าข่ายความเป็นฏิรอรที่กล่าวถึงแล้ว ก็ย่อมเป็นที่ต้องห้ามเช่นกัน

3.3 พระราชบัญญัติต่างๆเกี่ยวกับมัสยิด

3.3.1 พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 เกี่ยวกับมัสยิด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยมัสยิดอิสลามและกฎหมายว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๕๐

(๒) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘

(๓) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๑

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“มัสยิด” หมายความว่า สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม

“สัปปุรุษประจำมัสยิด” หมายความว่า มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีมติรับเข้าเป็นสัปปุรุษประจำมัสยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปปุรุษประจำมัสยิด แต่ผู้นั้นจะเป็นสัปปุรุษเกินกว่าหนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้

“อิหม่าม” หมายความว่า ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด

“คอเต็บ” หมายความว่า ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด

“บิหลั่น” หมายความว่า ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

Prince of Songkla University Pattani Campus

มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ และคำสั่ง เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละกระทรวงกฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ (คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 10-11)

3.3.2 การจัดตั้งและการยกเลิกมัสยิด

ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ การจัดตั้งและการยกเลิกมัสยิดมีระบุตามมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๒ การสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม การเลิก และการจดทะเบียนมัสยิด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดตั้ง การรวม และการเลิกมัสยิดให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๓ ให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิดในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

มาตรา ๑๔ มัสยิดที่เป็นนิติบุคคลอาจเลิกได้โดยการจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ บรรดาทรัพย์สินของมัสยิดที่เลิกตามวรรคหนึ่ง ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ใกล้ที่สุด ถ้าไม่อาจทำได้ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ในลำดับถัดไป เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยมีผู้อุทิศให้ และผู้อุทิศให้ได้แสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๕ มัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วให้ดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามหมวด ๕ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันจดทะเบียน(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล, 2560 : 110)

3.3.3 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ในหมวดที่ ๕ ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นมีระบุตามมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา ๓๐ ให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคณะหนึ่ง ประกอบด้วย

(๑) อิหม่ามเป็นประธานกรรมการ

(๒) คอเต็บเป็นรองประธานกรรมการ

Prince of Songkla University Pattani Campus

(๓) บิหลั่นเป็นรองประธานกรรมการ และ

(๔) กรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปปุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนดจำนวนไม่น้อยกว่าหกคนแต่ไม่เกินสิบสองคนให้สัปปุรุษประจำมัสยิดซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป ประชุมกันคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเลือกกรรมการตาม (๔) เป็นเลขานุการหนึ่งคน นายทะเบียนหนึ่งคน เหรัญญิกหนึ่งคน และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ได้รับมอบหมายจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นประธานในที่ประชุมสัปปุรุษประจำมัสยิด เพื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด แล้วเสนอคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา ๓๑ อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๗

(๒) อ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานได้ถูกต้อง

(๓) สามารถนำในการปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(๔) มีความสามารถแสดงธรรมได้

(๕) เป็นสัปปุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ไม่ถือเป็นนักพรตหรือนักบวช การพ้นจากตำแหน่งของ อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา ๓๒ กรรมการตามมาตรา ๓๐ (๔) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๗

(๒) เป็นสัปปุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

(๓) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่มัสยิดนั้นตั้งอยู่ไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

มาตรา ๓๓ เมื่อตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ หรือบิหลั่น ว่างลง ให้นำวิธีการตามที่บัญญัติในมาตรา ๓๐ มาใช้เพื่อดำเนินการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง

มาตรา ๓๔ กรรมการตามมาตรา ๓๐ (๔) มีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี เมื่อตำแหน่งกรรมการว่างลง ให้นำวิธีการตามที่บัญญัติในมาตรา ๓๐ มาใช้เพื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการ

แทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง เว้นแต่ตำแหน่งกรรมการดังกล่าวว่างลงเนื่องจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๔๐ (๔) และผู้ที่พ้นจากตำแหน่งได้ยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยตามมาตรา ๔๑ ระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันให้นับแต่วันที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติ ถ้าตำแหน่งกรรมการว่างลงก่อนถึงกำหนดตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่ดำเนินการคัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๓๕ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) บำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้เรียบร้อย

(๒) วางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดเพื่อให้การดำเนินงานของมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

(๓) ปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย

(๔) สนับสนุนสัปปุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(๕) พิจารณามีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปปุรุษประจำมัสยิด

(๖) อำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้สัปปุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด

(๗) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปปุรุษประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ

(๘) จัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปปุรุษประจำมัสยิด และตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

(๙) จำหน่ายชื่อสัปปุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(๑๐) จัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่ายของมัสยิดให้ถูกต้องตรงความเป็นจริง และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิด แล้วรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี

(๑๑) ดูดวงจันทร์และแจ้งผลการดูดวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

(๑๒) ส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

Prince of Songkla University Pattani Campus

มาตรา ๓๖ สัปปุรุษประจำมัสยิดผู้ถูกจำหน่ายชื่อตามมาตรา ๓๕ (๕) มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้ประกาศให้จำหน่ายชื่อออกจากทะเบียน และให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาวินิจฉัยให้เสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เป็นที่สุด การยื่นคำร้องคัดค้านและการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา ๓๗ อิหม่ามมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(๒) ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย

(๓) แนะนำให้สัปปุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย

(๔) อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ

(๕) สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปปุรุษประจำมัสยิด

มาตรา ๓๘ คอเต็บมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการแสดงธรรมแก่สัปปุรุษประจำมัสยิด

มาตรา ๓๙ บิหลั่นมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

มาตรา ๔๐ กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ครบกำหนดวาระตามมาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง สำหรับกรรมการอื่นตามมาตรา ๓๐ (๔) ในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๒

(๕) สัปปุรุษประจำมัสยิดตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง จำนวนเกินกว่ากึ่งหนึ่งยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดขอให้พ้นจากตำแหน่ง และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนและวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

Prince of Songkla University Pattani Campus

(๖) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่มัสยิด หรือบกพร่องต่อหน้าที่ หรือดำเนินกิจการของมัสยิดไปในทางไม่สงบเรียบร้อย หรือขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม หรือกระทำการอันอาจเสื่อมเสียประโยชน์ของมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง ในกรณีที่สอบสวนแล้วเห็นว่าพฤติการณ์แห่งความผิดที่ได้กระทำยังไม่ถึงขั้นให้พ้นจากตำแหน่ง คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจวินิจฉัยให้ภาคทัณฑ์ไว้ก่อนก็ได้

มาตรา ๔๑ กรรมการอิสลามประจำมัสยิดซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๔๐ (๔) (๕) และ (๖) มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพิจารณาวินิจฉัยให้เสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้เป็นที่สุดการยื่นคำร้องคัดค้าน และการวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา ๔๒ การประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้นำมาตรา ๒๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 10-11)

3.3.4 การสร้างและการจัดตั้งมัสยิด

ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ หมวด ๑ การสร้างและจัดตั้งมัสยิดนั้นมีดังต่อไปนี้

ข้อ ๒ บุคคลใดประสงค์จะสร้างมัสยิดให้ยื่นคำขอรับความเห็นชอบต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามแบบ บอ. ๑ ท้ายกฎกระทรวงนี้ พร้อมด้วยเอกสาร ดังต่อไปนี้

(๑) แผนผังแสดงการใช้ที่ดินและสิ่งก่อสร้างของมัสยิด

(๒) แผนที่แสดงเขตที่ตั้งมัสยิดและระยะห่างจากมัสยิดอื่น

(๓) สำเนาหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดินที่ใช้สร้างมัสยิด

(๔) สำเนาหนังสือสัญญาซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินตามกฎหมายทำกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด แสดงความจำนงว่าจะให้ที่ดินดังกล่าวเพื่อสร้างมัสยิด

(๕) สำเนาหนังสือรับรองการจดทะเบียน วัตถุประสงค์ และผู้มีอำนาจลงชื่อแทนนิติบุคคล

Prince of Songkla University Pattani Campus

ข้อ ๓ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาคำขอให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอ และให้แจ้งมติเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบให้สร้างมัสยิดเป็นหนังสือให้ผู้ขอทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มติดังกล่าวกรณีที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติไม่เห็นชอบให้สร้างมัสยิด ให้แสดงเหตุผลที่ไม่ให้ความเห็นชอบในหนังสือแจ้งมติดังกล่าวด้วย

ข้อ ๔ เมื่อได้สร้างอาคารมัสยิดเสร็จและพร้อมที่จะใช้ปฏิบัติศาสนกิจได้แล้ว ให้ผู้ได้รับความเห็นชอบให้สร้างมัสยิดแจ้งการสร้างมัสยิดแล้วเสร็จ เพื่อขอความเห็นชอบจัดตั้งมัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และเมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการสร้างมัสยิดนั้นเป็นไปตามแบบแปลนและแผนผังที่ได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้ว และมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดได้ให้แจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ขอรับความเห็นชอบทราบมติดังกล่าว (คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 28)

3.3.5 การจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด

ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ หมวด ๒ การจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดนั้นมีดังต่อไปนี้

ข้อ ๕ การจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้ผู้ได้รับความเห็นชอบให้สร้างและจัดตั้งมัสยิดหรืออิหม่ามคอเต็บ และบิหลั่นประจำมัสยิดที่ได้รับมอบหมายจากผู้ได้รับความเห็นชอบให้สร้างและจัดตั้งมัสยิดยื่นคำขอแบบ บอ.๒ ท้ายกฎกระทรวงนี้ ต่อนายอำเภอท้องที่ พร้อมด้วยเอกสารดังต่อไปนี้

(๑) หนังสือแจ้งมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

(๒) สำเนาหนังสืออนุญาตให้ก่อนสร้างอาคารมัสยิดหรือใบรับแจ้งการก่อสร้างอาคารมัสยิดตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

ข้อ ๖ เมื่อนายอำเภอท้องที่ได้รับคำขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดพร้อมด้วยเอกสารตามข้อ 5 แล้วให้ตรวจสอบความถูกต้องแล้วเสนอไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยความเห็นของตนภายในสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณามีคำสั่งภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากนายอำเภอท้องที่และแจ้งคำสั่งนั้นให้นายอำเภอท้องที่เพื่อแจ้งให้ผู้ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดทราบ กรณีพนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งรับจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนตามแบบ บอ.๓ ท้ายกฎกระทรวงนี้ ให้แก่ผู้ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด และแจ้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อดำเนินการจัดให้มีการประกาศการจัดตั้งมัสยิดนั้นในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีพนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้

พนักงานเจ้าหน้าที่แสดงเหตุผลแหงการไม่รับจดทะเบียนไว้ในหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังผู้ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดด้วย

ข้อ ๗ มัสยิดใดที่ได้สร้างและมีการประกอบศาสนกิจอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับประสงค์จะขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดตามหมวดนี้ ให้อิหม่าม คอเต็บ และมิหลั่นประจำมัสยิดนั้นยื่นคำขอรับความเห็นชอบจัดตั้งมัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตามข้อ ๔ และให้นำข้อ ๒ มาใช้บังคับกับแบบคำขอและเอกสารที่ต้องยื่นพร้อมคำขอโดยอนุโลม เมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดได้แล้ว ให้ผู้ได้รับความเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดนั้นมาขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามหมวดนี้ได้(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 28)

3.3.6 การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด

ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ หมวด ๓ การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิดนั้นมีดังต่อไปนี้

ข้อ ๘ การย้ายมัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งแล้ว ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดยื่นคำขอรับความเห็นชอบให้ย้ายมัสยิดตามแบบ บอ.๔ ท้ายกฎกระทรวงนี้ พร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบคำขอนั้นต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วให้การสร้างและจัดตั้งมัสยิดแห่งใหม่เป็นไปตามหมวด ๑ และเมื่อได้ย้ายไปประกอบศาสนกิจยังมัสยิดแห่งใหม่แล้วให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแจ้งต่อนายอำเภอท้องที่เพื่อแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้แก้ไขรายการในทะเบียนจัดตั้งมัสยิดให้ถูกต้อง

ข้อ ๙ การรวมมัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งแล้ว สามารถรวมกันเข้าเป็นมัสยิดเดียวกับอีกมัสยิดหนึ่งที่เป็นหลักได้ โดยให้ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดของแต่ละมัสยิดร่วมกันยื่นคำขอรับความเห็นชอบตามแบบ บอ.๕ ท้ายกฎกระทรวงนี้ พร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบคำขอนั้นต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เมื่อให้ความเห็นชอบแล้ว ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแจ้งต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อดำเนินการให้มีการประกาศการรวมมัสยิดในราชกิจจานุเบกษา การรวมมัสยิดให้มีผลนับแต่วันที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ความเห็นชอบและให้มัสยิดเดิมเป็นอันสิ้นสภาพ โดยให้บรรดาทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของมัสยิดเดิมโอนไปเป็นของมัสยิดใหม่นับแต่วันที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ความเห็นชอบ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ข้อ ๑๐ การเลิกมัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งแล้ว ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคนใดคนหนึ่ง ยื่นคำขอรับความเห็นชอบให้เลิกมัสยิดตามแบบ บอ.๖ ท้ายกฎกระทรวงนี้ ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเห็นชอบแล้ว ให้ผู้ขอเลิกมัสยิดยื่นคำขอจดทะเบียนเลิกมัสยิดตามแบบ บอ.๗ ท้ายกฎกระทรวงนี้ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จดทะเบียนเลิกมัสยิดโดยบันทึกสาเหตุแห่งการเลิกลงในทะเบียนจัดตั้งมัสยิด และแจ้งต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อดำเนินการให้มีการประกาศการเลิกมัสยิดในราชกิจจานุเบกษา กรณีไม่มีประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้นายอำเภอท้องที่เป็นผู้ยื่นคำขอรับความเห็นชอบให้เลิกมัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และเป็นผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 29-30)

3.4 ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

3.4.1 การคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๐วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และมติคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่๙/ ๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๙ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามห่างประเทศไทยว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ.๒๕๕๙”

ข้อ ๒ ระเบียนนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๐ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามห่างประเทศไทยว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ.๒๕๔๒

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“กรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ให้หมายความรวมถึง อีหม่าม คอเต็บ หรือบิหลั่น ด้วย

“คณะกรรมการคัดเลือก” หมายความว่า คณะกรรมการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามประกาศแต่งตั้งของประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

“เจ้าหน้าที่คัดเลือก” หมายความว่า ผู้ได้รับการแต่งตั้งหรือได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการการคัดเลือกเพื่อให้ช่วยปฏิบัติงานการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

Prince of Songkla University Pattani Campus

“ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” หมายความว่า มัสยิดหรือสถานที่อื่น ที่ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกำหนดให้เป็นสถานที่คัดเลือก
กรรมการอิสลามประจำมัสยิด

“บัญชีผู้มีสิทธิ์คัดเลือก” หมายความว่า บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิ์คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

“ผู้มีสิทธิ์คัดเลือก” หมายความว่า สัปบุรุษประจำมัสยิดผู้มีสิทธิ์คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

“วันคัดเลือก” หมายความว่า วันที่มีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามประกาศของประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ข้อ ๕ ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอยู่รักษาการตามระเบียบนี้ และมีอำนาจตีความวินิจฉัยปัญหา กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ ในกรณีมีเหตุอันสมควรก่อนวันคัดเลือก คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยยกเว้นหรือผ่อนผันการปฏิบัติตามความในระเบียบนี้ข้อหนึ่งข้อใดก็ได้(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 88-89)

3.4.2 กำหนดการคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๙ หมวด ๑ กำหนดการคัดเลือก คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๖ หากตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใดจะว่างลงเพราะเหตุครบวาระ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นจัดทำทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดให้เป็นปัจจุบัน แล้วส่งสำเนาทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดฉบับปัจจุบันให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในหกสิบวันก่อนวันครบวาระตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

เมื่อตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดว่างลง ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำวันอาทิตย์ที่มีอยู่คนหนึ่งคนใดจัดทำบัญชีผู้มีสิทธิ์คัดเลือกตามข้อ ๘ วรรคหนึ่งให้แล้วเสร็จพร้อมทั้งแจ้งต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในหกสิบวันนับตั้งแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง หากกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดผู้ใดไม่จัดทำบัญชีผู้มีสิทธิ์คัดเลือกตามกำหนดให้สัปบุรุษประจำมัสยิดที่มีสิทธิ์คัดเลือกไม่น้อยกว่า ๑๒ คน แจ้งต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ทราบภายในสิบห้าวัน นับตั้งแต่

Prince of Songkla University Pattani Campus

วันที่ทราบว่าไม่มีผู้ใดจัดทำบัญชีผู้มีสิทธิ์คัดเลือกหรือแจ้งตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดว่างลง

ถ้าไม่มีผู้ใดแจ้งตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดว่างลงตามวรรค สอง ให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดเร่งรัดการจัดส่งบัญชีผู้มีสิทธิ์คัดเลือกภายในระยะเวลาอันสมควร และหากไม่ส่งตามที่กำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดให้มีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามระเบียบนี้ โดยใช้บัญชีผู้มีสิทธิ์คัดเลือกฉบับล่าสุดของมัสยิดนั้นที่เก็บรักษาไว้ ณสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อใช้คัดเลือกต่อไป

กรณีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำวันอาทิตย์ผู้ใดไม่ดำเนินการตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจพิจารณาสอบสวนและวินิจฉัยมีมติให้พ้นจากตำแหน่งหรือภาคทัณฑ์ตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ข้อ ๗ การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดประกาศกำหนดวันคัดเลือก ที่คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เวลาเริ่มประชุมและสิ้นสุดลงการลงคะแนน ตามแบบ กอม.๑ ท้ายระเบียบนี้ให้สัปบุรุษของมัสยิดที่จะทำการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันก่อนวันคัดเลือก

ถ้าคณะกรรมการคัดเลือกเห็นว่าไม่สามารถจะดำเนินการตามกำหนดเวลาในวรรคหนึ่งได้ เนื่องจากมีเหตุจำเป็นให้ใช้ดุลพินิจยกเลิกการคัดเลือกและให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกำหนดวันคัดเลือกใหม่โดยเร็ว(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 88-89)

3.4.3 บัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๙ หมวด ๒ บัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๘ เมื่อต้องมีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจัดทำบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจากทะเบียนสัปปุรุษประจำมัสยิด ที่จะทำการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ตามแบบ กอม.๑ ท้ายระเบียบนี้ จำนวนสามชุด ส่งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดรับทราบและให้ประธานกรรมการหรือผู้ได้รับมอบหมายลงนามรับทราบพร้อมประทับตราสำคัญคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุกชุด ชุดที่หนึ่งให้ปิดประกาศที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ชุดที่สอง และชุดที่สาม มอบให้

คณะกรรมการคัดเลือกนำไปใช้ในวันเลือกหนึ่งชุด และสำรองไว้ติดที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำประจำมัสยิดหนึ่งชุด

การปิดประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดชุดที่หนึ่ง ต้องปิดประกาศก่อนวันคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน เพื่อให้ผู้มีสิทธิได้ตรวจสอบ และขอแก้ไขให้ถูกต้องก่อนวันเลือกไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

ผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดผู้ใด ถ้าไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและไม่ดำเนินการขอเพิ่มชื่อตามวรรคสองต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้ถือว่าผู้นั้นสละสิทธิ ให้จัดทำบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเพิ่มเติมและดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

ผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดผู้ใดเห็นว่ามีชื่อบุคคลที่ไม่มีสิทธิคัดเลือกปรากฏอยู่ในบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก อาจร้องขอให้ถอนชื่อบุคคลนั้นออกจากบัญชีต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดก่อนถึงกำหนดวันคัดเลือกไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ถ้าคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดสอบสวนวินิจฉัยให้ถอนชื่อแล้ว ให้ส่งผลการวินิจฉัยให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ขีดชื่อของผู้ถูกถอนชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกชุดที่สองและชุดที่สาม ให้ปิดประกาศคำวินิจฉัยไว้ ณ ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เห็นได้โดยง่าย ก่อนวันเลือกไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดผู้ใดไม่ได้รับการเพิ่มชื่อตามวรรคสาม หรือไม่ถอนชื่อตามวรรคสี่ ให้ร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดก่อนวันคัดเลือกไม่น้อยกว่าห้าวัน คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือผู้ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการประจำจังหวัดในการเพิ่มชื่อหรือถอนชื่อแล้วแต่กรณี ให้ถือเป็นที่สิ้นสุด ให้ปิดประกาศคำวินิจฉัยนั้นไว้ที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและมอบให้คณะกรรมการคัดเลอกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใช้ร่วมกับบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกหากเป็นการเพิ่มชื่อหรือถอนชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก

ข้อ ๕ ให้ประธานกรรมการประจำจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ประกอบด้วย ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานการประชุมเป็นประธานคณะกรรมการคัดเลือก และมีกรรมการซึ่งประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเห็นสมควรและมีจำนวนที่เหมาะสมตามแบบ กอม.๓ ท้ายระเบียบนี้ และให้คณะกรรมการคัดเลือกมีอำนาจหน้าที่สอบสวนวินิจฉัยให้เพิ่มชื่อหรือถอนชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก การประชุมคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การตรวจ

หลักฐาน บันทึกคะแนน แต่งตั้งหรือมอบหมายเจ้าหน้าที่ที่คัดเลือก และงานอื่นเช่น สั่งให้บุคคลที่ก่อความวุ่นวายหรือขัดขวางการคัดเลือกออกไปจากสถานที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด หรือร้องทุกข์กล่าวโทษผู้ก่อเหตุนั้นต่อเจ้าหน้าที่พนักงานที่ไปร่วมรักษาความสงบ รวมทั้งดำเนินการเพื่อให้การคัดเลือกเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การลงมติวินิจฉัยของกรรมการคัดเลือกให้ถือเสียงข้างมาก ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจขอความร่วมมือไปยังนายอำเภอท้องที่ หรือผู้อำนวยการเขต หรือเจ้าพนักงานตำรวจ ในพื้นที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตั้งอยู่ จัดเจ้าหน้าที่รักษาความสงบไปประจำทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในวันคัดเลือก (คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 90-91)

3.4.4 การประชุมสัปบุรุษ

ตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๕๕ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๕ หมวด ๓ การประชุมสัปบุรุษ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑๐ สัปปุรุษที่มีสิทธิคัดเลือกกรรมการประจำมัสยิดต้องมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป และเป็นสัปปุรุษประจำมัสยิดมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

ข้อ ๑๑ ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้สัปปุรุษในที่ประชุมเสนอชื่อบุคคลผู้สมควรเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และผู้ได้รับเสนอชื่อต้องบันทึกรับรองคุณสมบัติและการไม่มีลักษณะต้องห้ามตามแบบ กอม.๔ ท้ายระเบียบนี้ ต่อหน้าคณะกรรมการคัดเลือก

ถ้ามีผู้ได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งเพียงหนึ่งคนหรือไม่เกินจำนวนกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้ถือว่าผู้ถูกเสนอชื่อได้รับการคัดเลือก และให้บันทึกผลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามแบบ กอม.๗

ข้อ ๑๒ ในวันคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้คณะกรรมการคัดเลือก ชี้แจ้งต่อที่ประชุมสัปปุรุษที่จะทำการคัดเลือดกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ในการคัดเลือก คุณสมบัติของผู้มีสิทธิคัดเลือก คุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับคัดเลือก จำนวนกรรมการอิสลามประจำวันอาทิตย์ที่จะคัดเลือกตามวาระหรือแทนตำแหน่งที่ว่าง ตลอดจนวิธีการคัดเลือกให้ที่ประชุมสัปปุรุษทราบ

ในการประชุมสัปบุรุษเพื่อคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้ผู้มีสิทธิคัดเลือกแสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรที่ทางราชการออกให้ต่อคณะกรรมการคัดเลือกหรือเจ้าหน้าที่ที่คัดเลือก และลงลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือในบัญชีรายชื่อ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ผู้มีสิทธิคัดเลือกพร้อมรับบัตรแสดงตัวตามแบบท้ายระเบียบนี้ เพื่อเข้าร่วมการประชุมและใช้สิทธิลงคะแนนคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้คณะกรรมการคัดเลือกบันทึกเหตุการณ์และกรณีต่างๆที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการคัดเลือกไว้เป็นหลักฐานทุกระยะตามแบบกอม.๑๐ ท้ายระเบียบนี้(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 91-92)

3.4.5 การลงคะแนนคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๙ หมวด ๔ การลงคะแนน คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑๓ วิธีคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้กระทำโดยวิธีลับ เว้นแต่ที่ประชุมสัปบุรุษฝ่ายข้างมากร้องขอให้กระทำโดยวิธีเปิดเผย

ข้อ ๑๔ ในกรณีคัดเลือกโดยวิธีลับ ให้ผู้มีสิทธิคัดเลือกแสดงหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ บัตรประจำตัวบัตรประชาชน หรือบัตรที่ทางราชการออกให้ พร้อมบัตรแสดงตัวตามข้อ ๑๒ วรรคสองเมื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกได้แสดงหลักฐานดังกล่าว และกรรมการคัดเลือกเห็นว่าเป็นผู้มีสิทธิคัดเลือกแล้ว ถ้าไม่มีผู้มีสิทธิคัดเลือกอื่นทักท้วง ให้หมายเหตุชนิดบัตรและหมายเลขหลักฐานไว้ในต้นขั้วบัตรลงคะแนน

ในกรณีคัดเลือกโดยวิธีเปิดเผย ให้ผู้มีสิทธิ์คัดเลือกแสดงหลักฐานตามวรรคหนึ่งด้วย

ข้อ ๑๕ การออกเสียงคัดเลือกโดยวิธีเปิดเผย ให้ที่ประธานคณะกรรมการคัดเลือกกำหนดวิธีคัดเลือกตามความเหมาะสม

ข้อ ๑๖ เมื่อมีการทักทท้วงการปฏิบัติของคณะกรรมการคัดเลือก ให้คณะกรรมการคัดเลือกพิจารณาชี้ขาดแล้วบันทึกไว้ตามแบบ กอม.๑๐ให้ผู้ทักท้วงและคณะกรรมการคัดเลือกทุกคนลงชื่อในบันทึกเหตุการณ์ ถ้าผู้ทักท้วงไม่ยอมลงชื่อให้คณะกรรมการคัดเลือกบันทึกไว้

ข้อ ๑๗ บัตรลงคะแนนคัดเลือกให้ใช้กระดาษสีขาวเลือกอิหม่าม สีชมพูเลือกคอเต็บ สีเหลืองเลือกบิหลั่น สีขาวเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด บัตรลงคะแนนคัดเลือกแต่ละประเภทให้เย็บรวมกันเป็นเล่มๆละห้าสิบแผ่น โดยด้านหน้าและด้านหลังบัตรลงคะแนนคัดเลือกแต่ละประเภทมีลักษณะข้อความและขนาดตามแบบใช้ระเบียบนี้ และเมื่อใช้คัดเลือกให้ประทับตราสำคัญคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดด้วย

Prince of Songkla University Pattani Campus

ข้อ ๑๘ ในกรณีที่มีผู้เสนอชื่อผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นกลุ่มครบตามจำนวนตำแหน่งที่ต้องการคัดเลือก อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น และกรรมการอื่น หรือคัดเลือกเฉพาะอิหม่ามกับกรรมการอื่น ให้ใช้บัตรลงคะแนนคัดเลือกตามสีที่ใช้คัดเลือกตำแหน่งอิหม่าม

ในกรณีที่มีผู้เสนอชื่อผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นกลุ่มครบตามจำนวนตำแหน่งที่ต้องคัดเลือกเฉพาะคอเต็บ บิหลั่น และกรรมการอื่น ให้ใช้บัตรลงคะแนนคัดเลือกตามสีที่ใช้คัดเลือกตำแหน่งคอเต็บ

ในกรณีที่มีผู้เสนอชื่อผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นกลุ่มครบตามจำนวนตำแหน่งที่ต้องการคัดเลือกเฉพาะบิหลั่น และกรรมการอื่น ให้ใช้บัตรลงคะแนนคัดเลือกตามสีที่ใช้คัดเลือกตำแหน่งบิหลั่น

ในกรณีที่มีผู้เสนอชื่อผู้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มครบตามจำนวนตำแหน่งที่ต้องคัดเลือกกรรมการอื่น ให้ใช้บัตรลงคะแนนคัดเลือกตามสีที่ใช้คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ในการกำหนดหมายเลขประจำกลุ่ม ให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกจัดให้ผู้แทน ของแต่ละกลุ่มจับฉลากเพื่อกำหนดหมายเลขประจำตัวของแต่ละกลุ่มๆละหนึ่งหมายเลข และประกาศให้ที่ประชุมสัปบุรุษทราบ เพื่อให้ผู้มีสิทธิ์คัดเลือกใช้ลงคะแนนตามหมายเลขประจำตัวของกลุ่มที่ต้องการเลือกในบัตรลงคะแนนคัดเลือก

ข้อ ๑๙ ในการคัดเลือก อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น หรือกรรมการอื่นแทนตำแหน่งที่ว่างและมีผู้เสนอชื่อผู้การคัดเลือกเป็นรายบุคคลมากกว่าจำนวนที่ต้องคัดเลือก ให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือก จัดให้ผู้รับการคัดเลือกจับฉลากเพื่อกำหนดหมายเลขประจำตัวคนละหนึ่งหมายเลขและประกาศให้ที่ประชุมสัปบุรุษทราบ เพื่อให้ผู้มีสิทธิ์คัดเลือกใช้ลงคะแนนตามหมายเลขประจำตัวของผู้ถูกเสนอชื่อที่ต้องการเลือกในบัตรลงคะแนนคัดเลือก

หากมีผู้เสนอชื่อผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนอกจากอิหม่าม คอเต็บ หรือบิหลั่น ครบจำนวนที่ต้องคัดเลือกเป็นกลุ่ม หรือมากกว่าหนึ่งกลุ่มและมีผู้ถูกเสนอชื่อไม่ครบจำนวนตามตำแหน่งที่ต้องคัดเลือกอยู่ด้วย ให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกจัดให้ผู้แทนกลุ่มจับฉลากเพื่อกำหนดหมายเลขของแต่ละกลุ่ม กลุ่มละหนึ่งหมายเลข และให้กลุ่มที่จับฉลากได้หมายเลขก่อนได้หมายเลขประจำตัวเป็นลำดับหนึ่งไปจนครบจำนวน และให้กลุ่มที่จับได้หมายเลขลำดับถัดไปได้หมายเลขประจำตัวต่อจากกลุ่มที่ได้รับหมายเลขประจำตัวแล้วต่อไปจนครบจำนวนตามกลุ่ม ส่วนผู้ถูกเสนอชื่อไม่ครบจำนวนที่ต้องคัดเลือก ให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกจัดให้จับฉลากเพื่อกำหนดหมายเลขประจำตัวต่อจากหมายเลขประจำตัวลำดับสุดท้ายของกลุ่มเป็นรายบุคคลจนครบจำนวนของผู้ถูกเสนอชื่อ และประกาศให้ที่ประชุมสัปบุรุษทราบ เพื่อให้

ผู้มีสิทธิ์คัดเลือกใช้ลงคะแนนตามหมายเลขประจำตัวของแต่ละคนที่ต้องการเลือกในบัตรลงคะแนนคัดเลือก

ข้อ ๒๐ เมื่อผู้มีสิทธิ์คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้รับบัตรลงคะแนนคัดเลือกให้ไปยังคูหาลงคะแนนที่ว่างคราวละหนึ่งคนเพื่อลงคะแนน การลงคะแนนคัดเลือกให้ผู้มีสิทธิ์คัดเลือกทำเครื่องหมายกากบาทด้วยปากกาในช่องทำเครื่องหมายให้ตรงกับหมายเลขประจำตัวผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อที่ตนต้องการเลือกลงในบัตรลงคะแนนคัดเลือกและให้ทำเครื่องหมายกากบาทเพียงหนึ่งเครื่องหมายในช่องนั้น และทำเครื่องหมายกากบาทในช่องทำเครื่องหมายอื่นไม่เกินจำนวนที่ต้องคัดเลือก แล้วพับบัตรลงคะแนนคัดเลือกนั้น ทั้งนี้ต้องทำให้เสร็จภายในเวลาอันสมควรแล้วนำบัตรลงคะแนนคัดเลือกไปมอบแก่กรรมการคัดเลือกหรือเจ้าหน้าที่คัดเลือกใส่หีบบัตรต่อหน้าตนแล้วออกไปจากที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ข้อ ๒๑ ถ้าผู้มีสิทธิคัดเลือกไม่สามารถลงคะแนนเลือกได้ เพราะบัตรลงคะแนนคัดเลือกบกพร่องหรือชำรุด ให้ส่งบัตรลงคะแนนคัดเลือกนั้นคืนแก่กรรมการคัดเลือก แล้วให้กรรมการคัดเลือกจัดบัตรลงคะแนนคัดเลือกให้แก่ผู้นั้นใหม่

ข้อ ๒๒ หีบบัตรลงคะแนนคัดเลือกอาจทำด้วยไม้โลหะหรือวัสดุอื่นใด ที่มีฝาหรือกุญแจหรืออุปกรณ์นิรภัยใด และที่ฝามีช่องใส่บัตรลงคะแนนคัดเลือกด้วย หรืออาจขอรับการสนับสนุนหีบบัตรและคูหาลงคะแนนจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอมาดำเนินการได้โดยอนุโลม

ข้อ ๒๓ ถ้าการลงคะแนนหรือการนับคะแนนไม่สามารถกระทำได้ หรือการนับคะแนนยังไม่เสร็จสิ้นเนื่องจากเกิดเหตุสุดวิสัยให้คณะกรรมการคัดเลือกประกาศยกเลิกการลงคะแนนหรือนับคะแนนตามแบบ กอม.๘ แล้วให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดประกาศวันคัดเลือกเพื่อให้ลงคะแนน นับคะแนน หรือนับคะแนนให้แล้วเสร็จ ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับทราบว่าเหตุนั้นได้สงบลง และให้กำหนดวันคัดเลือกใหม่ให้ลงคะแนนหรือนับคะแนนแล้วแต่กรณีภายในสิบวันนับแต่วันประกาศนั้นตามแบบกอม.๙ ท้ายระเบียบนี้

ข้อ ๒๔ การตรวจนับคะแนนให้กรรมการคัดเลือหรือเจ้าหน้าที่คัดเลือกกรอกคะแนนตามแบบ กอม. ๕ ท้ายระเบียนนี้ ถ้าจำนวนบัตรที่ลงคะแนนออกเสียงเท่ากัน หรือน้อยกว่าจำนวนผู้มาใช้สิทธิคัดเลือก ให้ถือว่าการคัดเลือกนั้นสมบูรณ์ หากปรากฏว่ามีบัตรลงคะแนนคัดเลือกเกินจำนวนผู้มาใช้สิทธิคัดเลือก กรรมการคัดเลือกต้องประกาศยกเลิกและดำเนินการตามข้อ ๒๓ โดยอนุโลม

ข้อ ๒๕บัตรลงคะแนนคัดเลือกต่อไปนี้ถือว่าเป็นบัตรเสีย คือ

(๑) บัตรปลอม

(๒) บัตรที่ทำเครื่องหมายเกินกว่าหนึ่งเครื่องหมายในช่องทำเครื่องหมาย

(๓) บัตรที่มิได้ทำเครื่องหมาย

(๔) บัตรที่ปรากฏว่าได้พับซ้อนกันมากกว่าหนึ่งบัตร

(๕) บัตรที่มีเครื่องสังเกต หรือข้อความอื่นใดนอกจากที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

(๖) บัตรที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้ผู้ถูกเสนอชื่อผู้ใด

บัตรดังกล่าวให้สลักว่า “เสีย”และให้กรรมการคัดเลือกคนหนึ่งลงชื่อกำกับไว้ การสลักบัตรเสียให้สลักด้านขวาใต้ตราคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ข้อ ๒๖ ให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อที่ได้รับคะแนนสูงสุดเรียงลำดับลงมาจนเท่ากับจำนวนกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่จะทำการคัดเลือก เป็นผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ในกรณีที่ผู้ถูกเสนอชื่อมีคะแนนเท่ากัน ให้จับสลาก ก่อนจะให้จับสลาก ประธานคณะกรรมการคัดเลือกต้องจัดให้ผู้ที่ได้รับคะแนนเท่ากับตกลงเสียก่อนว่าจะให้ผู้ใดเป็นผู้จับสลากก่อนหลัง แล้วจัดทำบัตรสลากขนาดกว้างยาวเท่ากัน มีจำนวนเท่ากับจำนวนผู้ได้รับคะแนนเท่ากัน โดยเขียนข้อความว่า “ได้รับเลือกเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ตามจำนวนที่ต้องการและคณะกรรมการลงชื่อกำกับทุกบัตรสลาก

ข้อ ๒๗ เมื่อการนับคะแนนสิ้นสุดลงแล้ว ให้คณะกรรมการคัดเลือก เก็บบัตรลงคะแนนคัดเลือกที่ใช้นับคะแนนแล้ว บันทึกการเลือกตามแบบ กอม. ๑๐ และแบบกรอกคะแนนตามแบบ กอม. ๕ ท้ายระเบียบนี้ แล้วบรรจุในหีบบัตรลงคะแนนคัดเลือก ส่วนบัตรเสียนั้นให้บรรจุซอง หรือห่อไว้เป็นส่วนต่างหาก โดยมิให้ปะปนกับบัตรเลือกอื่น และให้เก็บไว้ด้วยกันในหีบบัตรลงคะแนนคัดเลือกแล้วปิดหีบบัตรเลือกใส่กุญแจหรืออื่นใด ประจำครั่งกับรูกุญแจหรืออื่นใด และให้เอากระดาษปิดทับช่องใส่บัตรลงคะแนนคัดเลือก โดยลงชื่อคณะกรรมการคัดเลือกกำกับไว้บนกระดาษนั้นด้วย ทั้งนี้ให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าปวงสัปปุรุษซึ่งอยู่ในที่นั้น และนำหีบบัตรเก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ในกรณีที่ไม่สามารถเก็บหลักฐานเกี่ยวกับการคัดเลือกไว้ในหีบบัตร ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเก็บที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือสถานที่อื่นที่เหมาะสมและปลอดภัย(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 92-95)

3.4.6 การแต่งตั้งและการร้องคัดค้านกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๕๙ เมื่อวันที่๒๗ กันยายน ๒๕๕๙ หมวด ๕ การแต่งตั้งและการร้องคัดค้านคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๒๘ เมื่อเสร็จการคัดเลือกและปรากฏผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการกลางอิสลามประจำมัสยิด ให้คณะกรรมการคัดเลือกบันทึกผลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและลงลายมือชื่อพร้อมพยานสามคนตามแบบ กอม. ๖ หรือ กอม. ๗ ท้ายระเบียบนี้ แล้วให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกนำบันทึกผลการคัดเลือกเป็นหลักฐานเสนอคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อพิจารณาอนุมัติแต่งตั้งต่อไป

ข้อ ๒๙ เมื่อเสร็จการคัดเลือกตามข้อ ๒๘ แล้ว หากผู้ที่ไม่ได้รับการคัดเลือกเห็นว่าการคัดเลือกเป็นไปโดยมิชอบ ให้มีสิทธิ์ร้องคัดค้านการคัดเลือกต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดโดยตรงภายในเจ็ดวันนับตั้งแต่วันคัดเลือก

ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคัดค้านภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันได้รับคำร้องคัดค้าน เมื่อวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคัดค้านแล้วเห็นว่าการคัดเลือกนั้นถูกต้องให้ยกคำร้อง หากเห็นว่าการคัดเลือกเป็นไปโดยไม่ชอบให้ยกเลิกการคัดเลือกแล้วมีคำสั่งให้ดำเนินการคัดเลือกใหม่ตามข้อ ๒๓ โดยอนุโลม

ข้อ ๓๐ คำร้องคัดค้านตามข้อ ๒๙ วรรคหนึ่ง ต้องทำเป็นหนังสือและใช้ถ้อยคำสุภาพโดยมีรายละเอียดดังนี้

(๑) วัน เดือน ปี ที่ร้องคัดค้าน

(๒) ชื่อและนามสกุล หมายเลขประจำตัวประชาชน และภูมิลำเนาของผู้ร้องคัดค้าน

(๓) ชื่อผู้ถูกคัดค้าน และภูมิลำเนาของผู้ถูกคัดค้าน

(๔) ระบุข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวกับวัน เวลา และสถานที่เกิดการกระทำนั้น

(๕) ระบุพยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานบุคคลพร้อมภูมิลำเนา

(๖) ลงลายมือชื่อผู้คัดค้าน

คำร้องคัดค้านที่ได้ยื่นไว้แล้ว เมื่อพ้นระยะเวลายื่นคำร้องคัดค้านแล้ว ผู้คัดค้านจะขอแก้ไขเพิ่มเติมไม่ได้

ผู้ร้องคัดค้านมีสิทธิ์ขอถอนคำร้องคัดค้านเสียในเวลาใดก่อนที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคัดค้านนั้นก็ได้

ข้อ ๓๑ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะทำลายบัตรลงคะแนนคัดเลือกและเอกสารที่เก็บอยู่ในหีบบัตรนั้นได้ เมื่อพ้นระยะเวลาคัดค้านการคัดเลือกตามข้อ ๒๙ แล้วไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน และในกรณีที่มีการคัดค้านการคัดเลือกให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเก็บรักษาหีบบัตร หรือเก็บไว้ในสถานที่ตามข้อ ๒๗ จนกว่าคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวินิจฉัยชี้ขาดแล้ว

Prince of Songkla University Pattani Campus

ข้อ ๓๒ ผู้ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้องผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมายว่าด้วยการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามอยากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดก่อน

ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณามีมติแต่งตั้งผู้ได้รับคัดเลือกและผ่านการตรวจสอบตามวรรคหนึ่งแล้ว เพื่อดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ทั้งนี้ต้องดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสองนี้รวมระยะเวลาไม่เกินหกสิบวันนับตั้งแต่วันที่ได้รับรายงานตามบันทึกผลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามข้อ ๒๘ และออกหนังสือแต่งตั้งตามแบบท้ายระเบียบนี้

ให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติแต่งตั้งเป็นต้นไป

ในกรณีที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาไม่แต่งตั้งให้เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต้องมีมติไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ขณะนั้น ยกเว้นกรณีการขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามการเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามกฎหมายในเรื่องเป็นผู้ต้องโทษจำคุกหรือการล้มละลายหรือเป็นผู้ทุพพลภาพหรือเป็นผู้มีโรคตามที่กำหนดในกฎกระทรวงให้ถือมติของที่ประชุมด้วยเสียงข้างมาก

ข้อ ๓๓ หนังสือแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้ติดไว้ ณ มัสยิดโดยเปิดเผย

ข้อ ๓๔ บทเฉพาะกาล ในกรณีที่มีประกาศให้คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและกำหนดวันคัดเลือกแล้วโดยประกาศนั้นออกไว้ก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ใช้ระเบียบระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ.ศ. ๒๕๔๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลมก่อนจนกว่าจะเสร็จสิ้นการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามประกาศนั้น(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 95-96)

3.4.7 การพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น

ตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น พ.ศ. ๒๕๔๒ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๑ วรรคท้าย วรรคท้ายแห่งพระ วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ ๒๕๔๒ และคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเห็นสมควรออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการพ้นตำแหน่งของ อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น พ.ศ. ๒๕๔๒

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบการแต่งตั้งถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (สุเหร่า)การอันเกี่ยวแก่ศาสนกิจของมัสยิด(สุเหร่า) พ.ศ ๒๕๓๔

ข้อ ๔ ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตีความวินิจฉัยปัญหา กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ข้อ ๕ ในระเบียบนี้

อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น หมายความว่า อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ตามมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ. ๒๕๔๐

ข้อ ๖ อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออกต่อประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นลายลักษณ์อักษร

(๓) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง เพราะขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๑ วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ. ๒๕๔๐

(๔) ซักผ้าบุรุษประจำมัสยิดตามมาตรา ๓๐ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ. ๒๕๔๐ จำนวนเกินกว่ากึ่งหนึ่งยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดขอให้พ้นจากตำแหน่งและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนและวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

(๕) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่มัสยิด หรือบกพร่องต่อหน้าที่ หรือดำเนินกิจการของมัสยิดไปในทางไม่สงบเรียบร้อย หรือขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม หรือกระทำการอันอาจเสื่อมเสียประโยชน์ของมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

(๖) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะไม่ปฏิบัติหน้าที่อิหม่ามตามมาตรา๓๗ คอเต็บมาตรา๓๘ และบิหลั่นมาตรา๓๙ แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐ ติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือน

(๗) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่อิหม่ามตามมาตรา๓๗ คอเต็บมาตรา๓๘ และบิหลั่นมาตรา๓๙ แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐ ติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(๘) มัสยิดสิ้นสภาพเพราะเหตุคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้รวมกับมันยึดหลักอีกแห่งหนึ่ง หรือได้จดทะเบียนเลิกมัสยิดนั้นแล้ว

Prince of Songkla University Pattani Campus

ข้อ ๗ อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามข้อ ๖ (๓) (๔) (๕) (๖) และ(๗) มีสิทธิ์ยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพิจารณาวินิจฉัยให้เสร็จภายในเก้าสิบวัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้เป็นที่สุด

การยื่นคำร้องคัดค้าน และการวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่งให้ใช้ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยวิธีพิจารณาการพ้นตำแหน่งกรรมการอิสลาม พ.ศ. ๒๕๖๐ มาบังคับใช้ (คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 131-132)

3.4.8 บันทึกต่อท้ายการพ้นตำแหน่งของอิหม่ามคอเต็บและบิหลั่น พ.ศ. ๒๕๔๒

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ (๒) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.๒๕๔๒ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติเมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๔๒ ให้จัดทำเป็นบันทึกต่อท้ายระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บและบิหลั่น พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อให้เป็นคำแนะนำเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ดังนี้

๑. พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐ ได้แบ่งการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามออกเป็นสามระดับ คือ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย พร้อมทั้งกำหนดคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตลอดจนอำนาจหน้าที่ และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการแต่ละระดับไว้ด้วย

ส่วนการดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น กำหนดเพียงคุณสมบัติลักษณะต้องห้ามและอำนาจหน้าที่ แต่การพ้นจากตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่นงั้นให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด และบัดนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้กำหนดระเบียบดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว

๒. ในการกำหนดระเบียบดังกล่าว คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้พิจารณาหลักศาสนาอิสลาม ในกรณีที่อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เข้าไปดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะมีผลดีผลเสียอย่างไร

ผลการพิจารณาเห็นว่า ถ้าหากอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เข้าไปดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งมีหน้าที่ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดที่เห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตามมาตรา ๒๖ (๓)

อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ซึ่งเป็นคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ถูกร้องเรียนและดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอยู่ด้วย ก็จะเป็นทั้งผู้ถูกร้องเรียน และเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดในเวลาเดียวกัน และเมื่อตัดสินชี้ขาดให้ฝ่ายตนได้รับประโยชน์ ก็จะเกิดคำครหาขึ้นอย่างแน่นอนซึ่งหลักการศาสนาอิสลามไม่อนุญาตให้กระทำเช่นนั้น(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 133)

3.4.9 วิธีพิจารณาการจำหน่ายชื่อสัปบุรุษมัสยิด พ.ศ.๒๕๖๐

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ (๕) และมาตรา ๓๖ วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.๒๕๔๐ ประกอบมติคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๐ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยวิธีพิจารณาการจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิด พ.ศ.๒๕๖๐

ข้อ ๒ ระเบียบ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๖ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการสอบสวนการพิจารณา การยื่นคำร้องคัดค้าน และการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้าน กรณีสัปบุรุษประจำมัสยิดถูกจำหน่ายชื่อจากทะเบียน พ.ศ.๒๕๔๒ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใด หรือที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยรักษาตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจวินิจฉัยปัญหา กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ข้อ ๕ ในระเบียบนี้

คำร้อง หมายความว่า คำร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อขอให้สอบสวนและจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียนตามมาตรา ๓๕ (๕) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐

ผู้ร้อง หมายความว่า ผู้ยื่นคำร้องขอให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดสอบสวนเพื่อจำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียน

ผู้ถูกร้อง หมายความว่า สัปบุรุษประจำวันอาทิตย์ที่ถูกร้องขอให้สอบสวนและจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียน

Prince of Songkla University Pattani Campus

คำคัดค้าน หมายความว่า คำคัดค้านของผู้ถูกร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการอื่นเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ว่าเป็นความผิดตามคำร้อง

คำร้องคัดค้าน หมายความว่า คำร้องคัดค้านของผู้ถูกร้อง ซึ่งคัดค้านคำสั่งให้จำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด โดยยื่นต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามมาตรา ๓๖ แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐

ข้อ ๖ การยื่นคำร้อง คำคัดค้าน หรือเอกสารอื่นๆ ตามระเบียบนี้ให้ยื่นด้วยตนเองต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ข้อ ๗ การส่งสำเนาคำร้อง สำเนาคำคัดค้าน หรือเอกสารอื่นๆ ตามระเบียบนี้ การแจ้งกำหนดวันนัดสอบสวน หรือการแจ้งคำสั่งให้ทำเป็นหนังสือแจ้งให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายที่ต้องรับหนังสือลงนามรับทราบไว้ หรือส่งหนังสือทางไปรษณีย์ตอบรับ

ข้อ ๘ การสอบสวนผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง รวมทั้งพยาน ผู้ให้ข้อมูล ให้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วอ่านให้ฟัง หรือให้อ่านเองและให้ลงลายมือชื่อไว้

ข้อ ๙ คำร้องให้ใช้ถ้อยคำสุภาพทำเป็นหนังสือ และต้องมี

(๑) วัน เดือน ปี ที่ยื่นคำร้อง ชื่อ นามสกุล อายุ เลขประจำตัวบัตรประชาชน และที่อยู่ของผู้ร้องตามหลักฐานทะเบียนราษฎร รวมทั้งที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

(๒) ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ของผู้ถูกร้อง

(๓) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ถูกร้องได้กระทำการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามเพื่อให้ผู้ถูกร้องถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียน

(๔) ลายมือชื่อของผู้ร้อง

การยื่นคำร้องต้องยื่นต้นฉบับพร้อมสำเนาตามจำนวนผู้ถูกร้อง

ข้อ ๑๐ เมื่อผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้องแล้ว มีสิทธิยื่นคำคัดค้านรอคณะกรรมการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำร้อง หากไม่ยื่นภายในกำหนดให้ถือว่าไม่ประสงค์คัดค้านคำร้องแต่อย่างใด

คำคัดค้านให้ใช้ถ้อยคำสุภาพทำเป็นหนังสือ และต้องมี

(๑) วัน เดือน ปี ที่ยื่นคำร้อง ชื่อ นามสกุล อายุ เลขประจำตัวบัตรประชาชน และที่อยู่ของผู้ร้องตามหลักฐานทะเบียนราษฎร รวมทั้งที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

Prince of Songkla University Pattani Campus

(๒) ให้ผู้ถูกร้องแสดงโดยแจ้งชัดในคำคัดค้านว่า หรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น

ข้อ ๑๑ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการทำการสอบสวนและสรุปข้อเท็จจริง หลักการของศาสนาอิสลาม แล้วนำเสนอคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเพื่อพิจารณาและมีคำสั่งก็ได้

การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดผู้หนึ่งที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานอนุกรรมการ

ข้อ ๑๒ ในการสอบสวนถ้าผู้ร้องไม่มาตามกำหนดนัดให้ยกคำร้องเสีย แต่ถ้าผู้ถูกร้องไม่มาตามกำหนดนะให้ถือว่าไม่ติดใจให้การสอบสวน

กรณีที่ผู้ถูกร้องไม่ยื่นคำคัดค้าน มีสิทธิ์มาให้การสอบสวนแต่จะอ้างพยานอื่นไม่ได้ หากไม่มาตามกำหนดนัด ให้ถือว่าไม่ประสงค์ให้สอบสวน

ข้อ ๑๓ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้องพิจารณาข้อเท็จจริงจากคำร้อง คำคัดค้าน พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานอื่นใด รวบรวมผลการสอบสวนและพิจารณาวินิจฉัยมีมติและมีคำสั่งการจำหน่ายชื่อสัปบุรุษออกจากทะเบียน หรือให้ยกคำร้อง

คำสั่งการจำหน่ายชื่อสัปบุรุษออกจากทะเบียน หรือให้ยกคำร้องตามวรรคหนึ่งต้องมีรายละเอียดข้อเท็จจริงที่สอบสวนและเหตุผลการพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริงและหลักการของศาสนาอิสลามโดยแจ้งชัด

ข้อ ๑๔ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดประกาศคำสั่งตามข้อ ๑๓ ไว้ที่ที่ประกาศของมัสยิด พร้อมทั้งให้แจ้งเป็นหนังสือส่งให้ผู้ร้องและผู้ถูกร้องทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีประกาศนั้น

ต้นฉบับประกาศคำสั่งและสำนวนการสอบสวนให้เก็บรักษาไว้ที่มัสยิด

ข้อ ๑๕ เมื่อประกาศคำสั่งตามข้อ ๑๔ ผู้ถูกร้องมีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ประกาศนั้น

ข้อ ๑๖ เมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้รับคำร้องคัดค้านแล้ว ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ให้มีหนังสือเรียกสำนวนการสอบสวนทั้งหมดจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และให้ส่งภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือดังกล่าว

(๒) ส่งสำเนาคำร้องคัดค้านให้ผู้ร้องแก้คำร้องคัดค้านภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำร้องคัดค้าน หากผู้ร้องไม่แก้คำร้องคัดค้านภายในกำหนดให้ถือว่าไม่ประสงค์แก้คำร้องคัดค้าน

ข้อ ๑๗ ในกรณีมีการยื่นคำร้องคัดค้าน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อสรุปข้อเท็จจริง และหลักการของศาสนาอิสลาม แล้วเสนอต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาวินิจฉัยก็ได้

ข้อ ๑๘ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องพิจารณาวินิจฉัยจากสำนวนในข้อ ๑๓ เมื่อมีเหตุจำเป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจสอบพยานหรือขอหลักฐานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด คู่กรณี หรือบุคคลอื่นก็ได้ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องมีรายละเอียดข้อเท็จจริงที่สอบสวน เหตุผลการพิจารณาวินิจฉัยซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง และหลักการของศาสนาอิสลามโดยแจ้งชัด ทั้งนี้ต้องพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องคัดค้าน คำวินิจฉัยของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เป็นที่สุด

ข้อ ๑๙ ให้ส่งสำเนาคำวินิจฉัยถึงผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติ

ต้นฉบับคำวินิจฉัย และสำนวน ให้เก็บรักษาไว้ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ข้อ ๒๐ บทเฉพาะกาล ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการสอบสวน การพิจารณา การยื่นคำร้องคัดค้าน และการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้าน กรณีสัปบุรุษประจำมัสยิดถูกจำหน่ายชื่อจากทะเบียนพ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งได้ดำเนินการไว้ก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ระเบียบดังกล่าวใช้บังคับไปพลางก่อนจนกว่าจะเสร็จสิ้น (คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 134-137)

3.4.10 การปฏิบัติหน้าที่เมื่อพ้นจากตำแหน่งตามวาระ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ (๕) และมาตรา ๓๖ วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.๒๕๔๐ และมติคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบ หมวด ๓ ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑๗ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในกรณีที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในฐานะผู้แทนสำนักงานต้องพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานปฏิบัติงานเฉพาะกิจการทั่วไปและกิจการที่หากละเว้นอาจเกิดความเสียหายแก่สำนักงานหรือที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติไว้

Prince of Songkla University Pattani Campus

การปฏิบัติงานของมัสยิดในกรณีที่กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งตามวาระให้อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ปฏิบัติงานเฉพาะกิจการทั่วไปและกิจการที่หากละเว้นอาจเกิดความเสียหายแก่มัสยิดได้

ข้อ ๑๘ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ด้วยเหตุใดๆก็ตาม ต้องมอบทรัพย์สิน สรรพเอกสารเลขบัญชีต่างๆที่ครอบครองอยู่ในขณะดำรงตำแหน่งหน้าที่นั้นให้แก่กรรมการที่ยังอยู่ในตำแหน่ง หรือให้แก่ผู้ที่ได้รับตำแหน่งใหม่ภายใน ๔๕ วัน นับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 140-141)

3.4.11 ทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ (๕) และมาตรา ๓๖ วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.๒๕๔๐ และมติคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบ หมวด ๗ ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๒๗ เมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นมีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดแล้ว ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจัดทำทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดขึ้นไว้ตามแบบท้ายระเบียบนี้

ข้อ ๒๘ การมีมติรับผู้ใดเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดออกเป็นระเบียบการรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษมัสยิดโดยกำหนดให้มีเงื่อนไขและหลักเกณฑ์สำหรับผู้ประสงค์จะเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้น

ข้อ ๒๙ ทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้จัดทำนั้นต้องตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และให้เก็บรักษาไว้ที่มั่นยืดหนึ่งชุด ส่งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหนึ่งชุด และพร้อมที่จะให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตรวจสอบได้ตลอดเวลา

คณะกรรมการอิสลามประจำวันอาทิตย์หรือกรรมการซึ่งได้รับมอบหมาย ละเลยไม่จัดทำทะเบียนสัปบุรุษให้เรียบร้อยจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจพิจารณาสอบสวนและวินิจฉัยมีมติให้พ้นจากตำแหน่งหรือภาคทัณฑ์ตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

Prince of Songkla University Pattani Campus

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอาจจัดทำระบบสารสนเทศทะเบียนสัปบุรุษประจำ มัสยิด เพื่อให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้

ข้อ ๓๐ สัปบุรุษประจำวันอาทิตย์คนใดกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม หรือกระทำการฝ่าฝืนระเบียบคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัปบุรุษประจำมัสยิด คณะกรรมการอิสลามประจำอาทิตย์อาจพิจารณาสอบสวนและให้มีมติจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดก็ได้

ข้อ ๓๑ สัปบุรุษประจำมัสยิดที่ถูกจำหน่ายชื่อตามข้อ ๓๐ หากได้สารภาพผิดและทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแล้ว คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจะพิจารณารับเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดหรือไม่ก็ได้

ข้อ ๓๒ ในกรณีที่มัสยิดไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและไม่มีทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดหรือสูญหายหรือมีเหตุขัดข้องในการจัดทำทะเบียนสัปบุรุษ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดทำทะเบียนสัปบุรุษเพื่อประโยชน์ในการบริหารมัสยิดต่อไป

ข้อ ๓๓ การดำเนินการเกี่ยวกับทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดในหมวดนี้ ห้ามไม่ให้เรียกเก็บค่าธรรมเนียมใดๆทั้งสิ้น(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 142-143)

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.4.12 ทรัพย์สินของมัสยิด

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ (๕) และมาตรา ๓๖ วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.๒๕๔๐ และมติคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบ หมวด ๘ ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๓๔ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงินและบัญชีทรัพย์สินของมัสยิดขึ้นไว้สองชุด เก็บรักษาไว้ ณ มัสยิดหนึ่งชุด ส่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหนึ่งชุด เมื่อมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงต้องรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบเพื่อแก้ไขให้ถูกต้องตรงกัน

ข้อ ๓๕ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กำกับดูแลและตรวจตราเอกสารการเงินและทรัพย์สินของมัสยิดในข้อ ๓๔ ให้เป็นไปตามระเบียบนี้(คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 143)

3.5 ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลเกี่ยวกับมัสยิด

3.5.1 การกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่ง อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น

ว่าด้วยการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่ง อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูล ๒๕๕๙ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๑ (๒) (๓) (๔) (๕) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงออกระเบียบนี้ เพื่อกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่ง อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูล ให้มีประสิทธิภาพ และมาตรฐานเดียวกันทั้งจังหวัด จึงได้ออกระเบียบเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติดังนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบปฏิบัติคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลว่าด้วยการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่ง อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูล ๒๕๕๙

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๔ เดือนกันยายน พ.ศ .๒๕๕๙

ข้อ ๓ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูล จะต้องผ่านการทดสอบการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานได้ถูกต้อง

ข้อ ๔ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูล จะต้องผ่านการทดสอบความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำการปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยจะต้องผ่านการทดสอบภาคฟัรฏูอัยนฺและฟัรฏูกิฟายะฮฺที่เกี่ยวกับด้านต่างๆดังนี้

๔๑ ฟัรฏูอัยนฺที่เกี่ยวกับการปฏิบัติละหมาดฟัรฏูในด้านเงื่อนไข(ชารัต) หลักการ(รูก่น)ละหมาดประเภทรูก่นเกาลียฺ และรูก่นเฟี๊ยะลียฺ

๔.๒ ฟัรฏูอัยนฺที่เกี่ยวข้องกับหลักการศรัทธาต่ออัลลอฮฺ (รูก่นอิมาน)

๔.๓ ฟัรฏูกิฟายะฮฺในการเป็นผู้นำละหมาดญะนาซะฮฺและการจัดการเกี่ยวกับญะนาซะฮฺ

๔.๔ ฟัรฏูกิฟายะฮฺในการทำพิธีนิกาหฺ

๔.๕ ฟัรฏูอัยนฺและฟัรฏูกิฟายะฮฺตื่นๆ ที่คณะกรรมการเห็นว่าควรที่จะทำการทดสอบ

ข้อ ๕ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูล จะต้องผ่านการทดสอบความสามารถในการแสดงธรรมอ่านคุตบะฮฺได้

ข้อ ๖ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูล เข้ารับการทดสอบตามข้อ ๓ ข้อ ๔.๑, ๔.๒, ๔.๓, ๔.๔, ๔.๕ และข้อ ๕ ให้เสร็จแล้วก่อนวันพิจารณาอนุมัติแต่งตั้งจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

ข้อ ๗ ให้สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายวิชาการดำเนินการทดสอบตามข้อ ๓ ข้อ ๔.๑, ๔.๒, ๔.๓, ๔.๔, ๔.๕ และข้อ ๕

ข้อ ๘ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล มีอำนาจในการจัดอบรม หรือทดสอบความรู้ความสามารถตามข้อ ๓ ข้อ ๔.๑, ๔.๒, ๔.๓, ๔.๔, ๔.๕ และข้อ ๕ ให้กับผู้ที่ดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูลที่มีอยู่ก่อนระเบียบนี้

ข้อ ๙ บุคคล บุคคลที่ได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูลที่ไม่ผ่านเกณฑ์การทดสอบความรู้ความสามารถตามข้อ ๓ ข้อ ๔.๑, ๔.๒, ๔.๓, ๔.๔, ๔.๕ และข้อ ๕ ให้ถือว่าบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกดังกล่าวเป็นอันตกไป

ข้อ ๑๐ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูล จะต้องเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

ข้อ ๑๑ มัสยิดใดที่ไม่สามารถสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ตามระเบียบนี้ ให้ระงับการคัดเลือกไว้ก่อน จนกว่าจะสามารถสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติตามระเบียบนี้ได้ในโอกาสต่อไป(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล, 2560 : 131-132)

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.5.2 การขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด พ.ศ.๒๕๕๑ (ฉบับแก้ไข ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๗)

เพื่อให้การจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดในจังหวัดสตูลเป็นไปอย่างมีระบบ และมีระเบียบ ซึ่งอาศัยมติที่ประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ครั้งที่ ๗/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๕ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๗ เห็นสมควรแก้ไขปรับปรุง ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลหรือว่าด้วยการขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด พ.ศ.๒๕๕๑ ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลว่าด้วยการขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด พ.ศ.๒๕๕๑ (ฉบับแก้ไข ปรับปรุง พ.ศ.๒๕๕๗)

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 เดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๗

ข้อ ๓ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล รักษาการตามระเบียบนี้ และมีอำนาจวินิจฉัยปัญหา ตีความ หลักเกณฑ์ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ ในกรณีมีเหตุอันควร คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ยกเว้นหรือผ่อนผันการปฏิบัติตาม

ความในระเบียบนี้ได้

ข้อ ๔ ในระเบียบ

มัสยิด หมายความว่า มัสยิดตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐

สัปบุรุษ หมายความว่า สัปบุรุษตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.๒๕๔๐

ที่ดิน หมายความว่า ที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์โดยเจ้าของกรรมสิทธิ์ทำเอกสารหนังสือยกให้(วะกัฟ) ที่ดินให้แก่มัสยิดที่ขอจัดตั้งใหม่

เขตกอเรี๊ยะฮฺ หมายความว่า อาณาเขตที่แยกระหว่างมัสยิดเดิม และมัสยิดใกล้เคียงกับมัสยิดที่ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดใหม่

อิหม่าม หมายความว่า อิหม่ามตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.๒๕๔๐

คอเต็บ หมายความว่า คอเต็บตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐

บิหลั่น หมายความว่า บิหลั่นตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐

ข้อ ๕ มัสยิดที่ขอจดทะเบียนจัดตั้งบัณฑิตใหม่ต้องแจ้งเหตุผล ความจำเป็นการขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดแห่งใหม่ ติดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

ข้อ ๖ การขอสร้างมัสยิดแห่งใหม่ให้ใช้ระเบียบนี้แทนโดยอนุโลม

ข้อ ๗ เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ทำการมอบ(วะกัฟ) ที่ดินให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมัสยิดที่ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดใหม่ โดยทำสัญญามอบที่ดินกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

ข้อ ๘ ที่ดินมีพื้นที่รวมไม่น้อยกว่า ๑ ไร่ โดยประมาณ หรือตามที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลเห็นสมควร

ข้อ ๙ ที่ดินมีพอที่จะสร้างอาคารประกอบอื่นๆได้ตามความเหมาะสม

ข้อ ๑๐ อาคารมัสยิดกว้างพอที่จะใช้ละหมาดวันศุกร์และปฏิบัติศาสนกิจได้ตามสภาพของท้องถิ่น

ข้อ ๑๑ อาคารมีสภาพคงทนถาวรมีเอกลักษณ์ความเป็นมัสยิด

ข้อ ๑๒ มีห้องน้ำและสถานที่อาบน้ำละหมาดที่เหมาะสมและใช้งานได้

ข้อ ๑๓ มีชื่อมัสยิดไม่ซ้ำกับมัสยิดอื่นที่จดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดอยู่ก่อนแล้ว

(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล, 2560 : 142-143)

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.6 ความเป็นมาของมุสลิมและมัสยิดในจังหวัดสตูล

3.6.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสตูล

เมืองสตูลเป็นที่รู้จักกันเป็นภาษามลายูคือ นครีสโตย แปลว่าเมืองสตูล สโตย เป็นคำภาษามลายูหมายถึง ต้นกระท้อน เนื่องจากที่ตั้งเมืองมีต้นไม้ประเภทนี้ขึ้นอยู่ชุกชุม เดิมจังหวัดสตูลถือว่าต้นกระท้อนเป็นต้นไม้ประจำเมือง(สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2550 : 29) ตามหลักฐานและข้อมูลด้านโบราณคดี แผ่นดินเมืองสตูลเคยเป็นถิ่นที่อยู่ของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์มาก่อน ตั้งแต่สมัยเมื่อ 4,000- 5,000 ปีล่วงมาแล้ว หลักฐานสำคัญคือมีการขุดพบสิ่งของเครื่องใช้ของมนุษย์ยุคโบราณตามถ้ำหลายแห่งกระจายอยู่ในหลายอำเภอ ได้แก่ เมืองสตูล ละงู ทุ่งหว้า ควนกาหลง และมะนัง ทำส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำลำคลอง แสดงว่ามนุษย์ ยุคนั้นอาศัยถ้ำ หรือเพิงผา เป็นที่อยู่อาศัย และใช้น้ำจากลำห้วยหรือคลองเป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงชีวิต(บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 59)

3.6.1.1 สตูลสมัยสุโขทัยและอยุธยา

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เมืองสตูลเป็นมูเก็มหรือตำบลหนึ่งของเมืองไทรบุรี หรือเคดาห์มาก่อนไทรบุรีเป็นเมืองสำคัญของแหลมมลายูฝ่ายใต้ ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาสมัยนั้นไทยปกครองดินแดนแหลมมลายูตลอดถึงเกาะสิงคโปร์ด้วย ล่วงมาสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อใดที่การปกครองของไทยอ่อนแอและบังเกิดความยุ่งเหยิงขึ้นในบ้านเมือง ฝ่ายมลายูก็แข็งเมือง แต่เมื่อใดเข้มแข็งมลายูก็ขึ้นอยู่กับไทยตามเดิม สำหรับเมืองไทรบุรีขึ้นต่อราชอาณาจักรไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยฉันเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเมื่อปีพศ. 2310 ไทรบุรีตั้งตัวเป็นอิสระไม่ยอมขึ้นต่อฝ่ายไทยตลอดสมัยกรุงธนบุรีพระเจ้าตากสินมหาราชฝ่ายไทยก็กราบไม่ได้ล่วงมาสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ไทยประเมืองไทรบุรีได้สำเร็จจึงตกเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยตามเดิม(บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 63-65)

เมืองไทรบุรีหรือนิยมเรียกสั้นๆว่าเมืองไทร เท่าที่เล่าไว้ในหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไทรบุรีเป็นเมืองขึ้นของไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ผู้ก่อตั้งเมืองไทรบุรีน่าจะเป็นชนชาติไทยเจ้าเมืองไทรบุรีคนแรกมีพระนามว่าพระองค์มหาวงศ์ เจ้าเมืองคนต่อมาก็มีพระ นามเป็นไทย ได้แก่พระองค์สีมหาวงศ์ เป็นต้น ชาวเมืองไทรบุรีเดิมนับถือพุทธศาสนา ต่อมาได้เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยานี่เอง สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ไทยยกกองทัพไปตีเมืองมะละกาปรากฏว่าเมืองแประ ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของไทรบุรีตอนเหนือของมะละกานั้น มีผู้คนนับถือ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ศาสนาอิสลามกันหมดทั้งสิ้น เมืองไทรบุรีเป็นหัวเมืองมลายูเนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามแต่ก็มีคนสยามนับถือศาสนาพุทธส่วนหนึ่ง คนไทยเรียกเมืองไทรบุรีหรือเมืองไทร แต่ชาวโปรตุเกสกับเรียกชื่อว่า เกดะห์ ที่มาของชื่อเมืองไทรบุรีเป็นมาอย่างไร ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน จากแผนที่ของเฮนรี่เบอร์นี่แสดงที่ตั้งของหัวเมืองฝ่ายใต้ แม่เขียนขึ้นสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก็ตามแต่ก็พอเป็นแนวสืบค้นสภาพภูมิศาสตร์ หรือที่ตั้งของเมืองไทรบุรี สมัยอยุธยาได้เมืองไทรบุรีเป็นเมืองใหญ่ติดทะเลช่องมะละกา มีสิ้นชายฝั่งทะเลยาวไม่น้อยกว่า 400 กิโลเมตร กิโลเมตรทิศเหนือ กิโลเมตรทิศเหนือจดเมืองตรัง ซึ่งถือเป็นเมืองท่าเรือขึ้นต่อเมืองนครศรีธรรมราชและติดต่อกับเมืองพัทลุงด้านทิศตะวันออกติดต่อกับเมืองสงขลา เมืองปัตตานีและเมืองกลันตัน ส่วนทิศใต้จรดเมืองเปรัค ดังนั้นพื้นที่ของไทรบุรีจึงกว้างใหญ่ ไม่แพ้เมืองนครศรีธรรมราช ไทรบุรีจึงเป็นหัวเมืองฝ่ายใต้ที่มีความสำคัญ ตำราประวัติศาสตร์เรียกหัวเมืองมลายู แต่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองนครศรีธรรมราชมาช้านานเช่นกัน(กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2533 : 171-172)

รูปภาพที่ 4 แผนที่แสดงที่ตั้งหัวเมืองฝ่ายใต้จังหวัดสตูลสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ของเฮนรี่เบอร์นี่

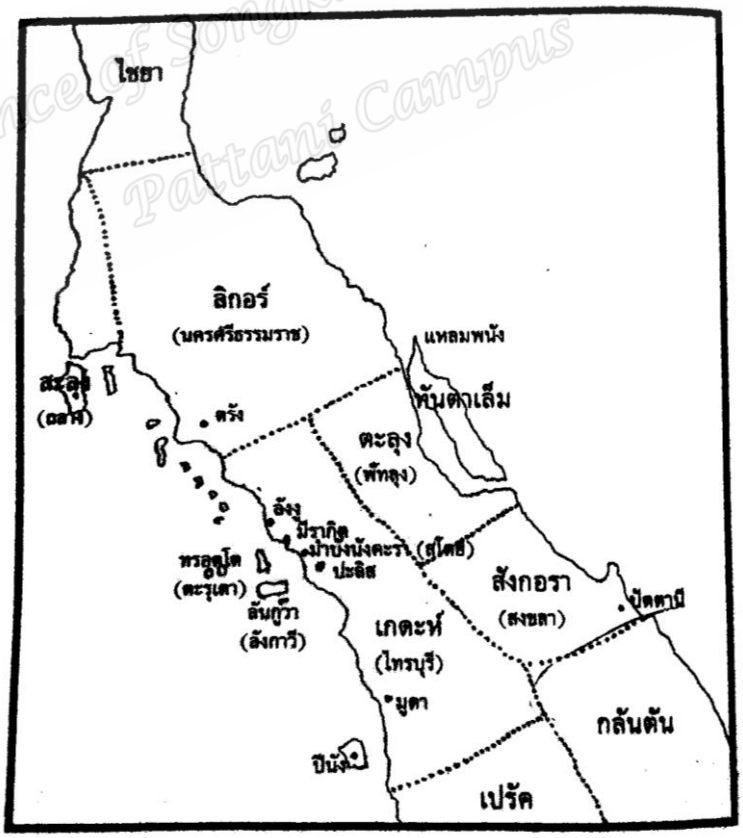

ที่มา : บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 64

3.6.1.2 เมืองสตูลเป็นส่วนหนึ่งของเมืองไทรบุรี

สมัยก่อนเมืองไทรบุรีแบ่งเขตการปกครองเป็นตำบลกับหมู่บ้านมากมาย ตำบลเรียกเป็นภาษามลายูว่ามูเก็ม ส่วนหมู่บ้านเรียกภาษามลายูว่ากำปง ตำบลและหมู่บ้านสำคัญตั้งอยู่ทางตอนเหนือของไทรบุรีได้แก่ ปะลิส สตูลหรือสโตย บาราเกต และละงู(บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 65)

รูปภาพที่ 5 แผนที่มำบังนังคะราแสดงเขตการปกครองละงู

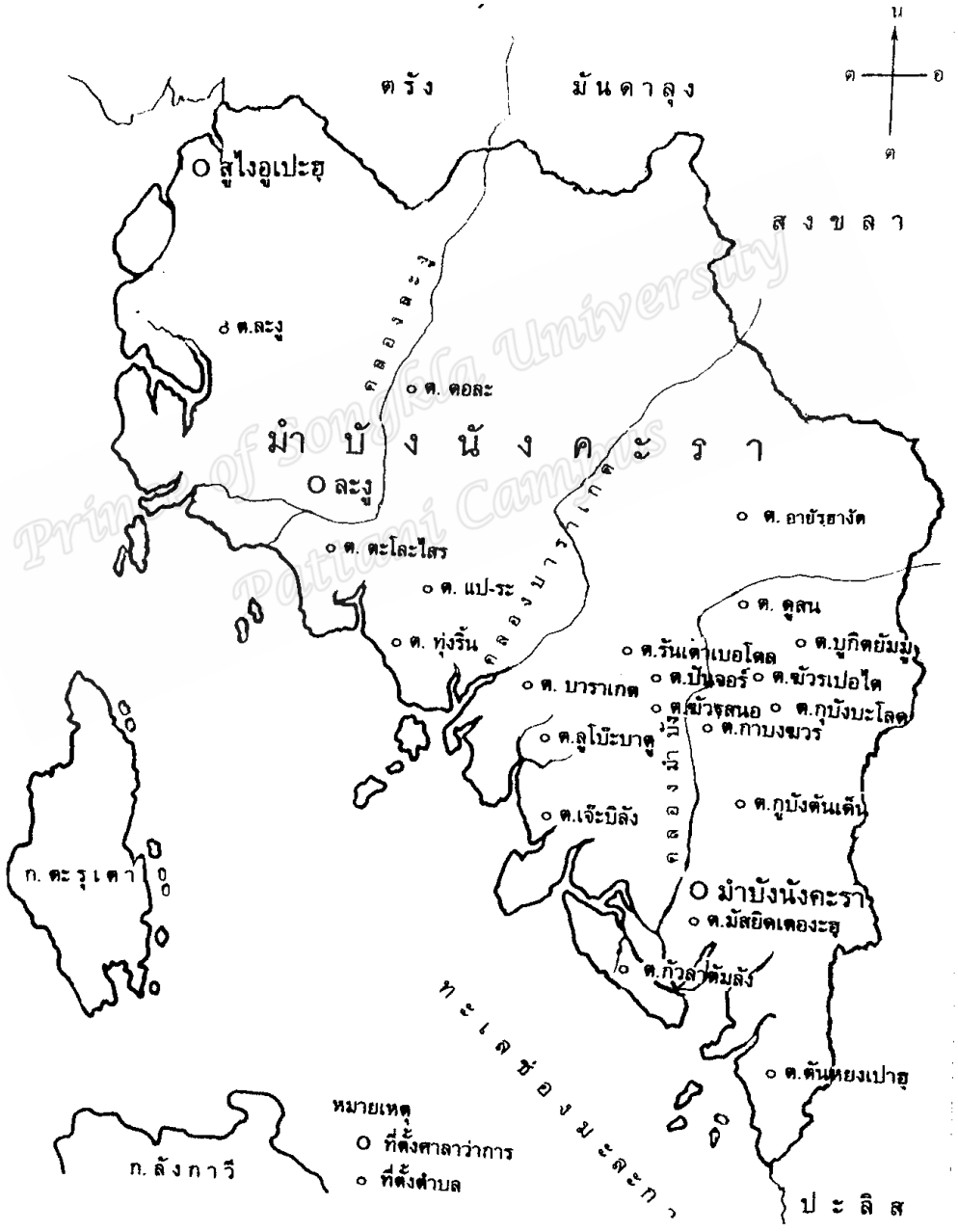

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2550 : 31

เนื่องจากหมู่บ้านและตำบลดังกล่าวตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำลำคลอง มีเส้นทางเรือติดต่อกันได้ ปะลิสตั้งอยู่ริมแม่น้ำปะลิส บริเวณปากแม่น้ำเป็นท่าเรือใหญ่ สตูลหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า มำบังนังคะรา ตั้งอยู่ริมคลองมำบัง ชาวตะวันตกเรียกว่าแม่น้ำสตูล คลองมำบังไหลผ่านบ้านเกาะนก แล้วแยกออกเป็น 2 สาย สายที่ 1 ไหลออกจากปากน้ำที่บ้านตำมะลัง ส่วนสายที่ 2 ไหลลงสู่ทะเลที่บ้านตันหยงโป ไหลลงสู่ทะเลที่บ้านตันหยงโป ชาวตะวันตกเข้าใจว่าเป็นแม่น้ำสตูล ส่วนบาราเกตชาวตะวันตกเรียกชื่อเพี้ยนเป็นมีราคิต เป็นหมู่บ้านตั้งอยู่ริมฝั่งคลองบาราเกตกลายเป็นชื่อแม่น้ำมีราคิต หรือแม่น้ำบาราเกต ทุกวันคือคลองท่าแพตั้งอยู่ในตำบลท่าแพ ส่วนละงูชาวตะวันตกเรียกว่าลังงู มีเส้นทางคมนาคมสำคัญคือแม่น้ำละงูหรือคลองละงูต้นน้ำเกิดจากภูเขาในจังหวัดตรัง กล่าวได้ว่า สตูล บาราเกต ละงู เป็นท่าเรือติดต่อกับต่างประเทศตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นตำบลหรือหมู่บ้านสำคัญ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของไทรบุรีอีกทั้งเป็นท่าเรือและฐานทัพเรือของเมืองนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะที่ละงูเคยใช้เป็นที่ต่อเรือรบ ชุมนุมไพร่พลเมื่อต้องการยกทัพไปปราบศึกทางหัวเมืองมลายูฝ่ายใต้ ดังนั้นเมืองสตูลในสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงมีฐานะเป็นเพียงตำบล หรือหมู่บ้าน ขึ้นต่อเมืองไทรบุรี อยู่ภายใต้การปกครองของเมืองนครศรีธรรมราชอีกทีหนึ่ง การเดินทางจากเมืองสระบุรีไปเมืองนครศรีธรรมราชอาศัยเส้นทางเรือไปขึ้นที่เมืองตรัง แล้วใช้เส้นทางบกติดต่อกับเมืองนครศรีธรรมราช ดังนั้นในสมัยโบราณเมืองไทรบุรีกับเมืองนครศรีธรรมราชมีพรมแดนติดต่อกัน มีเมืองตรังเป็นท่าเรือสำคัญทางด้านทะเลช่องมะละกาฝั่งตะวันตก(บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 65-66)

3.6.1.3 เมืองสตูลเป็นส่วนหนึ่งของเมืองไทรบุรี

ความไม่สงบเรียบร้อยที่เกิดขึ้นในเมืองไทรบุรี มักเกิดจากการแย่งชิงอำนาจกันในหมู่พี่น้องลูกหลานของเจ้าพระยาไทรบุรี ต่างต้องการขึ้นปกครองเมืองสืบต่อ เช่นในตอนปลายรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตนกูอับดุลละห์ มูการาม ชาห์ พระยาไทรบุรีถุงแก่อนิจกรรม มีบุตรชาย 10 คนต่างมารดากัน ตนกูฎียาฮุดดีน ผู้เป็นน้องชายขึ้นปกครองเมืองได้สองปีก็ถึงแก่อนิจกรรมอีก พระยาไทรบุรีคนนี้ไม่มีบุตร ดังนั้นบุตรของพระยาไทรบุรีคนก่อนจึงแย่งตำแหน่งเจ้าเมืองกันเอง คู่แข่งมีสองคนคือตนกูปะแงรันกับตนกูบิสนู ชาวเมืองไทรบุรีสนับสนุนให้ตนกูปะแงรันขึ้นเป็นเจ้าเมืองแทนแต่เจ้าพระยานคร (พัฒน์) สนับสนุนตนกูบิสนู ซึ่งมีมารดาเป็นเชื้อสายสยาม ในที่สุดรัชกาลที่ 1 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตนกูปะแงรันเป็นพระยาไทรบุรีและให้ตนกูบิสนูเป็นรายามุดาหรือปลัดเมือง ต่อมารัชกาลที่ 2 ทรงแต่งตั้งให้ตนกูบิสนูมาปกครองตำบลสโตย-ละงู ภายหลังได้รับราชทินนามเป็นพระยาอภัยนุราช ตนกูบิสนูมีความสนิทสนมกับเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นพิเศษ เนื่องจากตนเองมีมารดาเชื้อสายชาวสยาม

ดังกล่าว(ศาลจังหวัดสตูลแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว, 2554 :107-108)

ตนกูบิสนูปกครองตำบลสโตย-ละงูอยู่เพียง 2 ปี ก็ถึงแก่อนิจกรรม ตำบลสโตย-ละงูถูกโอนกลับขึ้นไปขึ้นต่อเมืองไทรบุรีตามเดิม ทำให้ว่างเว้นผู้ปกครองเมืองอยู่ร่วม 24 ปี เมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสงขลาต้องส่งกำลังทหารมาคอยดูแลความสงบเรียบร้อยบริเวณท่าเรือทั้งหลาย ได้แก่ท้องที่มำบัง บาราเกตและละงู คอยป้องกันมิให้เมืองไทรบุรีก่อความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ตำบลสโตย-ละงูจึงได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากเมืองนครศรีธรรมราช สงขลาและพัทลุงตลอดมา ในห้วงเวลาที่เป็นเมืองร้างนั้น บังเกิดขบถใหญ่ขึ้นในเมืองไทรบุรีถึง 2 ครั้ง คือเมื่อปี พ.ศ. 2364 เจ้าพระยานคร (น้อย) เป็นแม่ทัพใหญ่เกณฑ์กำลังจากเมืองใกล้เคียงกว่า 7,000 คน ต่อเรือรบเรือไล่เตรียมพร้อมที่เมืองสตูลและตรัง ยกพลไปตีเมืองไทรบุรีจนแตกพ่ายในที่สุดเจ้าพระยาไทรบุรี (ตนกูปะแงรัน) หลบหนีไปขอพึ่งอังกฤษที่เกาะปีนัง เจ้าพระยานคร (น้อย) แต่งตั้งบุตรชายชื่อพระภักดีบริรักษ์ (แสง) ขึ้นเป็นเจ้าเมืองไทรบุรี ภายหลังได้รับราชทินนามเป็นพระยาอภัยธิเบศวร์ และมอบหมายให้น้อยชายชื่อนายนุช เป็นปลัดเมือง ยกกองทัพไปยึดเกาะลังกาวีได้สำเร็จแต่งตั้งให้ หลวงต่างใจราษฎร์ (ต้นตระกูลใจสมุทร) เป็นผู้ปกครองเกาะลังกาวีสืบมา นับเป็นครั้งแรกที่เมืองไทรบุรีถูกปกครองโดยคนเชื้อสายสยามแท้ แต่ก็ปกครองอยู่ชั่วระยะไม่นานนักชาวเมืองไทรบุรีส่วนใหญ่ยังต้องการให้เชื้อสายของพระยาไทรบุรีขึ้นเป็นเจ้าเมืองดังเดิม ความวุ่นวายจึงบังเกิดขึ้นในเมืองไทรบุรีไม่รู้จบสิ้น(องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 20-21)

ชาวไทรบุรีอพยพขึ้นทางเหนือเมื่อกองทัพสยามปราบขบถไทรบุรีได้สงบราบคาบมีนโยบายตัดทอนขุมกำลังทางทหารเมืองไทรบุรีให้อ่อนแอลง ไม่ให้กำเริบเสิบสานก่อขบถขึ้นมาอีก จึงให้มีการอพยพชาวไทรบุรีกันขนานใหญ่ ให้ขึ้นไปตั้งถิ่นฐานตามเมืองต่างๆ ทางตอนเหนือไกลที่สุดคือเมืองมะริด ตะนาวศรีและข้ามเขตสู่เมืองหลวง ส่วนทหารพัทลุงก็เกณฑ์ชาวไทรบุรีไปไว้ที่บ้านปากพะยูน บ้านตะโหมด บ้างกงหรา กองทัพเมืองนครศรีธรรมราชจัดชุมชนให้อยู่ที่ตัวเมืองและบ้านท่าศาลา สำหรับฝั่งทะเลตะวันตกตั้งแต่เมืองตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง มะริดและตะนาวศรี ก็มีพี่น้องชาวไทรบุรีเคลื่อนย้ายขึ้นไปตั้งถิ่นฐานทั่วไป ส่วนหนึ่งอาจอพยพไปจากมูเก็มสโตย-ละงูก็เป็นไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากตั้งอยู่ทางตอนเหนือ สะดวกในการเดินทาง(องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 21)

จากหลักฐานที่ ฯพณฯ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ บันทึกไว้ในหนังสือ ประวัติย่อของจังหวัดสตูล หน้า 4 สรุปสาระโดยย่อดังนี้

“เมื่อปี พ.ศ. 2470 เคยเดินทางไปเที่ยวที่เมืองมะริด ตะนาวศรี และหมู่เกาะใกล้เคียงปากแม่น้ำ เช่น เกาะเปียนสลาดสุรี เกาะจะดิงและเกาะปูเลาดูวา (เกาะสอง) ได้พบกับชาวพื้นเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม ผู้คนส่วนใหญ่ยังพูดภาษามลายูสำเนียงมลายูสตูล มลายูเประบ้าง

ผู้ใหญ่เล่ากันว่าเดิมพวกเขาเป็นชาวละงู อพยพมาเมื่อร้อยกว่าปี ชาวมุสลิมพม่าถามว่าเมืองละงูยังขึ้นต่อมเองไทรบุรีเหมือนเดิมหรือเปล่า..."

นี่คือหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ พี่น้องมุสลิมจากเมืองไทรบุรีต้องอพยพทิ้งถิ่น บ้านเกิดเมืองนอน ขึ้นไปอยู่ทางเหนือเมืองไทรบุรีเมื่อปี พ.ศ. 2364 ฝั่งทะเลตะวันตกไล่ไปตั้งแต่เมืองตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง มะริด ตะนาวศรี สอดคล้องกับคำบอกเล่าของ ฯพณฯ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เพราะเหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อร้อยกว่าปี ส่วนฝั่งตะวันออก ชาวไทรบุรีอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดพัทลุงและนครศรีธรรมราช กลายเป็นชาวไทยมุสลิมภาคใต้ที่อาศัยอยู่ทางแหลมมลายูตอนบน สืบสาวบรรพบุรุษหรือโต๊ะแนแนะกันแล้ว ต่างสืบเชื้อสายจากเมืองไทรบุรีทั้งสิ้น ส่วนหนึ่งอาจจะอพยพไปจากตำบลสโตย-ละงูก็ได้(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 21-22)

3.6.1.4 เหตุการณ์ก่อนจัดตั้งเมืองสตูล

ปี พ.ศ. 2374 ชั่วเวลาเพียง 10 ปีให้หลัง เกิดขบถใหญ่บังเกิดขึ้นอีกครั้งในเมืองไทรบุรี ขบถครั้งที่สองรุนแรงกว่าครั้งแรก ต้องใช้กำลังทหารจากเมืองหลวงเข้ามาสมทบอีกส่วนหนึ่งจึงจะเผด็จศึกเมืองไทรบุรีลงได้ แต่กระนั้นเหตุการณ์บ้านเมืองก็ยังไม่สงบราบคาบอยู่ดี ลูกหลานของเจ้าพระยาไทรบุรี (ตนกูปะแงรัน) มีความประสงค์ให้ผู้ปกครองเมืองเป็นเชื้อสายของสุลต่านเช่นแต่ก่อน จึงก่อความวุ่นวายขึ้นในเมืองไทรบุรี เหตุการณ์ลุกลามไปทั่งทั้งหัวเมืองทั้ง 7 ของปัตตานี แถมทางตอนเหนือของเมืองไทรบุรีก็มีหัวหน้าโจรสลัดชื่อ หวันมาลี ซ่องสุมพรรคพวกปล้นสะดมผู้คนไปทั่วเมืองตรังและภูเก็ต พระภักดีบริรักษ์ (แสง) เจ้าเมืองไทรบุรีเชื้อสายเจ้าพระยานคร (น้อย)ต้องหลบหนีข้าศึกมาอาศัยอยู่ที่เมืองพัทลุง พระปลัดจุ้ย (ต้นตระกูลจันทโรจน์วงศ์) รักษาการเจ้าเมืองพัทลุง นำกำลังทหารมาสู้รบกับฝ่ายขบถที่รัตภูมิ สนามรบคือที่เขาสอยดาว บ้านเขาพระ บ้านท่าชะมวง เกิดสู้รบกันอย่างดุเดือด ทหารฝ่ายเมืองพัทลุงเพลี่ยงพล้ำเสียทีข้าศึกต้องถอยร่นไม่เป็นขบวน ศพทหารพัทลุงกองเกลื่อนกลาด พระปลัดจุ้ยเห็นจวนตัว ขืนสู้รบไปก็ตายเปล่า แกล้งออกอุบายทำทีว่าตาย ล้มตัวลงนอนปะปนกับศพ ทำให้ทหารเมืองไทรบุรีนึกว่าตายแล้ว เมื่อทหารเมืองไทรบุรีไปไกลลับตา พระปลัดจุ้ยค่อยๆ พาร่างที่บอบช้ำ เข้าป่า มุ่งหน้าไปเมืองพัทลุง เมื่อเดินทางถึงพัทลุงก็เร่งระดมพลจัดกองทัพขึ้นใหม่ หวนกลับมาสู้รบกับพวกขบถไทรบุรีที่สมรภูมิเดิม จนฝ่ายขบถพ่ายแพ้หลบหนีกลับเมืองไทรบุรีไปในที่สุด พระปลัดจุ้ยเข้ายึดเมืองสตูลได้สำเร็จ เป็นวีรกรรมของทหารเมืองพัทลุงที่ช่วยกอบกู้เมืองสตูลเอาไว้(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 22)

รัชกาลที่ 3 ทรงแต่งตั้งพระปลัดจุ้ยเป็นพระยาอภัยบริรักษ์ ตำแหน่งเจ้าเมืองพัทลุง เมื่อเมืองไทรบุรีสงบราบคาบแล้ว พระยาศรีพิพัฒน์ราชโกศา (ทัด) เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช กราบ

ทูลต่อรัชกาลที่ 3 เห็นสมควรแบ่งเมืองไทรบุรีออกเป็น 4 เมืองย่อย แต่งตั้งให้ลูกหลานของพระยาไทรบุรีปกครองกันเอง ในปี พ.ศ. 2382 จึงเป็นต้นกำเนิดของสามเมืองใหม่ได้แก่ สตูล ปะลิส และกุบังปาสู พื้นที่ส่วนที่เหลือก็ยกให้เมืองไทรบุรี ปกครองดังเดิม สำหรับเมืองสตูล ก็มีตนกูมูฮำหมัดอาเก็บ บุตรชายของพระยาอภัยนุราช (ตนกูบิสนู) ได้ขึ้นเป็นเจ้าเมืองคนแรก ภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์สูงสุดที่ พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ทำให้เมืองสตูลเป็นปึกแผ่น ส่วนเหตุการณ์บ้านเมืองในเมืองไทรบุรีก็สงบเรียบร้อยนับแต่บัดนั้น(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 22)

รูปภาพที่ 6 แผนที่แสดงที่ตั้งเมืองสตูลระหว่างปีพ.ศ. 2382- 2445

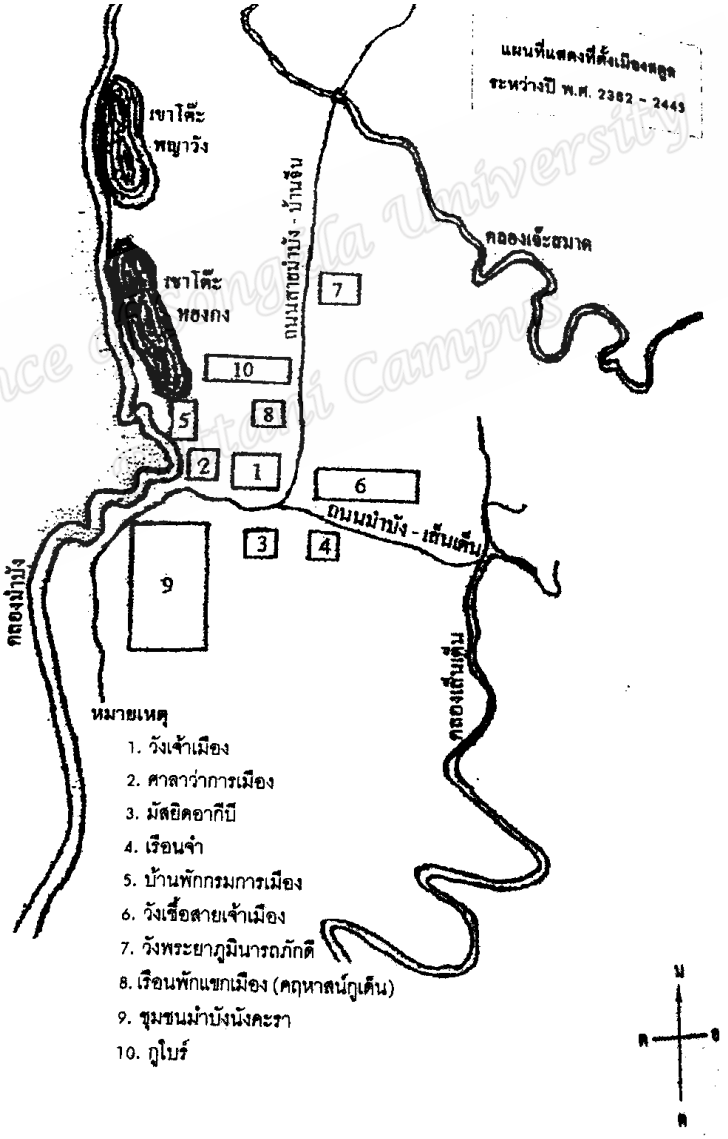

ที่มา : บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 78

3.6.1.5 เจ้าพระยาไทรบุรีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เมืองไทรบุรีมีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราชของกรุงสยาม ในตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ตกอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองนครศรีธรรมราช ฐานะหัวเมืองชั้นเอกอีกต่อหนึ่ง เมืองไทรบุรีมีเจ้าผู้ปกครองสืบต่อกันมาตั้งแต่ราชามะโรงมหาวงศ์ หรือ พระราชามหาวังศา ผู้เป็นปฐมวงศ์ก่อตั้งเมืองเกดะห์หรือไทรบุรีองค์แรก ซึ่งเคยนับถือศาสนาพุทธมาก่อน ผู้ครองเมืองไทรบุรีถือว่าเป็นเจ้าหรือสุลต่าน เมื่อตกอยู่ภายใต้การปกครองของไทย เจ้าเมืองไทรบุรีหลายคนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระมหากษัตริย์ไทยเป็นขั้นพระยาหรือเจ้าพระยา ตามธรรมเนียมของขุนนางไทย เจ้าเมืองไทรบุรีที่มีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาทั้งสิ้น 3 องค์ ได้แก่

1. เจ้าพระยาไทรบุรี (ตนกูปะแงรัน) สุลต่านองค์ที่21 ในสมัยรัชกาลที่ 2-3 ไม่ปรากฏราชทินนามที่แน่ชัด นับเป็นเจ้าพระยาคนแรก

2. เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอาหมัด) สุลต่านองค์ที่ 25 สมัยรัชกาลที่ 4-5

3. เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอับดุลฮามิด) สุลต่านองค์ที่ 27 สมัยรัชกาลที่5 (องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 23)

ขอกล่าวถึงเจ้าพระยาคนที่ 2-3 หรือเจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 25 และ 27 ถือว่ามีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่น และจงรักภักดีต่ออาณาจักรสยาม จนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของกษัตริย์ไทยอย่างยิ่ง กอปรกับได้สร้างคุณงามความดีไว้แก่แผ่นดินไทย จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์สูงสุดถึงชั้นเจ้าพระยาดังกล่าวแล้วแต่ต้น

คนแรกคือ เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอาหมัด) เป็นบุตรพระยาไทรบุรีคนที่ 24 ผู้ซึ่งสนิทสนมคุ้นเคยของเมืองหลวงอย่างยิ่ง รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชดำริให้สร้างถนนเชื่อมต่อกันระหว่างเมืองไทรบุรีกับเมืองสงขลา โดยประสานงานกับพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์ ณ. สงขลา) ปรากฏว่าฝ่ายเมืองไทรบุรีเร่งรัดจัดสร้างทันภายใน 3 ปี คือถนนสายไทรบุรี-ด่านจังโหลนนั่นเอง ทางฝ่ายเมืองสงขลาก็สร้างไปบรรจบกันที่ด่านสะเดา กลายเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทย-มาเลเซียมาทุกวันนี้ รัชกาลที่ 5 ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาเมื่อปี พ.ศ. 2415 เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอาหมัด) มีชายาคนหนึ่งเชื้อสายคนไทยชื่อว่า หวันยา ตามธรรมเนียมของมลายูมีบุตรชายชื่อ ตนกูไซนาระชิต ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าเมืองไทรบุรีคนที่ 26 บรรดาศักดิ์ภายหลังคือพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูไซนาระชิต) แต่เป็นผู้มีบุญน้อย ได้ปกครองเมืองไทรบุรีเพียง 2 ปี ก็ถึงแก่อนิจกรรม อย่างไรก็ตาม ถือว่าเจ้าเมืองไทรบุรีคนที่ 26 มีมารดาเชื้อสายคนไทยหรือสยาม

Prince of Songkla University Pattani Campus

คนที่สองคือ เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอับดุลฮามิด) เจ้าพระยาคนสุดท้ายที่ขึ้นต่ออาณาจักรไทย เป็นบุตรของเจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอาหมัด) หรือเจ้าพระยาไทรบุรีคนที่ 25 ดำรงฐานะน้องชายของเจ้าพระยาไทรบุรีคนที่ 26 นั่นเอง เป็นบุคคลสำคัญที่รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระประสงค์ปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคเสียใหม่เป็นมณฑลเทศาภิบาล ให้เมืองไทรบุรี สตูลและปะลิสเข้ามาอยู่ในมณฑลไทรบุรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้ง เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอับดุลฮามิด) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลผู้สำเร็จราชการมณฑล เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดีพิจารณาเห็นว่าพระยาอภัยนุราช (ตนกูอับดุลเราะห์มาน) เจ้าเมืองสตูลมีความอ่อนแอ ไม่สามารถปกครองบ้านเมืองตามพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ 5 ได้ ปี พ.ศ. 2439 จึงตัดสินใจส่งพระยาภูมินารถภักดี ซึ่งไม่ได้มีเชื้อสายของพระยาไทรบุรีแต่อย่างใดมารักษาการเจ้าเมืองสตูลไปพลางก่อน ล่วงมาปี พ.ศ. 2443 จึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองสตูล เมืองสตูลย่างเข้าสู่ยุคปฏิรูปอย่างแท้จริง เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดีได้ชื่อเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อแผ่นดินไทย เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยของรัชกาลที่ 5 เป็นอย่างยิ่ง ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นปฐมจุลจอมเกล้า นับเป็นชั้นสูงสุดสำรับข้าราชการในกรุงสยามและถือเป็น เจ้าพระยาไทรบุรีคนสุดท้าย(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 23-24)

เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอับดุลฮามิด) มีชายาคนหนึ่งเป็นคนไทยชื่อเนื่องหรือท่านผู้หญิงเนื่อง ในสกุล นนทะนาคร พื้นเพเดิมเป็นชาวเมืองนนทบุรี บิดาชื่อหลวงนราบริรักษ์ รับราชการเป็นนายอำเภอ รัชกาลที่ 5พระราชทานแก่เจ้าพระยาไทรบุรี เป็นรัฐประศาสโนบายทางการเมืองสมัยนั้น ท่านผู้หญิงเนื่องมีนามใหม่ตามธรรมเนียมมลายูว่า มะเจ๊ะ เมนเจลารา (Mache Menjelara) ความหมายตามคติมลายูคือ “ท่านผู้หญิงผู้เพียบพร้อมด้วยเสน่ห์และใจบุญ” ท่านเป็นกุลสตรีไทยที่เพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติและคุณสมบัติ เป็นที่โปรดปรานของเจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอับดุลฮามิด) เป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งชาวเมืองไทรบุรีก็ให้ความเคารพยกย่อง มีบุตร-ธิดากับพระสวามีจำนวน 8 คน คนโตชื่อ ตนกูยูซุฟ เจ้าพระยาไทรบุรีและท่านผู้หญิงเนื่องส่งตัวมาเรียนหนังสือที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ ถือสัญชาติเป็นคนไทย ต่อมากระทรวงมหาดไทยส่งตัวไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ กลับมารับราชการในสังกัด กรมตำรวจ ได้รับพระราชทานยศเป็นร้อยตำรวจเอก ถึงแก่กรรมในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 6(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 24-25)

บุตรชายคนสำคัญที่กำเนิดจากท่านผู้หญิงเนื่อง คือตนกูอับดุลเราะห์มาน เป็นบุตรคนที่ 4 วัยเด็กได้เดินทางมาอยู่กับพี่ชายที่กรุงเทพมหานคร เรียนหนังสือที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์เช่นกัน ภายหลังเดินทางไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ สำเร็จการศึกษาแล้วได้กลับไปเมืองไทรบุรีรับราชการเป็นนายอำเภอ อัยการประจำรัฐไทรบุรีและหันเหชีวิต

สู่การเมือง ช่วยปลดแอกมลายูให้หลุดพ้นจากการปกครองของอังกฤษ ประกาศเอกราชได้สำเร็จ เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2500 ตนกูอับดุลเราะห์มานดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนแรกของสหพันธรัฐมาเลเซีย (ทุกวันนี้เรียกประเทศมาเลเซีย) ระหว่างปี พ.ศ. 2500-2513 เป็นเวลา 13 ปี กล่าวได้ว่าท่านคือนายกรัฐมนตรีที่มีมารดาเชื้อสายไทย เคยเรียนหนังสือที่โรงเรียนมีชื่อในเมืองหลวงของประเทศเรา ท่านคือบุคคลที่ปูพื้นฐานความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างไทยกับมาเลเซียมาตราบเท่าทุกวันนี้(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 25)

3.6.1.6 เมืองสตูลเป็นเมืองขึ้นของเมืองสงขลาและเมืองนครศรีธรรมราช

ปี พ.ศ.2382 มีการจัดตั้งเมืองสตูลเป็นเมืองโดยสมบูรณ์ มีพระยาอภัยนุราช (ตนกูมูฮัมหมัดอาเก็บ) เป็นผู้ว่าราชการเมืองคนแรก ระยะที่มีการตั้งเมืองใหม่ๆ ได้มอบให้เมืองสงขลาปกครองอีกต่อหนึ่ง เมืองสงขลามีความใกล้ชิดกับเมืองสตูลมาก การคมนาคมสะดวกกว่าเมืองนครศรีธรรมราช ประกอบกับในช่วงที่เมืองสตูล เว้นจาก ผู้ปกครองร่วม 24 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2358-2382 มูเก็บสโตย กลับไปขึ้นต่อ เมืองไทรบุรี ตามเดิมนั้น ฝ่ายกรุงเทพมหานคร มอบหมายให้ข้าราชการเมืองสงขลาจำนวนหนึ่ง ทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยตลอดมา(บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 80)

เมืองสตูลขึ้นต่อเมืองสงขลาระหว่างปี พ.ศ.2382-2387 รวมเป็นเวลา 5 ปี แต่ช่วงเวลาดังกล่าว เมืองสตูลได้สร้างปัญหา เป็นที่หนักใจแก่พระยาสงขลา(เกี้ยนเส้ง)ยิ่งนัก เรื่องสำคัญที่ทำให้พระยาสงขลาไม่พอใจเจ้าเมืองสตูล เรื่องแรก เมื่อถึงเวลาเมืองสตูลส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทอง เป็นเครื่องราชบรรณาการ ฐานะเมืองมาลายูฝ่ายใต้ ถวายต่อทางกรุงเทพมหานคร แต่เจ้าเมืองสตูล กลับเพิกเฉย ไม่ปฏิบัติตามโบราณประเพณี เรื่องที่สอง จ้าเมืองสตูลมักมีกรณีพิพาทกับเจ้าเมืองประลิส(ตนกูไซยิดฮูเซ็น) พระยาสงขลาจึงแจ้งเรื่องดังกล่าว ไปทางกรุงเทพมหานครทราบ ได้มีคำสั่งจากเบื้องบนให้จ้าเมืองนครศรีธรรมราชกับเจ้าเมืองสงขลา ช่วยกันแก้ไขปัญหาและสามารถตกลงกันได้ เจ้าเมืองสงขลา จึงไม่พอใจเจ้าเมืองสตูล จึงมีใบนอกแจ้งไปยังกรุงเทพมหานคร ให้ยกเมืองสตูลไปขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช อีกประการหนึ่งสงขลามีภาระต้องดูแลดินแดนถึงเจ็ดหัวเมืองอยู่แล้ว ดังนั้นในปีพ.ศ. 2387 เมืองสตูลจึงตกเป็นเมืองขึ้นต่อนครศรีธรรมราชตามข้อเสนอของเจ้าเมืองสงขลา(บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 80-81)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2387 เป็นต้นมา เมืองสตูลต้องอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองนครศรีธรรมราช แท้จริงแล้วเมืองนครศรีธรรมราช เคยมีความสัมพันธ์กับเมืองสตูลมาก่อน เจ้าพระยานคร(พัฒน์) เคยให้การสนับสนุนพระยาอภัยนุราช(ตนกูบิศนู) ขึ้นเป็นเจ้าเมืองไทรบุรีมาแล้ว แม้จะไม่ความประสบความสำเร็จก็ตาม ต่างแสดงความมีเยื่อใยต่อกัน มาแต่อดีตเมื่อพระยา

Prince of Songkla University Pattani Campus

อภัยนุราช(ตนกูบิศนู) มีความโน้มเอียง จะเชื่อฟังเจ้าพระยานครศรีธรรมราชมากกว่าเจ้าเมืองไทรบุรี ดังนั้น เมื่อพระยาอภัยนุราช(ตนกูมูฮัมหมัดอาเก็บ) ซึ่งเป็นทายาทเจ้าเมืองสตูลคนก่อน เป็นเจ้าเมืองสตูลคนต่อมา ย่อมเป็นข้อได้เปรียบ ของการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เพราะผู้ปกครองเมืองคนก่อนๆ เคยปูพื้นฐานความเข้าใจที่ดีเอาไว้ก่อนแล้ว เมืองสตูลขึ้นต่อเมืองนครศรีธรรมราช ระหว่างปีพ.ศ. 2387-2440 เป็นระยะเวลาประมาณ 52 ปี ประเพณีหัวเมืองมลายูต้องปฏิบัติ คือการส่งเครื่องราชบรรณาการ ต่อพระเจ้ากรุงสยามกำหนด 3 ปีต่อครั้ง เมื่อขึ้นต่อเมืองสงขลา เจ้าเมืองสตูลละเลยไม่ได้ ส่งเครื่องราชบรรณาการต่อทางกรุงเทพฯ มาแล้วครั้งหนึ่ง ดังนั้น เมื่อมาขึ้นต่อนครศรีธรรมราช เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชต้องดูแลหัวเมืองมาลายูทั้ง 4 เมืองให้ส่งเครื่องราชบรรณาการ ดอกไม้เงิน ดอกไม้ทองตามกำหนด หัวเมืองมาลายู ที่มีอยู่ในความปกครองดูแลเมืองนครศรีธรรมราช ได้แก่เมืองไทรบุรี เมืองปะลิส เมืองกุบังบะสู และเมืองสตูล สมัยสตูลขึ้นต่อนครศรีธรรมราช ระหว่างปี พ.ศ.2387-2440 นั้น ตกอยู่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกลาเจ้าอยู่หัว คาบเกี่ยวกัน 3 รัชกาล ระหว่างปี พ.ศ. 2382-2440 เมืองสตูลตกอยู่ในความปกครองดูแลของเมืองสงขลากับเมืองนครศรีธรรมราช(เป็นเวลาประมาณ 57 ปี คือเมืองสงขลา 5 ปีและอีก 52 ปี อยู่ในความปกครองของเมืองนครศรีธรรมราช แต่เมืองสตูลยังคงมีความสัมพันธ์แนบแน่นมั่นคงต่อเมืองไทรบุรี เนื่องจากผู้ปกครองเมืองมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน โดยเครือญาติมีองค์วานว่านเครือเดียวกันมาก่อน นับตั้งแต่ผู้ปกครองมูเก็บสุโกยคนแรกได้แก่ พระยาอภัยนุราช(ตนกูบิศนู) ผู้เป็นน้องต่างมารดา กับเจ้าพระยาไทรบุรี (ตนกูปะแจรัน) ได้มาปกครองเมืองสตูล ในฐานะมูเก็บ เมื่อปีพ.ศ. 2356-2358 ถึงแม้ว่าสองพี่น้องจะมีเรื่องบาดหมางกันขุ่นเคืองกันก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ฐานะพี่น้องยังคงอยู่ เมืองพระยาอภัยนุราชถึงแก่กรรม ต้องนำไปประกอบพิธีที่เมืองไทรบุรี(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์, 2548 : 81-82)

3.6.1.7 เมืองสตูลย่างเข้าสู่ยุคปฏิรูปขึ้นต่อมณฑลไทรบุรี(พ.ศ. 2440- 2452)

ปีพศ.. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดการปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคเสียใหม่ ให้รวมเมืองไทรบุรีและเมืองปาะลิสและเมืองสตูลเข้าอยู่ในมณฑลเทศาภิบาลเดียวกัน เรียกว่ามณฑลไทรบุรี เมืองทั้งสามตั้งอยู่ใกล้กันต่างก็มีความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์มาก่อนคือเป็นหัวเมืองมลายูฝ่ายใต้ ผู้คนมีพื้นเพทางด้านวัฒนธรรมเหมือนกันย่อมเป็นการได้เปรียบในการบริหารบ้านเมืองทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งเจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี ตนกูฮามิด เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลหรือผู้สำเร็จราชการมณฑล ผู้ว่าราชการเมืองสตูลและเมืองปะลิส ตลอดจนกรมการเมืองของเมืองทั้งสอง ต้องฟังคำสั่งและการบังคับบัญชาของเจ้าเมืองไทรบุรีตามที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตทุกประการ(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์, 2548 : 86-87)

เป็นความโชคดีของเมืองสตูลที่มีพระยาฤทธิสงครามรามภักดี เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลคอยดูแลเอาใจใส่เมืองสตูลอีกทีหนึ่ง นอกจากเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารบ้านเมืองแล้วเจ้าพระยาไทรบุรีท่านนี้เป็นบุคคลที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดมากได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระมหากษัตริย์ไทยอย่างสูงยิ่ง ก็เป็นที่น่าสังเกตประการหนึ่งว่า เมื่อครั้งที่เมืองสตูลประสบปัญหาวิกฤต หรือเจ้าเมืองอ่อนแอ บ้านเมืองน่าจะไปไม่รอด ท่านทรงคนดีมีฝีมือจากเมืองไทรบุรี คือ กูเด็น บิน กูแมะ มาช่วยบ้านเมืองสตูลไว้ได้ทัน กล่าวได้ว่า เมืองสตูลย่างเข้าสู่ยุคปฏิรูปอย่างชัดเจนหลังจากซบเซากว่า 20 ปี ที่ขึ้นอยู่กับเมืองนครศรีธรรมราช กูเด็น บิน กูแมะได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองสตูลโดยความเห็นชอบของพระยาไทรบุรี เมื่อปีพ.ศ. 2443 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอินทรวิชัย ลงนามในหนังสือราชการว่า ตนกูบาฮะรุดดีน บิน กูแมะ ต่อมาได้รับพระราชทานยศเป็นพระอินทรวิชัยและพระยาอินทรวิชัยตามลำดับ(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์, 2548 : 88)

ตนกูบาฮะรุดดีน บิน กูแมะ เป็นผู้ว่าราชการเมืองสตูลคนแรกที่มาจากคนธรรมดาสามัญไม่มีเชื้อสายเจ้าพระยาไทรบุรีแต่อย่างใด ได้บริหารบ้านเมืองเจริญก้าวหน้าจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ จนกระทั่งได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นมหาอำมาตย์ตรีพระยาภูมินาถภักดี จางวางกำกับราชการเมืองสตูล และได้ออกราชการเมื่อปีพศ. 2457 ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองสตูลเป็นเวลา 14 ปี และได้สร้างผลงานไว้แก่เมืองสตูลเป็นที่ประจักษ์ไว้หลายเรื่อง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2550 : 21)

รูปภาพที่ 7 ภาพคฤหาสน์กูเด็นในอดีต

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2550 : 23

รูปภาพที่ 8 ภาพเจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี และคณะทำการงานสมัยพระยาภูมินาถภักดี

ที่มา : บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 87

3.6.1.8 สตูลเป็นเมืองขึ้นต่อมณฑลภูเก็ต

สตูลได้โอนไปขึ้นกับมณฑลภูเก็ต (พ.ศ. 2452 – 2468)โดยมีพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี้ ณ ระนอง) เป็นสมุหเทศาภิบาล มณฑลการปฏิรูปการปกครองบ้านเมืองมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากสตูลเคยเป็นหัวเมืองมลายมาก่อน มีพระยาภูมินารถภักดีเป็นผู้ว่าราชการเมือง ส่นการเมืองนั้นก็ให้กรมการเดิมปฏิบัติหน้าที่สืบต่อไป พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี คือ ผู้ที่ร่วมวางรากฐานการศึกษาได้ เริ่มต้นจากการจัดให้มีโรงเรียนสอนหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2453 เราเรียกว่า “ โรงเรียนไทยมลายู ” มีการสอนทั้งภาษาไทยและมลายูควบคู่กันไปเป็นรูปแบบการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างคนนับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม มณฑลภูเก็ตจัดส่งครูสอนภาษาไทยมาให้ ส่วนครูสอนมลายูเลือกจากครูในท้องถิ่น โรงเรียนไทยมลายูจึงเป็นโรงเรียนประถมศึกษาแห่งแรกของจังหวัดสตูล ต่อมาในปี พ.ศ. 2461 โรงเรียนแห่งนี้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสตูลวิทยา ภายหลังได้ตัดชั้นประถมศึกษาไป เหลือแค่ชั้นมัธยมศึกษาอย่างเดียว จึงเป็นต้นเค้าของโรงเรียนสตูลวิทยาทุกวันนี้ พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีปกครองเมืองสตูลฐานะเมืองหนึ่งของมณฑลภูเก็ต เพียง 4 ปีเศษเท่านั้น ท่าน

เดินทางไปตรวจราชการที่จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2455 เวลาประมาณเที่ยงวัน ท่านถูกคนร้ายคือนายจันทร์ยิงที่บริเวณท่าเรือกันตัง และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2456 ซึ่งเป็นต้นปีใหม่ (สมัยนั้นปีใหม่ไทยเริ่มนับ 1 เมษายน) จึงมีสมุหเทศาภิบาลมณฑลคนต่อมาดำรงตำแหน่งแทนได้แก่ พลโทพระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกร ระหว่างปี พ.ศ. 2456 – 2463 และต่อมาพระยาสุรินทราชา (ยกยูงวิเศษกุล) ดำรงตำแหน่งระหว่างปี พ.ศ. 24643 – 2469 หลังจากนั้นสตูลก็ต้องไปขึ้นกับมณฑลนครศรีธรรมราช(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2548 : 93 – 97)

3.6.1.9 สตูลเป็นเมืองขึ้นต่อมณฑลนครศรีธรรมราชและถูกตั้งเป็นจังหวัด

เมืองสตูลอยู่ในความปกครองดูแลของมณฑลภูเก็ตเป็นเวลา 16 ปี เมื่อทางราชการปรับปรุงถนนสายสตูล – ควนเนียง จนใช้การได้ ทำให้การเดินทางระหว่างสตูลกับนครศรีธรรมราชสะดวกกว่าการเดินทางไปมณฑลภูเก็ต สมัยนั้นควนเนียงขึ้นต่ออำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา เส้นทางรถไฟสายใต้ผ่านบ้านควนเนียง ช่วยให้การติดต่อกับมณฑลนครศรีธรรมราชคล่องตัวยิ่งขึ้นเมืองสตูลขึ้นต่อมณฑลนครศรีธรรมชาติ เพียง 7 ปี นับเป็นเวลาค่อนข้างสั้น กล่าวได้ว่า สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชมีบทบาทช่วยเหลือสตูลได้ค่อนข้างน้อย ต่างจากพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี และสมุหเทศาภิบาลคนต่อมา (พลโทพระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกร พ.ศ. 2456 – 2463) พระยาสุรินทราชา (นกยูง วิเศษกุล) พ.ศ. 2463 – 2469) ของมณฑลภูเก็ตที่ได้ช่วยวางพื้นฐานความเจริญของเมืองสตูลไว้ค่อนข้างดีแล้ว อาจเป็นเพราะระยะเวลาที่แตกต่างกันก็ได้ คือ เมืองสตูลขึ้นต่อมณฑลภูเก็ตนาน 16 ปี ในช่วงที่อยู่ในความปกครองของมณฑลนครศรีธรรมราช พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ยังดำรงตำแหน่ง ผู้ว่าราชการเมืองตลอดสมัย พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ได้สานต่อนโยบายของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีและเทศาภิบาลคนต่อ ๆ มาไว้ เช่น การปกครอง การศึกษา การส่งเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน ตลอดจนการพัฒนาบ้านเมืองด้านอื่น ๆ เมื่อขึ้นต่อมณฑลนครศรีธรรมราชก็ได้เร่งรัดพัฒนาให้เจริญรุดหน้ายิ่งขึ้น ปี พ.ศ. 2472 พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ก็ได้รับพระบรมราชานุญาติให้ต่ออายุราชการไปจนถึงปี พ.ศ. 2475 อันเป็นปีที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย ต่อมาได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารออกเป็นราชการบริหารราชการส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ตรามพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่มีราชการบริหารส่วนภูมิภาคเป็นมณฑล เมืองสตูลจึงมีฐานะเป็นจังหวัดโดยสมบูรณ์ ไม่ต้องขึ้นต่อมณฑลนครศรีธรรมราชนับแต่บัดนี้ถึงปัจจุบัน(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2548 : 97 – 99)

Prince of Songkla University Pattani Campus

รูปภาพที่ 9 แผนผังแสดงลำดับการตั้งเมืองสตูล

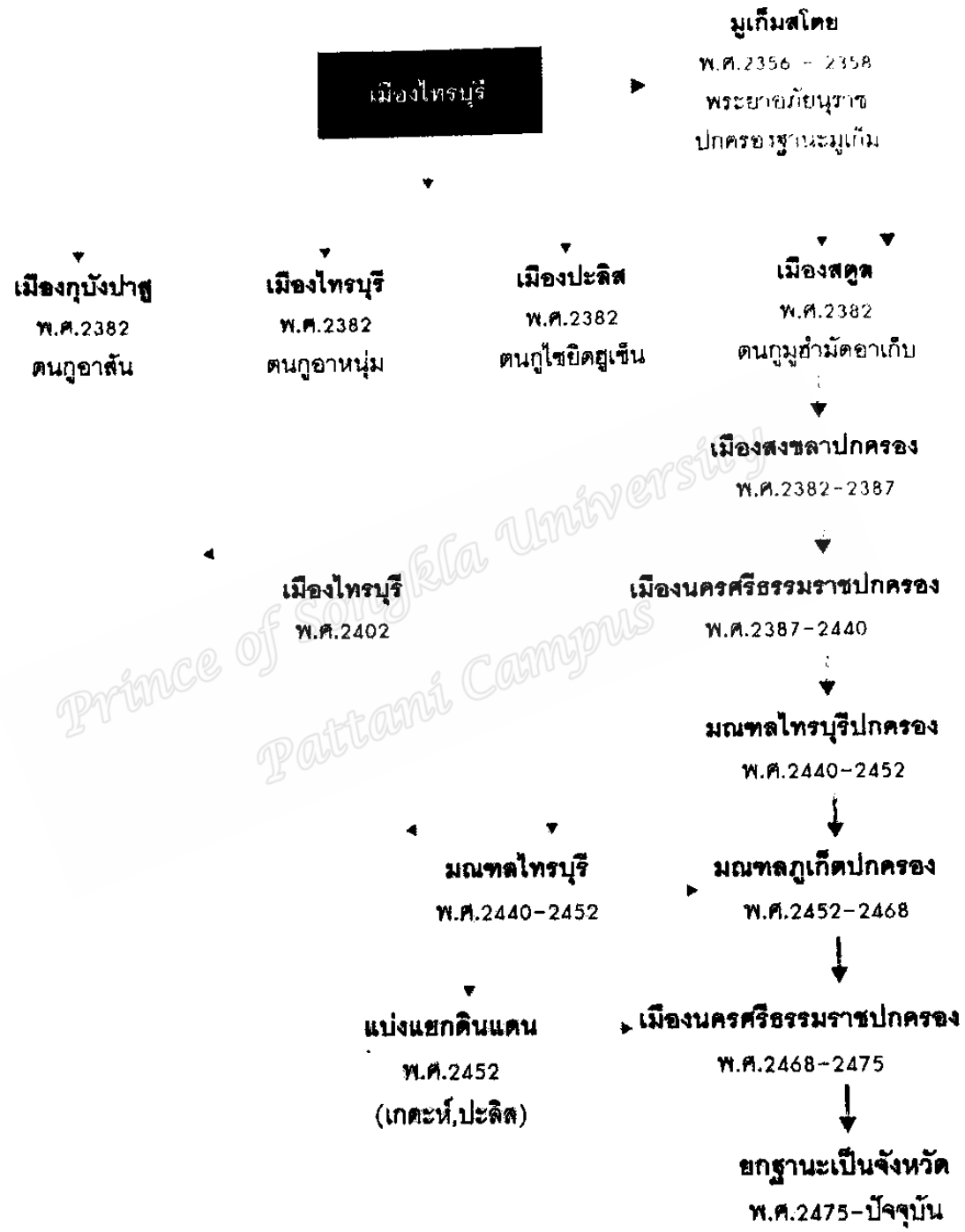

ที่มา : บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2548 : 98

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.6.2 มุสลิมและมัสยิดในจังหวัดสตูล

จังหวัดสตูล เป็นจังหวัดใต้สุดของประเทศไทยด้านฝั่งอันดามัน ห่างจากกรุงเทพฯ 973 กิโลเมตร โดยมีเนื้อที่ประมาณ 2,807.522 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,754,701 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดตรัง สงขลา รัฐเปอร์ลิส และรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2560 รวมทั้งสิ้น 319,700 คน ชาย 158,832 คน หญิง 160,868 คน จำนวนครัวเรือน 101,646 ครัวเรือน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 76.77 ศาสนาพุทธร้อยละ 23.02 และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 0.21 มีมัสยิด 241 แห่ง วัด 41 แห่ง โบสถ์ 3 แห่ง ศาลเจ้า 3 แห่ง และศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด 208 ศูนย์ มีพระภิกษุ 392 รูป สามเณร 53 รูป มีอิมาม 230 คน(จังหวัดสตูลออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2564)

3.6.2.1 การเข้ามาของมุสลิมในจังหวัดสตูล

การเข้ามาของบรรพบุรุษชาวเมืองสตูล สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินเมืองสตูลมาแต่โบราณกาล สืบต่อมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้มีอยู่เพียง 5 เผ่าพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มเชื้อสายมุสลิมมลายู พวกนิกริโตหรือเงาะเซมัง กลุ่มเชื้อสายไทยหรือสยาม กลุ่มเชื้อสายจีน และกลุ่มชาวเลหรือชาวน้ำ(ศาลจังหวัดสตูลแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว, 2554 :103)

ช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 16 ก่อนตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ก่อนตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี มีชาวอาหรับได้นำศาสนาอิสลามมาเผยแพร่ทางตอนเหนือของเกาะสุมาตราประเทศอินโดนีเซีย ภายหลังได้เผยแพร่สู่แคว้นเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย ราชามหาวังศาแห่งเกดะห์ดื่มนับถือพระพุทธศาสนา ทรงเลื่อมใสยอมรับศาสนาใหม่ เปลี่ยนจากศาสนาพุทธเป็นศาสนาอิสลาม ชาวเมืองก็ย่อมเปลี่ยนตามไปด้วย แต่ในขณะนั้นอิสลามยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก ล่วงมาราวต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา ศาสนาอิสลามที่เมืองมะละกาเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ได้แผ่อิทธิพลไปทั่วแหลมมลายู เจ้าเมืองต่างๆตลอดจนผู้คนต่างหันไปนับถือศาสนาอิสลามกันถ้วนหน้า ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ในแหลมมลายูตอนกลางและตอนล่างกลายเป็นมุสลิมมาจนกระทั่งทุกวันนี้(องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 12) อีกทั้งในประวัติศาสตร์ได้บันทึกว่าในสมัยนั้นมีชาวสยามอพยพไปตั้งถิ่นฐานตามหัวเมืองต่างๆ ส่วนหนึ่งเป็นทหารคอยรักษาบ้านเมือง ส่วนใหญ่มีพื้นเพมาจากเมืองนครศรีธรรมราชหรือเมืองบริวารใกล้เคียง ชาวสยามบางกลุ่มยอมเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม เรียกเป็นภาษามลายูว่าพวกส้ามสาม ซึ่งมาจากคำว่าสยามอิสลามนั่นเอง(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2552 : 34)

ชาวสตูลสืบเชื้อสายมุสลิมมลายู เนื่องจากจังหวัดสตูลเคยเป็นตำบลหนึ่ง ที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเมืองไทรบุรี บรรพบุรุษชาวสตูลส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมมลายู นับถือศาสนา

Prince of Songkla University Pattani Campus

อิสลามเป็นหลัก ดังนั้นชาวสตูลที่มีเชื้อสายมลายูคือชาวเมืองไทรบุรีเดิมนั่นเอง(ศาลจังหวัดสตูล แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว, 2554 :105) การเข้ามาของมุสลิมในจังหวัดสตูล มาจากคนเชื้อสายมลายูเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองสตูลตั้งแต่ในสมัยที่เมืองไทรบุรีมีอิทธิพลด้านประเพณีและวัฒนธรรมมลายู ที่สำคัญที่สุดคือศาสนากับภาษา กล่าวคือในยุคเจ้าเมืองไทรบุรีองค์ที่ 7 คือราชามหาวังสา โดยรับอิทธิพลจากอาณาจักรศรีวิชัย ได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลามตั้งแต่ตอนต้นของสมัยกรุงสุโขทัย และเปลี่ยนพระนามเป็นสุลต่านมูซัฟฟา ซาห์[20] ตามคติของอาหรับทำให้ศาสนาอิสลามเจริญรุ่งเรืองในเมืองไทรบุรีมาช้านาน ดังนั้นเมืองสตูลจึงพลอยได้รับอานิสงส์ด้านศาสนาอิสลามไปด้วย เนื่องจากเจ้าเมืองสตูลมีเชื้อสายของพระยาไทรบุรี นั่นแสดงให้เห็นว่าการเข้ามาของศาสนาอิสลามในจังหวัดสตูลมาจากเชื้อสายของพระยาไทรบุรีที่ได้ปกครองเมืองสตูลร่วม 60 ปี ในยุคของเจ้าเมืองไทรบุรีองค์ที่ 7 ชาวเมืองสตูลส่วนใหญ่จึงมีพื้นเพเดิมเป็นคนมาลายูส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการอพยพจากเมืองไทรบุรีเข้ามาตั้งถิ่นฐาน เมื่อมีลูกหลานก็กลายเป็นบรรพบุรุษชาวสตูลทุกวันนี้มาถึงสมัยของพระยาภูมินารถภักดีก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลามเช่นเดิม ชาวไทยมุสลิมเมืองสตูลได้จรรโลงศาสนาอิสลามคู่บ้านคู่เมืองสตูลมาตราบเท่าทุกวันนี้(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2552 : 38-39)

รูปภาพที่ 10 เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดี (ตนกูอับดุลฮามีด) ข้าหลวงเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลไทรบุรี

ที่มา : บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2552 : 388

Prince of Songkla University Pattani Campus

[20] สุลต่านมูซัฟฟา ซาห์เป็นชื่อของเจ้าเมืองไทรบุรีพระองค์ที่ 7 ก่อนหน้านี้เจ้าเมืองไทรบุรีทั้ง 6 พระองค์ คือ 1.พระองค์มหาวังศา 2.พระองค์มหาโพธิสัตว์ 3.พระศรีมหาวังศา 4.พระศรีมหาอินทรวังศา 5.พระองค์มหายาดดาหรา 6.พระองค์มหาโพธิสัตว์นับถือพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่พระองค์ที่ 7 นามเดิมชื่อ พระองค์มหาวังสาได้เข้ารับอิสลามนับแต่นั้นมาจึงเปลี่ยนพระนามเป็นสุลต่านมูซัฟฟาซาห์ประมาณปี ค.ศ.1474 (Ahmat Sharorn, 1984:11)

3.6.2.2 ความเป็นมาของมัสยิดในจังหวัดสตูล

สถานที่สำคัญที่จำเป็นต้องก่อสร้างก่อนคือ มัสยิดประจำเมืองหรือมัสยิดเตองะห์ กำหนดไว้ใจกลางชุมชน ตั้งอยู่ตรงข้ามศาลาว่าการเมือง ทั้งนี้เพื่อสะดวกสำหรับประชาชนและข้าราชการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน ยิ่งขณะนั้นในนครีสโตย ผู้คนอยู่กันไม่ค่อยหนาแน่นเช่นแต่ก่อน สาเหตุจากราษฎรส่วนใหญ่พากันทิ้งถิ่นฐานไปอยู่ตามป่าเขาทางตอนเหนือของเมือง เนื่องจากหวาดกลัวทหารเมืองนครศรีธรรมราชที่คอยทำร้ายและกวาดต้อนให้ไปอยู่ที่อื่น เมื่อเมืองสตูลมีเจ้าเมืองเชื้อสายมลายูปกครอง ทำให้ผู้คนมีความอุ่นใจ จึงอพยพเข้ามาอยู่พื่นครีสโตยตามเดิม ทำให้เมืองเริ่มเป็นปึกแผ่นโดยลำดับ การก่อสร้างมัสยิดประจำเมืองจึงเริ่มต้นมาพร้อมกับการก่อสร้างเมืองสตูลนั่นเอง(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2552 : 49)

มัสยิดหลังแรกของจังหวัดสตูลมีชื่อเดิมว่ามัสยิดอากีบี ตั้งอยู่ใจกลางเมือง เป็นผลงานชิ้นสำคัญของพระยาอภัยนุราช ตนกูมูฮำมัดอาเก็บ ร่วมด้วยกับหวันอุมาร์ บิน หวันฮาดี และข้าราชการอื่นๆ เห็นพ้องต้องกันว่ามีความจำเป็นจะต้องสร้างบัญชีประจำเมือง จึงมอบหมายให้หวันอุมาร์ บิน หวันฮาดี เป็นหัวหน้าควบคุมการก่อสร้าง สำหรับงบประมาณค่าก่อสร้างได้มาจากการต่อเรือปีละหลายลำ โดยนำไปขายที่เมืองไทรบุรีขากลับได้ซื้ออิฐและปูนมาจากเมืองไทรบุรี ส่วนกระเบื้องมุงหลังคา กระเบื้องปูพื้น ซื้อจากเมืองมะละกาใช้เวลาในการก่อสร้างอยู่หลายปี เสร็จสมบูรณ์ประมาณปีพ.ศ. 2390 เมื่อหวันอุมาร์ บิน หวันฮาดีถึงแก่กรรม เจ้าเมืองและราษฎรนำศพมาฝังไว้ บริเวณกำแพงด้านทิศตะวันตกของมัสยิด ซึ่งยังปรากฏอยู่ตราบทุกวันนี้(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2548 : 79)

รูปภาพที่ 11 หลุ่มฝังศพหวันอุมาร์ บิน หวันฮาดี หน้ามัสยิดมำบังในปัจจุบัน

ที่มา : บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2552 : 51

มัสยิดอากีบีนั้นใช้แบบแปลนอาคารมัสยิดเมืองมะละกา ก่อสร้างแบบอาคารชั้นเดียว ผนังก่ออิฐถือปูน ข้างในใช้เสาไม้เหลี่ยมสี่เสา พื้นที่ข้างในเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 13 เมตร รูปทรงหลังคาแบบมลายู มุงด้วยกระเบื้องกาบกล้วย ค่อยๆลาดลงมาจากทั้ง 4 ด้าน มียอดหลังคาขนาดเล็กยกขึ้นอีกชั้นหนึ่งเพื่อเป็นช่องระบายลม ส่งยอดสุดหลังคามีแผ่นไม้แข็ง ประดิษฐ์เป็นลวดลายประกบไว้ทั้ง 4 มุม รอบอาคารมัสยิดสร้างเป็นกำแพงล้อมรอบ ห่างตัวอาคาร 4 วา เพื่อเป็นทางเดินรอบมัสยิด(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2552 : 49)

รูปภาพที่ 12 มัสยิดอากีบี มัสยิดหลังแรกของเมืองสตูล

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสตูล, 2550 : 29

ส่วนด้านหน้าทิศตะวันออกมีประตูใหญ่ อีก 2 ประตูเล็กอยู่ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ โดยบริเวณหน้าประตูทิศตะวันออกมีที่เก็บน้ำละหมาด สำหรับอาบน้ำละหมาด มีการก่ออิฐเป็นแท่งที่นั่งเพื่อความสะดวกในการวักน้ำ ทำความสะอาดร่างกายก่อนเข้าไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตรงมุมทิศเหนือด้านบนของที่เอาน้ำละหมาด มีกลองหุ้มหนังวัวหน้าเดียวผูกโยงไว้ด้วยหวายเส้นใหญ่สำหรับตีบอกเวลาละหมาดในแต่ละวัน 5 ครั้ง และละหมาดวันศุกร์ ตีปลุกให้ผู้คนลุกขึ้นรับประทานอาหารก่อนยามรุ่งในเดือนถือศีลอด ตีในวันอิดิลฟิฏรี และอิดิลอัฎหา แม้กระทั่งตีบอกข่าวการตายของญาติพี่น้องและผู้คนในชุมชน มัสยิดอากีบีเป็นศูนย์รวมใจของชาวมุสลิมเมืองสตูลตั้งแต่ปีพศ. 2390 มาโดยลำดับนับตั้งแต่สมัยเจ้าเมืองสตูลซึ่งมีเชื้อสายของพระยาไทรบุรีสู่ยุคของพระยาภูมินาถภักดี พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ จนถึงสมัยผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลหลายคน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ที่ส่วนกลางส่งมาปกครองบ้านเมือง มัสยิดหลังเก่าก็ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา ต้องบูรณะซ่อมแซมขนาดใหญ่ถึง 2 ครั้ง มัสยิดหลังนี้ใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจรวมเป็นระยะเวลา 127 ปี นับจำนวนเจ้าเมือง ผู้ว่าราชการเมือง และผู้ว่าราชการจังหวัดที่คอยอุปถัมภ์ค้ำจุน รวม 25 คน(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2552 : 52)

มัสยิดอากีบีถูกรื้อถอนเมื่อปีพ.ศ. 2517 สมัยนายศุภโยค พานิชวิทย์เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล และนายอ่ำ วรโสพรรณ เป็นศึกษาธิการจังหวัดสตูล ได้รับข้อเสนอจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ขอรื้อถอนมัสยิดหลังเก่าและของบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลก่อสร้างมัสยิดหลังใหม่ ใช้เวลาในการสร้างระหว่างปีพ.ศ. 2518- 2522(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2552 : 52)

ในปีพ.ศ. 2516 สมัยที่นายศุภโยค พานิชวิทย์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดขอรื้อถอนมัสยิดหลังเก่า เนื่องจากมีสภาพทรุดโทรมมาก ยากต่อการบูรณะซ่อมแซมได้ อีกทั้งมีสภาพคับแคบ เนื้อที่ใช้สอยไม่เพียงพอต่อการประกอบศาสนกิจของชาวไทยมุสลิม ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นตามกาลเวลา ทางราชการได้เสนอของบประมาณไปยังกรมการศาสนา ทั้งนี้มีนายชูสิน โคนันทน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล มีบทบาทสำคัญในการประสานงานกับทางราชการ ทำให้งบประมาณการก่อสร้างตกสู่จังหวัดสตูลในปีงบประมาณ 2517 เพื่อให้การก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ตามแผน จังหวัดสตูลได้รับงบผูกพันในการก่อสร้างมัสยิดไว้ 4 ปีงบประมาณ ซึ่งจังหวัดมอบหมายให้นายเจริญ ไม่ทราบนามสกุล โดยมีบริษัทกำธรพานิชจำกัด เป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง ได้มีการรื้อถอนมัสยิดหลังเก่า และกำหนดการก่อสร้างอาคารเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2517(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2552 : 52)

เมื่อวันที่ 9 กันยายนพ.ศ. 2518 พระบาทสมเด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรขัตติยราชนารีได้เสด็จโดยเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง จากพระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ จังหวัดนราธิวาส ถึงสนามบินตำบลคลองขุด นายอรุณ รุจิกัณหะ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ได้จัดสถานที่รับเสด็จ บริเวณหน้าโรงเรียนสตูลวิทยา หรือสนามทุ่งเฉลิมสุข เมื่อเสร็จจากพิธีพระราชทานธงประจำรุ่นแก่ลูกเสือชาวบ้าน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้เสด็จไปยังมัสยิดมำบัง ขณะนั้นอยู่ในระหว่างการเริ่มต้นก่อสร้างมัสยิดหลังใหม่และทรงปลูกต้นราชพฤกษ์ 2 ต้นหน้ามัสยิด ด้านทิศเหนือเป็นต้นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงปลูกไว้ ส่วนด้านทิศใต้เป็นต้นที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถพระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงปลูกไว้ หลังจากนั้นจึงได้ทรงเสด็จ

ไปเยี่ยมราษฎรที่สมาคมจงหัวซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลนัก มัสยิดมำบังหลังใหม่มีความสง่างาม โดดเด่นแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ประกอบด้วยเสาสูงชะลูดรอบข้าง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามีโดมใหญ่รูปบัวตูมเป็นเฟือง 8 แฉก ประดับประดาด้วยกระจกสีทองเหลืองอร่าม ภายในมัสยิดแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นใต้ดินใช้เป็นห้องประชุมและห้องสมุด ชั้นกลางใช้ประกอบพิธีละหมาดตามปกติ ส่วนชั้นบนใช้เป็นที่ละหมาดเช่นกันในกรณีที่ผู้เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมากหรือในพิธีสำคัญ ด้านหน้ามีหออาคารสูงเด่นมียอดเป็นรูปโดม แต่มีขนาดเล็กกว่าโดมใหญ่ที่ตั้งอยู่บนหลังคามัสยิด(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 192)

รูปภาพที่ 13 มัสยิดมำบัง(หลังใหม่) ซึ่งเป็นมัสยิดกลางประจำจังหวัดในปัจจุบัน

ที่มา : บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2552 : 52

เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ 2522 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินี พระบรมราชชนนีพันปีหลวง สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์อัคราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรขัตติยราชนารี ได้เสด็จมายังมัสยิดมำบังจังหวัดสตูล ขณะนั้นเวลาประมาณ 18.00 น เพื่อทรงประกอบพิธีเปิดมัสยิดหลังใหม่อย่างเป็นทางการ(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 193)

รูปภาพที่ 14 ในหลวงรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระราชินี พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพและเจ้าฟ้าจุฬาภรณ์ เสด็จมายังมัสยิดมำบัง วันที่ 20 กันยายนพศ. 2522

ที่มา : บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2548 : 279

ในวันนั้นมีผู้คนทยอยเข้ามาในบริเวณมัสยิดตั้งแต่เช้า เพื่อรอคอยรับเสด็จพระองค์ท่านทั้งทั้งที่รู้ว่าพระองค์จะเสด็จมาถึงในตอนเย็นจากสายเป็นเที่ยง เที่ยงเป็นบ่าย จนถึงเย็น ผู้คนยิ่งแน่นหนา สมทบด้วยลูกเสือ ข้าราชการ ผู้นำศาสนาอิสลาม และชาวมาเลเซียที่เข้ามาร่วมด้วย มัสยิดหลังนี้ใช้เวลาในการสร้างรวม 6 ปี เปลี่ยนผู้ว่าราชการถึง 3 คน จนเสร็จสมบูรณ์ในสมัยคุณอารีย์ วงศ์อารยะ(บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2548 : 282)

รูปภาพที่ 15 ผู้นำศาสนาและประชาชนเข้าเฝ้าในหลวงรัชกาลที่ 9 ณ มัสยิดมำบัง

ที่มา : บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2548 : 279

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีพระบรมราชชนนีพันปีหลวง และพระราชธิดาทั้ง 2 พระองค์ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปตามลาดพระบาทสู่ตัวอาคาร แล้วเสด็จขึ้นบันไดสู่ชั้นกลางของมัสยิด เพื่อทรงประกอบพิธีเปิดแพรคลุมป้ายมัสยิดมำบังจังหวัดสตูลต่อไป(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 194)

รูปภาพที่ 16 ในหลวงรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระบรมราชินี ประทับ ณ มัสยิดมำบัง ภายหลังจากเปิดป้ายมัสยิด

ที่มา : บุญเสริม ฤทธิ์ธาภิรมย์ , 2548 : 281

3.6.2.3 ประวัติอิหม่ามมัสยิดหลังแรกในจังหวัดสตูล

คณะกรรมการบริหารมัสยิดหลังแรกของจังหวัดสตูล ตั้งแต่มัสยิดหลังเก่าคือมัสยิดอากีบีและในเวลาต่อมาเปลี่ยนเป็นมัสยิดมำบังในปัจจุบัน ประกอบด้วย อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น และกรรมการมัสยิดจำนวน 10 คน (เรียกว่าคนสิบ) มาตั้งแต่สมัยก่อน อิหม่ามถือเป็นผู้บริหารสูงสุดได้รับการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนา โดยมีเจ้าเมือง ผู้ว่าราชการเมือง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ สมัยก่อนได้รับเงินเดือน เดือนละ 10 เหรียญ อิหม่ามเป็นผู้คัดเลือกผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นคอเต็บ บิหลั่น ตลอดจนคนอื่นๆเข้ามาร่วมเป็นกรรมการ คอเต็บหมายถึงตำแหน่งรองจากอิหม่าม ส่วนบิหลั่นนั้นทำหน้าที่อะซานเรียกร้องไปสู่การละหมาด ส่วนกรรมการอื่นๆทำหน้าที่เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด ตั้งแต่ก่อตั้งมัสยิดหลังนี้

มีผู้ทำหน้าที่เป็นอีหม่ามดังต่อไปนี้

1.นายฮัจยีอับดุลละห์

2. นายฮัจยีเนาะห์

3. นายฮัจยีบาแฮร์

4. นายฮัจยีบาซัน หลังปูเต๊ะ

5. นายฮัจยีบารี บินสะอาด

6. นายไซยิดกาเซ็ม สหาบ

7. นายละใบละห์ หลงสะเดี๊ยะ

8. นายอาบีดีน พันยูโซ๊ะ

9. นายยูโสบ สลาม

(อเนก ปะลาวัน, 2522 : 195)

สรุปมัสยิดมำบังเป็นมัสยิดเก่าแก่ที่สุดของจังหวัดสตูล ก่อสร้างในสมัยพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ เมื่อปีพ.ศ. 2390 มีชื่อว่ามัสยิดอากีบี ถูกรื้อถอนไปเมื่อปีพ.ศ. 2517 เพื่อก่อสร้างเป็นมัสยิดหลังใหม่ชื่อว่ามัสยิดมำบัง เป็นแหล่งรวมจิตใจของชาวไทยมุสลิม มัสยิดมีความสวยงามตั้งอยู่ใจกลางเมืองสตูล สถานที่ก่อตั้งเมืองสตูลครั้งแรก หากย้อนรอยประวัติศาสตร์ของมัสยิดแห่งนี้ ก่อสร้างขึ้นมาไล่เลี่ยกับการสร้างนครีสโตยทีเดียว น่าเสียดายที่มีการรื้อถอนมัสยิดอากีบีหลังเก่าไป หากลงเรือไว้ทุกวันนี้ จะมีอายุน้อยกว่าเมืองสตูลไม่กี่ปีเอง ชาวสตูลรุ่นเก่าคงรู้สึกเสียดายที่มัสยิดหลังเดิมต้องถูกรื้อถอนไป หากมีการอนุรักษ์ไว้ดังที่ ฯพณฯ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้โต้แย้งไว้ในสมัยนั้น จังหวัดสตูลคงมีโบราณสถานที่เก่าแก่ที่สุดประจำเมือง อายุไล่เลี่ยกับเมืองสตูลทีเดียว มากกว่าคฤหาสน์กูเด็นหลายปี คนรุ่นเก่ายังคงจดจำตัวอาคารมัสยิดหลังเดิมได้ติดตาจนถึงทุกวันนี้ ยังมีภาพถ่ายให้เห็นเพื่อเตือนความทรงจำ ส่วนคนรุ่นใหม่คงไม่มีโอกาสเห็นของจริงรับทราบเฉพาะคำบอกเล่ากลับเห็นจากภาพถ่ายเท่านั้น ฝากไว้เป็นข้อคิดเราจะช่วยกันอนุรักษ์โบราณสถานที่เหลืออยู่ในเมืองสตูลเพียงไม่กี่แห่งได้อย่างไร(องค์การบิรหารส่วนจังหวัดสตูล, 2552 : 195)

ปัจจุบันมัสยิดในจังหวัดสตูลนั้น ถูกสร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ปีพ.ศ.2564 นั้นมีจำนวน 241 มัสยิด โดยแยกเป็น 7 อำเภอดังนี้

1.อำเภอเมือง 72 มัสยิด

2.อำเภอละงู 66 มัสยิด

3.อำเภอควนโดน 25 มัสยิด

4. อำเภอทุ่งหว้า 18 มัสยิด

5. อำเภอท่าแพ 30 มัสยิด

6. อำเภอควนกาหลง 23 มัสยิด

7.อำเภอมะนัง 7 มัสยิด

(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2564)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 4

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูล

เนื้อหาบทนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูล โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปได้ 3 ประเด็นสำคัญตามลำดับดังนี้

4.1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดจากบทสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดต่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ประธาน รองประธาน ฝ่ายวิชาการ และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล รวมถึงอิมาม คอเต็บ บิลาล และผู้นำชุมชน ซึ่งได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

4.1.1 สัมภาษณ์ประธาน รองประธาน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

4.1.1.1 สัมภาษณ์นายอรุณ อุมาจิ

ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ที่อยู่ 1521 หมู่ 5 ตำบลเกตรี อำเภอเมือง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 21 สิงหาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านเองมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย

จากความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของมุสลิมในพื้นที่จังหวัดสตูลจะพบว่าสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมนั้นมีหลายด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม ด้านการประกอบอาชีพ ด้านสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งด้านที่ควรรีบเร่งในการแก้ปัญหาคือด้านการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม เนื่องจากการใช้ชีวิตของคนในพื้นที่ตั้งแต่ระดับเยาวชน ระดับผู้ที่ประกอบอาชีพ และคนแก่ชรา การดำเนินชีวิตส่วนมากแล้วจะไม่สอดคล้องกับวิถีหลักคำสอนทางศาสนาในเรื่องของความเป็นอยู่การประกอบศาสนกิจ ยังมีมุสลิมอีกจำนวนมากที่ยังขาดละหมาด ขาดการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนา เมื่อมุสลิมขาดองค์ความรู้ ขาดการปฏิบัติศาสนกิจให้ครบถ้วน จึงเป็นเหตุทำให้คุณภาพชีวิตในความเป็นมุสลิมนั้นมิอาจพัฒนาก้าวล้ำให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันได้ในแง่ของคุณธรรม และปัญหาถัดมาที่เป็นปัญหาระยะยาวถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงาน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ทางภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้ อบรมและรณรงค์แล้วก็ตาม คือปัญหายาเสพติด ที่ยังมีเยาวชนมุสลิมเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่แล้วด้วยความอยากรู้อยากลองการไม่ตระหนักถึงบาปบุญในหลักคำสอนทางศาสนา เหตุจากการขาดความอบอุ่นภายในครอบครัวพ่อแม่ไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนบุตรของตน เนื่องจากใช้เวลาในการประกอบอาชีพทั้งวัน และปัญหาถัดมาคือปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจความยากจนของคนในพื้นที่ ซึ่งมีมุสลิมจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ขาดปัจจัยในการลงทุน การประกอบอาชีพ มีการกู้ยืมเงินทุนจากแหล่งกู้ยืมนอกระบบที่มีดอกเบี้ย ถือเป็นการละเมิดข้อห้ามทางศาสนา และยังรวมถึงปัญหาในเรื่องสุขภาพอนามัยในการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของอิสลาม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ควรแก้ปัญหาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมัสยิดในพื้นที่ควรมีบทบาทนำร่องในการแก้ปัญหาเหล่านี้เป็นการเบื้องต้น เพื่อมุสลิมในพื้นที่จะได้เห็นถึงความดูแลเอาใจใส่ของคณะกรรมการสัปบุรุษมัสยิดที่มีต่อประชาชน อีกทั้งยังเป็นการฟื้นฟูและสร้างบทบาทอันเป็นศูนย์รวมใจของมุสลิมในพื้นที่อีกด้วย

จากปัญหาคุณภาพชีวิตที่ได้นำเสนอมานั้น ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่รวมถึงสัปบุรุษของมัสยิดจำเป็นจะต้องวางแผนวางระบบในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นการส่งเสริมและช่วยเหลือต่อมุสลิมในพื้นที่ ในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในรูปแบบของอิสลาม ดังนั้นทางมัสยิดควรจัดระบบการเรียนการสอนให้ทั่วถึงควรใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการดำเนินการเพื่อมุสลิมที่ไม่มีโอกาสเข้าไปรับฟังในมัสยิดจะได้ติดตามย้อนหลังได้ มัสยิดควรส่งเสริมในเรื่องของระบบกองทุนซะกาตอย่างจริงจัง ควรมีการสำรวจผู้ที่มีทรัพย์สินและติดตามในเรื่องของการจ่ายซะกาตตามบทบัญญัติทางศาสนา มัสยิดควรประสานหน่วยงานภายนอกสาธารณสุขในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของเยาวชนรวมถึงเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนรณรงค์และปราบปรามปัญหายาเสพติดให้หมดไปในพื้นที่ มัสยิดควรประสานหน่วยงานต่างๆในการส่งเสริมอาชีพเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่เป็นการลดปัญหาความยากจนภาวะการตกงานได้อีกระดับหนึ่ง มัสยิดควรมีทะเบียนครัวเรือนมีข้อมูลการศึกษา ข้อมูลรายได้และความเป็นอยู่ของมุสลิมในพื้นที่ของตนเพื่อสามารถเข้าถึงและรับรู้ปัญหาที่แท้จริงในการเข้ามามีส่วนช่วยเหลือเยียวยาซึ่งเป็นสิ่งที่ศาสนาส่งเสริมและเป็นบทบาทที่สำคัญที่นอกเหนือจากการใช้สถานที่แห่งนี้ในการประกอบศาสนกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังใช้เป็นศูนย์รวมใจของคนมุสลิมในพื้นที่เป็นแหล่งในการแสวงหาวิทยาการความรู้ต่างๆ และเป็นศูนย์กลางในการประสานและแก้ปัญหาต่างๆเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้เกิดขึ้นกับมุสลิม

4.1.1.2 สัมภาษณ์นายสมาน เกปัน

รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ที่อยู่ 39/1 หมู่ 5 ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2565

เวลา 10.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านเองมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมในจังหวัดสตูลโดยเป็นผู้ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องศาสนา และใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติหน้าที่ มีการพบปะพูดคุย ปรึกษาแลกเปลี่ยนรับฟังความคิดเห็นจากมุสลิมในพื้นที่

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในจังหวัดสตูลนั้น ส่วนใหญ่แล้วมุสลิมจำนวนมากไม่ได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติทางศาสนาอย่างเต็มรูปแบบ ทำให้การเป็นอยู่ไม่สอดคล้องกับวิถีของความเป็นมุสลิม จึงเป็นเหตุให้คุณภาพชีวิตตกต่ำ ทั้งๆที่คำสอนของศาสนาอิสลามนั้นมุสลิมคือประชาชาติตัวอย่าง ดังนั้นสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นปัญหาหนัก คือ การที่มุสลิมขาดการปฏิบัติ ขาดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อหลักคำสอนของอิสลาม เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เป็นเหตุให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด เศรษฐกิจ ความยากจน ปัญหาครอบครัวและสังคม

ดังนั้นทางมัสยิดในแต่ละพื้นที่จำเป็นต้องหาแนวทางในการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจทางศาสนาและวิถีการดำเนินชีวิตในพื้นที่อย่างทั่วถึงในหลายๆรูปแบบ ทั้งในด้านการจัดการอบรม การจัดการเรียนการสอนของมัสยิด การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์และประกาศภายในพื้นที่ ควรมีการเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อทราบถึงปัญหาของแต่ละครอบครัว จัดหากิจกรรมต่างๆโดยประสานกับหน่วยงานภายนอกมาให้ความรู้แก่คนในพื้นที่ ทั้งในเรื่องของการแก้ปัญหาความยากจน ควรจัดการในเรื่องของระบบซะกาตให้ทั่วถึง การแก้ไขปัญหาในเรื่องของยาเสพติด ปัญหาครอบครัวและสังคมนั้น ควรมีการแบ่งฝ่ายในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการกระตุ้นและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมภายในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม

4.1.1.3 สัมภาษณ์นายอับดุลเลาะ ปังแลมาปุเลา

ฝ่ายวิชาการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ที่อยู่ 125 หมู่ 4 ตำบลย่านซื่อ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการนำหลักคำสอนของศาสนาเผยแพร่สู่ประชาชนภายในจังหวัด โดยมีหน้าที่หลัก คือ ดำรงตำแหน่งเป็นฝ่ายวิชาการคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตภายในจังหวัดสตูลนั้น ในความเห็นส่วนตัวคิดว่าปัญหายาเสพติดถือเป็นปัญหาที่ใหญ่และนำไปสู่ปัญหาอย่างอื่นอีกมากมายตามมา ทั้งในเรื่องของสุขภาพจิตและสุขภาพกาย ปัญหาในเรื่องของการประกอบอาชีพ ความยากจน และอีกปัญหาที่ถือว่าเป็นปัญหาระยะยาวคือปัญหาในเรื่องของมุสลิมในพื้นที่ขาดวิชาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

รวมถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ถึงแม้ว่าจะมีการแก้ปัญหามาตลอดมีการจัดการเรียนการสอนภายในมัสยิดในแต่ละพื้นที่เองก็ตาม แต่ยังได้รับการตอบรับน้อยมาก จะเห็นได้ว่าในเรื่องของความรู้นั้นถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเช่นกัน เพราะถ้าหากมุสลิมยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนทางศาสนาแน่นอนคุณภาพในการดำเนินชีวิตของมุสลิมจะไม่เกิดการพัฒนาทั้งในเรื่องทางโลกและทางธรรม

จากที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในจังหวัดสตูลนั้น ทางมัสยิดของแต่ละพื้นที่ควรมีบทบาทในการนำแนวทางจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามสู่การแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ดังนั้นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นควรให้มีความสอดคล้องกับบริบทในสังคมปัจจุบันเพื่อเป็นการแก้ไขแนะนำเสนอแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ตามสภาพที่เกิดขึ้นจริง ผมขอนำเสนอว่า ทางมัสยิดควรจัดระบบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครัวเรือนที่สังกัดอยู่ในมัสยิดของท่าน เพื่อเป็นการรับรู้ถึงสภาพของแต่ละครอบครัวและปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น จะช่วยให้เกิดความง่ายดายในการติดตาม มัสยิดควรจัดการเรียนการสอนให้ทั่วถึง มีการประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับคนในพื้นที่ สร้างกลุ่มไลน์ครอบครัวสุขสันต์ของมัสยิด และทุกครั้งที่มีการจัดการเรียนการสอนนั้นควรมีการเผยแพร่แบบไลฟ์สด เพื่อให้ผู้ที่ไม่สามารถเข้ามารับฟังที่มัสยิดนั้น สามารถรับฟังในช่องทางอื่นได้ ที่สำคัญทางบัญชีควรวางแผนจัดระบบและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนพร้อมทั้งมีการประเมินในการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนเรื่องใดที่เห็นควรว่าต้องประสานหน่วยงานภายนอกให้มันมีส่วนเกี่ยวข้องก็ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น ในเรื่องของยาเสพติดและการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่มัสยิดของท่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง

4.1.1.4 สัมภาษณ์นายนีสาด แคยิหวา

เลขานุการและกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ที่อยู่ 178 หมู่ 2 ตำบลเขาขาวเหนือ อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 15.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านดำรงตำแหน่งเลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ปฏิบัติหน้าที่ จัดการประชุม วางแผน แบ่งภาระงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามเขตพื้นที่ต่างๆ

สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในจังหวัดสตูลหากมองอีกมิติหนึ่งจะพบว่า มุสลิมส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพที่หลากหลาย ในช่วงเวลาในการทำงานนั้นตั้งแต่ช่วงเช้าถึงค่ำ ทั้งอาชีพเกษตรกรรม ประมง รับจ้าง และอื่นๆ จึงเป็นสาเหตุให้ไม่มีเวลาในการอยู่ร่วมกับครอบครัวมากนัก บางส่วนทำงานจนลืมการประกอบศาสนกิจประจำวัน ละทิ้งสิ่งที่เป็นฟัรฏู เช่น ละหมาด 5 เวลา ขาดการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับศาสนา จึงทำให้คุณภาพการดำเนิน

ชีวิตตกต่ำ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ย่อมมีปัญหาตามมาหลายๆด้านตามมา และอีกประการหนึ่งคือการไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนบุตร เป็นเหตุทำให้เยาวชนไปคบหาสมาคมหรือคบเพื่อนที่ติดยาเสพติด สุดท้ายจึงกลายเป็นผู้ติดยาเสพติดในที่สุด นอกเหนือจากนี้แล้วปัญหาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่จังหวัดสตูลนั้น ยังมีในเรื่องของปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพและสุขภาวะต่างๆในการดำเนินชีวิต คนชราไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลานอย่างทั่วถึง และยังรวมถึงปัญหาสังคมทั้งในด้านการใช้ชีวิตร่วมกัน ความสามัคคี และการให้ความร่วมมือกับองค์กรศาสนาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ถึงแม้ว่าบางมัสยิดในจังหวัดสตูล มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ อบรมต่างๆจากหน่วยงานภายนอกแล้วก็ตาม

จากสภาพปัญหาดังกล่าวนั้น ทางองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะมัสยิดคือศูนย์รวมใจของมุสลิมในพื้นที่ ควรวางแผนและนโยบายต่างๆในการเสริมสร้างให้มุสลิมอยู่ภายในพื้นที่ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามวิถีอิสลาม จึงขอเสนอว่า ผู้ที่มีหน้าที่ ทั้งอิมาม คอเต็บ บิลาล และกรรมการมัสยิดในจังหวัดสตูลจำเป็นต้องการหนักในเรื่องนี้ ควรมีการวางแผน สำรวจปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ของตน แนะนำประเด็นเหล่านี้มาแก้ปัญหาตามลำดับ เช่น ควรจัดระบบในเรื่องซะกาตให้เข้มแข็ง เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ลำบากยากจน จัดอบรมให้ความรู้ จัดเก็บข้อมูลในรูปแบบของทะเบียนสมาชิกที่สังกัดในมัสยิดของตน ควรให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักเศรษฐศาสตร์อิสลามโดยประสานหน่วยงานภายนอกเข้ามาอบรมเน้นในด้านของการพัฒนาอาชีพ จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ยากไร้ในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างและลดปัญหาความยากจน ถึงแม้ว่าทางมัสยิดนั้นไม่สามารถจัดการในทุกเรื่องได้แต่ควรมีบทบาทประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ควรเน้นให้สัปบุรุษคณะกรรมการของมัสยิด รับรู้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาของคนในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง

4.1.1.5 สัมภาษณ์นายเจ๊ะอาด สัญญา

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล หมู่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 13.00 น. ได้กล่าวว่า

ท่านปฏิบัติหน้าที่เป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จัดระเบียบดูแลเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิด แต่งตั้งกรรมการประจำมัสยิด และดูแลกรรมการมัสยิดในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม 2540 เพื่อความสงบสุขของสัปบุรุษประจำมัสยิด

ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในจังหวัดสตูลนั้น มุสลิมส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการดำรงชีพ เนื่องจากรายได้ค่อนข้างจำกัด จึงส่งผลกระทบไปสู่ปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยทำงานส่วนมากละเลยการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน หมกมุ่นอยู่กับอบายมุข

รวมถึงสิ่งเสพติดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนและคนวัยทำงานยังมีส่วนเกี่ยวข้อง จึงเป็นช่องทางในการหารายได้ที่ผิดกฎหมาย ซึ่งทางมายึดเองไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาตรงนี้ได้ กล่าวคือปัญหาหลักๆมาจากเรื่องของยาเสพติด ทั้งเสพและจำหน่าย เมื่อเป็นเช่นนี้แน่นอนคุณภาพในการดำเนินชีวิตย่อมตกต่ำเป็นที่สุด และปัญหาที่ตามมาคือการละเลยในการปฏิบัติตามบทบัญญัติทางศาสนา ขาดการศึกษาแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องของศาสนา จึงทำให้ขาดความตระหนักถึงวิถีชีวิตที่แท้จริงของการเป็นมุสลิม มุสลิมจำนวนไม่น้อยภายในพื้นที่พี่ยังประสบปัญหาในเรื่องของการประกอบอาชีพมีรายได้น้อย หาเช้ากินค่ำ ไม่มีเวลาให้กับครอบครัวของตน เนื่องจากการประกอบอาชีพทั้งวัน จึงส่งผลกระทบต่อบุตรหลานในที่สุดทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่นในการอบรมดูแลสมาชิก แม้ว่าทางมัสยิดในแต่ละพื้นที่มีการจัดการเรียนการสอนในเรื่องของศาสนาแล้วก็ตาม อีกทั้งยังมีในเรื่องของการดูแลสุขภาพ ความสะอาดและสุขภาวะด้านต่างๆยังถือว่ามุสลิมในพื้นที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ซึ่งปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไขและจัดวางระบบในการพัฒนาอย่างเร่งด่วนจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงมัสยิดอันเป็นศูนย์กลางของมุสลิมในพื้นที่อีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าว ควรเริ่มต้นในการสร้างความเข้าใจให้กับสัปบุรุษที่จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นไปตามหลักการทางศาสนา และพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับมุสลิมในพื้นที่ หากผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในมัสยิดมีความเข้มแข็ง ก็จะทำให้เกิดความง่ายดายในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ทางมัสยิดควรมีการอบรมให้ความรู้ทางศาสนาให้กับสมาชิกในพื้นที่ในหลายๆรูปแบบและควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ส่วนในเรื่องปัญหายาเสพติดนั้นถือเป็นสิ่งที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตของมุสลิมอย่างหนัก ควรมีการใช้หลักการทางศาสนาปรับความเข้าใจถึงพิษภัยที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและควรประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการอย่างชัดเจน ด้านปัญหาความยากจนทางมัสยิดควรแนะนำในเรื่องหลักความพอเพียงและการประกอบอาชีพเพิ่มเติมให้กับคนในพื้นที่ ควรจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความปรองดองสามัคคีการพัฒนาสถาบันทางครอบครัวชุมชนในขอบเขตของการมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยในขอบเขตของการนำหลักการทางศาสนามาปรับใช้ในชีวิตจริง

4.1.2 สัมภาษณ์อิมามทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล

4.1.2.1 สัมภาษณ์นายฮาสัน พรัดขำ

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลและอิมามประจำมัสยิดบูเก็ตบูหงา หมู่ 7 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ได้ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2565

เวลา 13.30 น. ได้กล่าวว่า

จากสภาพชีวิตจริงของมุสลิมภายในพื้นที่ ส่วนใหญ่แล้วยังขาดการตระหนักขาดความพร้อมในการขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษาแม้นว่ามุสลิมบางส่วนมีการกระตือรือร้นในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นแล้วก็ตาม เพราะจะเน้นไปในทางสามัญมากกว่า ส่วนความรู้ทางศาสนานั้นถือได้ว่ายังมีน้อยมาก ด้วยเหตุนี้เมื่อมุสลิมขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องทางศาสนา ปัญหาที่ตามมาย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ตัวอย่างเช่นมุสลิมยังขาดการปฏิบัติหน้าที่ในความเป็นผู้ศรัทธาต่อพระเจ้าในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันยังไม่ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการละหมาด 5 เวลา การถือศีลอด หรือข้อบัญญัติอื่นๆในการดำเนินชีวิต เมื่อเป็นเช่นดังกล่าวเป็นเหตุทำให้คุณภาพชีวิตของมุสลิมในทางธรรมตกต่ำลง และเมื่อมุสลิมขาดความรู้ความเข้าใจทางศาสนาอย่างลึกซึ้งการกระทำสิ่งที่ฝ่าฝืนอบายมุขต่างๆย่อมเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของยาเสพติด การประกอบอาชีพที่ผิดหลักการทางศาสนา การปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ย และค้าขายสิ่งที่ผิดข้อบัญญัติและกฎหมายบ้านเมือง และอีกปัญหาหนึ่งคือการที่มุสลิมขาดความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆกับทางมัสยิด ขาดการติดตามและมีส่วนร่วมกับทางมัสยิด ทำให้ไม่ทราบข้อมูลความคืบหน้าต่างๆขององค์กรที่จัดให้แก่มุสลิมภายในพื้นที่

จากปัญหาข้างต้นทางมัสยิดเองควรมีการจัดระบบในการบริหาร วางแผนงานให้ครบถ้วน ควรมีการสำรวจข้อมูลแต่ละครอบครัวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยติดตามและประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการและสัปบุรุษมัสยิดเอง ควรมีการอบรมวางแผนงานและให้ความรู้แก่คณะกรรมการผู้ที่เกี่ยวข้องกับมัสยิดทุกฝ่าย ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นควรมีบทบาทให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ทางมัสยิดควรส่งเสริมในเรื่องของการจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและความรู้ทางศาสนาให้กับคนในพื้นที่ตามความเหมาะสมวันเวลาที่ทุกคนทุกฝ่ายสะดวก อาจจัดในรูปแบบที่หลากหลายโดยแบ่งกลุ่มแบ่งโซนสำหรับมุสลิมที่ยังอ่อนแอในความรู้ทางศาสนา เพื่อเป็นการพบปะกับมุสลิมได้อย่างทั่วถึงและสามารถที่จะแก้ปัญหาหลักๆได้ มัสยิดควรประสานงานกับองค์กรและหน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทแก้ปัญหาของคนในพื้นที่ทั้งในเรื่องความยากจน ปัญหายาเสพติด และส่งเสริมทุนทรัพย์ทางการศึกษาให้กับเยาวชนที่ลำบาก ส่งเสริมในเรื่องของการประกอบอาชีพที่หะลาล โดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้ในการตักเตือนให้รู้บาปรู้บุญ และประสานหน่วยงานเข้ามาอบรมในเรื่องของการประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ทั้งนี้มัสยิดเองควรมีบทบาทในการสรรหางบประมาณต่างๆจากหน่วยงานภายนอก ควรจัดโครงการและกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมุสลิมกับมัสยิด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.1.2.2 สัมภาษณ์นายอรุณ ติลาเต๊ะ

อิมามประจำมัสยิดกลางกำแพง ที่อยู่ 35 หมู่ 4 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพความเป็นอยู่และปัญหาในการดำเนินชีวิตด้านคุณภาพ มุสลิมในพื้นที่ส่วนมากยังประสบปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหายาเสพติด เยาวชนส่วนมากยังละเลยการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา แต่จะพัฒนาการศึกษาเฉพาะด้านสามัญอย่างเห็นได้ชัดเจน เมื่อเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา การปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตก็ยังเป็นไปในทิศทางที่สวนทางจากหลักคำสอนมากมาย เช่น การแต่งกายให้ถูกต้องตามหลักศาสนา การไปมาหาสู่พบปะสังสรรค์ระหว่างชายหญิงอย่างอิสระ และเยาวชนปฏิบัติตนฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของอัลลอฮฺ อย่างเป็นรูปธรรม และปัญหาต่อมาเกี่ยวกับคนในพื้นที่ยังละเลยต่อการปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการละหมาด 5 เวลาและการประกอบศาสนกิจอื่นๆ คนส่วนมากใช้เวลาหมดไปกับการประกอบอาชีพหารายได้เนื่องจากผลกระทบจากเศรษฐกิจที่กำลังตกต่ำ จนไม่มีเวลาเข้ามัสยิดหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่มัสยิดได้จัดขึ้น จึงทำให้ขาดโอกาสในการรับฟังข่าวสารและการอบรมคุณธรรมจริยธรรมปรับความเข้าใจในเรื่องของการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม เมื่อเป็นเช่นนี้คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ก็ยังขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นเป็นอย่างยิ่งในการหาแนวทาง หรือนโยบายต่างๆมาปรับใช้ให้เหมาะกลับสภาพที่เกิดกับชีวิตจริง เพื่อเป็นการหาหนทางในการแก้ปัญหาเบื้องต้นและระยะยาวต่อไป

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทางมัสยิดควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในการหาหนทางแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันกับมัสยิดทุกพื้นที่ในจังหวัดสตูล โดยที่เสนอว่า สิ่งแรกที่จะเริ่มต้นในการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมของแต่ละมัสยิดนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริม อบรมให้ความรู้แก่สัปบุรุษของมัสยิดก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจตรงกันแนะนำแนวทางนโยบายมาปรับใช้จริงในการปฏิบัติหน้าที่ หลังจากนั้นควรมีการสำรวจและเก็บข้อมูลของแต่ละครอบครัวที่สังกัดอยู่ในมัสยิดนั้นๆ แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาแยกเป็นประเด็นปัญหา เช่น ครอบครัวไหนมีสมาชิกติดยาเสพติด ครอบครัวไหนประสบปัญหาความยากจน ครอบครัวไหนขาดทุนทรัพย์ส่งบุตรหลานเข้าศึกษา ครอบครัวไหนขาดการศึกษาหาความรู้ทางศาสนา และปัญหาอื่นๆที่กำลังประสบอยู่ เมื่อทางมัสยิดได้รับทราบข้อมูลและรายละเอียดเบื้องต้นแล้ว ถือเป็นเรื่องง่ายในการนำปัญหาเหล่านี้มาแก้ไขปัญหาร่วมกันและประสานหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาช่วยเหลือ นับเป็นการแก้ปัญหาที่ตรงตามเป้าหมายจริงๆของคนในพื้นที่ และที่

สำคัญคณะกรรมการสัปบุรุษของมัสยิดจะต้องมีความบริสุทธิ์ใจมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริม สร้างบทบาทให้เกิดขึ้นภายในมัสยิดของตน ให้มัสยิดนั้นเป็นองค์กรที่เป็นจุดศูนย์รวมใจของมุสลิมในพื้นที่ ใครมีปัญหาอันใดก็เข้ามายังมัสยิดนอกเหนือจากเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิมแล้ว ก็ยังเป็นสถานที่ใช้ในการแก้ปัญหาเยียวยาช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมและส่งเสริมในการประกอบความดีงามทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างสอดคล้องตามบริบทสังคมปัจจุบัน หากทุกมัสยิดในจังหวัดสตูลจริงจังในเรื่องนี้ ด้วยความช่วยเหลือจากอัลลอฮฺ แน่นอนเราคงจะได้เห็นความเป็นมัสยิดต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมได้อย่างชัดเจน

4.1.2.3 สัมภาษณ์นายมิตรชา โต๊ะลาตี

อิมามประจำมัสยิดบารายี ที่อยู่ 118 หมู่ 7 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาและความเป็นอยู่ของมุสลิมในพื้นที่นั้นส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาทางครอบครัวเป็นหลัก เพราะฐานในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมาจากครอบครัวเป็นอันดับแรก ฉะนั้นแล้วจะเห็นได้ว่าปัญหาแรกคือวิชาความรู้ความเข้าใจในเรื่องของศาสนาซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เมื่อสมาชิกในครอบครัวขาดพื้นฐานหลักในเรื่องขององค์ความรู้แน่นอนปัญหาอื่นๆก็จะตามมาอย่างเห็นได้ชัดเจน อาทิเช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง ท้องก่อนแต่ง และปัญหายาเสพติด ส่วนปัญหาในด้านสุขภาพนั้นในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นโรคที่เกิดจากการใช้ชีวิตประจำวันในเรื่องของการอุปโภคบริโภคต่างๆ คนส่วนมากจะประสบกับโรคเบาหวาน โรคหัวใจ ความดัน เหล่านี้เป็นต้น ส่วนปัญหาในด้านเศรษฐกิจจะพบว่าคนในพื้นที่ได้รับรายได้ไม่สมดุลกับรายจ่ายสุดท้ายทำให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา ด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ยังต้องมีการพัฒนาจัดการเกี่ยวกับความมีวินัยของมุสลิมเอง ทั้งในเรื่องของขยะและด้านสุขภาวะต่างๆ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวนั้น เห็นควรว่าทางมัสยิดจำเป็นจะต้องพัฒนาและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง วางแผนการจัดการอย่างเป็นระบบด้วยการสำรวจและดำเนินการแก้ปัญหาในแต่ละประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ เสนอว่าควรมีการพัฒนาการศึกษา การเรียนรู้ที่มุ่งสู่ความเข้าใจและการคิดอย่างเป็นระบบตามวิถีอิสลามเป็นประเด็นแรกก่อน เพราะเมื่อมุสลิมในพื้นที่มีความเข้าใจ สิ่งที่ตามมาคือการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ควรสร้างการเรียนรู้พร้อมฝึกฝนในครอบครัวในเรื่องของการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม ส่วนปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว การท้องก่อนแต่ง การหย่าร้าง และสมาชิกภายในครอบครัวติดยาเสพติดนั้นเสนอแนะว่า ทางมัสยิดควรสำรวจอย่างจริงจังและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐให้เข้ามาช่วยเหลือส่งเสริมและสร้างความเข้าใจถึงผลร้ายและข้อเสียต่างๆของปัญหาเหล่านี้ อาจเป็นไปในลักษณะการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำศาสนาในพื้นที่กับองค์กร

เหล่านี้ ทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมผู้รู้ทางศาสนาจำเป็นในการนำหลักคำสอนเข้ามาทำการตักเตือนให้รู้ถึงบาปบุญ ส่วนเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นควรอธิบายถึงผลร้ายพิษภัยโดยนำสื่อรูปภาพ วีดีโอต่างๆเข้ามาประกอบในการอบรมทั้งนี้เพื่อให้เห็นได้อย่างชัดเจนและเป็นการกระตุ้นให้คนในพื้นที่ได้มีความตระหนักอย่างจริงจัง ด้านสุขภาพนอกเหนือจากที่คนในพื้นที่ได้รับการตรวจและการสำรวจจากอสม.แล้ว ควรจัดอบรมสมาชิกในครอบครัวเชิงบูรณาการกับหลักการทางศาสนาในเรื่องของความสะอาดและสุขภาวะต่างๆในการดำเนินชีวิตของมุสลิม ด้านเศรษฐกิจทางมัสยิดควรให้ความช่วยเหลือต่อพี่น้องมุสลิมควรมีกองทุนซะกาตและเงินกองกลางที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติทางศาสนามาช่วยเหลือผู้ที่ลำบาก และควรประสานหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวกับการส่งเสริมด้านอาชีพเข้ามามีบทบาทในการสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับคนในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมนั้นทางมัสยิดควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้ตระหนักแนะนำแบบอย่างคำสอนของศาสนาในเรื่องของความสะอาดและด้านสุขภาวะทางต่างๆมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจอย่างทั่วถึงและทางมัสยิดเองควรจัดกิจกรรม ในเรื่องของวิถีการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างท่านนบีในด้านต่างๆรวมถึงด้านสุขภาพ ความสะอาด และวิธีบำบัดตามแบบอย่างของท่าน และควรจัดกิจกรรมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ในแต่ละเดือน เพื่อเป็นการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม และอีกประเด็นหนึ่งควรส่งเสริมในการพัฒนาศักยภาพผู้นำและผู้ที่เกี่ยวข้อง กระบวนการเรียนรู้และสร้างกลไกขับเคลื่อนในการพัฒนาและการแก้ปัญหาร่วมกันโดยประสานสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลในการวางแบบแผนกำกับติดตามและให้ทุกมัสยิดภายในจังหวัดได้มีการนำไปใช้ในการแก้ไขและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันตามทัศนะอิสลามต่อไป

4.1.2.4 สัมภาษณ์นายนิรัต อะตันตรา

อิมามประจำมัสยิดนะฮ์รุสลาม ที่อยู่ 20 หมู่ 4 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ ที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 11.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนใหญ่คือความหละหลวมในเรื่องวิชาความรู้และการปฏิบัติศาสนกิจที่จำเป็นในศาสนา ยังมีคนในพื้นที่อีกจำนวนมากขาดความตระหนักในการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนารวมถึงการส่งเสริมบุตรหลานให้ศึกษาต่อ ส่วนใหญ่จะเน้นไปทางสามัญเพียงอย่างเดียว ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ขาดพื้นฐานความรู้ทางศาสนา เมื่อเป็นเช่นนี้การปฏิบัติศาสนกิจของเขาเหล่านั้นย่อมไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ส่วนคนวัยทำงานนั้นก็จะหมกมุ่นในการประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว การละหมาดในมัสยิดร่วมกันและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางมัสยิดจัดขึ้นนั้น มีการเข้าร่วมน้อยมากถึงกับบางครอบครัวขาดขาดการเข้าร่วมอย่างอย่าต่อเนื่อง ปัญหาต่อมาคือปัญหาในเรื่องของความสามัคคีของคนในพื้นที่ สืบเนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

เกี่ยวกับคำสอนของอิสลาม ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเกือบทุกครั้งเมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกันคนในพื้นที่มีการแข่งขันกัน ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมได้อย่างชัดเจน เพราะความปรองดองสามัคคีกันนั้น เป็นบ่อเกิดในการรวมพลังเสริมสร้างทักษะในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันของพี่น้องมุสลิม ปัญหาดังกล่าวนี้ล้วนมาจากการขาดวิชาความรู้ทางศาสนา และจำเป็นจะต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้แล้ว ยังมีปัญหาที่ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาภายในครอบครัว และปัญหาการทะเลาะขัดแย้งกัน รวมถึงปัญหาชู้สาวของเยาวชนในพื้นที่

จากสภาพปัญหาข้างต้นนั้น ควรมีการพัฒนาและปรับความเข้าใจให้กับสัปบุรุษและผู้ปฏิบัติหน้าที่ของทางมัสยิด โดยเริ่มจากการอบรมและวางแผนการดำเนินงาน วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ร่วมกัน ทางมัสยิดควรนำเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นนโยบายต่างๆในการแก้ไขปัญหาของมัสยิดในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่ของผมนั้น ขอเสนอแนะว่า ควรจัดรูปแบบการเรียนการสอนวิชาความรู้ทางศาสนาให้กับคนในพื้นที่ในหลายๆรูปแบบเพื่อให้ข้อมูลต่างๆเข้าถึงคนในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ควรจัดการเยี่ยมเยียนครอบครัวที่มีปัญหาในเรื่องของวิชาความรู้และการปฏิบัติศาสนกิจภาคจำเป็นและติดตามผล ถือเป็นการเผยแพร่วิชาความรู้และคำสอนของอิสลามโดยตระหนักถึงความเป็นอยู่ของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ อีกทั้งเป็นการสร้างบทบาทการทำงานของสัปบุรุษทางมัสยิดอีกด้วย ส่งเสริมในเรื่องของการปฏิบัติคุณงามความดีและยับยั้งห้ามตามในเรื่องของความชั่ว ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน และจัดทำโครงการขวัญกำลังใจให้กับครอบครัวตัวอย่างต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางอิสลาม ส่วนปัญหาในเรื่องของความยากจนนั้นขอเสนอแนะว่า ควรมีการจัดตั้งกองทุนซะกาตเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ และกองทุนด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมเยาวชนที่ลำบากในพื้นที่ ด้านปัญหาเยาวชนติดยาเสพติดนั้นทางมัสยิดควรมีการปรึกษาหารือขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาบำบัดเยียวยาเยาวชนที่ติดยาเสพติดอย่างจริงจัง ควรมีการประสานสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือกลุ่มคนเหล่านี้ ส่วนปัญหาอื่นๆที่เกิดขึ้นควรมีการวางแผนงานที่ต่อยอดมาใช้ในการแก้ไขปัญหาจริง หากเป็นเช่นนี้ ทางมัสยิดก็จะเป็นศูนย์รวมใจในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาต่างๆของคนมุสลิมในพื้นที่ได้อีกระดับหนึ่ง

4.1.2.5 สัมภาษณ์นายดนเลาะ สาเมาะ

อิมามประจำมัสยิดดารุลฮูดาย์ ที่อยู่ 153 หมู่ 7 ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ซึ่งจำเป็นจะต้องรีบเร่งในการแก้ปัญหา คือปัญหายาเสพติด เยาวชนบางส่วนในพื้นที่มีการเสพยา โดยเฉพาะน้ำกระท่อมซึ่งมีส่วนผสมที่ทำให้เกิดอาการมึนเมา รวมถึงยาเสพติดชนิดอื่นๆ และปัญหายาเสพติดถือเป็นปัญหาระยะยาว ซึ่งทางมัสยิดได้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด อบรมคุณธรรมจริยธรรม ปลูกฝังเยาวชนตั้งแต่เยาว์วัยที่เข้ามาศึกษาในศูนย์ตาดีกาของมัสยิดให้รับรู้ถึงโทษทัณฑ์และผลร้ายที่จะเกิดขึ้นสำหรับผู้ที่ติดยาเสพติดโดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาอบรม และตักเตือนคนในพื้นที่ ทั้งการเทศนาธรรมคุตบะฮฺวันศุกร์ แต่ปัญหาเหล่านี้ก็ยังไม่หมดไป ปัญหาต่อมาคือเรื่องการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนาของเยาวชน ก็ยังถือเป็นปัญหาที่ยังเกิดขึ้นอยู่เพราะยังมีเยาวชนเพียงบางส่วนที่ยังละเลยในเรื่องของการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา และการรักษาการปฏิบัติละหมาด 5 เวลารวมถึงศาสนกิจอื่นๆ แต่ส่วนมากแล้วเยาวชนเริ่มมีการตระหนักและสนใจในการศึกษาต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นด้านสามัญหรือศาสนา และปัญหาต่อมาของคนในพื้นที่คือปัญหาเรื่องเศรษฐกิจการประกอบอาชีพรายได้ประจำวัน ยังมีอีกหลายครอบครัวที่ประสบปัญหาความยากจนขาดแคลนรายได้ขาดปัจจัยในการส่งเสริมลูกหลานด้านการศึกษาต่อ ส่วนปัญหาด้านสุขภาพนั้นคนชราภายในพื้นที่มีจำนวนพอสมควรที่ประสบกับภาวะโรคที่เกิดจากการอุปโภคบริโภคเป็นหลัก เช่น โรคเบาหวาน ความดัน โรคหัวใจ และโรคอื่นๆ ด้านสุขอนามัยและความมีวินัยของคนในพื้นที่นั้นควรมีการปรับปรุง เช่น ในเรื่องของการทิ้งขยะ เรื่องของสุขภาวะ และสภาพแวดล้อมต่างๆของสถานที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดการระบาดของโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เช่นในช่วงที่มีโรคไข้เลือดออกระบาด การดูแลเอาใจใส่กำจัดแหล่งน้ำขังบริเวณบ้านก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างความมีวินัยให้กับมุสลิมเช่นกัน ดังนั้นปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นแล้วคุณภาพการดำเนินชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยังไม่บรรลุตามเป้าหมายตามหลักคำสอนของอิสลาม และยังทำให้มุสลิมในพื้นที่นั้นล้าหลังนการพัฒนาตนเองอีกด้วย

ดังที่กล่าวมาข้างต้น การแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้นนั้น สิ่งแรกคือการเสริมสร้างกำลังใจและความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติหน้าที่ของสัปบุรุษมัสยิดเอง ให้มีจิตสำนึก ตระหนักถึงบทบาทที่ได้รับความไว้วางใจจากคนในพื้นที่ให้เข้ามาเป็นตัวแทนปฏิบัติหน้าที่ภายในมัสยิดก่อน เมื่อคณะกรรมการและสัปบุรุษของมัสยิดมีความตั้งใจที่ดีแล้ว การปฏิบัติและการแก้ไขอย่างจริงจังคงจะเป็นไปไม่ยาก ดังนั้นทางมัสยิดควรกำหนดนโยบายสำรวจข้อมูลของคนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถดึงข้อมูลได้จากหน่วยงานอื่นๆเพื่อให้เกิดความง่ายดายในการปฏิบัติงาน สำรวจในแต่ละครอบครัวว่าประสบปัญหาใดบ้าง แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาจำแนกเป็นประเด็นปัญหาต่างๆของคนในพื้นที่ หลังจากนั้นทางมัสยิดควรแต่งตั้ง

ผู้รับผิดชอบเป็นเขตพื้นที่ในสังกัดของตนจากคณะกรรมการมัสยิดทั้ง 12 คนให้เป็น 12 เขต เพื่อให้เกิดความง่ายดายในการกำกับติดตามและช่วยกันแก้ปัญหา เริ่มตั้งแต่ปัญหาหนัก เช่นปัญหายาเสพติดที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังมัสยิดเองก็ควรประสานเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ สาธารณสุขให้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเยาวชนติดยาและหากิจกรรมอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม หากคนเหล่านี้ได้รับการดูแลเอาใจใส่และมีกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง ทำให้เขารู้ถึงคุณค่าของตนเอง รู้ถึงสัจธรรมในการดำเนินชีวิต รู้คุณรู้โทษตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ในไม่ช้าการแก้ปัญหายาเสพติดคงมีการเปลี่ยนแปลงอยากเห็นได้ชัดเจน ส่วนเยาวชนคนใดที่มีอาการในการเสพยาหนัก ทางมัสยิดก็นำข้อมูลแจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาบำบัดรักษาตามกระบวนการทางการแพทย์ต่อไป ด้านการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนาของเยาวชน เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันก็ควรมีการสร้างกลุ่มไลน์เยาวชนในพื้นที่ หากมีการจัดการเรียนการสอนควรมีไลฟ์สดและส่งลิงค์ต่างๆเข้ากลุ่มเพื่อให้เยาวชนที่อยู่ต่างจังหวัดหรือนอกพื้นที่ได้มีโอกาสเข้ารับฟังและได้รับการติดตามข่าวจากทางมัสยิดอย่างต่อเนื่อง ด้านปัญหาความยากจน ควรมีการส่งเสริมและสร้างกลุ่มภายในหมู่บ้านโดยมัสยิดประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานกรมส่งเสริมแรงงานเข้ามาให้ความรู้ อบรม สร้างรายได้ สร้างผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มแม่บ้านหรือสมาชิกของแต่ละครอบครัวที่ไม่มีงานทำ ให้มีรายได้เสริมเพื่อเป็นการช่วยเหลือครอบครัวในเรื่องค่าใช้จ่ายในแต่ละวันได้อีกระดับหนึ่ง ข้อเสนอเหล่านี้นั้นผมคิดว่าอยากให้สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเข้ามามีบทบาทติดตามกำกับงานอย่างต่อเนื่องเพื่อการดำเนินงานในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อคนมุสลิมในพื้นที่

4.1.2.6 สัมภาษณ์นายยาหนี แดสา

อิมามประจำมัสยิดมัสยิดดารุลวุสฏอ หมู่ 12 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 10.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่อันดับแรกคือปัญหาด้านวิชาความรู้ คนในพื้นที่ส่วนมากแล้วยังขาดความรู้ทางศาสนาจึงเป็นเหตุทำให้การปฏิบัติศาสนกิจต่างๆในชีวิตประจำวันไม่ครบถ้วน และการปฏิบัติต้นในแต่ละวันนั้นไม่สอดคล้องตามหลักคำสอนทางศาสนาก็เพราะว่าเนื่องจากไม่มีความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะการแต่งกายของวัยรุ่นทั้งผู้ชายและผู้หญิง มีการนุ่งกางเกงขาสั้น และไม่คลุมฮิญาบเมื่อออกจากบ้าน ความเป็นอยู่ของเยาวชนมุสลิมกับเพศตรงข้ามไม่แตกต่างกับความเป็นอยู่ของต่างศาสนิกที่มีความอิสระ ไปไหนมาไหนอย่างเสรี สุดท้ายก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่น ปัญหาท้องก่อนแต่ง ปัญหาชู้สาวระหว่างชายหญิง และปัจจุบันยังพบปัญหาความเบี่ยงเบนทางเพศของเยาวชนอีกด้วย เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นได้เพราะขาดความยำเกรงที่

แท้จริงต่ออัลลอฮฺ และปัจจัยหลักก็คือการขาดวิชาความรู้ทางศาสนา แต่เยาวชนส่วนมากจะเน้นเพียงการศึกษาทางโลกเท่านั้น ปัญหาต่อมาที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือปัญหาเศรษฐกิจ ภาวะการตกงาน เยาวชนหมกมุ่นในเรื่องของยาเสพติด การเสพสื่อและคอยตามวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลกับวิถีชีวิตของเยาวชนมุสลิม รวมถึงปัญหาความยากจนการประกอบอาชีพในยุคปัจจุบัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาระยะยาวที่จำเป็นจะต้องเยียวยาและแก้ไขโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทขององค์กรทางศาสนาและมัสยิดในพื้นที่

การแก้ปัญหาเหล่านี้ทางมัสยิดควรมีการจัดประชุมตัวแทนสมาชิกในครอบครัวของคนในพื้นที่เพื่อรับฟังปัญหาต่างๆของแต่ละครอบครัวที่ต้องการให้มัสยิดเข้ามามีบทบาทดำเนินการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาร่วมกัน เมื่อทางมัสยิดได้รับรู้ปัญหาที่แท้จริงแล้ว การแก้ไขปัญหาตามมานั้นย่อมเป็นการอำนวยความสะดวกให้ง่ายดายยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาด้านวิชาความรู้ของคนในพื้นที่เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจและการดำเนินชีวิตประจำวันตามแนวทางหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ทางมัสยิดสามารถที่จะรับฟังความคิดเห็นโดยตรงจากคนในพื้นที่ถึงวิธีแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนพื้นฐานความรู้ทางศาสนาอย่างทั่วถึงอย่างไร ปัญหาเยาวชนบุตรหลานละเลยหน้าที่ในการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต ปัญหาชายหญิง การแต่งกาย และความเบี่ยงเบนทางเพศ ทางมัสยิดสามารถที่จะชี้แจงให้ตัวแทนสมาชิกของแต่ละครอบครัวได้รับทราบและหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ ทั้งนี้ทางมัสยิดเองควรประสานหน่วยงาน สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และองค์กรทางศาสนาเข้ามาทำงานร่วมกันในการแก้ไขอบรมให้ความรู้ และเผยแพร่ตามสื่อการเรียนรู้ต่างๆให้กลุ่มคนที่มีปัญหาได้ตระหนักสำนึกตนและเปลี่ยนแปลงตนเอง ด้านปัญหายาเสพติดและความยากจนเช่นกัน เมื่อทางมัสยิดได้รับข้อเสนอแนะจากตัวแทนของแต่ละครอบครัวแล้ว สิ่งต่อมาคือการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อเป็นประโยชน์แก่พี่น้องมุสลิมได้อย่างทั่วถึง

4.1.2.7 สัมภาษณ์นายหะเสน สเยวารี

อิมามประจำมัสยิดมัสยิดซอลาฮุดดีน ที่อยู่ 15 หมู่ 2 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

สิ่งที่เกิดขึ้นและถือว่าเป็นปัญหาหลักสำหรับมุสลิมในพื้นที่คือเรื่องของยาเสพติด เยาวชนบางกลุ่มมีการเสพและจำหน่ายยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ และทางมัสยิดเองได้แค่ทำหน้าที่ตักเตือนเรียกร้องเชิญชวนให้ละทิ้งสิ่งเหล่านี้ โดยที่ไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาหรือเข้ามาควบคุมเยาวชนติดยาเสพติดได้ เนื่องจากความปลอดภัยของตนเอง ทั้งนี้ปัญหา

เยาวชนยังมีมาอย่างต่อเนื่อง เช่นปัญหาทะเลาะวิวาท ชายหญิงอยู่ร่วมกันโดยไม่ผ่านการแต่งงานที่ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม สุดท้ายนำไปสู่ปัญหาท้องก่อนแต่ง เยาวชนและคนทั่วไปในพื้นที่ยังขาดความรู้ทางศาสนา รวมถึงผู้ที่ปฏิบัติศาสนกิจขาดการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างจริงจังแต่จะเน้นไปในเรื่องของการปฏิบัติอามาลเพียงอย่างเดียว ด้านการประกอบอาชีพคนในพื้นที่บางส่วนยังประสบปัญหาความยากจน รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตภายในครอบครัว และสุดท้ายคือเรื่องการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ที่ไม่สอดคล้องตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม หากเทียบแล้วกลุ่มคนที่เข้ามัสยิดประกอบศาสนกิจในแต่ละวันนั้นยังมีจำนวนน้อยมากกว่ากลุ่มคนที่ยังไม่เข้ามามัสยิด ถึงแม้ว่าทางมัสยิดได้จัดการเรียนการสอนมีการเยี่ยมเยียนในรอบสัปดาห์ แต่ยังขาดการให้ความร่วมมือของคนในพื้นที่อีกจำนวนมากเช่นกัน

ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่นั้น ผมคิดว่าวิธีแก้ที่ดีที่สุดคือการนำหลักคำสอนทางศาสนาตามแบบอย่างของท่านบีมาปรับใช้ในการแก้ปัญหา โดยเริ่มตั้งแต่ระดับผู้นำ คำสอนในอิสลามได้วางระบบอย่างไรในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ เพราะทุกคนที่มีหน้าที่ล้วนได้รับการสอบสวน ดังนั้นการส่งเสริมและให้ผู้นำผู้ที่มีหน้าที่ของมัสยิดได้มีความตระหนักอย่างจริงจังเป็นอันดับแรกนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ได้รู้ถึงบทบาทและทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้มีความเข้าใจและมีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่แล้ว สิ่งที่ตามมาคือการเข้าถึงสมาชิกคนในพื้นที่ให้มากที่สุดด้วยกับการเยี่ยมเยียน ติดตาม สอบถามทุกข์สุข เมื่อรับทราบถึงปัญหาต่างๆแล้ว คณะกรรมการมัสยิดควรมีการจัดประชุมปรึกษาหารือและหาวิธีการแก้ไขช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมเท่าที่สามารถกระทำได้เป็นการเบื้องต้นก่อน เช่นในเรื่องวิชาความรู้ ควรจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติม แจกเอกสารใบความรู้ต่างๆให้กับคนในพื้นที่ ตักเตือนซึ่งกันและกันและดุอาให้กับพวกเขาเหล่านั้น ส่วนในเรื่องปัญหายาเสพติดของเยาวชนและการทะเลาะวิวาทต่างๆ ทางมัสยิดควรจัดอบรมเข้าถึงเยาวชนเหล่านั้นให้เขาเหล่านั้นได้ตระหนักและเห็นคุณค่าในความเป็นมุสลิมเป็นการเบื้องต้นก่อน หากใช้วิธีการนี้ไม่สำเร็จแล้วอาจเป็นเพราะฤทธิ์ของยาเสพติดทางมัสยิดก็ควรประสานพูดคุยกับผู้ปกครองและติดต่อสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบให้เข้ามาช่วยเหลือเยียวยาต่อไป ด้านการใช้ชีวิตที่ยังไม่สอดคล้องกลับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามก็ให้มีการตักเตือนอย่างต่อเนื่อง ทุกวิธีที่เหมาะสมโดยเอาแบบอย่างจากท่านนบีมาปรับใช้ในการอบรมสั่งสอนพร้อมทั้งดุอา โดยที่กรรมการมัสยิดทุกคนควรติดตาม เยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ และขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิผู้รู้ทางศาสนา กรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้แนวทาง วางแผน ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเหล่านี้ และการใช้ชีวิตของมุสลิมท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมซึ่งอำเภอมะนังนั้นมุสลิมอยู่ร่วมกับต่างศาสนิกจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและลดปัญหาการทะเลาะวิวาท ไม่ว่าจะเป็นมุสลิมเองกับมุสลิมด้วยกัน

หรือมุสลิมกับต่างศาสนิก ควรมีการจัดกิจกรรม เช่น กีฬาสัมพันธ์ หรือกิจกรรมอื่นๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนา ด้านการประกอบอาชีพ เสนอว่าทางมัสยิดเองควรประสานหน่วยงานภายนอกเข้ามาให้ความรู้ส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้มีรายได้ ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมให้มุสลิมในพื้นที่มีความขยันในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น โดยที่ปัญหาเหล่านี้จะหมดไป หากทุกฝ่ายให้ความร่วมมือ ทั้งมัสยิด ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ รวมถึงองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

4.1.3 สัมภาษณ์คอเต็บทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล

4.1.3.1 สัมภาษณ์นายราเหม เหล่าทองคำ

คอเต็บประจำมัสยิดบูเก็ตบูหงา หมู่ 7 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ได้ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ ณปัจจุบันนี้ที่เป็นปัญหามากอันดับหนึ่งคือเรื่องของยาเสพติด โดยเฉพาะน้ำกระท่อม บุหรี่และสิ่งเสพติดอื่นๆ ซึ่งเป็นปัญหากับเยาวชนอย่างต่อเนื่อง แม้ทางมัสยิดได้จัดกิจกรรมต่างๆที่เป็นการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดแล้วก็ตาม แต่ยาเสพติดก็ยังไม่หมดไปจากพื้นที่ ปัญหาถัดมาคือปัญหาทางครอบครัวการทะเลาะวิวาทภายในเนื่องจากหัวหน้าครอบครัวไม่รับผิดชอบดูแลสมาชิกในครอบครัวอย่างเต็มที่ รวมถึงปัญหาการหย่าร้างแตกแยกกันภายในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของเยาวชนและคนในพื้นที่ยังขาดการศึกษาหาวิชาความรู้ในทางศาสนา ความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจขาดหายไป ถึงแม้ว่าคนในพื้นที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านการศึกษาแต่จะเน้นไปทางวิชาชีพและศาสตร์แขนงต่างๆเกี่ยวกับทางโลกเสียมากกว่า น้อยมากที่จะมีความตระหนักในการส่งเสริมให้บุตรหลานได้ศึกษาเรียนรู้วิชาศาสนาควบคู่ไปกับสามัญ ซึ่งทางมัสยิดได้เปิดรับนักเรียนเยาวชนเข้าศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนาของโรงเรียนตาดีกาในสังกัดของมัสยิด แต่ได้รับการตอบรับเป็นจำนวนน้อยหากเปรียบเทียบกับประชากรที่สังกัดอยู่ในพื้นที่

จากปัญหาต่างๆข้างต้นจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นทางมัสยิดควรดำเนินการในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างจริงจังและคณะกรรมการมัสยิดทุกคนจำเป็นต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ ปรับความเข้าใจ รู้จักมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของมุสลิมเป็นหลัก ในการดำเนินงานนั้นควรแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน และมีการติดตามประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการทุกฝ่ายโดยร่วมมือกันแก้ปัญหาตามลำดับความสำคัญ มีการสำรวจข้อมูลของคนในพื้นที่ ทั้งในเรื่องของปัญหายาเสพติดมัสยิดควรมีการรณรงค์ในรูปแบบของการตักเตือนตามคำสอนของอิสลามอย่างจริงจัง และใช้สื่อป้ายประกาศต่างๆติดตามชุมชนเพื่อเป็นการตักเตือนเบื้องต้น หลังจากนั้นควร

ประสานเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการต่อต้านยาเสพติดเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหากับทางมัสยิด ด้านปัญหาครอบครัวควรมีการสำรวจเช่นกันว่าครอบครัวใดบ้างมีปัญหาทะเลาะวิวาทภายใน หรือแยกทางกัน รวมถึงปัญหาเยาวชนของแต่ละครอบครัว ทางมัสยิดควรมีการเรียกมาตักเตือนเป็นการส่วนตัวหรือส่งตัวแทนคณะผู้ทำงานที่มัสยิดได้แต่งตั้งไว้เข้าไปเยี่ยมเยียนให้คำตักเตือนตามหลักคำสอนของอิสลาม ให้ตระหนักและรับทราบถึงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายภายในครอบครัว ให้คำแนะนำต่างๆและหาแนวทางช่วยเหลือต่อไป หากมัสยิดและคณะทำงานทุกฝ่ายปฏิบัติงานด้วยความบริสุทธิ์ใจในการช่วยเหลือสังคมมุสลิม ช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ของตน แน่นอนปัญหาคงได้รับการเยียวยาและแก้ไขอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่ระดับที่ดีขึ้น

4.1.3.2 สัมภาษณ์นายดนัย หวันตาหลา

คอเต็บประจำมัสยิดกลางกำแพง ที่อยู่ 293 หมู่ 4 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ ที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 13.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องแก้ไขและจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาชู้สาว ความอิสระของวัยรุ่นในการใช้ชีวิตประจำวันที่ปะปนอยู่กับเพศตรงข้าม รวมถึงปัญหาที่เยาวชนส่วนมากละเลยในหน้าที่ของความเป็นมุสลิมทั้งในเรื่องของการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันและเรื่องของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักคำสอนทางศาสนา ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในภาพรวม ส่วนปัญหาโดยทั่วไปที่เกิดขึ้นกับคนวัยทำงานส่วนใหญ่คือปัญหาหนี้สิน ปัญหาความยากจนที่มีมาอย่างต่อเนื่อง มีการกู้เงินจากหน่วยงานต่างๆหรือนอกระบบซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย นอกจากนี้ยังรวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนวัยชรา เรื่องของสุขภาพ และโรคประจำตัวต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาความสะอาดและสุขภาวะต่างๆ ทั้งที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย และอื่นๆ ยังถือได้ว่ามีอยู่บางครอบครัวที่ยังบกพร่องอยู่ อีกทั้งการอุปโภคบริโภคนั้นไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของตนว่าสิ่งใดรับประทานได้ สิ่งใดรับประทานไปแล้วมีผลเสียต่อสุขภาพ ถึงแม้ว่าอาหารที่บริโภคนั้นจะเป็นอาหารหะลาลก็ตาม แต่มีผลต่อโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นอยู่ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัญหาที่มีมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และยังไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในพื้นที่อย่างจริงจัง

การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาของเยาวชน ทางมัสยิดควรวางแผนจัดระบบ เริ่มจากการจัดอบรมให้ความรู้แก่สัปบุรุษของมัสยิดเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือน หลังจากนั้นควรมีการวางแผนการ

ปฏิบัติงานดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเริ่มจากปัญหาของเยาวชนก่อนเป็นอันดับแรก ในเรื่องของยาเสพติดมัสยิดควรวางแบบแผนนโยบายเข้าไปมีส่วนในการช่วยเหลือและติดตามเยาวชนที่ติดยาเสพติดภายในพื้นที่พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันปรึกษาหารือกับผู้นำในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านกำนันเพื่อให้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเยียวยาบำบัดและดำเนินการรักษาเป็นรายบุคคล ในเรื่องของปัญหาชู้สาวการปะปนระหว่างชายหญิงที่แต่งงานกันได้อย่างเสรี ทางมัสยิดควรวางระเบียบและประชาสัมพันธ์ให้กับคนในพื้นที่ได้รับทราบเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาชู้สาวของเยาวชนให้กับผู้ปกครองแต่ละครอบครัวได้รับทราบอย่างทั่วถึง หากพบเห็นการกระทำดังกล่าวควรมีฝ่ายดำเนินการที่มัสยิดได้แต่งตั้งขึ้นประสานผู้ปกครองให้รับทราบและดำเนินการต่อไปให้ถูกต้องตามหลักการทางศาสนา ส่วนปัญหาในเรื่องของความยากจนและหนี้สินของคนในพื้นที่นั้น ทางมัสยิดควรประสานสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและควรเสนอเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือคนยากจนเด็กกำพร้าจากระบบซะกาตของคนในพื้นที่ เพื่อเป็นการเยียวยาอีกระดับหนึ่งและเป็นการเปิดช่องทางช่วยเหลือมุสลิมให้ให้ห่างไกลจากการกู้ยืมในระบบที่มีดอกเบี้ยเกี่ยวข้อง ส่วนด้านสุขภาวะและสุขภาพของคนชราในพื้นที่ ถึงแม้ว่ามัสยิดได้ดำเนินการให้เจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุข ใช้สถานที่บริเวณมัสยิดในการตรวจสุขภาพคนชราและคนในพื้นที่แล้วก็ตาม ทางมัสยิดก็ควรส่งเสริมโดยนำหลักคำสอนทางศาสนาด้านความสะอาดสุขอนามัยต่างๆตามแบบอย่างของท่านนบีมาเผยแพร่ให้กับคนในพื้นที่ได้รับทราบให้ทั่วถึง ควรสร้างสื่อออนไลน์ผ่านแอพพลิเคชั่นต่างๆในการเผยแพร่ความรู้เพื่อให้คนพื้นที่สามารถติดตามย้อนหลังได้

4.1.3.3 สัมภาษณ์นายอิสมาแอล ตาเดอิน

คอเต็บประจำมัสยิดบารายี ที่อยู่ 24/1 หมู่ 7 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่ถือว่าเป็นปัญหาภายในหมู่บ้านลำดับต้นๆคือปัญหาเรื่องของยาเสพติด เนื่องจากยังมีเยาวชนบางกลุ่มหมกมุ่นอยู่กับสิ่งเสพติด ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกลุ่มวัยรุ่นและยังมีบางส่วนที่เป็นกลุ่มวัยกลางคน และยาเสพติดที่แพร่ระบาดภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่คือน้ำกระท่อมและสารเสพติดอื่นๆ แม้นว่าทางมัสยิดได้ทำการตักเตือนในละหมาดวันศุกร์ โดยนำบทบัญญัติทางศาสนามาอบรมสั่งสอน แต่ก็ยังถือว่าไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาให้หมดไปจากหมู่บ้านได้ และยังมีการเสพอยู่อย่างต่อเนื่อง สาเหตุเพราะคนเหล่านี้ยังเป็นผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการบำบัดอย่างจริงจัง และเจ้าตัวก็ไม่ให้ความร่วมมือหรือคิดที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุงตนเอง ปัญหาต่อมาคือปัญหาเรื่องการศึกษาด้านศาสนาและการให้ความร่วมมือในการเข้าอบรมและร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางมัสยิดได้จัดขึ้น เมื่อคนในพื้นที่บางกลุ่มพี่ยังไม่มีความเข้าใจหรือมีความรู้ทางศาสนาอย่างลึกซึ้ง

แน่นอนการปฏิบัติและการดำเนินชีวิตประจำวันนั้น บางครั้งอาจสวนทางจากหลักคำสอนทางศาสนา แม้นว่าทางมัสยิดจัดการเรียนการสอน แต่ยังไม่ทั่วถึงเนื่องจากคนบางกลุ่มออกไปประกอบอาชีพทั้งวันและขาดการติดตามข้อมูลต่างๆที่ทางมันยึดได้ดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของกิจกรรมโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้แน่นอนคนกลุ่มเหล่านี้ย่อมประสบปัญหาในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในด้านวิชาความรู้และความเป็นอยู่ตามวิถีอิสลามฉะนั้นจึงจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาต่อไป

จากปัญหาดังกล่าว สิ่งที่ทางมัสยิดพอที่จะดำเนินการและให้ความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ได้ คือการเข้าถึงและนำปัญหาต่างๆมาประชุมปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยเฉพาะปัญหาที่ถือว่าเป็นเรื่องเร่งด่วน คือปัญหาด้านยาเสพติด ทางมัสยิดทำได้แต่เพียงประสานผู้ปกครองให้ข้อมูลและความร่วมมือในการเยียวยา ซึ่งในขั้นตอนต่อไปได้เป็นการส่งต่อให้กับเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ และหน่วยงานสาธารณสุขเข้ามาช่วยปรับความเข้าใจและเยียวยากลุ่มคนเหล่านี้ และอีกวิธีหนึ่งเมื่อกลุ่มคนเหล่านี้ได้รับการบำบัดตามวิธีทางการแพทย์แล้ว ผมขอเสนอแนะแนวทางหนึ่ง คือใช้หลักศาสนบำบัดในการขัดเกลาจิตใจ ให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ ให้มีความหวังและสู้ชีวิตต่อไปด้วยการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น ปัญหาต่อมาคือปัญหาเรื่องวิชาความรู้ เสนอว่าทางมัสยิดควรประชุม ปรึกษาหารือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังในการวางแผนระบบการจัดการศึกษาที่ทางมัสยิดจะนำไปพัฒนาเพื่อให้เข้าถึงคนในพื้นที่ ดังนั้นควรมีการจัดการสอนโดยเผยแพร่ความรู้ในระบบออนไลน์ และมีการประเมินทุกครั้งของแต่ละเดือน มัสยิดควรติดตามเอาใจใส่ครอบครัวที่ยังขาดองค์ความรู้หรือความเข้าใจทางศาสนาที่ถูกต้อง ด้วยการเยี่ยมเยียนให้กำลังใจและสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกันให้คนเหล่านี้ได้รับทราบถึงสายสัมพันธ์และความสำคัญของความเป็นพี่น้องมุสลิมและมีความรักต่อมัสยิดอันเป็นศูนย์รวมใจของมุสลิมในพื้นที่ เมื่อความเป็นพี่น้องของคนในพื้นที่มีความเข้มแข็ง การแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตจะดีขึ้นตามมา

4.1.3.4 สัมภาษณ์นายมนูญ อะตันตรา

คอเต็บประจำมัสยิดนะฮ์รุสลาม หมู่ 4 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ ที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 13.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นที่มาของทุกปัญหาในมุมมองของผม ภายในเขตพื้นที่ ณ ปัจจุบันนี้คือปัญหาในเรื่องของรายได้ การประกอบอาชีพ รวมถึงค่าครองชีพที่สูง ถือได้ว่าเป็นวิกฤติที่เกิดขึ้นในพื้นที่มากที่สุด และปัญหานี้มีมาอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุทำให้คนในพื้นที่ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบและมีส่วนข้องเกี่ยวกับเรื่องดอกเบี้ย ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน ส่วนปัญหาถัดมาคือเรื่องปัญหาเยาวชนขาดความตระหนักและดำเนิน

ชีวิตประจำวันไม่สอดคล้องกับแนวทางของอิสลาม ใช้ชีวิตปะปนระหว่างหญิงชายแบบอิสระ แม้นว่าทางมัสยิดได้ทำการตักเตือนเทศนาธรรมในรอบสัปดาห์ แต่ยังไม่สามารถที่จะแก้ไขสิ่งเหล่านี้ให้หมดสิ้นจากหมู่บ้านได้ หากพิจารณาเชิงลึกแล้วสาเหตุหลักคือเยาวชนขาดวิชาความรู้และขาดจิตสำนึกต่อบทบัญญัติทางศาสนา ซึ่งทางมัสยิดได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ ในรอบสัปดาห์ แต่คนในพื้นที่ยังขาดการให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางมัสยิดจัดขึ้น ดังนั้นปัญหาเหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่องและควรได้รับการแก้ไขเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ต่อไป

จากปัญหาดังกล่าว ทางมัสยิดควรวางแนวทางในการช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างบทบาทและตระหนักถึงภาระหน้า ที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่มุสลิมในพื้นที่ประสบมากที่สุดคือในเรื่องของค่าครองชีพ และการประกอบอาชีพภาวะการตกงาน ทางมัสยิดควรประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน หาแหล่งทุนต่างๆเข้ามาช่วยเหลือเยียวยาเป็น การเบื้องต้น เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงจากภาระหนี้ของคนในพื้นที่จากการกู้ยืมที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ส่วนปัญหายาเสพติดเสนอว่า คณะทำงานของมัสยิดทุกคนควรมีความตระหนักและปรึกษาหารือร่วมกันกับคนในพื้นที่ วางแผนและนโยบายต่างๆ ทำความเข้าใจร่วมกันในการหาหนทางมาเยียวยาบำบัดผู้ที่ติดยาเสพติด ทางมัสยิดควรมีการรณรงค์ ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆถึงผลร้าย พิษภัย และบาปที่จะได้รับจากการเสพยาเสพติดตามคำสอนของศาสนาอิสลาม นอกเหนือจากนี้แล้ว ทางมัสยิดควรเป็นฝ่ายประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามาช่วยเหลือเยียวยาและบำบัดตามวิถีทางการแพทย์ต่อไป และปัญหาด้านวิชาความรู้คุณธรรมจริยธรรมนั้น ขอเสนอว่าให้สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดอบรมคณะกรรมการมัสยิดในรอบเดือนวางแผนแนวทางต่างๆในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยให้ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละมัสยิดนั้น นำนโยบายและหลักการไปปรับใช้ในพื้นที่ของตน มีการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบสื่อต่างๆเพื่อให้เท่าทันกับยุคสมัยปัจจุบัน และแต่งตั้งผู้ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อเยาวชนหรือคนในพื้นที่ทั่วไปได้ผ่านการรับรู้รับฟังจากการเรียนการสอน และสื่อต่างๆที่ทางมัสยิดได้จัดขึ้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ น่าจะดีตามมาและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องตามสภาพจริงของคนในพื้นที่

4.1.3.5 สัมภาษณ์นายอิบรอเฮม หมาดสุเร็น

คอเต็บประจำมัสยิดดารุลสูดาย์ หมู่ 7 ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 11.30 น. โดยที่ผู้วิจัยได้สนทนา และมีการ

เสนอว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือปัญหายาเสพติด โดยที่มัสยิดได้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด อบรมคุณธรรมจริยธรรม ปลูกฝังเยาวชน รวมถึงตักเตือนผ่านคุตบะฮฺวันศุกร์แล้วก็ยังไม่หมดไป เรื่องต่อมาคือ การศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนา คนในพื้นที่บางส่วนที่ยังละเลยในเรื่องของการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา และรักษาการละหมาด 5 เวลารวมถึงศาสนกิจอื่นๆ ส่วนเรื่องเศรษฐกิจการประกอบอาชีพนั้นยังมีอีกหลายครอบครัวที่ประสบปัญหาขาดแคลนรายได้ ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

การแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ข้างต้นนั้น คณะกรรมการและสัปบุรุษของมัสยิดจำเป็นต้องปฏิบัติและการแก้ไขอย่างจริงจัง โดยกำหนดนโยบาย สำรวจข้อมูลของคนในพื้นที่ว่าประสบปัญหาใดบ้าง แล้วนำข้อมูลเหล่านี้มาจำแนกเป็นประเด็นปัญหาต่างๆ โดยควรเริ่มต้นแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ก่อนเป็นอันดับแรก ประสานเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐสาธารณสุขให้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเยาวชนติดยาและบำบัดรักษาตามกระบวนการทางการแพทย์ ด้านการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนานั้น เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันก็ควรมีการไลฟ์สด ด้านปัญหาความยากจน มัสยิดควรประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานกรมส่งเสริมแรงงานเข้ามาให้ความรู้ อบรม สร้างรายได้แก่คนในพื้นที่ และประสานสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเข้ามามีบทบาทติดตามกำกับงานอย่างต่อเนื่อง

4.1.3.6 สัมภาษณ์นายศักดิ์กรี แดสา

คอเต็บประจำมัสยิดมัสยิดดารุลวุสฏอ หมู่ 12 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 11.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ณปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่แล้วคือปัญหายาเสพติดในหมู่วัยรุ่น เป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนาน และยากที่จะเยียวยา เนื่องจากคนในพื้นที่โดยเฉพาะผู้ปกครอง ไม่สามารถที่จะควบคุมบุตรหลาน หรือให้ความร่วมมือ กับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเท่าใดนัก ฉะนั้นแล้วปัญหาของวัยรุ่นนี้จึงแยกออกเป็นประเด็นต่างๆหลายๆปัญหาด้วยกันที่นอกเหนือจากยาเสพติด ยังมีปัญหาในเรื่องของความอิสระเสรีในการใช้ชีวิตที่ไม่สอดคล้องตามบทบัญญัติของศาสนา ปัญหาท้องก่อนแต่ง ปัญหาการผิดประเวณี และปัญหาการลักขโมยของวัยรุ่นที่เสพยาเสพติด และยังมีปัญหาในเรื่องของการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ภาคบังคับ เช่น ละหมาด 5 เวลาการถือศีลอดในเดือนรอมะฎอน และการประกอบศาสนกิจอื่นๆ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาจากการขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา ถึงแม้ว่าจะมีมุสลิมบางส่วนในพื้นที่ได้ศึกษาตามโรงเรียนเอกชนสวนศาสนาอิสลามแล้วก็ตาม น้อยมากที่จะมีเยาวชนที่เคร่งครัด และ

ดำเนินชีวิตในรูปแบบคำสอนของอิสลามอย่างเป็นรูปธรรม หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว จุดเกิดของปัญหาและการฝ่าฝืนทุกอย่างมาจากความไม่เข้าใจในเรื่องศาสนาอย่างแท้จริง เพราะหากเยาวชนเหล่านี้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งพร้อมทั้งมีความตระหนักในการแสดงถึงความเป็นบ่าว และภาระหน้าที่ของความเป็นมุสลิมแน่นอนปัญหาเหล่านี้ย่อมไม่เกิดขึ้นมาถึงปัจจุบัน นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วยังมีปัญหาในเรื่องของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ เช่น ในเรื่องของการระเบิดภูเขาเป็นการทำลายแหล่งธรรมชาติ และรบกวนผู้ที่อาศัยอยู่แทนบริเวณนั้น และยังมีอีกหนึ่งปัญหาคือในเรื่องของสุขภาวะความเป็นอยู่ความสะอาดที่อยู่อาศัยสภาพแวดล้อม และแม้กระทั่งการอุปโภคบริโภคคนในพื้นที่ยังขาดความตระหนัก และไม่มีการควบคุมอาหารที่ไม่เหมาะสมกับโรคภัยไข้เจ็บที่กำลังเผชิญอยู่ มีคนในพื้นที่โดยเฉพาะวัยชรามีโรคประจำตัวมากมายโรคเบาหวานความดันไขมันในเส้นเลือด และโรคอื่นๆอีก หากคนเหล่านี้นำวิถีสุนนะฮฺในการอุปโภคบริโภค ปัญหาความรุนแรงของโรคเหล่านี้คงจะหมดไปอีกระดับหนึ่ง ส่วนปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการประกอบอาชีพยังถือว่าคนในพื้นที่มีรายได้อยู่ในระดับกลาง พอที่จะใช้จ่ายดูแลครอบครัวได้ แต่ยังมีอีกบางส่วนที่ประสบปัญหาความยากจน ขาดรายได้ บวกกับสภาพของเศรษฐกิจที่ตกต่ำในปัจจุบันนี้ ก่อให้เกิดภาระหนี้สินต่างๆมากมาย โดยเฉพาะในเรื่องของดอกเบี้ยเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง จากการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบ

การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นจำเป็นจะต้องวางระบบแบบแผนที่ชัดเจนในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายที่มีหน้าที่หรือคณะกรรมการมัสยิด ควรทำความเข้าใจและรับรู้ร่วมกันถึงแบบแผนในการปฏิบัติงาน ฉะนั้นแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความบริสุทธิ์ใจความตั้งใจมุ่งมั่นในการช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมภายในพื้นที่ของคณะกรรมการมาคิดทุกคนต้องให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง โดยมีการสำรวจปัญหาและที่มาของทุกปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกิดขึ้นณปัจจุบันคือปัญหาที่มาจากเยาวชนในเรื่องของยาเสพติดที่มีเกือบทุกพื้นที่ ทางมัสยิดควรประสานสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามให้เข้ามาร่วมในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งควรทำเป็นมาตรฐานเดียวกันในการวางแบบแผนให้แก่มัสยิดภายในจังหวัดสตูล วางแผนในการส่งต่อให้กับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานทางภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเยียวยากลุ่มคนเหล่านี้ ด้านการปฏิบัติศาสนกิจของเยาวชนและคนทั่วไปในพื้นที่นั้นควรใช้ระบบการตักเตือนทุกรูปแบบตามแบบอย่างของท่านนบีให้ทั่วถึงคนภายในหมู่บ้านด้วยกับการเยี่ยมเยียนและติดตามคนเหล่านั้น ให้คำแนะนำส่งเสริมสนับสนุนในสิ่งที่ดีงามจัดโครงการอบรม คุณธรรมจริยธรรมและให้ความรู้ทางศาสนาแก่คนในพื้นที่ทั้งภายในมัสยิดและนอกพื้นที่ในหมู่บ้าน เสนอว่าควรมีสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์และต่อต้านอบายมุขต่างๆติดภายในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการเตือนอีกรูปแบบหนึ่งได้อย่างทั่วถึง ปัญหา

ความยากจนควรจัดตั้งกองทุนซะกาตมาเยียวยาคนในพื้นที่ หรือประสานหน่วยงานที่เป็นกองทุนในการกู้ยืมในระบบที่ปลอดดอกเบี้ยให้กับคนที่ขาดแคลนทรัพย์ในการลงทุนต่างๆ ด้านสุขภาวะและสุขอนามัยต่างๆควรมีการจัดอบรมให้กับคนชราเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของท่านนบีในเรื่องของความสะอาด และด้านอนามัยต่างๆของท่านให้คนในหมู่บ้านได้รับทราบโดยทั่วถึง ส่งเสริมและรณรงค์ในเรื่องของสิ่งแวดล้อมภายใน ทั้งที่อยู่อาศัยบริเวณบ้านของมุสลิมให้มีความสะอาดและน่าอยู่ตามระบบแบบแผนของอิสลาม ส่วนปัญหาอื่นๆที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน คณะกรรมการมัสยิดทุกคนควรให้ความร่วมมือและประสานคนในพื้นที่ให้มีความสามัคคีปรองดองซึ่งกันและกันช่วยเหลือกัน แก้ไขปัญหาร่วมกัน หากพี่น้องมุสลิมมีความสามัคคีกันปัญหาทุกอย่างก็สามารถที่จะลุล่วง และแก้ไขพัฒนาต่อไปได้เป็นอย่างดี

4.1.3.7 สัมภาษณ์นายยูซุฟ สมเกษร

คอเต็บประจำมัสยิดมัสยิดซอลาฮุดดีน ที่อยู่ 15 หมู่ 2 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันจันทร์ ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 09.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านและมีมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่คือปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะในหมู่วัยรุ่น ตั้งแต่การสูบบุหรี่น้ำกระท่อม รวมไปถึงสารเสพติดอื่นๆตามมา ซึ่งทางมัสยิดได้ให้คำตักเตือน ทั้งในช่วงเวลาของการอ่านเทศนาธรรมวันศุกร์ และมีการจัดการเรียนการสอน ให้คนในพื้นที่ได้รับรู้ถึงบาปบุญต่างๆ แต่ปัญหายาเสพติดก็ยังไม่หมดไป นอกเหนือจากกลุ่มวัยรุ่นแล้วยังมีกลุ่มวัยกลางคนที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีการหมกมุ่นอยู่กับสารเสพติดโดยเฉพาะน้ำกระท่อม และปัญหาต่อมาคือปัญหาในเรื่องของฟิตนะฮฺระหว่างชายหญิง ไปมาหาสู่กันอย่างอิสระสุดท้ายนำไปสู่การ ผิดประเวณี เกิดปัญหาท้องก่อนแต่งตามมา ทำให้เป็นผลเสียระยะยาวและมีปัญหาอย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ค่าครองชีพและปัญหาความยากจน ภาระหนี้สินจากการกู้ยืมในระบบดอกเบี้ย ทุกปัญหาที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้นควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

จากสภาพปัญหาข้างต้น ขอเสนอว่าการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่นั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ ทั้งคณะกรรมการประจำมัสยิดและคนในพื้นที่ เมื่อมีการสำรวจและรับรู้ถึงปัญหาต่างๆในลำดับต่อไป ควรมีการประชุมปรึกษาหารือและวางระเบียบ โดยให้คณะทำงานตัวแทนจากมัสยิด ประสานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามามีส่วนในการแนะนำถึงวิธีการแก้ปัญหาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและแก้ไขได้ถูกวิธี ดังเช่น ปัญหายาเสพติด ควรประสานงานและจัดกิจกรรมให้กับเยาวชนได้มีส่วนร่วมให้รับทราบและตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นเยาวชนมุสลิม จัดกีฬาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมเยาวชน

ห่างไกลจากยาเสพติด ทั้งนี้ถือเป็นการส่งเสริมให้กับเยาวชนที่ยังไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ส่วนเยาวชนกลุ่มใดที่มีปัญหาหรือติดยาเสพติดหรือเป็นกลุ่มเสี่ยง คณะทำงานของมัสยิดควรเข้าไปติดตามเยี่ยมเยียนและตักเตือนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งนำเสนอให้ผู้ปกครองได้รับทราบร่วมมือกันหาวิธีการแก้ไขเป็นการเบื้องต้นก่อน หากดีขึ้นถือได้ว่าประสบผลสำเร็จไปอีกระดับหนึ่ง ส่วนคนที่ติดยาขั้นรุนแรงควรประสานสาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาเยียวยาบำบัดรักษา เพราะถือว่าคนเหล่านี้เป็นผู้ป่วย ด้านวิชาความรู้ทำอาชีพเองควรพัฒนาในเรื่องของการประชาสัมพันธ์และการใช้สื่อออนไลน์ต่างๆ ให้เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับยุคสมัยโดยมีการจัดอบรมออนไลน์หรือสอนแบบระบบออนไลน์แก่ผู้ที่ไม่สามารถศึกษาโดยตรงกับทางมัสยิดได้ ด้านเศรษฐกิจความเป็นอยู่ ในเรื่องของค่าครองชีพต่างๆรวมถึงปัญหาความยากจน ทางมัสยิดควรปฏิบัติหน้าที่ให้ทั่วถึงโดยมีการสำรวจบุคคลที่มีฐานะ เพื่อเป็นฝ่ายประสานในเรื่องของกองทุนซะกาตของคนในพื้นที่เอง เข้ามาเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือประสบปัญหาความยากจน และอีกทางเลือกหนึ่งทางมัสยิดควรประสานหาหน่วยงานหรือกองทุนที่ไม่มีในเรื่องของดอกเบี้ยเข้ามาช่วยเหลือเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงจากภาระหนี้ของคนในพื้นที่จากการกู้ยืมที่ผิดหลักการศาสนาในระบบดอกเบี้ย ส่วนปัญหาด้านอื่นๆทางมัสยิดควรตระหนักให้ความสำคัญในการช่วยเหลือพี่น้องมุสลิมอย่างจริงจัง เพื่อให้คนในพื้นที่ได้มีโอกาส มีแนวทางและมีผู้แนะนำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองต่อไป

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.1.4 สัมภาษณ์บิลาลทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล

4.1.4.1 สัมภาษณ์นายเจน เหล่าทองคำ

บิลาลประจำมัสยิดบูเก็ตบูหงา หมู่ 7 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ได้ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 15.00 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิมที่สวนทางกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ใช้ชีวิตแบบอิสระเสรี เบาความในการปฏิบัติศาสนกิจ จะเห็นได้ว่าคนในพื้นที่เองมีการแต่งกายที่ยังไม่ปกปิดเอาเราะฮฺเป็นจำนวนมาก เช่น นุ่งกางเกงขาสั้นสำหรับบุรุษ และไม่คุมหิญาบสำหรับสตรี ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีมาอย่างยาวนาน แม้ว่าทางมัสยิดได้มีการตักเตือนถึงบาปบุญแล้วก็ตาม ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นได้โดยขาดองค์ความรู้และความศรัทธาที่มั่นคงเป็นหลัก โดยเฉพาะพื้นฐานความเป็นอยู่ของมุสลิมตามหลักคำสอนของอิสลาม หลายคนยังไม่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ หากเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่ถือได้ว่าคนส่วนใหญ่ยังมีการละเลยในการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนาแต่จะเน้นไปทางด้านการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่เข้ามาประกอบศาสนกิจในมัสยิด คือคน

วัยกลางคนและคนชราเป็นส่วนมาก ทางมัสยิดได้จัดการเรียนการสอนและอบรมคุณธรรม จริยธรรมรวมถึงกิจกรรมต่างๆในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องแต่ยังขาดความร่วมมือจากคนในพื้นที่ ด้านปัญหาเยาวชนก็ยังถือว่าเป็นปัญหาหนักเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในเรื่องของยาเสพติดที่ระบาดอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานและองค์กรต่างๆประสานความร่วมมือกับทางมัสยิดในการรณรงค์แล้วก็ตาม ปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงมีอยู่ จนกลายเป็นค่านิยมในหมู่วัยรุ่นชาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจความเป็นอยู่ เนื่องจากค่าครองชีพที่สูง คนในพื้นที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนต่างๆที่ปะปนในเรื่องของดอกเบี้ย หากดูเพียงภายนอกบางครอบครัวดูเหมือนว่ามีฐานะดี แต่เบื้องหลังแล้วมีภาระหนี้สินอย่างมากมาย ฉะนั้นปัญหาในเรื่องดอกเบี้ยจึงเป็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ด้านสุขภาพและสุขภาวะต่างๆรวมถึงมารยาทต่างๆตามแนวทางอิสลาม คนในพื้นที่ยังขาดความตระหนักและขาดความรู้ในการนำแบบอย่างของท่านนบีมาปฏิบัติในชีวิตจริง

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้น เสนอว่าทางมัสยิดควรวางแผนในการปฏิบัติงาน และมอบหมายหน้าที่ชี้แจงปรับความเข้าใจให้กับคณะกรรมการมัสยิดทุกฝ่าย ให้มีความเข้าใจตรงกันในการจัดระบบและวางแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ และปัญหาใดที่ถือว่าเป็นปัญหาระยะยาวทางมัสยิดควรดำเนินการแจ้งแก่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้รับทราบ และขอความร่วมมือให้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกำกับติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ควรแก้ปัญหาที่เห็นเป็นเชิงประจักษ์ก่อน เช่น ในเรื่องของความเป็นอยู่ของมุสลิมการแต่งกายที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ การละเลยในการปฏิบัติศาสนกิจ และส่งเสริมในเรื่องของความรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย โดยที่ทางมัสยิดควรสำรวจข้อมูลในแต่ละครอบครัว แบ่งฝ่ายในการทำงาน เข้าไปเยี่ยมเยียนครอบครัวที่มีปัญหาให้คำตักเตือนตามแบบอย่างของท่านนบี เพราะวิธีการแก้ปัญหาที่แท้จริงในเรื่องของการดำเนินชีวิตที่สวนทางกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามนั้นจำเป็นต้องใช้ระบบในการตักเตือน ด้วยความห่วงใยและไม่เป็นการทำลายจิตใจหรือประจานให้เกิดความเสื่อมเสีย ด้านภาระหนี้สินและปัญหาความยากจนนั้นทางมัสยิดควรให้คำแนะนำถึงวิถีแห่งความพอเพียงตามแบบอย่างอิสลาม และให้คนในพื้นที่ได้ตระหนักถึงผลร้ายของดอกเบี้ย ควรมีการจัดตั้งกองทุนซะกาต และสำรวจกลุ่มคนที่ควรจะได้รับ หรือเป็นไปได้ทางมัสยิดควรจัดตั้งสหกรณ์ให้กับชุมชน พร้อมทั้งประสานหน่วยงานกรมอาชีพต่างๆมาอบรมให้ความรู้กับแม่บ้านของแต่ละครอบครัวเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่และเป็นการลดภาระหนี้สินรวมถึงการกู้ยืมในระบบดอกเบี้ยต่อไป

4.1.4.2 สัมภาษณ์นายฮาสัน ชายทุ่ย

บิลาลประจำมัสยิดกลางกำแพง หมู่ 4 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ ที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของมุสลิมในหมู่บ้าน มาจากการขาดความรู้ทางศาสนาเป็นหลัก ผู้ปกครองไม่ส่งเสริมให้เยาวชนเข้าเรียนในโรงเรียนตาดีกาของมัสยิด ดังนั้นปัญหาในเรื่องของความรู้ทางศาสนานั้น ถือเป็นบ่อเกิดทุกๆปัญหา เพราะหากมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจและศรัทธาอย่างมั่นคง แน่นอนการฝ่าฝืนและสร้างปัญหาต่างๆให้เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านคงหมดไป และยังมีปัญหาที่ถือว่าเป็นเรื่องที่ร้ายแรงที่สุด คือปัญหายาเสพติดที่ทุกพื้นที่กำลังเผชิญอยู่และยังไม่สามารถที่จะแก้ไขให้หมดสิ้นไปได้ เป็นเพียงแค่การประคับประคอง ป้องกัน และรณรงค์ต่อต้านเท่านั้น และปัญหาในเรื่องของยาเสพติดนี้นำไปสู่การทะเลาะวิวาทและปัญหาการลักขโมยตามมา ยังมีอีกหนึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น คือปัญหาในเรื่องของครอบครัว การหย่าร้างเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ และภาวะการตกงาน เป็นต้น

จากปัญหาข้างต้น ผมเสนอว่าให้ทางมัสยิดดำเนินการประชุมผู้นำครอบครัวทุกครอบครัวในพื้นที่ เพื่อรับฟังรับทราบถึงปัญหาต่างๆของแต่ละครอบครัว เมื่อทางมัสยิดได้ข้อมูลจากคนในพื้นที่โดยตรงแล้ว สามารถที่จะสรุปปัญหาต่างๆ โดยแยกเป็นประเด็นปัญหาและวางแนวทางแก้ไข การสอบถามจากคนในพื้นที่โดยตรงนั้นถือว่าได้รับข้อมูลที่ชัดเจนกว่า ทางมัสยิดควรประสานขอความร่วมมือต่อสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และแต่งตั้งผู้ปรึกษาหลักจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมาแนะนำในการวางแนวทางให้กับทางมัสยิด แล้วดำเนินการแก้ปัญหาตามขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ปัญหาแรกคือเรื่องของการขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการทางศาสนา มัสยิดควรจัดรูปแบบการสอนให้เข้ากับยุคสมัย ทั้งมีสื่อประชาสัมพันธ์ของมัสยิดเอง และใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในการเผยแพร่ความรู้ เชิงออนไลน์แก่คนในพื้นที่ และควรจัดกิจกรรมต่างๆในช่วงปิดภาคเรียนให้กับเยาวชน และคนทั่วไปเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อมัสยิด และสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่คนในพื้นที่เอง ใช้ระบบการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเสริมสร้างความศรัทธา จัดสรรงบประมาณในการมอบขวัญกำลังใจให้กับครอบครัวตัวอย่าง พร้อมทั้งหาแหล่งทุนส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ปัญหาด้านยาเสพติดนั้น สิ่งที่มัสยิดควรกระทำอย่างต่อเนื่องคือการให้คำตักเตือน เข้าเยี่ยมเยียนบุคคลที่ติดยาเสพติดและกลุ่มเสี่ยง ประสานความร่วมมือหน่วยงานจากภาครัฐให้เข้ามาช่วยเหลือบำบัดเยียวยา ส่วนปัญหาในด้านครอบครัวการหย่าร้าง ทางมัสยิดควรจัดอบรมให้กับทุกครอบครัวเพื่อเป็นการเสริมความรัก ความเข้าใจให้เกิดขึ้นภายในโดยนำหลักการทางศาสนาแบบอย่างของท่านนบีในเรื่องของการใช้ชีวิตภายในครอบครัว มาประกอบการอบรมเพื่อเป็นการลดภาวะการทะเลาะวิวาทและการหย่าร้างได้อีกระดับหนึ่ง และในด้านปัญหาการตกงาน ความยากจน ทางมัสยิดควรส่งเสริมจัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มฝีมือแรงงาน ให้เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ประชาสัมพันธ์และประสานหน่วยงานที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมให้เข้ามาสนับสนุน

เพื่อเป็นการช่วยเหลือ และพัฒนาคนในพื้นที่ ต่อไป

4.1.4.3 สัมภาษณ์นายส่อแหด แสงเขียว

บิลาลประจำมัสยิดบารายี หมู่ 7 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 15.00 น. ได้กล่าวว่า

สภาพความเป็นอยู่และปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ส่วนใหญ่แล้วเกี่ยวข้องกับเยาวชน อาทิเช่น เยาวชนไม่สามารถอ่านกุรอานได้ เยาวชนยังขาดละหมาด 5 เวลาและขาดความรู้พื้นฐานทางศาสนา อยู่แบบสากล ทั้งด้านการแต่งกาย การใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างชายหญิง ปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาชู้สาวตามมา ส่วนความเป็นอยู่ของคนทั่วไป หากพิจารณาถึงจำนวนของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จะเห็นได้ว่าคนหมู่มากยังขาดความตระหนักในเรื่องของวิชาความรู้ทางศาสนาและการประกอบศาสนกิจที่เป็นภาคบังคับ ด้านครอบครัวส่วนใหญ่จะประสบปัญหาในเรื่องของค่าครองชีพ เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างสามีภรรยาในเรื่องของค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ บางกรณีเกิดการทะเลาะวิวาทเนื่องจากสามีติดยาเสพติดน้ำกระท่อม เป็นต้น คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบหลากหลายอาชีพทั้งประมง กรีดยางพารา ข้าราชการ ครูโรงเรียนเอกชน และอาชีพรับจ้างทั่วไป อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจตกต่ำเป็นเหตุให้บ้างครอบครัวต้องประสบกับปัญหาภาระหนี้สินต่างๆที่เกี่ยวพันกับดอกเบี้ย ซึ่งปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการเยียวยา แก้ไขอย่างทั่วถึง

การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่นั้นจำเป็นต้องให้ความร่วมมือทุกภาคส่วนทั้งทางมัสยิดและคนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของวิชาความรู้แนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิมถือเป็นภาระจำเป็นต้องแก้ไขเร่งด่วน ทางมัสยิดจำเป็นต้องวางแนวทางในการแก้ไขมอบหมายให้กับคณะกรรมการมัสยิด โดยคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมให้ดำเนินการ เช่นในเรื่องของเยาวชนไม่สามารถอ่านกุรอานได้ ถือเป็นเรื่องใหญ่ ทางมัสยิดควรจัดการเรียนการสอนแบบเข้มให้กับเยาวชนและมีการกำกับติดตามประเมินอย่างต่อเนื่องโดยสำรวจเป็นครอบครัว จัดโครงการหรือกิจกรรมให้กับเยาวชนเหล่านี้ในการพัฒนาทักษะการอ่านอัลกุรอาน และควรจัดให้มีการเข้าค่ายอบรมเยาวชนในพื้นที่ช่วงปิดภาคเรียน ทางมัสยิดเองควรขอความร่วมมือ จากองค์กรต่างๆทางศาสนา ขอความอนุเคราะห์ให้มีการส่งตัวแทนนักวิชาการที่มีความรู้ทางศาสนาเข้ามาอบรมและสอนให้กับคนในพื้นที่ นอกเหนือจากบุคลากรภายในมัสยิดเองแล้ว ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และสรรหากิจกรรมต่างๆให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเข้ามาร่วมมือกับทางมัสยิดและสร้างความผูกพันต่อมัสยิด ในด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพนั้น ทางมัสยิดควรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการการประกอบอาชีพที่สุจริต ภาระหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวเพื่อลดปัญหาการทะเลาะวิวาทขัดแย้งภายในครอบครัวเนื่องจากค่าครองชีพ คณะกรรมการมัสยิดควรประสาน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆทางการเงิน จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านแบบหะลาล เพื่อเป็นทางออกหนึ่งให้กับมุสลิมใช้เป็นแหล่งในการกู้ยืมที่ปลอดดอกเบี้ย ควรจัดส่งเสริมในเรื่องของระบบซะกาตให้ทั่วถึงแก่ผู้ที่ยากไร้ภายในหมู่บ้าน

4.1.4.4 สัมภาษณ์นายสุกรี เปรมใจ

บิลาลประจำมัสยิดนะฮ์รุสลาม ที่อยู่ 207 หมู่ 4 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ ที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 11.30 น. ได้กล่าวว่า

จากสภาพเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ สิ่งที่ถือว่าเป็นปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม คือการละเลยในการปฏิบัติตามบทบัญญัติทางศาสนา เนื่องจากยังมีผู้คนจำนวนมากที่ละทิ้งในเรื่องของศาสนกิจภาคบังคับทั้งการละหมาด การถือศีลอดและอื่นๆ อีกทั้งการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา ยังมีคนในพื้นที่บางส่วนรวมถึงเยาวชนละเลยกันเป็นจำนวนมากหากเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่ และปัญหาที่เกิดขึ้นมาก คือปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด เยาวชนบางกลุ่มมีการสังสรรค์ฉลองด้วยสิ่งที่ต้องห้าม ทั้งสุรายาเมาต่างๆ รวมถึงปัญหาในการผิดประเวณีท้องก่อนแต่ง การอยู่กันระหว่างใช้หญิงและแอบมีสัมพันธ์กัน ในบางกรณีผู้ปกครองเองยังไม่รับทราบ โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาที่อยู่ต่างจังหวัด สุดท้ายก็นำปัญหามาสู่หมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้แม้ทางมัสยิดได้ทำการตักเตือนบรรยายทั้งในวันศุกร์และในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของทางมัสยิดแต่ยังไม่ทั่วถึง ฉะนั้นแล้วจึงเป็นปัญหาที่ต้องรีบเร่งแก้ไขหาทางออกร่วมกัน นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วยังมีปัญหาในเรื่องของความเบี่ยงเบนทางเพศ ผู้ชายแต่งกายเลียนแบบผู้หญิง ผู้หญิงเลียนแบบผู้ชาย ปัญหาตุ๊ด กระเทย ทอมและเลสเบี้ยน ยังมีอยู่ภายในหมู่บ้านแต่เป็นจำนวนน้อย ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ถือเป็นปัญหาและขัดแย้งต่อบทบัญญัติทางศาสนาอย่างชัดเจน จึงทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าเป็นห่วง

จากสภาพดังกล่าว การแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่นั้น คือการสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนได้มีความตระหนัก และเสริมสร้างศรัทธาอันมั่นคงด้วยการนำแบบอย่างที่ดีงามตามหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามมาสู่การปฏิบัติจริง โดยที่ทางมัสยิดนั้นจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการปลูกฝังอบรมตักเตือนคนในหมู่บ้าน และที่สำคัญคือการเยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ นำหลักการทางศาสนามาใช้โดยเฉพาะในเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวัน การปฏิบัติศาสนกิจและความรู้ทางศาสนาภาคบังคับ ควรมีการประชุม ปรึกษาหารือและแบ่งฝ่ายทำงานให้ทั่วถึง สำรวจและจำแนกครอบครัวที่มีปัญหา จัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมทั้งภายในมัสยิดและนอกสถานที่ในหมู่บ้าน ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติดละเลยการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อบัญญัติทางศาสนา หรือฝ่าฝืนบทบัญญัติ คณะกรรมการมัสยิดควรดูแลเป็นพิเศษกับกลุ่มคนเหล่านี้ให้กำลังใจในการตักเตือนและให้การช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ปัญหาการเบี่ยงเบนทางเพศ

ก็เช่นกันทางมัสยิดควรจัดอบรมและตักเตือนคนเหล่านี้เป็นการเฉพาะ เพื่อให้สำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความเป็นมุสลิมที่แท้จริง โดยใช้คำสอนทางศาสนาทั้งตัวบทหลักฐานต่างๆมาใช้ในการขัดเกลา และขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิต พร้อมทั้งประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการดำเนินงานทุกอย่างนั้นจะสำเร็จลุล่วง หากทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกัน พร้อมทั้งวิงวอนดุอาต่ออัลลอฮอย่างสม่ำเสมอ

4.1.4.5 สัมภาษณ์นายอาหมาด มาลิกัน

บิลาลประจำมัสยิดดารุลฮูดายฮ์ หมู่ 7 ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 15.00 น. โดยที่ผู้วิจัยได้สนทนา และมีการเสนอว่า

สิ่งที่เป็นปัญหาหนักภายในหมู่บ้านได้แก่ปัญหายาเสพติด ฟิตนะฮฺระหว่างชายหญิงในหมู่วัยรุ่น เยาวชนและคนทั่วไปยังขาดวิชาความรู้ทางศาสนา รวมถึงของการละเลยการละหมาด 5 เวลารวมถึงศาสนกิจอื่นๆ ส่วนเรื่องค่าครองชีพนั้นยังมีอีกหลายครอบครัวที่ประสบปัญหาขาดแคลนรายได้ มีการกู้ยืมทั้งในและนอกระบบ ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาต่อไป เพื่อให้คุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น

การแก้ปัญหาข้างต้นนั้น ทางมัสยิดจำเป็นต้องกำหนดนโยบาย สำรวจข้อมูลของคนในพื้นที่ หลังจากนั้นให้นำข้อมูลที่ได้มามาจำแนกเป็นประเด็นปัญหาต่างๆ โดยเริ่มจากปัญหายาเสพติดควรมีการประสานเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือเยาวชนที่ติดยาและบำบัดรักษา ด้านการศึกษานั้นควรมีการสอนเพิ่มเติมทั้งปกติและไลฟ์สด ส่วนปัญหาความยากจนมัสยิดควรประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่ส่งเสริมอาชีพเข้ามาอบรมให้ความรู้แก่คนมนพื้นที่และสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านพร้อมทั้งประสานสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามากำกับดูแล

4.1.4.6 สัมภาษณ์นายกาเส็ม แดสา

บิลาลประจำมัสยิดมัสยิดดารุลวุสฏอ ที่อยู่ 152 หมู่ 12 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 08.30 น ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่มีด้วยกันหลายปัญหามากมายซึ่งมีมาอย่างต่อเนื่อง และทางมัสยิดเองได้ดำเนินการแก้ไขบางส่วนแล้ว แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก เช่น ปัญหาในเรื่องของคนในพื้นที่ใช้ชีวิตไม่สอดคล้องกับความเป็นมุสลิม มีการหมกมุ่นในเรื่องของยาเสพติดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนเพราะความอยากรู้อยากลองและท้าทายในหมู่เพื่อนฝูง สุดท้าย

นำไปการติดยาเสพติด ปัญหาเยาวชนถือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น มากกว่าปัญหาอื่นๆ ยังมีเยาวชนจำนวนมากที่ขาดละหมาด 5 เวลา ไม่สนใจต่อการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนา หรือบางส่วนได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแล้วแต่การปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ได้รับเรียนมา เมื่อกลับมายังบ้านยังละหมาดไม่ครบ 5 เวลา และเยาวชนอีกบางส่วนที่ไม่ข้องเกี่ยวในเรื่องยาเสพติดแต่ใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ ติดเกม เล่นโทรศัพท์ละเลยการประกอบศาสนกิจ กลุ่มนี้ค่อนข้างมีอารมณ์หงุดหงิดบ่อยนัก และเป็นกลุ่มที่มีผลเสียต่อการเรียนเป็นอย่างมาก ถึงกับบางครอบครัวมีบุตรหลานเรียนไม่จบเพราะหมกมุ่นอยู่กับเกมออนไลน์ หนีเรียนจึงทำให้เกิดปัญหาตามมา ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนมุสลิมด้านการศึกษาตกต่ำ อีกทั้งปัญหาการมั่วสุมระหว่างชายหญิง อย่างเสรีโดยที่ผู้ปกครองไม่รับทราบ ปัญหาแฟนคบกันก่อนแต่งและนำไปสู่การผิดประเวณี ทั้งหมดนั้นล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนภายในพื้นที่ แต่เป็นเพียงบางส่วนเท่าที่ได้รับทราบข้อมูลมา ส่วนปัญหากับคนทั่วไปคือเรื่องของความตระหนักและการประกอบศาสนกิจภาคบังคับที่ยังมีคนหมู่มากละเลยการปฏิบัติอยู่ เมื่อมัสยิดมีการจัดกิจกรรม อบรมให้ความรู้ในรอบสัปดาห์ มีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนน้อยมาก ส่วนผู้ที่ไม่เข้าร่วมนั้นมีมากกว่า ทำให้เสียโอกาสในการรับฟัง และไม่รับรู้ข่าวสารต่างๆที่ทางมัสยิดได้ดำเนินการ ปัญหาความยากจนและค่าครองชีพ ในชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่ ณปัจจุบันยังมีอีกหลายครอบครัวที่ประสบปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่าย ทุนทรัพย์ในการส่งลูกหลานศึกษาต่อ สุดท้ายนำไปสู่ปัญหาหนี้สิน มีการกู้ยืมจากธนาคารที่มีดอกเบี้ยและหนี้นอกระบบต่างๆ ดังนั้นปัญหาต่างๆที่นำเสนอมาทั้งหมดนี้ อยากให้มีการแก้ไขเยียวยาและส่งเสริมเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของมุสลิมภายในพื้นที่ต่อไป

จากสภาพปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมานั้น วิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดคือ ทางมัสยิดจะต้องเข้าถึงคนในพื้นที่ เข้าใจสภาพปัญหาอย่างแท้จริง และพร้อมที่จะพัฒนาแก้ไขและเปลี่ยนแปลงต่อไป เสนอว่าคณะกรรมการมัสยิดทุกคนนั้นต้องมีความเข้าใจและเสียสละเป็นอันดับแรกก่อน หลังจากนั้นจึงดำเนินงานโดยให้ความร่วมมือกันทุกฝ่ายโดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนงาน วิธีการดำเนินงานและติดตามผลของการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเยาวชนหมกมุ่นในเรื่องของยาเสพติด ความอยากรู้อยากลอง และค่านิยมที่ผิดๆ ทางมัสยิดควรจัดตั้งฝ่ายดำเนินงานให้เข้าถึงกลุ่มเยาวชนเหล่านี้ โดยสรรหากิจกรรมที่สร้างสรรค์เพื่อเยาวชนได้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด ใช้ระบบการตักเตือนหรือวิธีการศาสนบำบัด โดยนำคำสอนทางศาสนามาบำบัดจิตใจให้มีความมั่นคงเพื่อเป็นเกราะป้องกันในการไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดทุกชนิด ทางมัสยิดควรส่งเสริมให้เยาวชนเหล่านี้เข้ามามีบทบาทหรือร่วมกิจกรรมและโครงการต่างๆที่มัสยิดจัดขึ้นเพื่อให้เขาเหล่านั้นได้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของตนเอง ด้านปัญหาเกมออนไลน์ก็เช่นกัน ทางคณะทำงานของมัสยิดควรสร้างกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ฝึกในเรื่องทักษะ

วิชาชีพตามข้อเสนอแนะของเยาวชนเอง เมื่อกลุ่มเยาวชนเหล่านี้ได้มีกิจกรรมต่างๆที่ตนต้องเข้าร่วม ถือได้ว่ามัสยิดได้วางระบบในการป้องกันการใช้เวลาว่างของเยาวชนที่หมกมุ่นอยู่กับเกมออนไลน์มาเป็นการสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเป็นการทดแทน ส่วนปัญหาในเรื่องการละเลยหน้าที่การปฏิบัติศาสนกิจต่างๆเสนอว่า ทางมัสยิดควรให้การตักเตือนเป็นอันดับแรกที่นอกเหนือจากการตักเตือนในรอบสัปดาห์ด้วยการเข้าเยี่ยมเยียนและติดตามอย่างต่อเนื่อง ดูแลเอาใจใส่ด้วยความรักและเมตตาให้คำแนะนำและกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการสนองพระบัญชาของอัลลอฮฺ ด้านปัญหาค่าครองชีพในชีวิตประจำวันรวมถึงภาระหนี้สินสิ่งที่ทางมันยึดพอกระทำได้คือการส่งเสริมจัดตั้งระบบซะกาต และจัดประชุมแนะนำให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ได้รับทราบถึงภัยร้ายของดอกเบี้ย หากชาวบ้านกลุ่มใดมีความจำเป็นต้องลงทุนหรือภาระอื่นๆ ทางมัสยิดควรแนะนำให้ หาแหล่งทุนหรือแหล่งกู้ยืมจากหน่วยงานที่ปลอดดอกเบี้ย ที่สำคัญทุกปัญหาทางมัสยิดควรชี้แจงให้ชาวบ้านทุกคนมีความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของทางมัสยิดหากทุกฝ่ายมีความเข้าใจอย่างถูกต้องแล้วการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ย่อมเกิดขึ้นตามมา

4.1.4.7 สัมภาษณ์นายร่อผาน อิสลาม

บิลาลประจำมัสยิดมัสยิดซอลาฮุดดีน ที่อยู่ 15 หมู่ 2 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันจันทร์ ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 08.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาและความเป็นอยู่ของคนภายในพื้นที่โดยภาพรวมแล้วจำเป็นต้องแก้ไขและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเยาวชนที่เกิดขึ้นณปัจจุบันนี้มาเป็นอันดบหนึ่ง คือปัญหาในเรื่องของยาเสพติด มีกลุ่มเยาวชนทั้งที่เป็นกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่ติดยาเสพติดด้วยความอยากรู้อยากลอง และได้รับการท้าทาย เชิญชวนจากเพื่อนที่ติดยาเสพติดมาก่อน เมื่อเข้าไปข้องเกี่ยวกับกลุ่มเหล่านี้สุดท้ายนำไปสู่การเสพยา และที่ระบาดมากที่สุดในหมู่บ้าน คือน้ำกระท่อมที่ผสมสิ่งมึนเมาลงไป รวมถึงยาเสพติดชนิดอื่นๆตามมา การแก้ปัญหาในเรื่องยาเสพติดนั้น ยังถือว่าไม่เด็ดขาด เพราะยังมีเยาวชนบางส่วนเสพยาภายในหมู่บ้านอีก นอกเหนือจากปัญหาในเรื่องของยาเสพติด ยังมีปัญหาในเรื่องของชู้สาว แอบมีสัมพันธ์ก่อนแต่ง ปัญหาเยาวชนละเลยต่อหน้าที่ในความเป็นมุสลิมขาดการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละวันและที่สำคัญเยาวชนบางส่วนในหมู่บ้านยังมีความอ่อนแอในเรื่องวิชาความรู้ทางศาสนา ขาดการศึกษาทบทวนในเรื่องหลักการปฏิบัติศาสนกิจ ทั้งด้านหลักศรัทธาอย่างต่อเนื่องแต่จะมุ่งเน้นไปทางสามัญเป็นหลัก มีเยาวชนจำนวนมากเช่นกันที่ไม่สามารถอ่านอัลกุรอานได้ ไม่สามารถที่จะปฏิบัติละหมาดตามแบบอย่างของท่านนบีได้ เยาวชนบางส่วนพอมีความรู้เพียงผิวเผินแต่บางส่วนยังขาดความรู้อีกมากมาย แม้กระทั่งภาคบังคับทางศาสนาที่จำเป็นต้องเรียนรู้ หากสำรวจอย่างจริงจังแล้วจะเห็นได้ว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

ด้านความรู้ทางศาสนานั้น ยังเป็นปัญหาให้กับคนทั่วไปแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวไม่สามารถที่จะอบรมสอนคนในครอบครัวให้เรียนรู้ในเรื่องของการอ่านอัลกุรอานและหลักการทางศาสนาได้ นี่คือจุดบอดที่เป็นเหตุให้เกิดความตกต่ำและล้าหลังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ ด้านวิชาการทางศาสนา แม้กระทั่งทางมัสยิดได้จัดกิจกรรมต่างๆมากระตุ้นคนในพื้นที่ให้มีความตระหนัก และสำนึกถึงความเป็นมุสลิมที่แท้จริงด้วยการพัฒนาตนเอง เริ่มตั้งแต่ด้านความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับอย่างทั่วถึง ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจอาชีพและค่าใช้จ่ายของคนในพื้นที่ ยังถือว่ามีบางครอบครัวที่ประสบปัญหายากจนสมาชิกในครอบครัวขาดงานทำ รายได้ในครอบครัวไม่เพียงพอ ทำให้เกิดภาระหนี้สินต่างๆมากมาย และมีการกู้ยืมจากแหล่งทุนที่มีดอกเบี้ย ถือเป็นการฝ่าฝืนถ้าหมดบัญญัติทางศาสนา แต่โดยภาวะความจำเป็น จึงไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ ทั้งๆที่มีธนาคารอิสลามและสหกรณ์ต่างๆ แต่เนื่องด้วยการผ่อนชำระที่มีกำไรสูงกว่าธนาคารที่มีดอกเบี้ยและกู้ได้จำนวนน้อยกว่า แต่ผ่อนชำระในจำนวนที่สูงมากกว่าธนาคารอื่นๆทั่วไป นี่คือเสียงจากประชาชนในพื้นที่ ที่กู้เงินนอกระบบหรือธนาคารที่มีดอกเบี้ย ดังนั้นปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมา เป็นปัญหาหลักที่เกิดขึ้นณปัจจุบันนี้ และหวังว่าคงได้รับการแก้ไขและพัฒนาต่อไปอย่างเร่งด่วน

จากสภาพปัญหาข้างต้น คณะกรรมการมัสยิดทุกฝ่ายจำเป็นต้องให้ความร่วมมือและดำเนินการในการแก้ไขปัญหาของมุสลิมในพื้นที่อย่างจริงจัง เริ่มตั้งแต่การสำรวจถึงสภาพของปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหามีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ดังนั้นจึงขอเสนอว่าให้ทางมัสยิดดำเนินการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนเป็นอันดับแรกก่อน เพราะปัญหาเยาวชนเป็นปัญหาหนักที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ เริ่มตั้งแต่ปัญหายาเสพติดทางคณะกรรมการมัสยิดควรสำรวจโดยแยกครอบครัวที่ประสบปัญหาสมาชิกติดยาเสพติด หลังจากนั้นขอความร่วมมือจากผู้ปกครองและประสานผู้ใหญ่บ้านกำนันให้แจ้งเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขให้เข้ามาเยียวยาเป็นการเบื้องต้น ส่วนกรณีที่ติดยาไม่ถึงขั้นรุนแรงทางมัสยิดควรติดตาม นำเยาวชนเหล่านี้เข้ามาอบรมและให้การตักเตือนตามหลักการทางศาสนาอิสลาม ปัญหาเยาวชนละเลยในเรื่องของการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนารวมถึงละทิ้งการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ทางคณะทำงานของมัสยิดควรเข้าถึงกับกลุ่มเยาวชนเหล่านี้โดยให้การตักเตือน และจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมส่งเสริมให้เยาวชนได้ตระหนักเกี่ยวกับวิชาความรู้ทางศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆในชีวิตประจำวัน ทางมัสยิดควรพัฒนาในเรื่องของสื่อเทคโนโลยีต่างๆ หรือสรรหาบุคคลที่มีความถนัดในเรื่องของเทคโนโลยีให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานกับทางมัสยิด เช่นสร้างเพจมัสยิดออนไลน์ในการนำสื่อต่างๆที่ทางมัสยิดได้จัดขึ้น เพื่อเผยแพร่สู่ระบบออนไลน์ทั้งการจัดการเรียนการสอน หรือสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆกิจกรรมและโครงการต่างๆที่มสยิดได้ดำเนินการเผยแพร่สู่สาธารณะ เพื่อให้

คนในพื้นที่ได้ติดตามภายหลังได้ ด้านปัญหาเศรษฐกิจความยากจน รวมถึงค่าครองชีพทางมัสยิดควรให้คำแนะนำตามหลักการทางศาสนาให้คนในพื้นที่ได้รู้เกี่ยวกับวิถีแห่งความพอเพียงและภัยร้ายจากดอกเบี้ยเพื่อเป็นการกระตุ้นให้มุสลิมในพื้นที่ได้มีความตระหนักและห่างไกลจากการกู้ยืมในระบบดอกเบี้ย อีกทั้งมัสยิดควรจัดตั้งกองทุนซะกาต และกองทุนช่วยเหลือผู้ยากไร้โดยที่คณะกรรมการมัสยิดควรประสานขอความร่วมมือจากกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามามีส่วนในการแนะนำ และประสานงานขอความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาช่วยเหลือในระบบที่ปลอดจากดอกเบี้ย ทั้งนี้เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับมุสลิมในพื้นที่ที่มีความต้องการในเรื่องของการกู้ยืมเงินมาลงทุน สามารถดำเนินการได้โดยไม่ผิดหลักการทางศาสนา ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านทางมัสยิดควรประสานงานขอความร่วมมือและความคิดเห็นจากผู้นำครอบครัวในพื้นที่ ให้มีความเข้าใจตรงกันและดำเนินงานร่วมกันกับทางมัสยิดทั้งนี้เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ต่อไป

4.1.5 สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล

4.1.5.1 สัมภาษณ์นายชัยณรงค์ ไชยจิตต์

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ได้ทำการสัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 17.00 น. ได้กล่าวว่า

จากสภาพปัญหาของคนในพื้นที่ที่ประสบอยู่ ณปัจจุบันนี้ ผมมองว่า ปัญหายาเสพติดถือเป็นปัญหาหลักของชุมชน เนื่องจากเยาวชนบางส่วนมีค่านิยมที่ผิด แทนที่จะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางการศึกษา แต่กลับมาใช้เวลาว่างด้วยการสังสรรค์พบปะในวงของสุรายาเมาต่างๆ หากเทียบกับจำนวนประชากรในพื้นที่จะเห็นได้ว่าเยาวชนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่มั่วสุมในเรื่องของยาเสพติด เริ่มตั้งแต่ประถมปลายถึงระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา ซึ่งทางชุมชนได้ประสานงานและขอความร่วมมือจากองค์กรต่างๆภายในพื้นที่มีการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและมีการจัดกิจกรรมต่างๆในวันต่อต้านยาเสพติดโลกให้สม่ำเสมอแล้ว แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาให้หมดไปได้ ส่วนใหญ่จากเยาวชนที่เสพยาเสพติดนั้นมาจากปัญหาครอบครัวพ่อแม่แยกทางกันหรือเป็นครอบครัวที่มีปัญหา ทะเลาะวิวาทบ่อยครั้ง จึงเป็นสาเหตุให้กลุ่มคนเหล่านี้ปลีกตัวและใช้เวลาอยู่กับเพื่อนฝูงมากกว่าอยู่กับครอบครัวของตน ปัญหาต่อมาคือปัญหาการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น เนื่องจากเมาสุราและสิ่งเสพติดอื่นๆ รวมถึงปัญหาชู้สาวที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนทั่วไปภายในพื้นที่ คือปัญหาในเรื่องของการประกอบอาชีพ ภาวะการตกงานและคนในพื้นที่บางกลุ่มขาดความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาปัจจัยและพัฒนาตนเอง หากสำรวจข้อมูลในเชิงลึกจะเห็นได้ว่าคนในพื้นที่มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายเกินฐานะทาง

Prince of Songkla University Pattani Campus

การเงินก่อให้เกิดภาระหนี้สินและการผ่อนชำระต่างๆ ทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้หรือพาหนะ จะยึดตามกระแสและค่านิยม เพื่อความสวยหรูแต่ขาดการพิจารณารายจ่ายที่ครอบครัวพอที่จะแบกรับได้ สุดท้ายก่อให้เกิดปัญหา ภาระหนี้ท่วมตัวค่าใช้จ่ายในครอบครัวไม่เพียงพอทำให้ขาดความสมดุลในการบริหารจัดการภายในครอบครัว เมื่อหลายๆครอบครัวในชุมชนประสบปัญหาเช่นเดียวกัน เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายควรให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่มีคุณภาพและสมบูรณ์แบบต่อไป

การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด แม้นว่าผู้นำชุมชนได้จัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านวันยาเสพติดโลก หรือจัดกิจกรรมอื่นๆที่แสดงถึงการต่อต้านให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด แต่ผลตอบรับยังอยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องพัฒนาต่อไป เพราะปัญหายาเสพติดนั้นยังไม่หมดไปจากชุมชน จึงเสนอว่า ทางผู้ใหญ่บ้านเองรวมถึงผู้นำชุมชนทุกฝ่าย ควรมีการพัฒนาวิเคราะห์การปฏิบัติหน้าที่ของทุกฝ่าย เพื่อหาจุดเด่นและจุดข้อควรปรับปรุงและวางแผนในการดำเนินการใหม่ เมื่อหาข้อสรุปได้แล้ว ผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเข้าถึงกลุ่มคนเหล่านั้น เพราะถือว่าผู้ที่ติดยาคือผู้ป่วย พร้อมทั้งประสานเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขให้เข้ามาบำบัดรักษา เป็นกำลังใจให้กับผู้ที่ติดยาเสพติด สรรหากิจกรรมหรือการฝึกทักษะอาชีพให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ได้มีเวลาในการฝึกฝนและใช้เวลาไปกับสิ่งที่เป็นประโยชน์แทนที่จะไปหมกมุ่นหรือย้อนกลับไปหาสิ่งเสพติด หากเยาวชนคนใดที่ได้รับการรักษาบำบัดจนหายเป็นปกติแล้ว ควรมีรางวัลให้กับคนเหล่านั้นและคัดเลือกให้เป็นบุคคลต้นแบบแก่ผู้ที่ติดยาเสพติดให้เขาได้เข้ามาช่วยเหลือชุมชน แชร์ประสบการณ์และผลเสียของการเสพยาเสพติดต่างๆให้กับรุ่นน้องได้รับทราบ เมื่อการแก้ปัญหายาเสพติดทุกฝ่ายให้ความร่วมมืออย่างจริงจังแล้ว ผมคิดว่าปัญหาเหล่านี้น่าจะไปในทิศทางที่ดีและลดจำนวนผู้ติดยาในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ส่วนปัญหาการทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เมื่อรับทราบถึงสาเหตุหลักส่วนใหญ่มาจากยาเสพติดและสิ่งมึนเมาต่างๆ หากดำเนินการแก้ปัญหาดังที่กล่าวมาแล้ว ปัญหาการทะเลาะวิวาทน่าจะลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน นอกจากนี้ทางผู้นำชุมชนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้คนในพื้นที่มีความรักสามัคคี เช่น กีฬาสัมพันธ์ หรือร่วมทำกิจกรรมต่างๆด้วยกัน เมื่อคนในชุมชนให้ความร่วมมือความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นตามมา ปัญหาความยากจนและภาวะตกงาน ทางผู้นำชุมชนเองควรเป็นพิจารณาเป็นพิเศษในการหาทางออกให้กับคนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้ในการดำเนินชีวิต ควรอบรมให้กับคนในพื้นที่ได้รับรู้ถึงการใช้ชีวิตที่มีความสุขคือชีวิตแบบพอเพียง ส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้รู้จักการออมการประหยัดในสิ่งที่ควรประหยัด โดยไม่ตระนี่และไม่ฟุ่มเฟือย เมื่อทุกครอบครัวมีความเข้าใจปัญหาค่าครองชีพในแต่ละวันน่าจะพัฒนาดีขึ้น เพราะหากทุกฝ่ายไม่ใช้จ่ายเกินตัวจากรายได้ แน่นอนภาระหนี้สิน

ของคนในพื้นที่คงหมดไป และอีกแนวทางหนึ่งคือการส่งเสริมให้คนในพื้นที่มีความขยันอดทน มุ่งมั่นในการแสวงหาปัจจัย และพร้อมที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้เท่าทันกับยุคสมัย หากเป็นเช่นนี้แล้วความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่คงอยู่ในเกณฑ์ดีและได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง

4.1.5.2 สัมภาษณ์นายชำชุดดีน เล่งเจะ

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ตำบลกำแพง อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

คุณภาพการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่นั้นอยู่ในเกณฑ์ระดับกลางซึ่งควรพัฒนาต่อไปและควรได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนในด้านการศึกษา เยาวชนส่วนมากมีความตระหนักในเรื่องของการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท แต่ยังมีเยาวชนบางกลุ่มขาดโอกาสทางการศึกษา แม้กระทั่งในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ยังเรียนไม่จบ สืบเนื่องจากกลุ่มเยาวชนเหล่านี้มีปัญหาจากทางบ้านทั้งในเรื่องของฐานะทางการเงิน และปัญหาจากยาเสพติดที่เป็นสาเหตุทำให้เสียการเรียน เยาวชนเหล่านี้ไม่มีความตระหนักและมุ่งมั่นที่จะศึกษาต่อ ดังนั้นจึงเป็นปัญหาในการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง เพราะหากเยาวชนเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต แน่นอนย่อมไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้า ถึงแม้ว่ากลุ่มเหล่านี้จะมีจำนวนน้อยก็ตาม ฉะนั้นปัญหายาเสพติดในหมู่วัยรุ่นทุกระดับจึงเป็นปัญหาที่ร้ายแรงมาก ถึงแม้ว่าเยาวชนเหล่านี้ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น แต่ยังไม่ละเลิกจากสิ่งเสพติดก็ย่อมเป็นปัญหาเช่นกัน เพราะเมื่อเยาวชนติดยา กลุ่มคนเหล่านี้ใช้จ่ายทรัพย์สินไปในหนทางที่เสียหายและผิดศีลธรรม อีกทั้งเป็นการทำลายสุขภาพของตนเองและสร้างปัญหาให้กับประเทศชาติบ้านเมือง ในบางครั้งเกิดการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว เพราะต้องการเงินมาซื้อสิ่งเสพติด เหมือนกับที่เป็นอยู่ณปัจจุบันนี้ตามข่าวสารต่างๆที่มีการฆ่าสังหารกัน เพราะภัยร้ายของยาเสพติด ปัญหาต่อมาคือเรื่องของเศรษฐกิจค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตทั้งตนเองและครอบครัว มีหลายครอบครัวที่มีหนี้สินกู้ยืมเนื่องจากขาดรายได้ในการลงทุน ค่าเทอมบุตรและค่าใช้จ่ายอื่นๆภายในครอบครัวไม่เพียงพอก่อให้เกิดภาระหนี้สินตามมา นอกเหนือจากนี้ยังมีภาวะความซึมเศร้าของคนวัยชราที่ขาดการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน คนวัยชราทุกคนอยากมีความสุขในบั้นปลายของชีวิต แต่บางครอบครัวยังหลีกไม่พ้นในเรื่องของการละเลยต่อบิดามารดาในช่วงวัยชรา เนื่องจากต้องไปทำงานต่างจังหวัด บางครั้งฝากให้ญาติพี่น้องช่วยดูแลแทน การดูแลเอาใจใส่ต่อคนชรานั้นจึงไม่ครบถ้วน เหมือนกับได้อยู่กับบุตรของตนเอง หลายครอบครัวที่คนวัยชราอยู่ในภาวะซึมเศร้าคิดถึงบุตรหลาน และบางคนถึงกลับถูกทอดทิ้งในช่วงบั้นปลายของชีวิต

จากสภาพปัญหาดังที่กล่าวมานั้น ผู้ใหญ่บ้านเองได้ดำเนินการสำรวจอย่างต่อเนื่อง

แต่ยังไม่ได้รับความสำเร็จที่เต็มร้อย เนื่องจากยังขาดหลายๆปัจจัยโดยเฉพาะในเรื่องของการแก้ไขปัญหายาเสพติด ทางหมู่บ้านยังขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมส่งเสริมรณรงค์ต่อต้านเพราะการแก้ไขปัญหานั้น จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและใช้งบประมาณในการดำเนินการทุกครั้ง โดยเฉพาะทางผู้นำชุมชนจำเป็นต้องพึ่งต่อทางมัสยิดในการให้คำสั่งเตือนเป็นวิทยากรให้ความรู้ในการขัดเกลาเยาวชนตามหลักคำสอนทางศาสนา ซึ่งทางมัสยิดเองยังขาดงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมเช่นกัน มีเพียงค่าใช้จ่ายเพียงเล็กๆน้อยๆที่ได้รับจากการบริจาคในวันศุกร์ ดังนั้นอยากให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาช่วยสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ รวมทั้งส่งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้เข้ามากำกับติดตามโดยที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน ทั้งฝ่ายผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนารวมถึงเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ ทั้ง 3 ฝ่ายนี้จำเป็นต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการแก้ไขเยียวยาต่อเยาวชนที่ติดยาเสพติด หากิจกรรมโครงการต่างๆให้แก่กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีเวลาเพื่อทดแทนการใช้เวลาที่สูญเปล่าในการหมกมุ่นเรื่องยาเสพติด บำบัดรักษา และกำกับติดตาม หากเป็นเช่นนี้แล้ว การแก้ไขคงอยู่ในระดับที่ดีขึ้น ส่วนปัญหาในเรื่องของการศึกษานั้น ทางผู้นำชุมชนและผู้นำมัสยิดควรจัดโครงการแนะแนวการศึกษาต่อให้กับเยาวชนในพื้นที่โดยเชิญวิทยากรผู้มีความรู้มาแชร์ประสบการณ์ให้แก่กลุ่มเยาวชนได้ตระหนักและรักในเรื่องของการศึกษา ควรสำรวจเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือเสียโอกาสจากการศึกษา ให้ได้เข้าศึกษาต่อทั้งในระบบ หรืออาจเป็นการศึกษานอกระบบ ควรจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเพื่อการศึกษาแก่เยาวชน ส่งเสริมและติดตามให้เยาวชนในพื้นที่ได้ศึกษาต่ออย่างทั่วถึง ส่วนในเรื่องของภาระหนี้สินของคนในพื้นที่นั้นเสนอว่าควรส่งเสริมในเรื่องของการหารายได้เพิ่มเติมจากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆภายในท้องถิ่นโดยที่ฝ่ายกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการจำหน่ายสินค้า ทางผู้นำชุมชนควรประสานกับมัสยิดให้นำหลักคำสอนทางศาสนา วิถีแห่งความพอเพียงมาอบรมให้กับคนในพื้นที่รับทราบ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ส่วนปัญหาภาวะซึมเศร้าของคนวัยชรา ทางผู้นำชุมชนควรร่วมมือกับคณะกรรมการ มัสยิดสำรวจครอบครัวที่มีปัญหาและจัดกิจกรรมให้กับคนชราได้พบปะกันเพื่อบรรเทาภาวะซึมเศร้าพร้อมทั้งให้การช่วยเหลือต่อคนชราที่ถูกทอดทิ้ง มีการประสานหน่วยงานหรือจัดตั้งบ้านพักคนชราของตำบล โดยหาแหล่งทุนและงบประมาณมาสนับสนุน และที่สำคัญทุกการดำเนินงานนั้น จำเป็นต้องมีความสามัคคีกันและช่วยเหลือกันอย่างจริงจังในการแก้ปัญหาของชุมชนหากทุกฝ่ายปฏิบัติหน้าที่และให้ความร่วมมือกันอย่างดี การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่จะดีขึ้นตามมา

4.1.5.3 สัมภาษณ์นายรุ่งตะวัน ส่งแสง

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ ที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ในฐานะผู้ใหญ่บ้าน ผมมองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและกำลังเผชิญอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ คือปัญหาของเยาวชนเป็นหลักโดยเฉพาะปัญหาในเรื่องของยาเสพติด และการระบาดของยาเสพติดนั้นเริ่มรุนแรงโดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กประถมปลายถึงระดับมัธยม เริ่มจากการสูบบุหรี่ น้ำกระท่อมและสารเสพติดอื่นๆตามมา ซึ่งทางหมู่บ้านได้จัดกิจกรรมต่างๆเพื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด แต่มิอาจแก้ไขปัญหาให้หมดไปจากพื้นที่ได้ ปัญหาถัดมาคือเรื่องของปัจจัยยังชีพ รายรับรายจ่ายของคนในพื้นที่ เนื่องจากเศรษฐกิจณ ปัจจุบันนี้ ข้าวของเครื่องใช้มีราคาแพงทั้งสิ่งอุปโภคบริโภค รวมถึงค่าน้ำมันเชื้อเพลิงต่างๆสูงขึ้นอีกทั้งการแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่ผ่านมา เป็นเหตุให้หลายๆคนในพื้นที่ไม่สามารถไปประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะอาชีพรับจ้างต่างๆ ซึ่งรับค่าจ้างรายวัน รวมถึงรวมถึงยังมีผู้ที่ตกงานหลายๆครอบครัวเช่นกัน ปัญหาความยากจน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย มีผลมาอย่างต่อเนื่องต่อคนในพื้นที่สุดท้ายก่อให้เกิดภาระหนี้สินจากการกู้ยืม นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องคนชราขาดผู้ดูแล ภาวะความเครียดของคนชราในพื้นที่นำไปสู่ปัญหาสุขภาพตามมา ส่วนปัญหาทางการศึกษานั้นเป็นปัญหาที่มีน้อยมาก โดยเฉพาะการศึกษาทางด้านวิชาชีพและอุดมศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เยาวชนส่วนมากมีความตระหนักและศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น จะเป็นปัญหาแค่เพียงการศึกษาหาความรู้ในด้านศาสนา เพราะเยาวชนในพื้นที่มีจำนวนน้อยมากที่ศึกษาในทางด้านนี้ ทั้งๆที่ในหมู่บ้านเป็นชุมชนที่มีมุสลิมอาศัยอยู่เกิน 80% จากประชากรทั้งหมด

การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผมเสนอว่าควรแก้ที่ต้นเหตุเป็นหลัก มิใช่มาแก้ที่ปลายเหตุ โดยเฉพาะปัญหาของเยาวชนตั้งแต่ในเรื่องของยาเสพติด เพราะส่วนใหญ่เยาวชนที่เสพยานั้นมีปัญหาในเรื่องของครอบครัวเป็นหลัก ฉะนั้นทางผู้ใหญ่บ้านเองจำเป็นต้องสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วประสานทางกำนันและผู้นำชุมชนรวมถึงองค์กรทางศาสนาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไข เริ่มตั้งแต่ต้นเหตุให้ทุกครอบครัวควรมีความรับผิดชอบในการดูแลบุตรหลานให้ความอบอุ่นกับสมาชิกภายในครอบครัว ส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างทั่วถึงทั้งศาสนาและสามัญ เพื่อสามารถที่จะนำความรู้มาสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง รู้เหตุรู้ผล รู้พิษภัยจากสิ่งที่เป็นอบายมุขต่างๆที่สำคัญหากเยาวชนในพื้นที่ได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดีจากทุกครอบครัวให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติบ้านเมือง มีความตระหนักคิดถึงผลดีผลเสีย สามารถแยกแยะผิดถูกได้ เยาวชนเหล่านี้จะห่างไกลจากยาเสพติดและไม่ข้องเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้อย่างแน่นอน ส่วนการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุคือแก้ปัญหากับกลุ่มเยาวชนที่เสพยาเสพติดและอยู่ในภาวะที่เป็นผู้ติดยาหรือผู้ป่วยนั้น เสนอว่าให้ทางมัสยิดมีบทบาทในการอบรมกลุ่มเยาวชนเหล่านี้ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ส่วนทางผู้นำชุมชนนั้นควรประสานเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ อ.ส.ม และสาธารณสุข ให้เข้ามาบำบัดเยียวยาและรักษาผู้เสพยาเหล่านี้ให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ ทางชุมชน

และผู้นำศาสนา ควรมีการประเมินครอบครัวดีเด่นบุคคลตัวอย่าง เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่ประพฤติดีทำความดีมีคุณธรรมและไม่ละเมิดหลักการทางศาสนา โดยมีการมอบรางวัลให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับครอบครัวอื่นๆในชุมชนได้ตระหนักและปลูกฝังสมาชิกภายในครอบครัวให้เป็นคนดีของสังคม ส่วนปัญหาในเรื่องของการศึกษา ที่เป็นปัญหาอยู่ ณปัจจุบันคือการศึกษาวิชาความรู้ทางศาสนาเน้นคุณธรรมจริยธรรม ในด้านนี้เสนอว่าทางมัสยิดควรมีบทบาทเป็นฝ่ายหลักในการดำเนินงานการพัฒนาส่งเสริมการศึกษาแสวงหาความรู้ทางศาสนาให้กับคนในพื้นที่ ทางมัสยิดควรมีแบบแผนที่ชัดเจนกำหนดการเรียนการสอนทั้งในระบบออนไลน์และแบบทั่วไปให้ชัดเจน ทางมัสยิดควรจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง และให้คนในพื้นที่ตั้งแต่เยาวชน ผู้นำครอบครัว และสมาชิกในแต่ละครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาท ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีให้กับคนในชุมชน และถือเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างนันทนาการให้กับคนทุกวัยเช่นกัน อีกทั้งยังเป็นการลดปัญหาภาวะการซึมเศร้าของคนชราในชุมชน ด้วยกับกิจกรรมต่างๆที่ทางผู้นำชุมชนและมัสยิดจัดขึ้น ด้านปัญหาความยากจนทางผู้นำชุมชนเองควรร่วมมือกับทางมัสยิดเพื่อบูรณาการในเรื่องของหลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิตทั้งทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 และหลักคำสอนในเรื่องของความพอเพียงจากอัลกุรอาน และแบบอย่างของท่านนบี โดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้และเผยแพร่แก่คนในพื้นที่ให้มีความเข้าใจและรู้จักคำว่าพอ ส่วนปัญหาภาระหนี้ของคนในพื้นที่นั้น ทางผู้นำชุมชนควรร่วมมือกับทางมัสยิดเช่นกัน ในการประสานกองทุนต่างๆรวมทั้งกองทุนกู้ยืมที่เหมาะสมกับคนในพื้นที่ คือ แหล่งกู้ยืมที่ปลอดจากดอกเบี้ย เพราะเนื่องจากคนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามเป็นหลัก และที่สำคัญทุกปัญหานั้นหากทุกฝ่ายร่วมมือกันคนในพื้นที่ จะได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึง

4.1.5.4 สัมภาษณ์นายสมเดช อาดตันตรา

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันเสาร์ที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 14.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่มีด้วยกันหลายๆประเด็นปัญหาอาทิเช่น ปัญหาการหย่าร้าง มีการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอรวมถึงภาวะการตกงาน แต่ส่วนใหญ่จากการหย่าร้างนั้นสืบเนื่องมาจากปัญหาของหัวหน้าครอบครัวติดยาเสพติดเป็นเหตุให้ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ค่าใช้จ่ายของสมาชิกภายในครอบครัว ค่าเล่าเรียนของบุตร ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปัญหายาเสพติดมีส่วนเกี่ยวข้องทำให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา และส่วนใหญ่กลุ่มเสี่ยงที่สุดในเรื่องของยาเสพติดคือกลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยกลางคนหรือแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวและยาเสพติดที่ระบาดมากในหมู่วัยรุ่นเริ่มตั้งแต่ บุหรี่ น้ำกระท่อมผสมยาเมา รวมทั้งยาเสพติดชนิดอื่นๆ ในเรื่องของยาเสพติดนั้น ทางผู้นำชุมชนและมัสยิดได้ให้คำตักเตือนเสมอมา

แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ให้หมดไปจากชุมชนได้ และยังมีปัญหาของเยาวชนที่มั่วสุมและทะเลาะวิวาทภายในหมู่บ้าโดยเฉพาะในช่วงที่มีการจัดงานประจำปี ทำให้เกิดการบาดเจ็บแต่ละฝ่ายดูแล้วเป็นสิ่งที่น่าวิตกมากสำหรับผู้ปกครอง และอีกหนึ่งปัญหาที่สร้างความแตกแยกในหมู่เครือญาติของคนภายในพื้นที่คือเรื่องของมรดก มีการโกงในเรื่องของการแบ่งมรดกเกิดขึ้น ทำให้พี่น้องเกิดความแตกแยกทะเลาะตัดสัมพันธ์ระหว่างกัน ต้องขึ้นโรงขึ้นศาลเพราะสาเหตุเรื่องดังกล่าวมาหลายกรณีแล้ว และปัญหาสุดท้ายเห็นได้อย่างชัดเจนในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือเรื่องของการศึกษา มีเพียงบางส่วนเท่านั้นไม่ยอมศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษา เป็นเหตุให้เสียโอกาสในการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่แล้วคนในพื้นที่ศึกษาเน้นหนักไปด้านสามัญ ส่วนด้านศาสนานั้นถือว่ามีจำน้อยมากเมื่อเทียบกับเยาวชนในพื้นที่ คนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีฐานะระดับปานกลาง พอกินพอใช้ แต่ยังมีอีกบางครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างลำบาก ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอมีภาระหนี้สิน ถือได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของคนในพื้นที่นั้นจำเป็นอย่างยิ่งต้องได้รับแนวทางแก้ไขเพื่อให้ประสบกับคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

จากการชี้แจงถึงปัญหาดังกล่าวนั้น แนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ผมคิดว่าจำเป็นที่ผู้นำครอบครัวทุกคนต้องมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงและนำสิ่งที่ดีๆสู่ครอบครัวของตน ดังนั้นในด้านผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทในการแนะนำและหาหนทางแก้ไขเพื่อการพัฒนาให้กับคนในพื้นที่ ประการแรกผู้นำชุมชนจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะสัปบุรุษของทางมัสยิด ให้เข้ามาทำงานร่วมกันและประสานความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาที่เห็นได้ชัดเจนคือปัญหาการหย่าร้าง การทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้น เสนอว่าทางมัสยิดควรจัดระบบให้คำตักเตือนและจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อสานสัมพันธ์ความรักภายในครอบครัวตามวิถีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับบทบัญญัติทางศาสนา และการแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องมีผู้ที่มีความสันทัด มีความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับศาสนบัญญัติรวมถึงมีจิตวิทยาในการขัดเกลาแนะนำ คลี่คลายปัญหาต่างๆได้ เพื่อลดปัญหาการหย่าร้างภายในหมู่บ้าน ส่วนเรื่องยาเสพติดนั้น เสนอว่าผู้นำชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้าน คณะทำงานของมัสยิด รวมถึงเจ้าหน้าที่ของภาครัฐทุกฝ่ายจำเป็นต้องร่วมมือกันในการสำรวจแก้ไขและเยียวยากลุ่มคนเหล่านี้ สรรหากิจกรรมต่างๆรวมถึงหาอาชีพเสริม หรือฝึกทักษะการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนเหล่านี้ได้ตระหนักถึงคุณค่าของเวลา คุณค่าของตนเอง และเป็นการสร้างความรับผิดชอบความขยันหมั่นเพียรให้เกิดขึ้นเพื่อทดแทนการใช้เวลาที่สูญเปล่าไร้ประโยชน์ด้วยการหมกมุ่นกับสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกายปัญญาและสุขภาพ คือยาเสพติด ส่วนกลุ่มที่อยู่ในภาวะติดยาขั้นรุนแรงทางผู้นำชุมชนรวมทั้งผู้นำศาสนาควรให้กำลังใจชี้แจงแก่ผู้ปกครองหรือสมาชิกภายในครอบครัวให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในการบำบัดรักษาคนเหล่านี้ให้หายกลับมาเป็นภาวะปกติ ดังนั้นจึง

จำเป็นต้องนำกลุ่มคนเหล่านี้ไปรักษา เพราะเขาเหล่านั้นคือผู้ป่วยจนกว่าจะหายเป็นปกติ ส่วนในเรื่องของความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก เสนอว่าองค์กรที่ควรมีบทบาทมากที่สุดคือทางมัสยิด คณะกรรมการมัสยิดและผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องชี้แจงโดยนำหลักการทางบทบัญญัติในศาสนาอิสลามมาอธิบายให้รับทราบถึงการแบ่งมรดกในอิสลาม และชี้แจงถึงโทษและบาปที่จะได้รับสำหรับผู้ที่ฉ้อโกง เพื่อเป็นการไกล่เกลี่ยและสร้างความรักสายสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างญาติพี่น้องของทุกครอบครัวในชุมชน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งระยะยาวในเรื่องของทรัพย์สินมรดกให้หมดไปจากพื้นที่ หากไม่สามารถดำเนินการได้ ทางมัสยิดควรประสานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้ามาช่วยเหลือและหากไม่สามารถแก้ไข หรือดำเนินการต่อได้ก็ควรส่งเรื่องไปยังดาโต๊ะยุติธรรมเพื่อดำเนินการตามข้อกฎหมายต่อไป เมื่อปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้รับการคลี่คลายและได้รับการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่จะเกิดการพัฒนาต่อไปอย่างเห็นได้ชัดเจน

4.1.5.5 สัมภาษณ์นายอภิชาต พลาอาด

กำนันหมู่ 7 ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตามลำดับที่เห็นได้อย่างชัดเจน ปัญหาแรกคือปัญหายาเสพติดในกลุ่มของเยาวชนที่มีความอยากรู้อยากลอง สังสรรค์ฉลองด้วยกับสิ่งที่มึนเมา และรับค่านิยมที่ผิดๆมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเริ่มตั้งแต่การสูบบุหรี่ เบียร์ สุราและสิ่งที่มึนเมาชนิดอื่นๆ จนกระทั่งกลายเป็นผู้ที่ติดยาเสพติดอย่างถอนตัวไม่ได้ ถึงแม้ว่าทางผู้นำได้ประสานงานร่วมมือกับทางมัสยิดในการจัดกิจกรรมต่างๆที่แสดงถึงการต่อต้านและรณรงค์ยาเสพติด ปัญหาเหล่านี้ก็ยังไม่หมดไป จากปัญหายาเสพติดนำไปสู่การทะเลาะวิวาทด้วยความคึกคะนองมึนเมาไร้สติไม่รับรู้ว่ากระทำอะไรลงไปโดยที่กลุ่มคนเหล่านี้จะมีนิสัยที่ก้าวร้าวต่อคนในครอบครัว เมื่อต้องการเงินเพื่อซื้อยาเสพติดมีการขู่เข็ญต่อผู้ปกครองทำให้ครอบครัวเกิดปัญหา นอกเหนือจากปัญหาดังกล่าวแล้วยังมีในเรื่องของชู้สาวแอบมีสัมพันธ์ก่อนแต่ง รวมถึงปัญหาความเบี่ยงเบนทางเพศ ซึ่งเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และไม่เป็นที่ยอมรับของครอบครัว ถึงแม้ว่าในยุคสมัยนี้มีหลายๆสังคมที่ให้การยอมรับก็ตาม ปัญหาต่อมาคือปัญหาคนว่างงาน นักศึกษาที่เรียนจบไม่มีงานทำ ทำให้บัณฑิตเหล่านี้ตกอยู่ในภาวะเครียดและขาดรายได้ อีกทั้งยังมีอีกบางครอบครัวประสบปัญหาในเรื่องของการประกอบอาชีพเนื่องจากสภาพของเศรษฐกิจ ณปัจจุบัน ที่ค่าครองชีพสูงขึ้นข้าวของแพง แต่ค่าจ้างเท่าเดิม ถือว่าขาดความสมดุลและเป็นปัญหา สุดท้ายนำไปสู่การกู้ยืม และก่อให้เกิดภาระหนี้ตามมา ดังนั้นทุกปัญหานั้นควรได้รับการแก้ไขและมีแนวทางในการช่วยเหลือเพื่อลดปัญหาต่างๆในพื้นที่ให้มากที่สุด

Prince of Songkla University Pattani Campus

จากข้อมูลที่แสดงถึงปัญหาข้างต้นนั้นขอเสนอแนะว่า การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันและสามัคคีในการช่วยเหลือและสนับสนุน ดังนั้นทางผู้นำชุมชน คณะกรรมการมัสยิด และเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน ควรมีการประชุมวางแผนในการดำเนินการแก้ไข เริ่มตั้งแต่ในเรื่องของยาเสพติดที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ ผู้ปกครองหัวหน้าครอบครัวไม่ควรปิดบังต่อผู้นำและคณะกรรมการมัสยิด ทั้งนี้ควรแจ้งข้อมูลและให้ความร่วมมือในการแก้ไขหากสมาชิกในบ้านของตนที่ติดยาเสพติด เมื่อทุกครอบครัวมีความเข้าใจตรงกันทำงานร่วมกันได้ การแก้ปัญหาย่อมเกิดความง่ายดาย ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องทำงานร่วมกับผู้นำศาสนาคณะกรรมการมัสยิดในการนำหลักคำสอนข้อห้ามต่างๆทางศาสนามาขัดเกลาตักเตือนและติดตามกลุ่มคนเหล่านี้เป็นพิเศษ ใช้วิธีการที่เหมาะสมจัดกิจกรรมโครงการต่างๆให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม เพื่อเป็นการป้องกันยาเสพติด ส่งเสริมให้เยาวชนได้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตและคุณค่าของชีวิตโดยไม่ทำลายอนาคตด้วยสิ่งเสพติด การดำเนินการดังกล่าวนี้ เป็นการเยียวยาเบื้องต้นสำหรับกลุ่มเสี่ยง ส่วนผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดนั้นควรประสานงานทำความเข้าใจกับคนในครอบครัวส่งเข้าบำบัดรักษา และที่สำคัญทางผู้นำชุมชน ควรประสานขอความร่วมมือจากทางเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เข้ามากำกับติดตามอย่างจริงจังในการปราบปรามยาเสพติด หากเป็นเช่นนี้แล้วการแก้ไขปัญหายาเสพติดคงประสบความสำเร็จได้อย่างต่อเนื่อง ด้านปัญหาชู้สาวสัมพันธ์ก่อนแต่งนั้นรวมถึงความเบี่ยงเบนทางเพศ องค์กรที่เหมาะสมที่สุดในการเข้ามาแก้ไขปัญหาคือทางมัสยิดควรจัดอบรมตักเตือนและติดตามอย่างต่อเนื่องโดยใช้บทบัญญัติทางศาสนามาชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้รับทราบถึงผลร้าย และบาปกรรมของการผิดประเวณีเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกจริงๆและละทิ้งจากอบายมุขต่างๆเหล่านี้ ควรมีมาตรการต่างๆสำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่เยาวชนคนอื่นๆ แต่ที่สำคัญที่สุดคือการสร้างจิตสำนึกจริงๆให้เกิดขึ้นกับกลุ่มคนเหล่านี้ เพราะนั่นคือการลดปัญหาระยะยาวและทำให้ปัญหาหมดไป ด้านปัญหาคนว่างงาน เสนอว่าทางผู้นำชุมชนควรเป็นฝ่ายรับเรื่องสำรวจข้อมูลบัณฑิตในพื้นที่หรือคนว่างงานโดยตรง หลังจากนั้นประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานทางภาครัฐกรมฝีมือแรงงานหรือสำนักงานจัดหางานและแจ้งแก่ผู้ว่างงานเหล่านั้นได้รับทราบข้อมูลโดยแนะนำ รวมถึงจัดอบรมสร้างรายได้สร้างอาชีพให้กับกลุ่มคนเหล่านั้น เพื่อเป็นการลดปัญหาว่างงานเป็นการเบื้องต้น ลดปัญหาความกดดันความเครียดในภาวะตกงาน จนกว่าจะได้ประกอบอาชีพหลักตามที่ตนถนัด อีกทั้งการแนะนำอบรมในเรื่องของการฝึกฝนด้านวิชาชีพนั้นยังเป็นการสร้างรายได้ลดปัญหาภาระหนี้สินอีกด้วย ทางผู้นำชุมชนควรบูรณาการหลักการทฤษฎีพอเพียงมาใช้ นำคำสอนเกี่ยวกับความพอเพียงในอิสลามมาอบรมให้กับกลุ่มคนเหล่านั้น และประสานกับทางมัสยิดจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นการช่วยเหลือและเยียวยาแก่ผู้ที่ประสบปัญหา ทั้งนี้การแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น ถือเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตของคนในพื้นที่ต่อไป

4.1.5.6 สัมภาษณ์นายอาหมาด มรรคาเขต

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 09.00 น ได้กล่าวว่า

สภาพปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่นั้นสิ่งที่ถือว่าเป็นปัญหาที่สุดคือเยาวชนมั่วสุมในเรื่องของยาเสพติดเกือบทุกประเภทรวมถึงสุรายาเมาต่างๆ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความก้าวร้าวและสร้างปัญหาอย่างต่อเนื่องในหมู่บ้านทั้งในเรื่องของการทะเลาะวิวาท ปัญหาการลักขโมยเพื่อนำเงินไปซื้อยาเสพติด แม้นว่าทางกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ดำเนินการตักเตือนและทางมัสยิดได้ทำการอบรมเทศนาธรรมในวันศุกร์ รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติดโดยนำคำสอนทางศาสนามาขัดเกลา แต่ปัญหาเหล่านี้ยังมีมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้เกือบทุกพื้นที่ในจังหวัดสตูล และยังรวมถึงปัญหาเยาวชนขาดมารยาท มีความก้าวร้าวต่อบุพการี และละเลยในการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนารวมถึงละทิ้งการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละวัน และอีกปัญหาหนึ่งคือปัญหาเยาวชนติดเกมออนไลน์ ใช้เวลาว่างกับการเล่นเกม ทั้งช่วงกลางวันและกลางคืนไม่มีเวลาพักผ่อนเต็มที่ จึงเป็นเหตุให้ผลการเรียนตกต่ำนอนหลับในห้องเรียน ซึ่งบางครอบครัวทางผู้ปกครองเองไม่สามารถที่จะควบคุมหรือตักเตือนได้ การที่เยาวชนใช้เวลาว่างในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และละทิ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์นั้น ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนตกต่ำ และปัญหาเด็กติดเกมนั้นถือเป็นปัญหาหนึ่งที่ผู้ปกครองหนักใจเป็นอย่างมากไม่น้อยไปกว่าปัญหายาเสพติดเช่นกัน ส่วนปัญหาทั่วไปที่เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่คือเรื่องค่าครองชีพในชีวิตประจำวัน ปัญหาความยากจน และปัญหาในเรื่องของสุขภาพ

จากปัญหาดังกล่าว โดยเริ่มจากเรื่องของยาเสพติดการแก้ปัญหาจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ และสาเหตุที่สำคัญ ทำไมยาเสพติดจึงไม่หมดไปจากพื้นที่ เนื่องจากมีผู้ผลิตและมีการแอบจำหน่ายในหมู่วัยรุ่นอย่างทั่วถึง ฉะนั้นการแก้ปัญหายังเป็นการแก้แค่ปลายเหตุแต่มิอาจดับต้นเหตุได้ อย่างไรก็ตามทางผู้ใหญ่บ้านกำนันและเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องทำงานอย่างจริงจังกำชับส่งเสริมเยาวชนให้ห่างไกลจากยาเสพติด ทางผู้นำชุมชนควรจัดกิจกรรมร่วมกับทางมัสยิดหรือองค์กรทางศาสนาให้มากที่สุดเพื่อเป็นการขับเคลื่อนนโยบายในการต่อต้านยาเสพติดจากคำสอนทางศาสนา และผลร้ายที่มีต่อสุขภาพ ปลูกฝังจิตสำนึกของคนในพื้นที่ พร้อมทั้งสร้างสื่อรณรงค์ ติดป้ายประกาศ เตือนสติถึงผลร้ายของยาเสพติด ผู้นำชุมชนกำนันผู้ใหญ่ บ้านและคณะกรรมการสัปบุรุษของมัสยิดควรมีข้อมูลเบื้องต้น และควรเข้าถึงกลุ่มคนเหล่านั้น ติดตามให้กำลังใจตักเตือนและหาวิธีเยียวยา หากลุ่มเหล่านั้นเป็นเพียงแค่กลุ่มเสี่ยงควรกำชับเป็นพิเศษให้รับรู้ถึงผลร้ายและบทลงโทษทางศาสนาของผู้ที่ติดยา หากเป็นกลุ่มที่ติดยาเสพติดควรประสานเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ให้เข้ามาบำบัดรักษา ปัญหาเยาวชนติดเกมออนไลน์เสนอว่า การแก้ปัญหา

ชนิดนี้ ควรได้รับความร่วมมือหรือการแจ้งจากทางผู้ปกครองให้ทางผู้นำชุมชนและมัสยิดได้รับทราบ แล้วนำปัญหาเหล่านี้มาปรึกษาหารือขอความคิดเห็นจากทุกฝ่ายในการหาหนทางเยียวยา โดยที่ทางมัสยิดและผู้นำชุมชนนั้นควรมีกิจกรรมให้กับผู้ที่ติดเกมออนไลน์ได้เข้าร่วม เพื่อเป็นการปลูกฝังให้คนเหล่านี้ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของเวลาที่สูญเสียไปอย่างไร้ประโยชน์ และกิจกรรมที่จัดขึ้นควรเป็นการฝึกทักษะในการพัฒนาด้านวิชาชีพหรือเป็นการเพิ่มทักษะชีวิตเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน อาทิเช่น กิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในด้านวิชาชีพ หรือจัดกีฬาสัมพันธ์เพื่อกระชับความสามัคคีให้กับเยาวชนในพื้นที่ ส่วนปัญหาในเรื่องของค่าครองชีพและความยากจนนั้นทางผู้นำชุมชนควรจัดหากองทุนส่งเสริมในการหารายได้จากผลผลิตหรือการแปรรูปสิ่งที่มีอยู่ในตำบลให้เป็นผลิตภัณฑ์ ควรจะตั้งศูนย์การเรียนรู้ภายในพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งรวมอาชีพเสริมและองค์ความรู้ต่างๆในการดำเนินการ รวมถึงการนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

4.1.5.7 สัมภาษณ์นายพิเชฐ อุทัยรังศี

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันจันทร์ ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2565 เวลา 16.30 น. ได้กล่าวว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านได้แก่ ปัญหายาเสพติด มีทั้งผู้เสพและผู้จำหน่ายซึ่งไม่สามารถที่จะแก้ไขให้หมดไปจากพื้นที่ได้ และปัญหายาเสพติดนี้ก็เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา เมื่อมีเยาวชนติดยาเสพติดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในอนาคตย่อมตกต่ำอย่างแน่นอน เพราะเยาวชนคือคลื่นลูกใหม่ที่จะขับเคลื่อนสังคม และเป็นตัวแทนของชุมชนต่อไปในอนาคต มีเยาวชนติดยาคือปัญหา ที่จะลุกลามไปยังเยาวชนคนอื่นๆ อีกทั้งยังมีเยาวชนจำนวนมากที่ละเลยการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน เยาวชนยังขาดความรู้ทางศาสนา คุณธรรมจริยธรรมเริ่มลดน้อยลง รวมถึงปัญหาการพนันที่มาในหลายรูปแบบทั้งการพนันออนไลน์ และการพนันจากการแข่งขันเช่น วัวชน ไก่ชน พนันบอลเป็นต้น มีการระบาดอย่างมากในหมู่วัยรุ่นและกลุ่มคนทั่วไปถึงกับบางครอบครัวมีผู้นำติดการพนันทำให้เสียทรัพย์สินเงินทองมากมาย สุดท้ายขอให้เกิดปัญหาภายในครอบครัวการทะเลาะวิวาทอย่าร้างและปัญหาการลักขโมยเป็นต้น ถึงแม้ว่าปัญหาเหล่านี้อยู่กับคนส่วนน้อย หากเทียบกับประชากรในพื้นที่ แต่ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ถ่วงดุลความเจริญและการพัฒนาของหมู่บ้าน ส่วนปัญหาต่อมาคือเรื่องของอาชีพและภาระหนี้ของคนในพื้นที่ ปัญหาคนว่างงาน บัณฑิตตกงาน และตำแหน่งงานไม่เพียงพอ ทั้งหมดล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ และมีมาเป็นระยะยาวยังไม่สามารถแก้ปัญหาให้หมดไปได้

การแก้ปัญหาข้างต้นนั้นขอเสนอว่าด้านปัญหายาเสพติด ทางผู้นำชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้านและผู้นำศาสนาคณะกรรมการมัสยิดทุกฝ่ายควรทำหน้าที่ในการรณรงค์ต่อต้าน โดยที่

ทางมัสยิดนั้นควรอบรมและตักเตือนอย่างต่อเนื่อง โดยพึ่งหลักคำสอนทางศาสนามาขัดเกลา ส่วนทางฝ่ายผู้นำในพื้นที่ควรกำกับติดตามประสานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้ององค์กรต่างๆที่ต่อต้านยาเสพติดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและติดตามเยาวชนรวมถึงผู้ติดยา โดยแยกประเภทกลุ่มเสี่ยงนำกลุ่มเหล่านี้มาเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่างๆในการต่อต้านยาเสพติด ส่วนกลุ่มคนติดยานั้นให้นำไปบำบัดรักษาเมื่อหายเป็นปกติแล้วก็ควรติดตามภายหลังเพื่อเป็นการป้องกันต่อไป ด้านปัญหาในเรื่องของการพนันนั้น ทางมัสยิดควรให้คำตักเตือนโดยนำบทบัญญัติศาสนามาขัดเกลา ส่วนทางผู้นำชุมชนนั้นควรประสานเจ้าหน้าที่ตำรวจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการเพื่อปราบปรามในเรื่องของการพนันโดยเฉพาะแหล่งพนันในพื้นที่ ปัญหาการทะเลาะวิวาท ควรมีฝ่ายไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทำงานจากมัสยิดให้เข้ามามีบทบาทในการตักเตือนและให้กำลังใจจากคำสอนของศาสนา ส่วนปัญหาคนว่างงานหรือตำแหน่งงานไม่เพียงพอ ฝ่ายผู้นำชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้านควรจัดอบรมเกี่ยวกับการหารายได้เช่นอาชีพเสริมควรประสานหน่วยงานหรือกรมฝีมือแรงงานให้เข้ามา อบรมให้ความรู้หรือฝึกฝนอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ และควรมีการส่งเสริมในเรื่องของความประหยัดการรู้จักเก็บออมหากเป็นไปได้ควรมีสหกรณ์หมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือคนในพื้นที่ในการเก็บออมหรือร่วมลงทุนต่างๆ ทั้งนี้การแก้ปัญหาร่วมกันที่สำคัญทุกคนจำเป็นต้องให้ความร่วมมือและทำความเข้าใจร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

จากการสัมภาษณ์แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง 33 ท่านนั้น พอสรุปประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. ปัญหายาเสพติด ทางมัสยิดและผู้นำชุมชนส่วนมากให้ความเห็นในทิศทางเดียวกันคือจำเป็นต้องมีแบบแผนนโยบายในการแก้ไขโดยเริ่มจากการตักเตือนนำหลักคำสอนศาสนามาอบรมสั่งสอน เยี่ยมเยียนกลุ่มเสี่ยงและติดตามผล นอกจากนี้จำเป็นต้องประสานเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและเยียวยาบำบัดรักษาผู้ที่ติดยาเสพติดจนกระทั่งหายเป็นปกติ ทางมัสยิดและผู้นำชุมชนต้องดำเนินการติดตามและจัดโครงการกิจกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริม และรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดจนกระทั่งหมดไปจากพื้นที่

2. ปัญหาเยาวชนละเลยต่อการแสวงหาวิชาความรู้ทางศาสนาและละทิ้งการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน จากการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นเหมือนกันเกือบทุกพื้นที่ คือให้ทางมัสยิดส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแก่เยาวชนและคนทั่วไปหลากหลายรูปแบบ เช่น ทุกครั้งที่จัดการเรียนการสอนหรืออบรมควรมีการไลท์สดและจัดตั้งกลุ่มไลน์สำหรับเยาวชน และคนทั่วไป พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆทั้งการประกาศหรือ ประชาสัมพันธ์ทาง facebook กลุ่ม Line

รวมถึงการสอนออนไลน์ในกลุ่มเยาวชนช่วงปิดภาคเรียนหรือวันหยุดเสาร์อาทิตย์ อีกทั้งมัสยิดในแต่ละพื้นที่ควรมีกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ อบรมคุณธรรมจริยธรรมและให้การตักเตือนเยาวชนและคนในพื้นที่อย่างทั่วถึงเพื่อเป็นการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มุสลิมทุกคนได้มีความตระหนักทั้งในด้านความรู้และการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนา

3. ปัญหาภายในครอบครัว จากบทสัมภาษณ์ในหลายๆพื้นที่ได้ให้ความเห็นว่า ปัญหาภายในครอบครัวการทะเลาะวิวาทการหย่าร้างนั้นให้แต่ละมัสยิดเป็นฝ่ายไกล่เกลี่ย ควรมีการอบรมผู้นำครอบครัวในแต่ละเดือน และจัดอบรมมุสลิมะฮฺให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตที่ดีรู้หน้าที่ของการเป็นภรรยาและเคารพให้เกียรติต่อสามี มีการเสนอว่า ทางมัสยิดควรจัดกิจกรรมประเมินครอบครัวตัวอย่าง และให้ขวัญกำลังใจรวมถึงรางวัลต่างๆเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับครอบครัวอื่นๆภายในพื้นที่ได้มีความตระหนัก กลมเกลียวและสร้างความอบอุ่นภายในครอบครัว ทางมัสยิดจำเป็นต้องนำหลักคำสอนทางศาสนาและมีแบบแผนในการติดตามจำนวนครอบครัวในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านครอบครัว มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อลดปัญหาการหย่าร้างและความแตกแยกภายในครอบครัวของคนในพื้นที่

4. ปัญหาการละเมิดข้อบัญญัติทางศาสนา จากการสัมภาษณ์แต่ละพื้นที่ ได้เสนอแนะว่าปัญหาชู้สาว ท้องก่อนแต่ง การเล่นการพนัน กินเหล้าเมายาหรือปัญหาอื่นๆที่แสดงถึงการฝ่าฝืนบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามนั้น องค์กรที่มีบทบาทมากที่สุดคือมัสยิด ดังนั้นทางมัสยิดและผู้นำชุมชน ควรติดตามเยี่ยมเยียนและใช้วิธีการตักเตือนตามรูปแบบของอิสลาม ทั้งการตักเตือนในมัสยิดและนอกพื้นที่ ควรมีฝ่ายติดตาม และใช้วิธีการตักเตือนที่หลากหลายทั้งสื่อในการรณรงค์อบายมุขต่างๆและที่สำคัญคือการตักเตือนตามแบบอย่างของท่านนบี ทางมัสยิดจำเป็นต้องเข้าเยี่ยมเยียนให้ข้อตักเตือนเป็นการเฉพาะแก่กลุ่มเหล่านี้ โดยไม่เป็นการประจานหรือเปิดเผยให้กับคนอื่นๆได้รับรู้ และที่สำคัญควรเป็นกำลังใจในการส่งเสริมให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงตนเองและรักในความดีงามต่อไปด้วยการสร้างจิตสำนึกที่แท้จริง จัดอบรมหรือโครงการต่างๆให้คนเหล่านี้ได้มามีส่วนร่วมที่มัสยิดให้ได้มีความรักต่อมัสยิด เมื่อเป็นเช่นนี้การแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตจะดีขึ้นตามมา

5. ปัญหาคนชราและสุขภาพของคนในพื้นที่ จากผลการสัมภาษณ์เกือบทุกพื้นที่ได้ให้ความเห็นว่า ปัญหาคนชราหลายๆพื้นที่ที่กำลังประสบอยู่ คือคนชราบางส่วนอยู่ในภาวะซึมเศร้าบางครอบครัวไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรหลานเนื่องจากต้องไปประกอบอาชีพต่างจังหวัด เป็นเหตุให้คนเหล่านี้มีความวิตกและอยู่ในภาวะซึมเศร้าหรือบางครอบครัวถึงกับไม่ได้รับการดูแลจากบุตรหลาน หรือถูกทอดทิ้ง ดังนั้นจึงมีข้อเสนอที่หลากหลาย เช่น ทางผู้นำชุมชนและมัสยิดควรจัดกิจกรรมส่งเสริมในเรื่องของความกตัญญู และจัดกิจกรรมให้กับคนชราได้มีส่วนร่วมเพื่อเป็นการ

ลดภาวะซึมเศร้าให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ รวมถึงควรมีการสำรวจคนชราในพื้นที่ว่าครอบครัวใดมีปัญหาบ้าง และยังมีการเสนอว่าควรจะตั้งบ้านพักคนชราภายในตำบลหากพื้นที่นั้นมีคนชราที่ถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนมาก หรืออาจประสานความร่วมมือจากหลายๆตำบลและองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้จัดสร้างบ้านพักคนชรา พร้อมทั้งมีการจัดการเรียนการสอนทางศาสนาเพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจและให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีความสุขในบั้นปลายชีวิตของเขา ส่วนปัญหาด้านสุขภาพหลายๆพื้นที่เสนอว่า ทางมัสยิดควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพตามแบบอย่างของท่านนบีทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตความเป็นอยู่สุขอนามัยด้านต่างๆ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมสถานที่อยู่อาศัยให้มีความสะอาดเรียบร้อยตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และผู้นำชุมชนควรประสานเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้แก่คนในพื้นที่ เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีความเข้าใจและนำองค์ความรู้มาใช้ในชีวิตจริงด้วยการดูแลสุขภาพอนามัย เพื่อลดปัญหา ด้านสุขภาพแก่คนในพื้นที่และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีกว่าเดิม

6. ปัญหาความยากจนคนตกงานและภาระหนี้สินต่างๆ ทุกพื้นที่ให้ข้อเสนอแนะที่ตรงกันโดยเฉพาะ ปัญหาความยากจนมีข้อเสนอแนะว่า ทางมัสยิดควรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักพอเพียงตามหลักคำสอนของศาสนา และส่งเสริมในการประกอบอาชีพให้ทุกคนมีความขยันโดยนำหลักฐานตัวบทจากอัลกุรอานและแบบอย่างของท่านนบีมาถ่ายทอดแก่คนในพื้นที่ ส่วนผู้นำชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้านควรประสานหน่วยงานทางภาครัฐให้เข้ามาอบรมเกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้คนในพื้นที่ได้รู้จักแนวทางและบูรณาการหลักคำสอนทางศาสนากับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงความสอดคล้องต่างๆโดยนำมาปรับใช้ในชีวิตจริงได้ ปัญหาคนในพื้นที่ว่างงาน หรือบัณฑิตที่จบมาไม่มีงานทำทางมัสยิดและผู้นำชุมชนควรประสานหน่วยงานทางภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาอบรมอาชีพเสริมและการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ให้แก่กลุ่มแม่บ้าน รวมทั้งประสานงานกับกรมฝีมือแรงงานต่างๆ เพื่อฝึกทักษะแก่คนในพื้นที่ และควรมีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างรายได้ เพื่อเป็นการลดปัญหาการขาดรายได้ของสมาชิกจนกว่ามีงานทำที่ตนถนัด ด้านภาระหนี้สิน ได้มีการเสนอว่า ให้ทางมัสยิดสำรวจและจัดตั้งกองทุนซะกาตเพื่อช่วยเหลือบุคคลที่ลำบากขาดแคลนในเรื่องของค่าใช้จ่าย และยังมีการเสนออีกว่า ให้ทางมัสยิดร่วมกับผู้นำชุมชนจัดตั้งสหกรณ์ภายในหมู่บ้านหรือประสานหน่วยงานองค์กรในระบบการกู้ยืมที่ปลอดจากดอกเบี้ยมาเป็นทางเลือกให้กับคนในพื้นที่ในการลงทุนเพื่อหลีกเลี่ยงจากการกู้ยืมในระบบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยซึ่งเป็นการขัดกับบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน

จากข้อเสนอแนะข้างต้นนั้นผู้วิจัยได้สรุปบทสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะแนวทางจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องประธานกรรมการ รองประธานและคณะกรรมการอิสลามประจำ

จังหวัด 5 ท่านรวมถึงอิมาม คอเต็บ บิลาล และผู้นำชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดสตูล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในพื้นที่จังหวัดสตูลต่อไป

4.2 การกำหนดนโยบายและแบบแผนของมัสยิดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม

การวางนโยบายและแบบแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสามารถแก้ไขพัฒนาได้ตรงตามเป้าหมาย ดังนั้นจากการศึกษา ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

4.2.1 บทบาทของผู้นำมัสยิดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพุทธศักราช 2540 มาตรา 4 ได้ระบุว่า อิมามคือผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด และมาตรา 37 ได้ระบุว่าอิมามมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
2. ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย
3. แนะนำให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งศาสนาและกฎหมาย
4. อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ
5. สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปบุรุษประจำมัสยิด

(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล, 2560 : 27)

ดังนั้นตามนัยยะทางกฎหมายข้างต้นนี้ ผู้วิจัยขออธิบายว่า อิมามคือผู้นำสูงสุดประจำมัสยิดและมีหน้าที่บทบาทต่างๆทั้งการอำนวยความสะดวกแก่มุสลิม อบรมสั่งสอนแก่บรรดาสัปบุรุษประจำมัสยิด อีกทั้งปฏิบัติหน้าที่อื่นๆที่เป็นภาคบังคับและส่งเสริมให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ในการนี้ยังรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมในพื้นที่อีกด้วย เพราะเป็นสิ่งที่มีบัญญัติไว้ในอัลกุรอานและอัสสุนนะฮฺ ดังนั้นผู้นำศาสนาทุกมัสยิดจึงมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ แนะนำตักเตือน ให้ความรู้ อบรมสั่งสอน แนะนำแนวทางจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาอธิบาย และแนะนำแนวทางการปฏิบัติให้กับมุสลิมที่สังกัดมัสยิดในพื้นที่ของตน จากข้อมูลรายชื่อมัสยิดที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสตูลทั้ง 7 อำเภอมีดังต่อไปนี้

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.2.1.1 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอเมืองสตูล

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอเมืองสตูลจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 72 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอเมืองสตูล

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	กมาลุลอิสลาม(โคกพยอม)	167	พิมาน
2	กลางฉลุง	005	ฉลุง
3	กาเน๊ะ	001	บ้านควน
4	ควนโพธิ์	022	ควนโพธิ์
5	ญะบัลเราะห์มะฮ์	209	ฉลุง
6	ญะบาลุรเราะห์มะฮ์	203	ควนขัน
7	ญันนะตุ้นนะอีม	199	บ้านควน
8	ญามิอุ์ริยาฎิศอลิฮีน	241	ฉลุง
9	ดารุตตักวาโคกประดู่	019	ฉลุง
10	ดารุลญันนะห์	120	ฉลุง
11	ดารุลนาญีย๊ะฮ์	184	คลองขุด
12	ดารุลม๊ะวา(ท่าเส็นเต็น)	225	พิมาน
13	ดารุลมุตตกีน	140	คลองขุด
14	ดารุลมูฮิบบะฮ์	214	ฉลุง
15	ดารุลอาชิกีน	185	เกตรี
16	ดารุลอาบิดีน	157	ควนโพธิ์
17	ดารุลอาหม้าน	137	เกตรี
18	ดารุลอิสลามิยะฮ์	147	เกตรี
19	ดารุลอีบาดะห์	110	ตันหยงโป
20	ดารุลอีมาน	117	ควนขัน
21	ดารุสสาลาม	100	ฉลุง
22	ตันหยงกลิง	063	เกาะสาหร่าย
23	ตันหยงอุมา	013	เกาะสาหร่าย
24	ตำมะลัง	050	ตำมะลัง

Prince of Songkla University Pattani Campus

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
25	นูรุ้นอิสลาม	094	ควนขัน
26	นูรุลมุสตากีม บ้านกะดุ	052	ควนขัน
27	นูรุลอีบาดะฮ์	227	เกตรี
28	นูรุลฮาซานะห์	216	บ้านควน
29	นูรุลฮาลีม	132	เจ๊ะบิลัง
30	นูรุ้ลฮีดาญะฮ์	222	พิมาน
31	นูรุลฮีดายะห์	148	เกตรี
32	นูรุสสลาม	159	เกตรี
33	นูรูลเอียะห์ซาน	093	ควนขัน
34	บันนังปุเลา	053	เจ๊ะบิลัง
35	บากัรบาตา(ดารุสสลาม) ซ.17	210	พิมาน
36	บ้านกลาง ดารุสสลาม	238	คลองขุด
37	บ้านกูบังเกียมบัง	066	ฉลุง
38	บ้านปาเต๊ะ ควนเรียง	098	เจ๊ะบิลัง
39	บ้านใหม่	091	ควนโพธิ์
40	บูเก็ตตรี	020	เกตรี
41	บูเก็ตบูหงา	077	คลองขุด
42	ปูยู	055	ปูยู
43	ฟัตฮุ้ลมายีด	204	ฉลุง
44	มะห์มูเด๊ียะเจ๊ะบิลัง	018	เจ๊ะบิลัง
45	มำบัง	051	พิมาน
46	มิฟตาฮุลญันน๊ะ(กาลูบี)	212	บ้านควน
47	มิศบาฮุดดีน	002	บ้านควน
48	มูฮำมาดีย๊ะห์	141	ควนโพธิ์
49	ยะระโตด 2	054	เกาะสาหร่าย
50	ยามีอุลอีกวานีย๊ะฮ์	065	ฉลุง
51	ยำอะตุ๊ลอิสลาม	228	คลองขุด
52	ลีวาอุ้ลอิสลาม	234	ควนขัน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
53	ลูโบ๊ะการันยี	003	บ้านควน
54	ลูโบะบาตู	061	บ้านควน
55	สุไหงมาตี	182	บ้านควน
56	หาดทรายยาว	016	ตันหยงโป
57	อบีซัรอัลฆีฟารีย์	221	เกาะสาหร่าย
58	อะห์มาเด๊ียะห์ฉลุงเจ๊ะบิลัง	017	เจ๊ะบิลัง
59	อัชชากีรีน	163	เกาะสาหร่าย
60	อัรร์อยยาน(โคกพิลา)	226	ควนโพธิ์
61	อัล-ฟุรกอน	170	พิมาน
62	อัล-อักศอบูกิตจีนา(ท่าแม่เงาะ)	154	คลองขุด
63	อัลฆอยรีย๊ะ เกาะยาว	064	ปูยู
64	อิสลามิยะห์ตันหยงโป	015	ตันหยงโป
65	อีกอมาตุดดีน	192	ฉลุง
66	ฮีดายาตุลอีมาน	202	ปูยู
67	เกาะยะระโตดใหญ่	014	เกาะสาหร่าย
68	เราฎอตุลมุฮาญีรีน	158	ควนโพธิ์
69	เราฎอตุสซอลิฮีน	122	ควนขัน
70	เราดอตุลญันนะห์	138	พิมาน
71	แสงอิสลามมียะห์	088	ตำมะลัง
72	โคกทราย	004	บ้านควน

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.2 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอละงู

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอละงูจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 66 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอละงู

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	กลางกำแพง	035	กำแพง
2	กุรตุบะฮ์	181	ปากน้ำ
3	ควนไสน	033	กำแพง
4	ญามิอุฏฏอยยิบีน	145	เขาขาว
5	ดะอ์วะตุลญันนะฮ์	217	แหลมสน
6	ดารุดดีนียะห์	223	ละงู
7	ดารุลสลาม บ้านนาข่าเหนือ	235	เขาขาว
8	ดารุลอามาล	134	น้ำผุด
9	ดารุสซอลิฮีน	193	แหลมสน
10	ดาวะตุลอิสลาม	194	กำแพง
11	ตะโละใส (ญามีอุลอิสลาม)	049	ปากน้ำ
12	ตาลากาตูโย๊ะ	044	ปากน้ำ
13	นุรอตุลอาซีมีย์	239	ละงู
14	นูรุตตักวา	191	ปากน้ำ
15	นูรุรเราะฮ์มานพัฒนาบ้านปากละงู	186	ละงู
16	นูรุ้ลม๊ะซีนีน	173	ละงู
17	นูรุลมูบีน	127	เขาขาว
18	นูรุลอิควาน (บ้านเกาะยวน)	041	ละงู
19	นูรุลอิสลาม	150	น้ำผุด
20	นูรุสสะอะดะต์	218	ละงู
21	บ้านกาแบ็ง	126	แหลมสน
22	บ้านคลองขุด	079	ละงู
23	บ้านคลองน้ำเค็ม	160	ละงู
24	บ้านท่ามาลัย	180	ปากน้ำ
25	บ้านท่ายาง	074	ปากน้ำ
26	บ้านท่าแลหลา	034	กำแพง
27	บ้านทุ่ง	043	ละงู

Prince of Songkla University Pattani Campus

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
28	บ้านทุ่งใหญ่	130	ละงู
29	บ้านทุ่งไม้	075	น้ำผุด
30	บ้านนาพญา	081	ละงู
31	บ้านบากันโต๊ะทิด	188	ละงู
32	บ้านปากละงู	040	ละงู
33	บ้านปิใหญ่	036	กำแพง
34	บ้านพยอมงาม	233	ละงู
35	บ้านห้วยมะพร้าว อัลมูยีรีน	111	ละงู
36	บ้านอุไร	073	กำแพง
37	บ้านเกาะแกล	071	เขาขาว
38	บ้านโกตา	142	กำแพง
39	บาลาหงา (ต้นปาบ)	076	ละงู
40	บาฮาร์	075	ปากน้ำ
41	ปลักมาลัย	038	กำแพง
42	ปากปิ้ง	056	กำแพง
43	ปากีสถาน	057	กำแพง
44	ป่าขวาง	037	กำแพง
45	ฟัจรุลอิสลาม	172	เขาขาว
46	มิฟต้าหุดดีน	195	เขาขาว
47	มูฮายีรีนบ่อน้ำผุด	190	น้ำผุด
48	ยามีอาตุลอิควาล	136	เขาขาว
49	ยามีอุลอิควาน (ต้นตำเสา)	143	กำแพง
50	ราวฎอตุลยันนะห์	105	ละงู
51	สนกลาง	072	แหลมสน
52	หัวหิน	039	ละงู
53	อะบูกอมัร	231	ละงู
54	อัซซ่อล่าตุ้รร่อฮีม	196	น้ำผุด
55	อัล-มุตตกีน	156	แหลมสน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
56	อัล-มุเนาวะเราะฮ์	165	ละงู
57	อัล-อับรอร์	169	ละงู
58	อัล-อามานะฮ์	042	ละงู
59	อัลมูญาฮีดีน	151	ปากน้ำ
60	อุมัรอิบนุลค็อฏฏอบ	219	แหลมสน
61	อุษมานียะฮ์	176	กำแพง
62	ฮามีดียะฮ์	177	กำแพง
63	ฮีดายาตุสซอลีฮีน	197	น้ำผุด
64	เขาขาวเหนือ	048	น้ำผุด
65	เขาขาวใต้	047	เขาขาว
66	แหลมสน	046	แหลมสน

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.3 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอทุ่งหว้า

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอทุ่งหว้าจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 18 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอทุ่งหว้า

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	ดารุลอัรกอม	164	ทุ่งบุหลัง
2	ทุ่งหว้า (กลาง)	032	ทุ่งหว้า
3	นุหรนมุคลีซีน	139	ทุ่งหว้า
4	นูรุดดีนบ้านราไว	116	ขอนคลาน
5	บัยตุลมุตตากีน	205	นาทอน
6	บ้านช่องไทร	174	นาทอน
7	บ้านท่าคลอง	108	ขอนคลาน
8	บ้านท่าศิลา	113	นาทอน
9	บ้านทุ่งดินลุ่ม	119	ป่าแก่บ่อหิน
10	บ้านทุ่งบุหลัง	099	ทุ่งบุหลัง

Prince of Songkla University Pattani Campus

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
11	บ้านทุ่งสะโบ๊ะ	030	ทุ่งบุหลัง
12	บ้านบารายี	118	นาทอน
13	บ้านมะหงัง	128	ทุ่งบุหลัง
14	บ้านวังตง	101	นาทอน
15	อารเราะฮ์มาน	183	ขอนคลาน
16	อิบาดุรเราะห์มาน	166	นาทอน
17	ฮูดัลเลาะฮ์	200	นาทอน
18	เปรีย	031	นาทอน

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.4 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอท่าแพ

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอท่าแพจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 18 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอท่าแพ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	กลางแป-ระ	029	แประ
2	คลองน้ำเค็ม	067	ท่าแพ
3	ควนสาคร	027	สาคร
4	ดารุลมุห์มีนีน	028	แประ
5	ดารุสซอลีฮีน 2	220	สาคร
6	ทอนแค	201	สาคร
7	ท่าแพกลาง	024	ท่าแพ
8	ท่าแพพัฒนา	085	ท่าแพ
9	ท่าแพเหนือ	026	ท่าแพ
10	ท่าแพใต้	025	ท่าแพ
11	นะฮ์รุสลาม	207	ท่าแพ
12	นูรุลกรุอ่าน	236	สาคร
13	นูรุลอิสลาม	083	สาคร

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
14	นูรุลอุมม๊ะฮฺ(ควนโต๊ะเจ๊ะ)	232	ท่าแพ
15	นูรุลฮิกมะฮฺ	229	แประ
16	บ้านคลองบัน	082	สาคร
17	บ้านคลองสองปาก	124	สาคร
18	บ้านควนพัฒนา	112	ท่าเรือ
19	บ้านทุ่งริ้น	125	สาคร
20	บ้านปลักหว้า	084	ท่าแพ
21	บ้านปลักแรดพัฒนา	133	สาคร
22	บ้านป่าเสม็ด	162	ท่าเรือ
23	บ้านสายห้วย	115	สาคร
24	บ้านโคกหิน	096	ท่าเรือ
25	บ้านไร่ทอน	078	ท่าเรือ
26	ยามีอาตุลอิสลามียะฮ์วังปริง	206	ท่าเรือ
27	สายควน	070	ท่าแพ
28	เกาะไทร	023	แประ
29	แป-ระใต้	028	ท่าเรือ
30	ใหม่นาโต๊ะขุน	092	แประ

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.5 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอควนโดน

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอควนโดนจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 25 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอควนโดน

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	กลางควนโดน	104	ควนโดน
2	กียามิดดีน	131	วังประจัน
3	กุบังปะโหลด	021	ควนสตอ
4	ควนสตอ	009	ควนสตอ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
5	ดารุลนาอีม	090	ย่านซื่อ
6	ดารุลฮูดาย์	153	ควนสตอ
7	ดารุศศอลิฮีน	006	ย่านซื่อ
8	ดุสน	008	ควนโดน
9	ทุ่งมะปรัง	102	วังประจัน
10	นัศรุดดีน	224	ควนสตอ
11	นูรุ้ลเอี๊ยะซาน	149	วังประจัน
12	บ้านควนไสน	109	ควนสตอ
13	บ้านทุ่งพัฒนา	135	ควนสตอ
14	บ้านวังประจัน	058	วังประจัน
15	บ้านโต๊ะสะ	103	ควนสตอ
16	บูกิดยามู	060	ควนโดน
17	ฟัตหุเราะห์มาน	168	ควนโดน
18	สะพานเคียน	059	ควนโดน
19	หิซนุ้ลอิสลาม	240	ควนโดน
20	อะห์มาดีย๊ะ ปันจอร์	007	ย่านซื่อ
21	อัซซอดากอตุลอิสลาม	123	ควนโดน
22	อิซลาเฮี๊ยะ ทางงอ	062	ควนสตอ
23	อิสลามสามัคคีบ้านถ้ำทะลุ	106	ควนโดน
24	อูบูดียะห์	087	ควนโดน
25	ใหม่บ้านกลาง	089	ควนสตอ

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

4.2.1.6 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอควนกาหลง

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอควนกาหลงจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 23 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอควนกาหลง

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	ฆอยเรียะห์ (บ้านโตน)	080	ทุ่งนุ้ย
2	ญะมาอะตุลอิสลาม	144	ควนกาหลง
3	ดารุ้ลญาลาล	011	ทุ่งนุ้ย
4	ดารุลวุสฏอ	152	ทุ่งนุ้ย
5	ดารุ้ลอามาน บ้านหัวกาหมิง	107	ทุ่งนุ้ย
6	ธรรมประทีปห้วยน้ำดำ	086	ควนกาหลง
7	น้ำร้อน(กอซีมียะห์)	012	ทุ่งนุ้ย
8	นูริลฮูดา	010	ทุ่งนุ้ย
9	นูรุดดีน ควนกาหลง	097	ควนกาหลง
10	นูรุ้ลอิสลาม	189	ควนกาหลง
11	บ้านพรุ	121	ควนกาหลง
12	บ้านอุใด	069	อุใดเจริญ
13	บ้านอุใดใต้	129	อุใดเจริญ
14	บ้านเขาใคร	068	ควนกาหลง
15	ฟาลาหุดดีน	213	ทุ่งนุ้ย
16	มัศละหะตุดดีนิยะฮ์	171	ทุ่งนุ้ย
17	มัสยิดดารุตตักวา ทุ่งนุ้ยใต้	215	ทุ่งนุ้ย
18	อัชชาฟีอีย์	178	ทุ่งนุ้ย
19	อัล-อตีก	146	ควนกาหลง
20	อัสซากีนาตุลยันนะห์	211	ทุ่งนุ้ย
21	ฮิดายาตุดดีนียะฮ์	187	ทุ่งนุ้ย
22	ฮีดายาตุลมุสตากีม	198	ทุ่งนุ้ย
23	เราฎอตุลญันนะฮ์	175	อุใดเจริญ

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.2.1.7 รายชื่อมัสยิดในเขตอำเภอมะนัง

รายชื่อของมัสยิดในเขตอำเภอมะนังจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลรวมทั้งหมด 7 มัสยิด ดังข้อมูลจากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงข้อมูลรายชื่อมัสยิด เลขที่ และตำบลในเขตอำเภอมะนัง

ที่	รายชื่อมัสยิด	เลขที่	ตำบล
1	ซอลาฮุดดีน	144	ปาล์มพัฒนา
2	ญามาลุดดีน	179	นิคมพัฒนา
3	ดะวาตุลอิสลาม	095	ปาล์มพัฒนา
4	ดารุลมะอ์มูร์	161	ปาล์มพัฒนา
5	อัล-นูร	230	นิคมพัฒนา
6	อัล-อิรฟาน	155	นิคมพัฒนา
7	อัลมูฮาญีรีน บ้านควนล้อม	237	ปาล์มพัฒนา

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล)

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.2.1.8 แนวทางสำหรับผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม

บทบาทของผู้นำมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมประกอบด้วยหลายด้านด้วยกัน ทั้งในด้านการปฏิบัติตนและด้านการส่งเสริมนำความรู้สู่คนในพื้นที่ ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ได้กำหนดไว้ เพื่อเพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดภายในจังหวัด ดังนี้

1. ด้านจิตใจ ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมคนในพื้นที่ให้มีความศรัทธา มั่นใจ ไม่ลังเล มีความภาคภูมิใจ ไม่ดูถูกตนเอง มีความเป็นตัวเอง ไม่ย่อท้อตัดสินใจเด็ดเดี่ยว มีความรักและซื่อสัตย์สุจริต

2. ด้านความประพฤติ ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่เคร่งครัดศาสนกิจ มีระเบียบ มีความสำรวม มีมารยาท ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย

3. ด้านสังคม ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่รักษาวัฒนธรรมทางสังคม มีความรักสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดูแลรักษา ทรัพย์สินของส่วนรวมและเป็นมิตรกันได้กับทุกคน

4. ด้านศาสนา ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่มีความศรัทธาในศาสนาอย่างเหนียวแน่น ไม่ดูถูก ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ไม่รังแก ไม่รังเกียจ ไม่ปะทุษร้าย ตักเตือนกัน ห่วงใยกัน ดูแลกัน และเป็นหูเป็นตาให้กัน

5. ด้านการศึกษา ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่ศึกษาตลอดชีวิต บูรณาการวิชาศาสนากับสามัญ สร้างการศึกษาให้ยั่งยืน สร้างมรดกทางวิชาการผลิตตำราและสื่อแห่งการเรียนรู้

6. ด้านภาษา ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่ใช้ภาษาที่สุภาพ ศึกษาเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อการศึกษา และเพื่อประกอบศาสนกิจที่ตนนับถือ พูดจาไพเราะ สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้ม แจ่มใส

7. ด้านวัฒนธรรม ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้มีความเข้าใจอย่างทั่วถึง หากเป็นวัฒนธรรมทางศาสนาย่อมปฏิบัติได้โดยผู้นับถือศาสนานั้น ส่วนวัฒนธรรมทั่วไปหากไม่ขัดแย้งกับศาสนาที่ตนนับถือก็สามารถปฏิบัติได้

8. ด้านชาติพันธ์ ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่มีความรักหวงแหนประเทศชาติ พร้อมที่จะเสียสละเพื่อประเทศชาติ เช่น มีการเสียภาษีอากรในรอบปี เมื่อครบอายุขัยเข้ารับการคัดเลือกทหารเกณฑ์ และเมื่อชนชาติอื่นเข้ามารุกรานก็พร้อมที่จะออกต่อสู้ป้องกันประเทศอย่างอิสระ

9. ด้านเศรษฐกิจ ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมคนในพื้นที่ให้ประกอบอาชีพสุจริต ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และจ่ายซะกาตสำหรับมุสลิม

10. ด้านศักดิ์ศรี ผู้นำและคณะกรรมการมัสยิดต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้คนในพื้นที่ในฐานะเป็นคนไทยทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และแสดงความเคารพต่อกันด้วยความดีงาม

(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล, 2560 : 27-28)

จากหลักปฏิบัติ 10 ประการ ซึ่งเป็นแบบแผนและนโยบายของทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้วางไว้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างบทบาทให้แก่ผู้นำศาสนาและคณะกรรมการทุกๆมัสยิดในจังหวัดสตูลได้นำมาเป็นหลักปฏิบัติและเป็นการส่งเสริมคนในพื้นที่เพื่อเป็นการปลูกฝังให้มีความตระหนักและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ให้ก้าวล้ำและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม และยังเป็นการส่งเสริมให้รู้จักมีความรักความสามัคคีกลมเกลียวกันในฐานะพี่น้องร่วมชาติอีกด้วย

4.2.2 แบบแผนของมัสยิดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิม

ทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้กำหนดแบบแผนการพัฒนามัสยิดสู่มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ โดยการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้ว หรือยังไม่มีโดยยกระดับให้ดีขึ้น หรือจัดให้มีขึ้นเพื่อสอดคล้องกับมาตรฐานที่ทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้กำหนดไว้ ผลที่ได้จากการเปลี่ยนแปลงและการยกระดับดังกล่าวจะทำให้มัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและที่สำคัญไปกว่านั้นคือเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

1. อาคารสถานที่ของมัสยิด มัสยิดที่พัฒนาสู่เกณฑ์มาตรฐานแล้วจะต้องมีอาคารที่มั่นคงถาวร รวมทั้งอาคารประกอบ มีสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ มีห้องน้ำแยกชายหญิง มีสถานที่อาบน้ำละหมาดที่ถูกสุขลักษณะ มีห้องทำงานห้องประชุม มีป้ายนิเทศป้ายประกาศ ประชาสัมพันธ์งานต่างๆแก่คนในพื้นที่ มีป้ายสถิติต่างๆ มีป้ายแผนภูมิการบริหาร มีแผนผังสังเขปของมัสยิด มีนาฬิกาฝาผนัง มีตารางบอกเวลาละหมาด มีป้ายชื่อมัสยิด มีดอกไม้ไม้ประดับต่างๆและคูระบายน้ำ เป็นต้น

2. การเงินการบัญชี การเงินการบัญชีเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารมัสยิด และมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าฝ่ายอื่นๆ หากการเงินล้มเหลวหมายถึงการบริหารมัสยิดก็ล้มเหลวเช่นกัน มัสยิดต้องมีบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน สมุดคู่ฝากเงินธนาคารหรือสหกรณ์ บัญชีเงินสดในมือ ใบเสร็จรับเงิน ทะเบียนคุมใบเสร็จรับเงิน ใบสำคัญรับเงิน ทะเบียนพัสดุครุภัณฑ์ รวมถึงบัญชีรายรับรายจ่ายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนและคนในพื้นที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆทั้งโครงการอบรมจริยธรรมและกิจกรรมต่างๆที่มัสยิดได้จัดขึ้น

3. งานธุรการ เป็นงานที่เกี่ยวกับเอกสารรวมทั้งการจัดเก็บเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสะดวกต่อการค้นหาและการใช้ อาทิเช่น ทะเบียนรับส่งหนังสือ แฟ้มเก็บหนังสือเข้าออก สมุดบันทึกรายงานการประชุม สมุดเยี่ยมเยียน สมุดทะเบียนการนิกาหฺ การหย่าร้าง การคืนดี ทะเบียนบุตรนอกสมรส สมุดการแบ่งมรดก สมุดทะเบียนการประนีประนอม สมุดทะเบียนเด็กกำพร้า สมุดทะเบียนผู้เข้ารับอิสลามใหม่ สมุดทะเบียนผู้มีสิทธิ์รับซะกาต ทะเบียนสัปบุรุษ สมุดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ สมุดทะเบียนประวัติกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ตู้เก็บเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์ เป็นต้น

4. งานวิชาการ หมายถึงงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้แก่สัปบุรุษหรือเยาวชนรวมถึงคนในพื้นที่ในเขตมัสยิดนั้นๆ อาทิเช่น มีการเปิดสอนภาคฟรฎูอีน เปิดสอนอัลกุรอานในมัสยิด หรือเปิดสอนบรรยายวิชาการทางศาสนาในมัสยิด อบรมก่อนทำการละหมาด

Prince of Songkla University Pattani Campus

วันศุกร์ สอนหนังสือใช้เสียงตามสาย หรือพิมพ์เนื้อหาบทความแจกจ่าย เป็นต้น

ทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารมัสยิดเพื่อให้เกิดการพัฒนาสู่เกณฑ์มาตรฐานทั้งผู้นำมัสยิดและคนในพื้นที่ หากคณะผู้บริหารมัสยิดมีความตั้งใจที่จะพัฒนามัสยิดสู่เกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวแล้ว คงจะไม่เกินกำลังความสามารถที่จะกระทำได้ ในขณะเดียวกันผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นนั้นเกินความคาดหมายอย่างแน่นอน(สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล, 2560 : 30)

จากข้อมูลและแบบแผนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นแนวทางและแบบแผนที่ดีแก่มัสยิดในจังหวัดสตูลทุกพื้นที่หากได้นำมาปฏิบัติ แต่ยังมีส่วนที่ขาดหายอีกหลายประเด็นในการแก้ไขและพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูลเพื่อให้สอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามและบริบทสังคมในยุคปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูลเป็นการเพิ่มเติมและเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปเพื่อประโยชน์ต่อมุสลิมทุกคนและมัสยิดทุกพื้นที่ในจังหวัดสตูลในการนำแบบแผนและแนวทางมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม โดยที่ผู้วิจัยจะนำเสนอในประเด็นหัวข้อถัดไป

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดตามทัศนะอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันและอนาคต

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า และสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดในจังหวัดสตูลนั้น ผู้วิจัยขอนำเสนอถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดตามทัศนะอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันและอนาคตไว้ 7 แนวทางดังต่อไปนี้

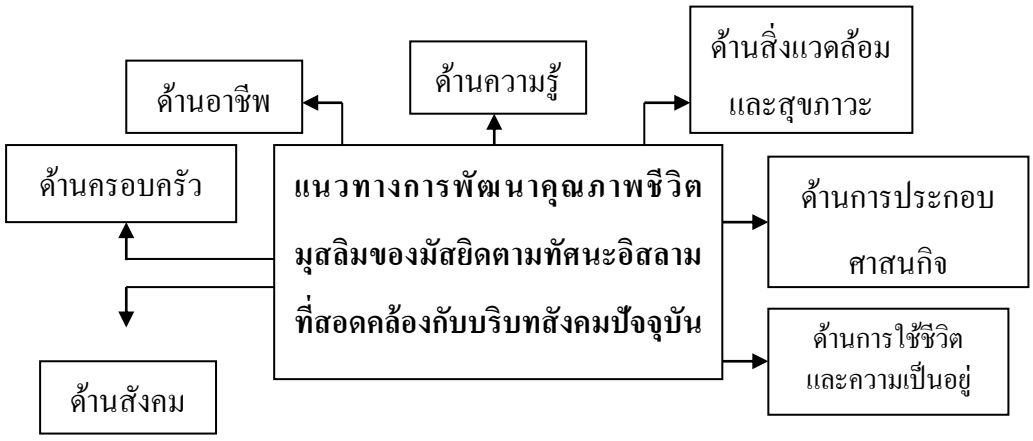

ภาพประกอบที่ 17 กรอบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดตามทัศนะอิสลาม

4.3.1 ด้านความรู้

หนึ่งในแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมคือการศึกษา ถือได้ว่าเป็นสิ่งแรกในศาสนาอิสลามที่มีบัญญัติไว้และเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนจำเป็นต้องแสวงหาวิชาความรู้ ดังนั้นมัสยิดถือเป็นองค์กรที่มีบทบาทต่อสังคมมุสลิมในการขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ ดังนั้นคณะกรรมการและสัปบุรุษของมัสยิดทุกคนจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้แก่มุสลิมตั้งแต่ขั้นพื้นฐานแก่เยาวชน และจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบเพื่อให้เท่าทันกับบริบทสังคมปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากการดำเนินชีวิตของมุสลิมไม่มีการพัฒนาใดๆเกิดขึ้นตราบใดที่ยังขาดการศึกษาโดยเฉพาะศาสตร์ที่เป็นภาคบังคับแก่มุสลิมทุกคน ทางมัสยิดย่อมมีบทบาทและมีความผูกพันกับมุสลิมทุกยุคสมัยในการบริหารจัดการ และส่งเสริมด้านการศึกษา ซึ่งหากศึกษาประวัติศาสตร์อิสลามในสมัยของท่านนบีมุหัมัด ﷺ พบว่ามัสยิดไม่ใช้เฉพาะเป็นเพียงสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ศึกษาและเผยแผ่ความรู้แก่บรรดาศอหาบะฮฺ رضي الله عنهم เป็นสถานที่ประชุมหารือกันและเป็นศูนย์กลางในการบริหารปกครองของอิสลามตลอดจนเป็นสถานที่ศึกษาของผู้แสวงหาความรู้ในยุคหลัง(อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ, อะห์มัด ยี่สุ่นทรง, 2558 : 19) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ، خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ، اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمُ، الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴾

(العلق: ١–٥)

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามแห่งผู้อภิบาลของเจ้า ผู้ทรงให้บังเกิด ทรงให้บังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิดและผู้อภิบาลของเจ้านั้นผู้ทรงการุณยิ่ง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้”

(อัลอะลัก : 1-5)

จากอายะฮฺข้างต้นนี้เป็นโองการแรกที่ถูกประทานลงมา จงอ่านด้วยพระนามของอัลลอฮฺพระผู้อภิบาลของเจ้าผู้ทรงสร้าง ทรงสร้างมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านและพระผู้อภิบาลของเจ้าเป็นผู้ทรงเกียรติสูงสุด ซึ่งพระองค์ได้เล่าถึงความเป็นมาของการสร้างมนุษย์ นับเป็นความกรุณาอันยิ่งใหญ่ที่พระองค์สร้างมนุษย์จากสิ่งที่ไม่มีความสำคัญอะไรเลย พระองค์ได้ทำให้เขามีความรู้ซึ่งเป็นลักษณะที่มีเกียรติสูงส่ง และพระองค์ได้ทำให้เขาไม่เพียงแต่เป็นผู้มีความรู้เท่านั้น

Prince of Songkla University Pattani Campus

แต่ยังได้ทรงสอนถึงศิลปะของการเขียนโดยใช้ปากกาซึ่งกลายเป็นเครื่องมือของการเผยแพร่ความก้าวหน้าและการรักษาความรู้ไว้อย่างมากมายมหาศาล หากพระองค์ไม่ให้มนุษย์มีความรู้ในเรื่องศิลปะการใช้ปากกาและการเขียนความสามารถทางด้านสติปัญญาของเขาก็คงจะหยุดนิ่งและมันจะไม่มีโอกาสพัฒนาหรือขยายหนทางการเผยแพร่ความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งและสร้างความก้าวหน้าในอนาคตได้เลย(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 8/3434)

จากคำอธิบายข้างต้น จะเห็นได้ว่ามนุษย์นั้นไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ ตราบใดที่ยังขาดทักษะหรือขาดวิชาความรู้ แม้กระทั่งศิลปะในการเขียนบันทึกโดยการใช้ปากกายังมีความจำเป็นในการเผยแพร่ความรู้รุ่นต่อรุ่น มนุษย์จำเป็นต้องศึกษาแสวงหาความรู้ โดยเริ่มต้นจากการอ่าน ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดจำเป็นอย่างยิ่งต้องเริ่มจากการพัฒนาวิชาความรู้ให้กับมุสลิมในพื้นที่เป็นอันดับแรก โดยใช้กระบวนการและหลักคำสอนในอิสลามดังนี้

4.3.1.1 มัสยิดส่งเสริมการอ่านแก่มุสลิม

การอ่านนั้นเป็นสิ่งที่อัศจรรย์ยิ่ง เพราะคำแรกในปฐมโองการที่ประทานลงมาท่านนบีมุหัมัด ﷺ ที่ว่า اقْرَأْ “จงอ่านเถิด” และคำๆนี้ได้ถูกกล่าวซ้ำอีกครั้งในคำแรกของโองการที่สามจากสูเราะฮฺอัลอะลักเช่นกัน การอ่านเป็นบ่อเกิดแห่งวิทยปัญญา และเป็นต้นกำเนิดแห่งความดีงาม การอ่านที่เกิดประโยชน์และมีความสิริมงคลนั้น อิสลามสอนให้อ่านสิ่งที่เป็นพระบัญชาจากอัลลอฮฺ ﷻ สิ่งที่ท่านนบีมุหัมัด ﷺ นำมา และสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์(วิศรุต เลาะวิถี, 2559 : 11) ดังนั้นการอ่านถือเป็นวิธีหนึ่งของการแสวงหาวิชาความรู้และเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมที่ทางมัสยิดควรส่งเสริมให้มุสลิมมีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการอ่านจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เมื่อการอ่านเป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหาวิชาความรู้และเป็นการสนองตอบพระบัญชาของอัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนในการพัฒนาตนเองด้วยการอ่าน ศึกษาแสวงหาความรู้โดยมีครูผู้ชี้แนะหรือปรึกษาผู้รู้อย่างต่อเนื่อง มีรายงานจากท่านอะนัส บิน มาลิก رضي الله عنه ได้เล่าว่าท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า

((طَلَبُ العِلْمِ فَرِيْضَةٌ عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ.))

(ابن ماجه ، ١٩٩٧: ٢٢٤)

ความว่า “การแสวงหาวิชาความรู้นั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน”

(Ibn Majah, 1997 : 224)

จากอัลหะดีษข้างต้นแท้จริง ท่านเราะสูลลอฮฺ ﷺ ได้ส่งเสริมให้มุสลิมทุกคนตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่สำคัญคือ การแสวงหาวิชาความรู้ เพราะการแสวงหาวิชาความรู้นั้นเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสิ่งแรกที่จะนำไปสู่การปฏิบัติความดีงามอื่นๆได้อย่างถูกต้อง และยังรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วยกับการแสวงหาวิชาความรู้เพื่อขจัดความเขล่าต่างๆให้หมดไป

จากที่กล่าวมานั้น สิ่งที่สำคัญทางมัสยิดควรพัฒนาส่งเสริมให้มุสลิมได้มีความรักในการอ่าน รณรงค์เชิญชวนและสร้างกิจกรรมต่างๆเพื่อกระตุ้นและปลูกฝังในเรื่องของการอ่านให้เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ควรประชาสัมพันธ์สร้างแหล่งเรียนรู้ภายในมัสยิดที่ส่งเสริมในลักษณะของการอ่าน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสร้างสื่อเรียนรู้ต่างๆเพื่อเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมให้คนในพื้นที่ให้มีความรักในการอ่านมากยิ่งขึ้น

4.3.1.2 มัสยิดจัดการเรียนการสอนแบบครบวงจร

การจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นการสร้างความสมดุลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ไม่ใช่เพียงเพื่อความรู้หรือเพื่อสร้างศรัทธาในตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการยกระดับความเป็นมนุษย์ สร้างความเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในมิติของการประกอบศาสนกิจ ความเชื่อและหลักคุณธรรมที่ครอบคลุมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของมุสลิม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในมัสยิดจึงเป็นการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนในเรียนรู้ศาสนาขั้นพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงตนตามวิถีทางแห่งศาสนา และเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นต่อไป(วิศรุต เลาะวิถี, 2559 : 19) มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ บิน อัมรฺ ﷺ ได้เล่าว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((بَلِّغُوا عَنِّيْ وَلَوْ آيَةً.))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٣٤٦٢)

ความว่า “จงเอาจากฉันไปเผยแผ่เถิด แม้เป็นเพียงแค่หนึ่งอายะฮฺก็ตาม”

(al – Bukhariy, 1992: 3462)

จากอัลหะดีษข้างต้น ท่านอิบนุลก็อยยิม ﷺ กล่าวว่า “เมื่อการเชิญชวนเรียกร้องไปสู่อัลลอฮฺเป็นภารกิจที่มีเกียรติ สูงส่ง และประเสริฐยิ่งของปวงบ่าว ดังนั้นมันจะไม่บรรลุผลได้นอกจากด้วยวิชาความรู้ ซึ่งเขาต้องใช้มันในการเชิญชวนเรียกร้อง ยิ่งกว่านั้น ในการเรียกร้องที่มีผลสมบูรณ์ จำเป็นที่เขาต้องพยายามเข้าถึงความรู้อย่างถ่องแท้ เป็นการเพียงพอหากว่าผู้ที่ทำหน้าที่

เรียกร้องสามารถเข้าถึงจุดนี้ได้ และอัลลอฮฺจะประทานความโปรดปรานให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์(abn al-Qiam al-Jawziyah, 2005 : 319)

อิสลามได้กำชับให้มีการเผยแผ่องค์ความรู้ แม้แต่เพียงหนึ่งอายะฮฺก็ตาม นั่นแสดงให้เห็นว่าในคำสอนของอิสลามนั้นให้ความสำคัญในเรื่องของวิชาความรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้แขนงต่างๆสู่มุสลิม เพราะถือเป็นแนวทางที่สำคัญในการยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมได้ลำดับต้นๆ ซึ่งทางมัสยิดควรมีแบบแผนที่ชัดเจนในการจัดการเรียนรู้แก่คนในพื้นที่อย่างทั่วถึง และการบริการความรู้ ผู้ให้และผู้รับนั้นถือได้ว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่มของผู้ที่ได้รับความดีงาม ดังที่มีปรากฏในรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ บิน มัสอูด ﷺ ได้เล่าว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((النّاسُ رَجُلانِ : عالِمٌ ومُتَعَلِّمٌ ، ولا خَيرَ فيما سِواهُما.))

(رواه الطبراني، ٢٠٠٧: ٢٠١)

ความว่า “มนุษย์เรานั้นมีอยู่สองประเภทคือ ผู้ที่มีวิชาความรู้และผู้ที่ศึกษาวิชาความรู้ ไม่มีความดีงามใดๆเลยในสิ่งอื่นจากทั้งสองสิ่งนี้”

(al-Tabaraniy, 2007 : 201)

จากอัลหะดีษข้างต้นเป็นคำสอนที่ย้ำให้ตระหนักว่า ผู้ที่มีวิชาความรู้และผู้ที่แสวงหาวิชาความรู้ทั้งสองประเภทนี้อยู่ในความดีงามตลอด และนี่คือรูปแบบแนวทางของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความรู้สำหรับมุสลิม ผู้ที่มีวิชาความรู้นั้นทำหน้าที่ในการเผยแพร่อบรมสั่งสอนด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความมุ่งมั่นมานะ มีความปรารถนาในการเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่มุสลิมที่ยังขาดวิชาความรู้ เพื่อให้คนเหล่านี้ได้มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเองและเข้าใจในเรื่องของศาสนาพร้อมที่จะนำองค์ความรู้มาสู่การปฏิบัติในชีวิตจริงได้ทั้งทางโลกและทางธรรม ส่วนมุสลิมที่อยู่ในฐานะผู้ศึกษาจงปฏิบัติหน้าที่ในการแสวงหาวิชาความรู้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ มุ่งมั่นและรักในการแสวงหาวิชาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความเข้าใจและได้รับองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของมุสลิม ทางมัสยิดจำเป็นต้องมีบทบาทในการพัฒนามุสลิมสู่ความเป็นเลิศในด้านวิชาความรู้ และควรมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนของมัสยิดให้เท่าทันกับยุคสมัยโดยนำเทคโนโลยีต่างๆมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์หรือในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ และ

Prince of Songkla University Pattani Campus

เผยแพร่ในเว็บไซต์ เพจของมัสยิด ยูทูป และแหล่งสื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการสอนและอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

จากเนื้อหาทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การนำแนวทางในเรื่องของการอ่านและการเผยแพร่ความรู้จากหลักคำสอนจากอัลกุรอานและอัลหะดีษมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมนั้นเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับบริบทสังคมทุกยุคสมัยเป็นอย่างยิ่ง แต่อาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของสื่อในการอ่านและเผยแพร่ เช่น มัสยิดควรมีห้องสมุด หรือสร้างโปรแกรมห้องสมุดออนไลน์ของทางมัสยิดเองผ่านสื่อต่างๆทางเว็บไซต์ จัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงมีการอบรมจัดการเรียนการสอนภายในมัสยิดในระบบที่หลากหลาย มีการไลฟ์สด สร้างเพจของมัสยิดบันทึกวีดีโอการจัดการเรียนการสอนเผยแพร่ย้อนหลัง และมีสื่อประชาสัมพันธ์แบบครบวงจรแก่มุสลิมในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านวิชาความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

4.3.2 ด้านการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิม

ด้านการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิมนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและมีผลต่อสังคม ดังนั้นหากการใช้ชีวิตของมุสลิมดำเนินตามหลักคำสอนของอิสลาม แน่นอนสังคมนั้นย่อมสงบสุข หากใช้ชีวิตของมุสลิมสวนทางกับหลักคำสอนของอิสลาม สังคมนั้นย่อมเกิดความวุ่นวายและไม่สงบสุข ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและการอยู่ร่วมกันกับคนหมู่มาก ดังนั้นผู้นำมัสยิดย่อมมีบทบาทในการให้โอวาท ตักเตือน และแนะนำความถูกต้อง ชี้แจ้งถึงหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางของอิสลามแก่คนมุสลิมในพื้นที่ เพราะอิสลามเป็นศาสนามีหลักคำสอนที่สมบูรณ์แบบในทุกๆด้าน ทั้งด้านหลักศรัทธา ความจงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า รวมถึงวิธีการดำรงชีวิตของมวลมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 78) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾

(آل عمران: ٣٢)

ความว่า “จงกล่าวเถิด(มุหัมมัด)ว่า พวกท่านจงเชื่อฟังอัลลอฮฺและเราะสูลเถิด แต่หากพวกเขาผินหลังให้ แท้จริงอัลลอฮฺนั้นไม่ทรงชอบผู้ปฏิเสธศรัทธาทั้งหลาย”

(อาลิอิมรอน : 32)

Prince of Songkla University Pattani Campus

อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ ....وَمَن يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴾

(آل عمران: جزء من اية ١٠١)

ความว่า “และผู้ใดยึดมั่นต่ออัลลอฮฺ แน่นอนเขาก็ได้รับคำแนะนำไปสู่ทางอันเที่ยงตรง”

(อาลิอิมรอน ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ : 101)

จากอายะฮฺข้างต้นได้ระบุถึงความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ แท้จริงแล้วใครก็ตามที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ของอัลลอฮฺ ﷻ และยึดมั่นในศาสนาของพระองค์พร้อมทั้งเคารพภักดีต่อพระองค์แน่แท้เขาเป็นผู้ได้รับทางนำแล้ว เขาจะได้รับการชี้นำสู่แนวทางที่เที่ยงตรง และได้รับความพอพระทัยจากพระองค์ อีกทั้งรอดพ้นจากการลงโทษของพระองค์ ได้รับความสำเร็จและชัยชนะอย่างใหญ่หลวงด้วยผลตอบแทนแห่งสวรรค์ของพระองค์(al-Tabariy, 2001 : 2/63) ดังนั้นการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิมจึงจำเป็นในการดำรงตนบนหนทางแห่งการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ การที่บุคคลหนึ่งจัดอยู่ในประเภทของผู้ที่ไม่ได้รับทางนำหรือออกห่างจากแนวทางที่ถูกต้องนั้นแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการดำเนินชีวิตอย่างชัดเจน และคนเหล่านี้ไม่สามารถที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ได้รับความสันติสุขอย่างแท้จริงได้ เมื่อสัจธรรมหลักคำสอนจากอัลกุรอานได้ระบุไว้อย่างชัดเจน แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดและผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น จำเป็นต้องนำหลักคำสอนมาใช้ในการดำเนินการอบรมสั่งสอนแนะนำถึงการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิมให้สอดคล้องกับหลักคำสอนของอิสลาม ซึ่งประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการดังต่อไปนี้

1. หลักพื้นฐานทางศาสนา ทางมัสยิดจำเป็นต้องดำเนินการจัดอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักศรัทธาที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้คนในพื้นที่ได้มีความเข้าใจและเชื่อมั่นตามแนวทางอะฮฺลุสสุนนะฮฺ วัลญะมาอะฮฺ

2.หลักการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของมุสลิม ทางมัสยิดจำเป็นต้องเผยแพร่หลักคำสอนเรียกร้องเชิญชวนมุสลิมภายในพื้นที่ให้ดำรงตนปฏิบัติตนตามข้อบัญญัติทางศาสนา ประกอบศาสนกิจภาคบังคับ และให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมุสลิมที่ครอบคลุมทั้งด้านบุคคล ครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และอื่นๆ

3. สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่มุสลิมในพื้นที่ ด้วยการเรียกร้องเชิญชวนไปสู่ความดีและห้ามปรามในเรื่องสิ่งที่เป็นอบายมุขต่างๆ สิ่งที่ขัดแย้งกับหลักคำสอนทางศาสนา

4. ส่งเสริมและแนะนำการดำเนินชีวิตตามแนวทางสุนนะฮฺ ให้คนในพื้นที่มีความรักต่อแบบอย่างของท่านนบี ﷺ และหลีกห่างจากสิ่งที่เป็นอุตริกรรม(บิดอะฮฺ)ทางศาสนาทั้งปวงที่เกิดขึ้นมากมายในยุคปัจจุบันนี้(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 79-80)

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมานั้น เป็นแบบแผนและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน สำหรับมัสยิดในแต่ละพื้นที่ควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขและส่งเสริมให้มุสลิมในพื้นที่ ได้มีความตระหนักและทำความเข้าใจพร้อมที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินชีวิตของมุสลิมนั้นมีการพัฒนาในด้านความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนาอย่างชัดเจน

4.3.3 ด้านการประกอบอาชีพ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านการประกอบอาชีพนั้นถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและเป็นสิ่งที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสวงหาปัจจัยยังชีพความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ เพื่อการดำรงชีวิตของตนเอง ครอบครัว ศาสนาอิสลามจึงกำชับให้ทุกคนนั้นประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวหน้าครอบครัว ไม่ส่งเสริมให้คาดหวังต่อการขอบริจาคต่อผู้อื่น (ยะกูบ ท้วมประถม, ม.ป.ป. : 3/166) ดังนั้นมัสยิดฐานะองค์กรสำคัญและมีบทบาทอย่างมากมายต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิม การนำหลักคำสอนในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนั้นถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้นำและสัปบุรุษของมัสยิดในการเผยแพร่ อบรม และให้ความรู้แกมุสลิมในพื้นที่ถึงแนวทางในการนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้ในการประกอบอาชีพด้วยการส่งเสริมแนะนำให้คนได้ในพื้นที่มีความตระหนักและขยันในการประกอบอาชีพควบคู่ไปกับการประกอบศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ชี้แจงถึงผลเสียของการละเลยการประกอบอาชีพและเลี้ยงดูครอบครัวแก่มุสลิมในพื้นที่ด้วยการประชาสัมพันธ์ เสียงตามสายในการจัดการเรียนการสอนและ คุตบะฮฺวันศุกร์ให้ได้รับทราบและเข้าใจถึงความประเสริฐของการประกอบอาชีพ ดังที่ปรากฏหลักฐานจากอัลหะดีษ ซึ่งที่มีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ว่า ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَأَنْ يَحْتَطِبَ أَحَدُكُمْ حُزْمَةً عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ أَحَدًا فَيُعْطِيَهُ أَوْ يَمْنَعَهُ))

(أخرجه الترمذي، ١٩٧٥: ١٢١٧;وأبو داود، ١٩٩٠: ١٦٤١)

ความว่า “การที่คนใดจากพวกท่านหาฟืนแล้วแบกขึ้นบนหลัง เอาไปขายนั้นย่อมดีกว่าการเที่ยวขอจากผู้อื่น ซึ่งเขาอาจให้หรือไม่ให้ก็ได้”

(al–Tirmidhi, 1975: 1217; Abu Dawud, 1990 : 1641)

จากหลักฐานในอัลหะดีษได้อธิบายถึงความประเสริฐของการประกอบอาชีพ และส่งเสริมมุสลิมมีการประกอบอาชีพแม้กระทั่งอาชีพแบกฟืนยังดีกว่าการขอบริจาคทานจากผู้อื่น ซึ่งการประกอบอาชีพนั้นมุสลิมจำเป็นต้องประกอบอาชีพที่สุจริตไม่ละเมิดต่อบทบัญญัติทางศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง อิสลามส่งเสริมให้ใช้แรงกายและสติปัญญาในการแสวงหารายได้ แม้กระทั่งท่านเราะสูล ﷺ ยังประกอบอาชีพค้าขาย คุมกองคาราวานบรรทุกสินค้าออกไปค้าขายยังต่างแดน และบรรดาอัครสาวก ﷺ ของท่านต่างประกอบอาชีพด้วยกันทั้งสิ้น(ยะกู๊บ ท้วมประถม, ม.ป.ป. : 3/168-169)

จากข้อมูลทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางของมัสยิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการประกอบอาชีพนั้น ทางมัสยิดควรมีบทบาทในการให้ความรู้แนวทางการประกอบอาชีพตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และควรประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐและองค์กรต่างๆให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพด้านต่างๆ ประสานให้หน่วยงานเหล่านี้เข้ามาอบรมให้กับมุสลิมในพื้นที่ และฝึกทักษะการประกอบอาชีพตามความถนัดของแต่ละบุคคล โดยที่ทางมัสยิดนั้นควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ทางมัสยิดควรวางแผนงานและทำโครงการอบรมทักษะด้านการประกอบอาชีพ
2. ทางมัสยิดควรเสนอโครงการและยื่นโครงการต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาสนับสนุน
3. ประชาสัมพันธ์โครงการและรับสมัครมุสลิมในพื้นที่ให้เข้ามาอบรม
4. ดำเนินการฝึกอบรมตามโครงการพร้อมทั้งนำหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามเข้ามาใช้ในการอบรม
5. ประเมินผลโครงการและวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยในการดำเนินการ
6. รายงานผลการดำเนินโครงการ
7. ติดตามผลพร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะและให้การแนะนำส่งเสริมคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

Prince of Songkla University Pattani Campus

แผนงานทั้ง 7 ข้อนี้เป็นแบบแผนและแนวทางในการจัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการประกอบอาชีพที่สังกัดในแต่ละมัสยิด ให้ได้รับโอกาสและรับรู้ถึงแนวทาง ทักษะ และการนำองค์ความรู้จากการอบรมมาประกอบเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการช่วยเหลือและเป็นช่องทางในการหารายได้ของมุสลิมในพื้นที่

4.3.4 ด้านการประกอบศาสนกิจ

ด้านการประกอบศาสนกิจของมุสลิมนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นการสนองตอบตอบพระบัญชาของพระผู้เป็นเจ้า และเป็นหน้าที่ที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามพระบัญชาขนขวายในการปฏิบัติความดีงามต่างๆเพื่อให้ได้รับความเมตตาและความปลอดภัยในโลกอาคิเราะฮ(ยะกู๊บ ท้วมประถม, ม.ป.ป. : 3/28) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا... ﴾

(النساء: جزء من اية ٣٦)

ความว่า “และพวกเจ้าจงเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ และอย่าตั้งสิ่งใดเป็นภาคีต่อพระองค์”

(อันนิสาอฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ : 36)

จากอายะฮฺข้างต้น อัลลอฮฺ ﷻ ทรงบัญชาใช้ให้ทำการภักดีต่อพระองค์เพียงผู้เดียวเท่านั้น ห้ามมิให้มีภาคีใดๆต่อพระองค์ เพราะพระองค์คือผู้สร้าง ผู้ประทานปัจจัยยังชีพทั้งหลาย ผู้ทรงประทานความโปรดปราน ผู้ทรงประเสริฐกว่าบรรดาสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างขึ้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ดังนั้นพระองค์คือผู้ที่มหาบริสุทธิ์ยิ่งเหนือบรรดาสิ่งต่างๆทั้งหลาย ดังนั้นการศรัทธาต่อพระองค์นั้นจะไม่มีภาคีใดๆต่อพระองค์แม้แต่เพียงธุลีเดียว (Ibn Kathir, 2010 : 2/280)

ดังที่กล่าวมานั้น แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในด้านการประกอบศาสนกิจ ประเด็นนี้มัสยิดย่อมมีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง นอกจากเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจแล้ว ผู้นำและสัปบุรุษของมัสยิดจำเป็นต้องมีการเรียกร้องเชิญชวนสู่การปฏิบัติความดีงามโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันของมุสลิม ทางมัสยิดควรมีแบบแผนที่ชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่เรียกร้องสมาชิกในพื้นที่ให้มีจิตสำนึกปฏิบัติตนไม่ละเลยต่อการประกอบศาสนกิจ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ดังนั้นทางมัสยิดควรมีแนวทางในการส่งเสริมเชิญชวนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการประกอบศาสนกิจดังนี้

4.3.4.1 มัสยิดนำแนวทางการเชิญชวน(ดะวะฮฺ)การปฏิบัติศาสนกิจตามพระบัญชาของอัลลอฮฺ ﷻ ผ่านคำพูด

แนวทางการเชิญชวนของทางมัสยิดจำเป็นต้องใช้กระบวนการและวิธีการเรียกร้องด้วยกับวิทยปัญญา เพื่อให้มุสลิมได้มีความตระหนักและเกิดจิตสำนึกอย่างแท้จริง ฉะนั้นสัปบุรุษของมัสยิดต้องมีแบบแผนและข้อมูลของมุสลิมในพื้นที่เพื่อเข้าไปเยี่ยมเยียนและให้คำตักเตือนกลุ่มคนเหล่านั้น ซึ่งแนวทางการเชิญชวนมีปรากฏหลักฐานในอัลกุรอานให้ทำการตักเตือนที่ดี และโต้แย้งด้วยสิ่งที่ดีกว่า(อัลฮุดา บินตีฮารูน, ซาฟีอี อาดำ, 2557 : 3) ดังคำตรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า

﴿ ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ... ﴾

(النحل: جزء من اية ١٢٥)

ความว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสูเจ้าโดยสุขุม และการตักเตือนที่ดี”

(อันนะหฺล ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ : 125)

จากอายะฮฺข้างต้น อัลลอฮฺ ﷻ ได้มีพระบัญชาใช้แก่เราะสูลของพระองค์ ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ให้ทำการเรียกร้องเชิญชวนผู้คนทั้งหลายสู่การภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยวิทยปัญญา หมายถึง สิ่งที่ถูกประทานลงมาแก่ท่านจากคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮฺของท่านด้วยคำพูดที่ดียิ่ง(Ibn Kathir, 2010 : 281) นี่คือแบบแผนที่งดงามและประเสริฐยิ่งในการเรียกร้องเชิญชวนให้มุสลิมทั้งหลายสู่การภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด ดังนั้นทางมัสยิดจะต้องมีแนวทางและนำแบบแผนมาจากหลักคำสอนในอัลกุรอานและสุนนะฮฺมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการประกอบศาสนกิจของคนในพื้นที่อย่างเคร่งครัดโดยการกำกับและติดตามอย่างต่อเนื่อง

4.3.4.2 มัสยิดนำแนวทางการเชิญชวน(ดะวะฮฺ)การปฏิบัติศาสนกิจผ่านการนำเสนอคุตบะฮฺวันศุกร์แก่มุสลิม

การเชิญชวนในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิมผ่านการนำเสนอคุตบะฮฺถือเป็นภารกิจหลักของทางมัสยิดในการเรียกร้องและให้คำตักเตือน ซึ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ และบรรดาอุละมาอฺผู้รู้ทั้งหลายได้ปฏิบัติมาโดยตลอด เพื่อให้

Prince of Songkla University Pattani Campus

มุสลิมทั้งหลายที่ถูกเชิญชวนได้รับความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ (มูหะมัด คอยา, ซาฝีอี อาดำ, 2562 : 31) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสว่า

﴿ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾

(فصلت: ٣٣)

ความว่า “และผู้ใดเล่าจะมีคำพูดที่ดีเลิศยิ่งไปกว่าผู้เชิญชวนไปสู่อัลลอฮฺ และเขาปฏิบัติงานที่ดี และกล่าวว่า แท้จริงฉันเป็นผู้หนึ่งจากบรรดาผู้นอบน้อม”

(ฟุศศิลัต : 33)

จากอายะฮฺนี้ท่านอิมาม อัลกุรฏุบีย์ رحمه الله ได้กล่าวว่า ผู้ที่ถูกกล่าวในอายะฮฺ คือ ท่านนบี ﷺ และบุคคลทั่วไปที่ทำการเชิญชวนมนุษย์ทั้งหลายสู่ทางนำของอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการประกอบศาสนกิจทั้งที่เป็นภาคฟัรฏูและสุนัตพร้อมทั้งห่างไกลจากสิ่งต้องห้ามทั้งปวง และท่ายังกล่าวต่ออีกว่า ผู้ที่มีคุณลักษณะดังอายะฮฺข้างต้นนั้นย่อมเป็นบ่าวที่ดี ด้วยการปฏิญาณตนและยอมรับว่าอัลลอฮฺ ﷻ ทรงเป็นพระผู้เป็นเจ้าของเขา พร้อมทั้งเผยแพร่สัจธรรมแก่มนุษย์ทั้งหลาย อีกทั้งปฏิบัติตนตามหลักคำสอนที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ และห่างไกลจากสิ่งที่ต้องห้ามทั้งปวง (al-Tabariy, 2001 : 18/419)

การเชิญชวนไปสู่หนทางของอัลลอฮฺ ﷻ จากหลักฐานในอัลกุรอานและคำอธิบายของอุลามะอฺ ยังครอบคลุมถึงรูปแบบหนึ่งจากคำพูดในการตักเตือนมุสลิมทั้งหลาย คือการอ่านคุตบะฮฺวันศุกร์ ซึ่งเป็นวันที่มุสลิมมารวมตัวกันละหมาดอย่างมากมาย ดังนั้นถือเป็นช่องทางสำคัญที่ทางมัสยิดจะนำเสนอและชี้แนะแนวทางการปฏิบัติต่างๆในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านการประกอบศาสนกิจ ด้วยคำพูดที่สวยงามพร้อมทั้งวิทยปัญญาในการเรียกร้องเชิญชวนให้ผู้ที่มาละหมาดตระหนักในหน้าที่ของความเป็นมุสลิมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน

4.3.4.3 มัสยิดนำแนวทางการเชิญชวน(ดะวะฮฺ)การปฏิบัติศาสนกิจผ่านรูปแบบสื่อออนไลน์ต่างๆ

การเผยแพร่และเชิญชวนในยุคปัจจุบันนี้จำเป็นต้องพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงานให้มีความก้าวทันต่อยุคสมัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ เพราะสังคมปัจจุบันนั้นคนส่วนใหญ่รับสื่อข่าวสารจากทางโลกออนไลน์ด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นทาง

มัสยิดควรมีวิธีการเรียกร้องเชิญชวนผ่านระบบสื่อออนไลน์โดยใช้ศาสตร์ร่วมสมัยเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอด้วย การบูรณากับศาสตร์ที่หลากหลาย ทันสมัย มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการเผยแพร่อย่างทั่วถึง(มูหะมัด คอยา, ซาฝีอี อาดำ, 2562 : 31) อาทิเช่น การสอนออนไลน์ การเผยแพร่เนื้อหาบทความตามเว็บไซต์ต่างๆหรือเพจของมัสยิด รวมถึงคำสอนหรือข้อคิดเตือนสติในการส่งเสริมให้มุสลิมได้มีความตระหนักในการส่งเสริมให้มุสลิมได้มีความตระหนักต่อการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยได้นำเสนอเพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน และเป็นการบูรณาการศาสตร์ร่วมสมัยในด้านเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเผยแพร่ ทั้งการเชิญชวนในรูปแบบที่ผ่านคำพูด การเชิญชวนในรูปแบบที่ผ่านการนำเสนอคุตบะฮฺวันศุกร์ และการเชิญชวนในรูปแบบสื่อออนไลน์ต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบแผนแก่มัสยิดต่างๆในการนำแนวทางเหล่านี้มาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม ด้านการประกอบศาสนกิจให้เกิดประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

4.3.5 ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะ

ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาวะ มนุษย์เป็นเสมือนจุดศูนย์กลางของสรรพสิ่งทั้งหลายที่แวดล้อมอยู่ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต สิ่งแวดล้อมรอบตัวเราส่วนใหญ่มักหมายถึงสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เช่นที่อยู่อาศัย น้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค ดินที่ใช้เพาะปลูก ซึ่งไม่ว่าสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวหรือไกลตัวก็มีสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการสร้างของพระเจ้า และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา อิสลามสอนให้เราทราบว่ามนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ มนุษย์จึงจำเป็นต้องดูแลร่างกายของตนให้มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ได้รับอาหารที่ถูกสุขลักษณะ ได้รับการพักผ่อนอย่างพอเพียง และเป็นผู้ที่รักษาความสะอาดทั้งร่างกายเครื่องแต่งกายและสถานที่อยู่อาศัย (อรุณ บุญชม, 2547 : 9) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ ظَهَرَ ٱلۡفَسَادُ فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِ بِمَا كَسَبَتۡ أَيۡدِي ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعۡضَ ٱلَّذِي عَمِلُواْ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ﴾

(الرّوم: ٤٢)

ความว่า “ความเสียหายได้เกิดขึ้นทั้งบนบก และในน้ำเป็นผลจากน้ำมือของมนุษย์ เพื่อที่พระองค์จะให้พวกเขาได้ลิ้มรสในบางส่วนที่พวกเขาได้ก่อไว้ โดยหวังที่จะให้พวกเขากลับเนื้อกลับตัว”

(อัรรูม : 42)

จากอายะฮฺข้างต้นนักวิชาการมีทัศนะที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความหมายของการความเสียหายได้เกิดขึ้นทั้งบนบก และในน้ำ กล่าวคือ ความเสียหายที่ยิ่งใหญ่สุด คือการตั้งภาคี และยังรวมถึงการฆ่าฟันกันตาย ความวิบัติเนื่องจากความแห้งแล้ง และขาดพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ(al-Tabariy, 2001 : 14/39)

จากคำอธิบายดังกล่าวนั้น ข้อมูลปัจจุบันชี้ชัดว่า ความเสื่อมโทรมได้ปรากฏทั้งบนบกและในน้ำดังที่อัลกุรอานได้ระบุไว้ และมนุษย์ได้ประสบภัยอันตรายบางอย่างจากการกระทำของมนุษย์เอง เช่น มนุษย์ตัดไม้ทำลาย ภูเขาหัวโล้น ทำให้ความสมดุลสูญเสียไป เมื่อมีฝนตกลงมาก่อให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันและน้ำไหลทะลักลงมาทำลายชีวิตและทรัพย์สิน(อรุณ บุญชม, 2547 : 14) ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านสุขภาวะและสิ่งแวดล้อมนั้น ทางมัสยิดควรมีบทบาทในการส่งเสริมและรณรงค์ให้คนในพื้นที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและส่งเสริมด้านสุขภาวะของมุสลิม ซึ่งทางมัสยิดควรมีแนวทางในการปฏิบัติดังต่อไปนี้

4.3.5.1 ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นทางมัสยิดควรมีการรณรงค์และส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้มุสลิมในพื้นที่ได้รับรู้ถึงคุณค่าและมีความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึงการส่งเสริมให้คนในพื้นที่รักษาความเป็นธรรมชาติให้คงสภาพเดิมแบบค่อยเป็นค่อยไปและต่อเนื่อง ซึ่งลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีคือการทำตามกำลังความสามารถและไม่ทำเกินกำลังดังที่มีคำสอนจากตัวบทอัลหะดีษ ซึ่งมีรายงานจากท่านอัลมิกดาด ﷺ จากท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَهْ عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيقُونَ فَوَاللَّهِ لَا يَمَلُّ اللَّهُ حَتَّى تَمَلُّوا وَكَانَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَيْهِ مَادَامَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٢٠٧٢)

ความว่า “ท่านทั้งหลายมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกำลังความสามารถของพวกท่าน ขอสาบานต่ออัลลอฮฺว่า อัลลอฮฺจะไม่เบื่อนอกจากพวกท่านจะเบื่อ และศาสนาที่พระองค์ทรงโปรดปรานที่สุดคือผู้ที่นับถือศาสนาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง”

(al – Bukhariy, 1992 : 2072)

ดังนั้นการนำหลักคำสอนข้างต้นมาใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น คือการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการอนุรักษ์และไม่ทำลายธรรมชาติ หากอธิบายแยกเป็นคำ คำว่าอนุ หมายถึงเล็กน้อย ดังนั้นการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้นทางมัสยิดควรชี้แจงให้มุสลิมทุกคนในพื้นที่

ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและกระทำตามกำลังความสามารถของตน ไม่หักโหม แม้จะกระทำเพียงเล็กน้อยก็ตาม(อรุณ บุญชม, 2547 : 17)

4.3.5.2 ส่งเสริมให้มีการทดแทนทรัพยากร

การใช้ทรัพยากรในธรรมชาตินั้นย่อมเลี่ยงไม่พ้นต่อการสูญเสีย ดังนั้นทางมัสยิดควรวางแนวทางและส่งเสริมมุสลิมในพื้นที่ให้มีความตระหนักในการทดแทนหรือชดเชยด้วยสิ่งที่ดีกว่า เช่น กรณีของการตัดไม้เพื่อมาใช้ประโยชน์ในการปลูกสร้างบ้านเรือน อย่างน้อยแล้วมุสลิมควรชดเชยด้วยการปลูกต้นไม้ทดแทนในลักษณะเดิมหรือดีกว่า(อรุณ บุญชม, 2547 : 18) ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿.... ثُمَّ بَدَّلَ حُسۡنَۢا بَعۡدَ سُوٓءٖ فَإِنِّي غَفُور رَّحِيم﴾

(النمل: جزء من اية ١١)

ความว่า “หลังจากนั้นเขาได้เปลี่ยนแปลงสิ่งที่ดีกว่า ภายหลังจากสิ่งที่เลว แท้จริงอัลลอฮฺทรงอภัยยิ่ง ทรงเมตตายิ่ง”

(อันนัมลฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ : 11)

เมื่อทางมัสยิดได้ใช้แนวทางในการทดแทนทรัพยากรที่สูญเสียไปนั้น โดยให้มีการทดแทนขึ้นมาใหม่ภายหลัง ถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต และจะเกิดผลดีต่อมุสลิมในด้านสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต

4.3.5.3 ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมด้านสิ่งแวดล้อมในการใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อปรับภูมิทัศน์และแวดล้อมในธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต มัสยิดควรมีแนวทางในการแนะนำแก่มุสลิมในพื้นที่ จากที่ดินที่เป็นป่ารกร้างให้กลายเป็นสถานที่ทำกินด้วยการเพาะปลูก หรือเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามาทำการเพาะปลูกและแบ่งปันผลกำไร และการกระทำดังกล่าวนี้เป็นการพัฒนาพื้นที่แหล่งธรรมชาติให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่มุสลิม(อรุณ บุญชม, 2547 : 21) มีรายงานจากท่านญาบิร ﷺ ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَن كانَتْ له أرْضٌ فَلْيَزْرَعْها، أوْ لِيَمْنَحْها أخاهُ، فإنْ أبَى

فَلْيُمْسِكْ أَرْضَهُ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٢٣٤١)

ความว่า “ผู้ใดมีที่ดินให้เขาจงพบในที่ดินนั้น หรือจงมอบที่ดินให้แก่พี่น้องของเขา ถ้าหากเขาไม่ยินยอมก็จให้เขาจงยึดที่ดินไว้”

(al – Bukhariy, 1992 : 22341)

และยังมีมีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ أَعْمَرَ أَرْضًا ليستْ لِأَحَدٍ ، فهوَ أحقُّ بِها))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٢٣٣٥)

ความว่า “ผู้ใดพัฒนาที่ดินที่ไม่ใช่ของผู้ใด เขามีสิทธิ์ในที่ดินแปลงนั้นยิ่งกว่าผู้อื่น”

(al – Bukhariy, 1992 : 2335)

Prince of Songkla University Pattani Campus

จากหลักฐานขั้นต้นท่านนบี ﷺ สนับสนุนให้มีการพัฒนาที่ดินให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เพื่อมิให้ปล่อยให้ที่ดินรกร้างซึ่งไม่สามารถที่จะใช้ประโยชน์อันใดได้ ดังนั้นการพัฒนาที่ดินด้วยการเพาะปลูกหรือเป็นการเอื้อให้กับพี่น้องมุสลิมนั้นถือเป็นแนวทางหนึ่งที่มัสยิดควรสำรวจและแนะนำให้มุสลิมรู้จักใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด อีกทั้งเป็นการปรับระบบแวดล้อมภายในหมู่บ้านให้ดียิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

4.3.5.4 ส่งเสริมให้มีการรักษาความสะอาด

ความสะอาดเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตและเป็นการเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีของมุสลิม เมื่อมีการรักษาความสะอาดโรคทุกชนิดจะไม่เข้ามาเบียดเบียน ความสกปรกเป็นพาหะนำเชื้อโรค เช่น ขยะ ของเน่าเสีย และสิ่งสกปรกต่างๆ ย่อมนำความเดือดร้อนและเชื้อโรคมาสู่คน ความสะอาดเป็นคุณลักษณะของผู้ศรัทธาและเป็นเงื่อนไขแรกในการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นทางมัสยิดควรวางแนวทางรณรงค์ ชี้แจงให้มุสลิมในพื้นที่มีอุปนิสัยรักความสะอาดจนกลายเป็นกิจจะลักษณะในการดำเนินชีวิต ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสุขลักษณะความสะอาดในการดำเนินชีวิต เริ่มตั้งแต่ร่างกาย เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ตลอดจนสถานที่ต่างๆภายในชุมชน ถนน

หนทางและสภาพแวดล้อมทั่วไปจำเป็นต้องช่วยกันรักษาความสะอาด(อรุณ บุญชม, 2547 : 27) ดังที่มีปรากฏในอัลหะดีษ ซึ่งรายงานจากท่านมาลิก อัลอัชอะรียฺ ﷺ ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٣٣)

ความว่า “ความสะอาดเป็นครึ่งหนึ่งอิมาน”

(Muslim, 1955 : 233)

และมีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ว่า

((أمر رسولُ الله ﷺ ببناءِ المساجد في الدُّور وأن تنظف وتُطيَّب))

(رواه الطبراني، ٢٠٠٧: ٢٥٢)

ความว่า “ท่านเราะสูล ﷺ ใช้พวกเราสร้างมัสยิดในชุมชน ใช้ให้ทำความสะอาด และให้มีกลิ่นหอม ”

(al-Tabaraniy, 2007 : 252)

จากหลักฐานขั้นต้นการรักษาความสะอาดถือเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิต ซึ่งทางมัสยิดจำเป็นต้องส่งเสริมแก่มุสลิมในพื้นที่ เพราะเป็นการเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีทางด้านจิตภาพและกายภาพ และเป็นสิ่งที่บทบัญญัติทางศาสนากำชับให้มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องรักษาความสะอาด ทั้งทางด้านร่างกาย สถานที่อยู่อาศัย หรือแม้กระทั่งถนนหนทางโดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้สัญจร เช่น ทิ้งขยะ กิ่งไม้ หรือสิ่งกีดขวางตามเส้นทาง และบรรดาผู้ที่รักษาความสะอาดนั้นเป็นบุคคลที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงรักและโปรดปราน

4.3.5.5 ส่งเสริมให้มีการรักษาสุขภาพอนามัยและการเยียวยา

ด้านการรักษาสุขภาพอนามัยถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ดังนั้นสิ่งที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการรักษาโรคนั้นอิสลามย่อมจะไม่ละทิ้งเป็นอันขาด เนื่องจากความจริงของการดำเนินชีวิตจะไม่เกิดความสุขได้ หากไม่มีการรักษาสุขภาพอนามัย(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 55-56) มีรายงานจากท่านอบูดัรดาอฺ ﷺ ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إنَّ اللَّهَ أنزلَ الدَّاءَ والدَّواءَ ، وجعلَ لِكُلِّ داءٍ دواءً فتداوَوا ولا تداوَوا بحرامٍ))

(رواه أبو داود، ١٩٩٠: ٣٨٧٤)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความว่า “แท้จริงแล้วอัลลอฮฺ ส่งประธานโรคภัยไข้เจ็บและยารักษา และทำให้ทุกโรคนั้นมียารักษา ดังนั้นพวกเจ้าจงเยียวยารักษาและจงยารักษาด้วยสิ่งที่ต้องห้าม”

(Abu Dawud, 1990 : 3874)

จากอัลหะดีษข้างต้นท่านนบี ﷺ ได้ส่งเสริมให้มุสลิมทุกคนมีความตระหนักตนในเรื่องของการดูแลสุขภาพอนามัย เมื่อมีโรคภัยไข้เจ็บมาประสบก็จงเยียวยารักษา เพราะทุกโรคนั้นล้วนมียารักษาเว้นแต่ความตาย ดังนั้นเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย ทางมัสยิดควรมีการเผยแพร่คำสอนแนวทางการปฏิบัติและแบบอย่างในการรักษาสุขภาพของท่านนบี ﷺ ซึ่งควรมีแบบแผนในการส่งเสริมดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้มีการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยและเยียวยาตามแนวทางของชะรีอะฮฺ

ทางมัสยิดควรส่งเสริมและเผยแพร่ให้มุสลิมทุกคนได้ตระหนักว่าการดูแลสุขภาพอนามัยและการเยียวยานั้นเป็นสิ่งจำเป็น เมื่อโรคภัยไข้เจ็บได้มาเยือนสิ่งนั้นเกิดขึ้นตามการกำหนดสภาวการณ์ของอัลลอฮฺ ﷻ และพระองค์เท่านั้นเป็นผู้ทำให้หายจากอาการเจ็บป่วย ส่วนการรักษาและดูแลนั้นเป็นเพียงสาเหตุหนึ่งในการหายป่วยและศาสนาใช้ให้มุสลิมเยียวยารักษาเมื่อเกิดการเจ็บป่วย(อรุณ บุญชม, 2547 : 63) ดังที่มีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((ما يُصِيبُ المسْلِمَ، مِن نَصَبٍ ولَا وصَبٍ، ولَا هَمٍّ ولَا حُزْنٍ ولَا أذًى ولَا غَمٍّ، حتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا، إلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بهَا مِن خَطَايَاهُ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٥٦٤١)

ความว่า “ไม่มีสิ่งใดที่ประสบกับมุสลิมจากความเหน็ดเหนื่อย โรคประจำตัว ความกังวล ความสุขเศร้า ภัยอันตรายและความมัวหมอง แม้กระทั่งหนามที่ตำ นอกจากอัลลอฮฺจะให้มันเป็นเครื่องลบล้างความผิดของเขา”

(al – Bukhariy, 1992 : 5641)

มีชายหนุ่มผู้หนึ่งจากเผ่ากุรอยช์ ได้เข้าไปหาท่านหญิงอาอิชะฮ์ ﵂ ขณะอยู่ที่มินา โดยพวกเขากำลังหัวเราะกัน ท่านหญิงอาอิชะฮ์ ﵂ ถามว่าอะไรทำให้พวกท่านหัวเราะ พวกเขาตอบว่ามีคนคนหนึ่งสะดุดเชือกกระโจมหกล้ม ต้นคอของเขาเกือบหัก หรือตาของเขาเกือบแตก ท่านหญิงอาอิชะฮ์ ﵂ กล่าวว่า ท่านทั้งหลายอย่าได้หัวเราะเพราะแท้จริงข้าพเจ้าได้ยินท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((ما مِن مُسْلِمٍ يُشَاكُ شَوْكَةً، فَما فَوْقَهَا إِلَّا كُتِبَتْ له بهَا دَرَجَةٌ، وَمُحِيَتْ عنْه بهَا خَطِيئَةٌ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٥٧٢)

ความว่า “ไม่มีมุสลิมคนใดที่ถูกหนามตำหรือเกินกว่าหนาม นอกจากความดีหนึ่งจะถูกบันทึกให้แก่เขา ด้วยสาเหตุหนามนั้น และจะถูกลบออกจากเขาด้วยเหตุหนามนั้นหนึ่งความผิด”

(Muslim, 1955 : 2572)

จากทั้งสองหลักฐานข้างต้นนั้น การประสบโรคภัยไข้เจ็บนั้นถือเป็นบททดสอบหนึ่งให้มุสลิมมีความอดทน และเป็นสาเหตุของการได้รับการอภัยจากความผิดบาป ดังนั้นแนวทางหลักคำสอนในอิสลามจึงมีบัญญัติให้มุสลิมเยียวยารักษาเมื่อโรคภัยไข้เจ็บมาประสบแก่เขา มีรายงานจากท่านญาบิร บิน อับดุลลอฮ์ ﵁ ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((كُلِّ داءٍ دَواءٌ، فإذا أُصِيبَ دَواءُ الدَّاءِ بَرَأَ بإذْنِ اللهِ عزَّ وجلَّ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٢٠٤)

ความว่า “ไม่มีมุสลิมคนใดที่ถูกหนามตำหรือเกินกว่าหนาม นอกจากความดีหนึ่งจะถูกบันทึกให้แก่เขา ด้วยสาเหตุหนามนั้น และจะถูกลบออกจากเขาด้วยเหตุหนามนั้นหนึ่งความผิด”

(Muslim, 1955 : 2204)

จากตัวบทอัลหะดีษข้างต้น การเยียวยารักษาโรคและดูแลสุขภาพนั้นเป็นสิ่งจำเป็น และอัลลอฮ์ ﷻ ได้ให้หลักประกันว่าทุกโรคนั้นมียารักษา จึงเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้มุสลิมได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรักษาโรคต่างๆ ทั้งนี้ก็เพื่อนำยาดังกล่าวมาใช้ในการรักษาโรคซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลต่อมุสลิม ดังนั้นการดูแลรักษาสุขภาพและเยียวยาเป็นหน้าที่ของทุกคนและการอนุมัติให้หายจากการเจ็บป่วยนั้นมาจากอัลลอฮ์ ﷻ แต่เพียงผู้เดียว

2. ส่งเสริมให้มีการขอดุอาอฺให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์

การมีสุขภาพร่างกายที่ดีนั้นนับเป็นความโปรดปรานที่สูงส่งหลังจากการศรัทธา ด้วยเหตุนี้เองทางมัสยิดควรมีแนวทางเผยแพร่หลายๆช่องทาง ทางในการจัดการเรียนการสอน อบรม ประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อออนไลน์ต่างๆเข้ามาช่วยในการส่งเสริมให้ประชาชาติทุกคนใช้โอกาสที่อัลลอฮฺ ﷻ ประทานมาในการประกอบคุณงามความดีให้มากที่สุด และอิสลามส่งเสริมให้วิงวอนขอดุอาอฺให้มีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 57) มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ บิน อุมัร ﷺ ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวแก่พวกเราว่า

((من فُتِح له منكم بابُ الدعاءِ ، فُتحتْ له أبوابُ الرحمةِ ، وما سُئلَ اللهُ شيئًا يعني أحبَّ إليه من أنْ يسألَ العافيةَ))

(أخرجه الترمذي، ١٩٧٥: ٣٥٤٨)

ความว่า “ผู้ใดที่ได้รับการชี้นำสู่ประตูแห่งการขอดุอาอฺ แน่แท้ว่าเขาได้ถูกเปิดประตูแห่งความเมตตาแก่เขาแล้ว และไม่มีสิ่งใดที่ถูกขอจากอัลลอฮฺจะเป็นที่โปรดปรานมากไปกว่าการขอให้มีสุขภาพที่ดี”

(al–Tirmidhi, 1975 : 3548)

ดังนั้นการขอดุอาอฺให้มีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาวะจากหลักคำสอนในอิสลาม และแท้จริงดุอาอฺนั้นมีคุณประโยชน์ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วและสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นอีก ดังนั้นปวงบ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ ทั้งหลาย จึงควรขอดุอาอฺอย่างสม่ำเสมอ

3. ส่งเสริมให้มีการป้องกันและออกห่างจากโรคระบาด

การป้องกันและออกห่างจากโรคระบาดนั้นถือเป็นแนวทางหนึ่งที่ทางมัสยิดควรให้คำแนะนำและอธิบายถึงแนวทางหลักคำสอนในอิสลาม เพื่อให้มุสลิมในพื้นที่มีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องในยามที่มีโรคระบาดเกิดขึ้น หรือสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่างๆตามแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ มีรายงานจากท่านอับดุรเราะหฺมาน บิน เอาฟฺ ﷺ ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إذَا سَمِعْتُمْ به بأَرْضٍ فلا تَقْدَمُوا عليه، وإذَا وقَعَ بأَرْضٍ وأَنْتُمْ بهَا، فلا تَخْرُجُوا فِرَارًا منه))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٥٧٣٠)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความว่า “เมื่อท่านทั้งหลายได้ยินว่ามีโรคระบาดเกิดขึ้นใน
แผ่นดินใด ท่านทั้งหลายอย่าได้เดินทางเข้าไปในแผ่นดินนั้น
และเมื่อมันเกิดขึ้น ณ แผ่นดินใด โดยท่านทั้งหลายอยู่ใน
แผ่นดินนั้น ท่านทั้งหลายอย่าหนีออกมาจากแผ่นดินนั้น”

(al – Bukhariy, 1992 : 5730)

และมีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ ﷺ ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((فِرَّ من المجذومِ فرارك من الأَسدِ))

(رواه البيهقي ، ١٩٩٩: ٣/٦٥)

ความว่า “จงหนีโรคเหมือนกับหนีสิงโต”

(al–Baihaqi, 1999 : 3/65)

จากหลักฐานตัวบทอัลหะดีษทั้งสองข้างต้นบ่งบอกถึงแนวทางในการป้องกันจากโรคระบาดต่างๆ นั่นแสดงให้เห็นว่าในหลักคำสอนของศาสนาอิสลามนั้นไม่มองข้ามต่อความรับผิดชอบตนเองและสังคม ที่ใดมีโรคระบาดเกิดขึ้นก็จงหลีกทางจากการไปยังสถานที่นั้น และเมื่อทราบข่าวว่าสถานที่ใดมีโรคระบาดเกิดขึ้นก็อย่าได้เข้าไปยังสถานที่นั้น นี่คือวิธีการป้องกันเบื้องต้นในการดูแลรักษาสุขภาพตนเองมิให้เสี่ยงต่อการติดโรคระบาด และยังเป็นการฝึกความมีวินัยต่อตนเองในการป้องกันและแสดงถึงความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยไม่นำโรคระบาดไปเผยแพร่สู่ผู้อื่น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการป้องกันและออกห่างจากโรคระบาดนั้นเป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านสุขภาวะและสุขภาพความเป็นอยู่ของมุสลิม

4.3.6 ด้านครอบครัว

ด้านครอบครัวถือเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิม หากครอบครัวของมุสลิมมีความเข้มแข็ง เป็นครอบครัวที่มีความสุขปราศจากอบายมุขทั้งหลาย มีความปลอดภัยทั้งร่างกายและทรัพย์สินของผู้อาศัย ในครอบครัวล้วนเป็นคนดี แน่นอนย่อมส่งผลให้เกิดความสันติสุขภายในสังคม(กรมศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, 2557 : 14) และการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมด้านครอบครัวนั้น ทางมัสยิดจำเป็นต้องมีบทบาทในการส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตภายในครอบครัวตามหลักคำสอนทางศาสนา การสร้างความรักความอบอุ่นให้เกิดขึ้น

ภายในครอบครัวมุสลิม ตลอดจนการดูแลสมาชิกภายในครอบครัวให้ประพฤติปฏิบัติตนตามบทบัญญัติทางศาสนา อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ﴾

(التّحريم: ٦)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงดูแลตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้รอดพ้นจากไฟนรกเถิด เพราะเชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์ และก้อนหิน มีมะลาอิกะฮฺผู้แข็งกร้าวคอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮฺในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขา และพวกเขาจะปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกบัญชา”

(อัรรูม : 42)

จากอายะฮฺข้างต้นส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ว่า “قُوا أَنْفُسَكُمْ” นั่นหมายถึง พวกท่านจงอบรมสั่งสอนบางกลุ่มจากพวกท่านกับอีกบางกลุ่มในสิ่งที่ให้ได้รับความปลอดภัยจากไฟนรก และพวกท่านร่วมกันปกป้องให้ห่างไกลจากไฟนรกด้วยสิ่งนั้น เมื่อได้มีการปฏิบัติจากรูปแบบการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และพวกท่านทั้งหลายจงสอนกันในรูปแบบของการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และอีกส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ว่า “وَأَهْلِيكُمْ نَارًا” นั่นหมายถึง พวกท่านทั้งหลายจงสอนสมาชิกภายในครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ ด้วยการกำชับให้มีการภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ จากสิ่งที่ปกป้องพวกเขาและตัวท่านเองให้รอดพ้นจากไฟนรก(al-Tabariy, 2001 : 23/491)

ดังนั้นความรับผิดชอบต่อผู้นำครอบครัวในการอบรมสั่งสอนสมาชิกภายในครอบครัวนั้นถือเป็นสิ่งจำเป็น และทางมัสยิดควรมีแบบแผนแนวทางในการอบรมทั้งภายในสถานและระบบออนไลน์แก่หัวหน้าครอบครัวพร้อมทั้งกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนเหล่านี้มีความเข้าใจถึงหลักการในการดูแลสมาชิกภายในครอบครัวตามวิถีอิสลาม รู้ถึงการตักเตือนแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายใน การทะเลาะวิวาท การส่งเสริมทางการศึกษา การประกอบอาชีพรวมถึงการสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ควรมีโครงการหรือจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างความรักภายในครอบครัว ควรมีการคัดเลือกครอบครัวตัวอย่าง เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ครอบครัวอื่นๆภายในพื้นที่ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.3.7 ด้านสังคม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ส่งเสริมให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ในกรอบของความดีงามที่สมบูรณ์ ซึ่งอิสลามนั้นได้ประกันความปลอดภัยในชีวิตและความผาสุกสำหรับผู้ที่ยอมรับและปฏิบัติตาม อีกทั้งส่งเสริมให้มุสลิมได้ตระหนักถึงการดำรงชีวิตทั้งในด้านบุคคล ครอบครัว และสังคม ด้านสังคมถือเป็นภาพรวมของความสงบสุขร่มเย็นที่มาจากฐานทางครอบครัว อันเป็นผลมาจากการดำรงชีวิตของมุสลิมที่สะท้อนคำตอบให้เห็นเป็นภาพรวมสู่สังคม(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 232-233) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾

(الحجرات: ١٣)

ความว่า “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ.นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ.นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน”

(อัลหุจญุรอต : 13)

จากอายะฮฺข้างต้นเป็นที่ประจักษ์ว่ามนุษย์นั้นมีการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม(สังคม) โดยเริ่มจากบุรุษเพศส่วนใหญ่จะถูกบังเกิดในลักษณะความใคร่ต่อสตรีเพศ จึงทำให้มีการกำเนิดลูกหลานวงศ์วานและแยกย้ายอาศัยอยู่เป็นเผ่าเป็นตระกูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ทำการรู้จักซึ่งกันและกัน พึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือกัน(al-Tabariy, 2001 : 106) ดังนั้นการใช้ชีวิตจึงมีความจำเป็นในการอยู่ร่วมเป็นสังคม และสังคมนั้นย่อมเกิดขึ้นโดยธรรมชาติที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้วางไว้แก่มนุษย์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างที่มีความอ่อนแอ มีความสามารถจำกัด ความอ่อนแอของมนุษย์นั้นเห็นได้ชัดเจนมาก หากวิเคราะห์ปัจเจกบุคคลแต่ละคนอย่างละเอียดในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การที่มนุษย์ต้องรับประทานอาหารซึ่งกว่าที่มนุษย์จะได้อาหารในแต่ละมื้อ ต้องผ่านกระบวนการต่างๆในการได้มาซึ่งอาหารนั้นและพึ่งพาซึ่งกันและกัน มนุษย์จึงจำเป็นต้องอยู่เป็นสังคม การอยู่เป็นสังคมของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้กำหนดไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกและเป็น วิถีแห่งความสุขในการอยู่ร่วมกัน(อับดุลรอชีด เจะมะ, 2542 : 18)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านสังคมนั้น มัสยิดย่อมมีบทบาทในการขับเคลื่อนและส่งเสริมมุสลิมในพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นทางมัสยิดควรมีแบบแผนและนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมด้านสังคมให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน พร้อมทั้งร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น โดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาเป็นแนวทาง ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้คนสังคมมีหลักความเชื่อ และการปฏิบัติที่ถูกต้อง

การเชื่อมั่นที่ถูกต้องนั้นเป็นมูลฐานของศาสนาและเป็นหลักหลักพื้นฐานของการศรัทธา ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าจำเป็นต้องมีแหล่งที่มาจากอัลกุรอานและอัสสุนนะฮฺ เพราะทุกกิจการงานต่างๆนั้นจะถือว่าใช้ได้และเป็นที่ยอมรับ จะต้องเกิดขึ้นมาจากหลักการเชื่อมั่นที่ถูกต้อง ดังนั้นหากหลักการเชื่อมั่นไม่ถูกต้อง การปฏิบัติก็ย่อมถือว่าเป็นโมฆะ(Abd al-Aziz bin Abdallah bin Baz, 2006 : 6) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿...وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

(المائدة: جزء من اية ٥)

ความว่า “และผู้ใดที่ปฏิเสธการศรัทธา งานของเขาก็พินาศ และในวันอาคิเราะห์นั้น เขาก็เป็นหนึ่งในบรรดาผู้ขาดทุน”

(อัลมาอิดะฮฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ : 5)

จากอายะฮฺข้างต้นเป็นการเน้นย้ำให้กับบรรดามุสลิมได้ตระหนักถึงการปกป้องความศรัทธาและศีลธรรมของตัวเองจากอิทธิพลของผู้ที่ไม่มีความศรัทธาในการคอยตามความเชื่อและการกระทำที่ผิดๆซึ่งอาจทำให้สูญเสียความศรัทธาและศีลธรรมไปพร้อมๆกันได้(เมาลานา ซัยยิด อบุล อะลา เมาดูดี, 2545 : 2/324) และการส่งเสริมให้คนสังคมมีหลักความเชื่อและการปฏิบัติที่ถูกต้องนั้น เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการสร้างสังคมในรูปแบบอิสลาม เพราะหลักความเชื่อนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นบรรทัดฐานแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการสร้างปัจเจกบุคคลให้มีหลักการเชื่อมั่นที่ถูกต้อง มีอิมานที่ลำลึกและเข้มแข็ง เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานแก่นแท้ความมั่นคงในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง(อับดุลรอชีด เจะมะ, 2542 : 60)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ดังนั้นการพัฒนาและส่งเสริมให้มุสลิมมีหลักความเชื่อและการปฏิบัติที่ถูกต้องนั้น ทางมัสยิดจำเป็นต้องดำเนินการในการเผยแพร่และจัดอบรมให้ความรู้กับคนในพื้นที่ อาทิเช่น มีการรณรงค์และต่อต้านหลักความเชื่อที่เบี่ยงเบน และการกระทำที่หลงผิด โดยนำหลักฐานจากอัลกุรอานและอัสสุนนะฮฺมาชี้แจง ทั้งในรูปแบบของการประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย การจัดอบรมและสอนภายในมัสยิด และช่องทางอื่นๆโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่

2. ส่งเสริมและจัดตั้งกองทุนซะกาตเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้

ซะกาตเป็นหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานแห่งความเป็นมุสลิม และเป็นเครื่องสานสายใยความผูกพันระหว่างมุสลิมด้วยกัน เป็นแหล่งรายได้สำคัญของการปกครองตามระบบอิสลาม และเป็นหลักประกันอันมั่นคงของสังคมมุสลิม อิสลามใช้ระบบซะกาตเป็นฟันเฟืองสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนและเป็นสื่อนำบุคคลสู่การวางตนเหนืออิทธิพลของความโลภและความเห็นแก่ตัวโดยมีเป้าหมายใหญ่คือความพึงพอพระทัยจากอัลลอฮฺ ﷻ (วิสุทธิ์ บิลล่าเต๊ะ, 2548 : 58-59) ดังที่พระองค์ทรงมีพระดำรัสที่ว่า

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾

(النور : جزء من اية ٥٦)

ความว่า “และพวกท่านทั้งหลายจงดำรงละหมาด และจงจ่ายซากาต”

(อันนูรฺ : ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ56)

จากอายะฮฺข้างต้นอัลลอฮฺ ﷻ ได้บัญญัติให้มุสลิมผู้ศรัทธาต่อพระองค์ดำรงละหมาด ซึ่งเป็นการภักดีต่อพระองค์เพียงองค์เดียวโดยห้ามมิให้มีสิ่งใดเป็นภาคีต่อพระองค์ และพระองค์ทรงกำหนดให้มีการจ่ายซากาตเพื่อเป็นการกระทำความดีต่อบรรดาผู้ที่ขัดสนและยากจน (Ibn Kathir, 2010 : 6/81)

และมีรายงานจากท่านอิบนุอับบาส رضي الله عنهما ได้เล่าว่าแท้จริงท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่ท่านมุอาซฺ رضي الله عنه เมื่อคราวแต่งตั้งไปว่าการเมืองเยเมนว่า

((فأعْلِمْهُمْ أنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عليهم صَدَقَةً في أمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِن أغْنِيَائِهِمْ وتُرَدُّ علَى فُقَرَائِهِمْ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ١٣٩٥)

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความว่า “ดังนั้นท่านจงประกาศให้พวกเขารับรู้ว่า แท้จริง อัลลอฮฺได้บัญญัติการจ่ายซากาตต่อพวกเขาในทรัพย์สินของพวกเขา โดยรวบรวมจากผู้ที่ร่ำรวยกว่าของพวกเขา แล้วจัดจ่ายให้แก่ผู้ที่ยากจนในหมู่พวกเขา”

(al – Bukhariy, 1992 : 1395)

จากอัลหะดีษข้างต้นนี้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงข้อบัญญัติในการจ่ายซากาตของมุสลิม ซึ่งถือว่ามีความจำเป็นสำหรับมุสลิมที่ครบเงื่อนไขต้องจ่ายซากาตในทรัพย์สินของเขาเพื่อช่วยเหลือมุสลิมที่ยากจน อนาถา เป็นการสร้างความดีด้วยการบริจาคและชำระทรัพย์สินที่เหลืออยู่ให้สะอาดบริสุทธิ์ทำให้ผู้ยากจนขัดสนได้รับสิทธิของตนที่มีอยู่ในซากาตนั้น ดังนั้นการส่งเสริมระบบซะกาตเพื่อช่วยเหลือผู้ขัดสนและคนยากจนนั้น ทางมัสยิดจำเป็นต้องมีแบบแผนในการปฏิบัติงาน โดยเริ่มจากการสำรวจข้อมูลของมุสลิมในพื้นที่ข้อมูลของครอบครัวที่ประสบปัญหาความยากจนมีหนี้สิน และข้อมูลของผู้ที่มีรายได้ฐานะดีซึ่งจำเป็นต้องจ่ายซะกาตในรอบปี เมื่อทางมัสยิดได้ข้อมูลเหล่านี้ชัดเจนแล้ว ในลำดับต่อมาควรมีการประชุมวางแผนเพื่อจัดตั้งกองทุนซะกาตของมัสยิดและสำรวจปัญหาพร้อมทั้งวางแนวทางในการช่วยเหลือมุสลิมที่มีสิทธิ์รับซะกาตให้ทั่วถึง ซึ่งวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ นับเป็นกลไกอันทรงประสิทธิภาพในการสร้างหลักประกันอันมั่นคงแก่คนยากจนให้มีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว และเป็นการปลูกฝังให้มุสลิมที่มีฐานะร่ำรวยมีจิตสำนึกเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ที่ยากลำบาก เพื่อเป็นการสนองตอบพระบัญชาของอัลลอฮฺ ﷻ ในการแก้ไขปัญหาและเป็นการสร้างคุณประโยชน์อย่างมหาศาลต่อสังคม

3. รณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและสิ่งที่หะรอมทุกชนิด

ปัญหายาเสพติดและสิ่งที่หะรอมทุกชนิดนั้นเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน ไม่ใช่แค่ตัวของผู้ติดยาเสพติดเอง แต่ยังส่งผลต่อครอบครัว สังคม ประเทศ รวมทั้งเศรษฐกิจด้วย ผู้ใช้และผู้ติดยาเสพติดขั้นรุนแรงมักก่อปัญหาอื่นๆตามมาเช่น อาชญากรรม ซึ่งเป็นส่วนที่ทำลายสังคมและเศรษฐกิจของชาติ ดังนั้นทางมัสยิดจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ปัญหานี้ นั่นคือการหาวิธีในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดสารเสพติด ปัจจุบันมีรูปแบบการบำบัดยาเสพติดที่หลากหลาย หนึ่งในทางเลือกของการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดสารเสพติดคือรูปแบบศาสนบำบัด(ณัฐนิชา กันซัน, 2564 : 258) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿...وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾

(النساء: جزء من اية ٢٩)

ความว่า “และจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเอง แท้จริงอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ”

(อันนิสาอฺ ส่วนหนึ่งของอายะฮฺ : 29)

จากอายะฮฺข้างต้นที่ว่าจงอย่าฆ่าตัวของพวกเจ้าเองนั้นหมายถึง กระทำสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงห้าม และกระทำสิ่งที่เป็นบาปโดยไม่เชื่อฟังต่อพระองค์ รวมถึงการกินทรัพย์สินในหมู่พวกเจ้าอย่างไม่ยุติธรรม และความหมายที่ว่า แท้จริงอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงเมตตาต่อพวกเจ้าเสมอ คือ พระองค์ทรงสั่งใช้ให้พวกเจ้าห่างไกลจากสิ่งที่พระองค์ทรงห้ามทั้งปวง (Ibn Kathir, 2010 : 83) ดังนั้นการทำร้ายตนเองทุกกรณีเป็นสิ่งที่ต้องห้าม และยาเสพติดทุกชนิดถือเป็นสิ่งต้องห้ามเช่นกัน เพราะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษแก่ร่างกายและมีผลเสียอย่างมากมายทั้งต่อตนเองครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ยังรวมถึงสิ่งที่ต้องห้ามทุกชนิดที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงบัญญัติห้ามไว้ หากพิจารณาถึงผลที่ตามมาย่อมเกิดโทษและผลเสียต่อร่างกาย จิตใจ ครอบครัวและสังคมอย่างแน่นอน มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ได้กล่าวว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้ถูกถามว่า

((سئل رسول الله ﷺ عن البِتْعِ –وهو شراب العسل فقال رسول الله ﷺ: كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ))

(أخرجه البخاري ، ١٩٩٢: ٥٥٨٦)

ความว่า “ท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ถูกถามถูกถามถึงเรื่องเครื่องดื่มจากน้ำผึ้ง ดังนั้นท่านรอสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า ทุกสิ่งที่ดื่มแล้วมึนเมา สิ่งนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องห้าม (หะรอม)

(al – Bukhariy, 1992 : 5586)

จากอัลหะดีษข้างต้น เป็นหลักฐานที่ยืนยันอย่างชัดเจนว่า ทุกสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษแก่ร่างกายและมึนเมานั้นถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามบทบัญญัติทางศาสนาอิสลาม รวมถึงยาเสพติดและสุรายาเมาทุกชนิด

ดังนั้นทางมัสยิดจำเป็นต้องดำเนินการในการเรียกร้องเชิญชวนไปสู่ความดีงามและให้มุสลิมในพื้นที่ห่างไกลจากสิ่งที่ต้องห้าม โดยเฉพาะเรื่องของยาเสพติดที่กำลังเกิดขึ้นกับ

Prince of Songkla University Pattani Campus

กลุ่มเยาวชนในสังคมปัจจุบันและการกระทำสิ่งที่ต้องห้ามต่างๆ มัสยิดในฐานะองค์กรทางศาสนาจำเป็นอย่างยิ่งในการตักเตือนเรียกร้องเชิญชวนให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้ห่างไกลและเปลี่ยนแปลงตนเอง เริ่มตั้งแต่การให้คำตักเตือน จัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและอบายมุขต่างๆ ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติทางศาสนา ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบสื่อออนไลน์ เสียงตามสาย อบรมและกำกับติดตาม ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือและเยียวยาผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักคำสอนทางศาสนามาเป็นที่ยึดเหนี่ยวในการป้องกันและห่างไกลจากสิ่งที่ต้องห้ามทั้งปวง ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่มุสลิมให้ห่างไกลจากสิ่งที่ทำลายสุขภาพ สารเสพติดต่างๆ รวมถึงการกระทำสิ่งที่ต้องห้ามฝ่าฝืนบทบัญญัติของอัลลอฮฺ ﷻ

4. สนับสนุนและส่งเสริมคนดีให้เป็นผู้นำในสังคม

การสนับสนุนและส่งเสริมคนดีให้เป็นผู้นำในสังคมเป็นสิ่งที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนในการส่งเสริมคนดีและปฏิเสธผู้ที่ฝ่าฝืน โดยถือว่าการละเลยต่อหน้าที่ดังกล่าวนั้นจะเป็นตัวฉุดดึงให้สังคมสูญเสียเกียรติและศักดิ์ศรี เพราะหมายถึงการอยู่แบบไม่มีการร่วมด้วยช่วยกัน ต่างคนต่างอยู่และมุ่งหาแต่เพียงความสุขส่วนตน ซึ่งจะเป็นช่องทางให้คนชั่วเข้ามามีอำนาจเหนือสังคม การปล่อยให้มีผู้นำที่ประพฤติชั่วเป็นผู้นำสังคมนั้นนับเป็นวิกฤตหนึ่ง ที่จะส่งผลกระทบซึ่งกว้างขวางต่อบ้านเมือง และทำให้คุณภาพชีวิตของมุสลิมตกต่ำตามมา(ฝ่ายวิชาการและการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 22-23) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿إِنَّ اللهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوْا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوْا بِالْعَدْلِ﴾

(النساء: ٥٨)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮฺทรงบัญชาพวกเจ้าให้มอบความไว้วางใจแก่ผู้ทรงสิทธิของมัน และเมื่อพวกเจ้าพิพากษาระหว่างมนุษย์ จงพิพากษาอย่างยุติธรรม”

(อันนิสาอฺ : 58)

จากอายะฮฺข้างต้นการมอบความไว้วางใจให้กับผู้ที่มีสิทธิ์นั้นถือเป็นสิ่งสำคัญ และการเลือกตั้งผู้นำทางสังคมถือเป็นความไว้วางใจอย่างหนึ่ง โดยเมื่อจะเลือกระหว่างผู้สมัคร

หลายๆคนนั้น ให้ตัดสินด้วยความยุติธรรมและเลือกคนดีเข้ามาเป็นผู้นำ(ฝ่ายวิชาการและการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย, 2561 : 22-23) และการเลือกผู้นำนั้น ท่านเราะสูล ﷺ ได้เตือนสติแก่มุสลิมทั้งหลาย ดังที่มีรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺ บิน อับบาส رضي الله عنهما ว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنِ اسْتَعْمَلَ رَجُلًا مِنْ عِصَابَةٍ وَفِي تِلْكَ الْعِصَابَةِ مَنْ هُوَ أَرْضَى لِلَّهِ مِنْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وخانَ رَسُولَهُ وخانَ الْمُؤْمِنِينَ))

(رواه الطبراني، ٢٠٠٧: ١١٤)

ความว่า “ผู้ใดก็ตามที่เลือกใช้คนหนึ่งในกลุ่มคนโดยในกลุ่มนั้นมีผู้ที่อัลลอฮฺทรงปิติยินดีมากกว่า แท้จริงผู้ที่เลือกใช้นั้นได้ทรยศต่ออัลลอฮฺและศาสนทูตของพระองค์ และยังได้ทรยศต่อบรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย”

(al-Tabaraniy, 2007 : 114)

จากอัลหะดีษข้างต้นได้เตือนสติมุสลิมทั้งหลายให้ตระหนักถึงการเลือกคนดีในทัศนะของอัลลอฮฺ ﷻ และศาสนทูตของพระองค์ หากเขาได้เลือกบุคคลที่ตรงข้ามคนดังกล่าวแล้วแน่นอนเท่ากับบุคคลผู้นั้นได้ทำการทรยศอันใหญ่หลวง อีกทั้งในยุคปัจจุบันมีการจ่ายสินบนในการเลือกตั้งผู้นำและการกระทำดังกล่าวนั้นถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามสำหรับมุสลิมอย่างชัดเจน

ดังนั้นในด้านการตักเตือนและให้คำแนะนำในการส่งเสริมคนดีให้มาเป็นผู้นำสังคมนั้นถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ทางมัสยิดจำเป็นต้องชี้แจงอธิบายแก่มมุสลิมในพื้นที่ผ่านคุตบะฮฺวันศุกร์ เสียงตามสาย การจัดการเรียนการสอนภายในมัสยิด รวมถึงการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้มุสลิมในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับผลดีของการมีผู้นำที่เป็นคนดีและผลร้ายของการส่งเสริมสนับสนุนคนเลวให้เป็นผู้นำในสังคม ทางมัสยิดควรอธิบายให้ทราบถึงบาปบุญและผลตอบแทนที่จะได้รับจากการทุจริตรับสินบนต่างๆในการเลือกผู้นำ โดยนำหลักคำสอนจากอัลกุรอานและอัลหะดีษมาใช้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้มุสลิมได้มีจิตสำนึกและรับฟังคำสอนทางศาสนา และเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการมีผู้นำที่ดีในสังคม ที่จะส่งผลสะท้อนถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนต่อไป

Prince of Songkla University Pattani Campus

5. ส่งเสริมให้คนในสังคมมีความรักสามัคคีกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม

การสร้างความรักสามัคคีในสังคมนั้นเป็นสิ่งที่อิสลามส่งเสริมและเป็นพื้นฐานสำคัญของความสันติสุขในสังคม ดังนั้นมุสลิมจึงจำเป็นต้องมีความรอบคอบในการดำเนินชีวิต ไม่สร้างความเดือดร้อนหรือสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นภายในสังคม ทั้งคำพูดและการกระทำ หากมุสลิมคนใดได้สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจต่อผู้อื่นไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือการกระทำ สามารถกล่าวได้ว่าเขาผู้นั้นยังเป็นมุสลิมที่ไม่สมบูรณ์แบบ(ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา, 2548 : 234) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ۚ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

(آل عمران: ١٠٣)

ความว่า “และพวกเจ้าจงยึดสายเชือกของอัลลอฮฺ(ศาสนาของอัลลอฮฺ)ในทุกๆส่วนทั้งหมด และจงอย่าแตกแยกกัน และจงรำลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮฺที่มีต่อพวกเจ้า ขณะที่พวกเจ้าเป็นศัตรูกัน แล้วพระองค์ได้ทรงทำให้หัวใจของพวกเจ้ามีความสนิทสนมกัน และพวกเจ้าก็กลายเป็นพี่น้องกันด้วยความเมตตาของพระองค์ และพวกเจ้าเคยอยู่บนปากหลุมของไฟนรก แล้วพระองค์ก็ทรงช่วยพวกเจ้าให้พ้นจากปากหลุมแห่งไฟนรกนั้น ในทำนองนั้นแหละ อัลลอฮฺจะทรงชี้แจงแก่พวกเจ้าซึ่งโองการต่างๆของพระองค์ เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับแนวทางอันถูกต้อง”

(อาลิอิมรอน : 103)

จากอายะฮฺข้างต้นอัลลอฮฺ ﷻ ทรงมีพระบัญชาให้มุสลิมมีความรักสามัคคีในกลุ่มหมู่คณะและพระองค์ทรงห้ามจากการสร้างความแตกแยก และอายะฮฺนี้ยังได้กล่าวถึงชนเผ่าอาวสฺและชนเผ่าคอซฺรอจญฺแห่งเมืองมะดีนะฮฺ ซึ่งเป็นการเตือนสติว่าในสมัยยุคญาฮีลียะฮฺนั้น ทั้งสอง

Prince of Songkla University Pattani Campus

ชนเผ่าเป็นศัตรูกัน มีการทะเลาะวิวาทสังหารกันอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งการดำรงชีวิตของพวกเขาก็เป็นการใช้ชีวิตตามความรู้สึกของตนอย่างไม่มีขอบเขต และยังมีการตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ ﷻ อีกด้วย เสมือนหนึ่งว่าพวกเขากำลังอยู่บนปากเหวแห่งไฟนรกเกือบจะตกลงไปอยู่แล้ว แต่ด้วยพระเมตตาของอัลลอฮฺ ﷻ พระองค์ได้ทรงประทานศาสนาอิสลามและอีมานมายังพวกเขา เป็นเหตุให้พวกเขารอดพ้นจากการตกลงสู่นรก อีกทั้งพวกเขาก็กลายเป็นพี่น้องกัน มีความรัก ความสามัคคีต่อกัน และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน(Ibn Kathir, 2010 : 2/85) นอกจากนี้ยังมีคำตักเตือนจากท่านเราะสูล ﷺ ซึ่งมีรายงานจากท่านอบูฮุรอยเราะฮฺ رضي الله عنه ว่าท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا -وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ- بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِرْضُهُ بَرَأَ بِإِذْنِ اللهِ عزَّ وجلَّ))

(رواه مسلم ، ١٩٥٥: ٢٥٦٤)

ความว่า “พวกท่านทั้งหลายจงอย่าอิจฉาริษยากัน จงอย่าคดโกงกัน จงอย่าเกลียดชังกัน จงอย่าทะเลาะกัน จงอย่าเบียดเบียนในการซื้อขายของผู้อื่นและขอให้พวกท่านทั้งหลายเป็นบ่าวของอัลลอฮฺที่มีความรักฉันท์พี่น้องกัน มุสลิมด้วยกันนั้นคือพี่น้องกัน จะต้องไม่ทำร้ายกัน ไม่ทำให้เขาต้องเสียใจไม่โกหกหลอกลวงกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามกัน ความยำเกรงนั้นอยู่ตรงนี้(แล้วท่านนบีก็ชี้ที่หน้าอกของท่านสามครั้ง) และท่านกล่าวต่อไปอีกว่า เป็นการเพียงพอแล้วที่จะเรียกว่า คนเลว สำหรับคนที่ดูถูกเหยียดหยามพี่น้องมุสลิมด้วยกัน มุสลิมทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองไว้ซึ่งชีวิต ทรัพย์สินและเกียรติของเขา”

(Muslim, 1955 : 2564)

จากอัลหะดีษข้างต้นท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้สั่งห้ามให้มุสลิมทั้งหลายพึงระวังและอย่าได้ปฏิบัติด้วยพฤติกรรมดังกล่าว เพราะสิ่งดังกล่าวทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่ทำลายความรัก

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความสามัคคีที่จะก่อให้เกิดขึ้นภายในสังคม ดังนั้นเมื่อมุสลิมได้ละทิ้งพฤติกรรมข้อห้ามจากคำสอนของอัลหะดีษบทนี้ การดำรงชีวิตในสังคมย่อมเกิดความรักและความปรองดองสามัคคีและสงบสุขอย่างแน่นอน ดังที่กล่าวมานั้น องค์กรที่สำคัญในการขับเคลื่อนความสามัคคี ความรัก ความปรองดองกันในสังคม คือมัสยิด ดังนั้นทางมัสยิดจึงจำเป็นต้องชี้แจ้งและให้ความรู้แก่มุสลิมในพื้นที่ถึงหลักการดำเนินชีวิตท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยหลากหลายเชื้อชาติศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน ให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถแยกแยะถึงความแตกต่างโดยไม่สร้างความแตกแยกในสังคม มัสยิดควรมีการจัดโครงการสานสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกให้มีความสามัคคีกันในฐานะพี่น้องร่วมชาติเดียวกัน และจำเป็นต้องเน้นย้ำให้มุสลิมได้รับทราบอย่างชัดเจนว่าสิ่งใดที่มุสลิมกระทำได้และสิ่งใดที่ไม่สามารถกระทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปฏิบัติทางศาสนา เพื่อให้มุสลิมมีจุดยืนที่มั่นคงและสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสงบสุข

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมของมัสยิดตามทัศนะอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันและอนาคต โดยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า จากตัวบทในอัลกุรอาน อัลหะดีษ ทัศนะและคำอธิบายของนักวิชาการ รวมถึงงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมุสลิมแก่มัสยิดในจังหวัดสตูล และเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

Prince of Songkla University Pattani Campus